

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ŞÜKRULLAH EL-AMASYAVÎ'NİN KİTÂBU BEHÇETİ'T-
TEVÂRÎH'İNİN MUSTAFA EL-FÂRİSÎ ÇEVİRİSİ (vr. 275b-303a)
(İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP ÜLKÜ SİNANOĞLU

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ŞÜKRULLAH EL-AMASYAVÎ'NİN KİTÂBU BEHÇETİ'T-
TEVÂRÎH'İNİN MUSTAFA EL-FÂRİSÎ ÇEVİRİSİ (vr. 275b-303a)
(İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP ÜLKÜ SİNANOĞLU

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Zuhal Hasena KÜLTÜRAL

İSTANBUL 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Zeynep Ülkü SİNANOĞLU'nun "Şükrullah El-Amasyavî'nin Kitâbu Behçetî't-Tevârîh'inin Mustafa El-Fârisî Çevirisi (vr.275b-303a) (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zuhâl Hasena KÜLTÜRAL
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

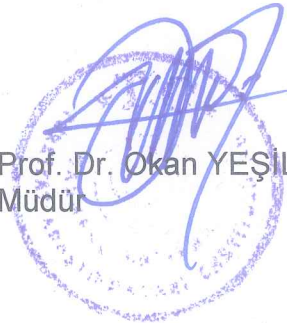
Üye : Doç. Dr. Aylin KOÇ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Dilek HERKMEN
Üniversitesi Düzce Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 20.06./2017 tarih ve 2017./12-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖN SÖZ.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
1.1. OSMANLI TARİH YAZICILIĞI.....	1
1.2. ŞÜKRULLAH'IN HAYATI VE İİMÎ KİŞİLİĞİ.....	2
1.2.1. Hayatı.....	2
1.2.2. İlmî Kişiliği.....	3
1.3. ESERLERİ.....	5
1.3.1. Tercüme-i Kitâb-ı Edvâr (Musikî Risâlesi):.....	5
1.3.2. Risâle-i İlmü'l-Musikî (Risâle min İlmî'l-Edvâr):.....	5
1.3.3. Enîsu'l-Ârifin.....	6
1.3.4. Şerh-i Kasîde-i Emâlî (Kasîde-i Emâlî Şerhi).....	6
1.3.5. Minhâcu'r-Reşâd.....	7
1.3.6. Câmi'ü'd-Da'avât.....	8
2. KİTÂBU BEHÇETİ'T-TEVÂRİH.....	9
2.1. ESERİN YAZILIŞI.....	9
2.2. ESERİN İÇERİĞİ.....	9
2.3. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ.....	11
2.4. ESERİN NÜSHALARI.....	13
2.4.1. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, No. 2990.....	13
2.4.2. Nuruosmaniye Kütüphanesi, No. 3059.....	13
2.4.3. Süleymaniye Kütüphanesi, Serez Koleksiyonu, No. 1891.....	13
2.4.4. Bâyezîd Umûmî Kütüphanesi, No. 4902.....	13
2.4.5. Topkapı Sarayı Millî Kütüphanesi, Revan Köşkü Koleksiyonu, No.1538.....	13
2.4.6. Topkapı Sarayı Millî Kütüphanesi, Revan Köşkü Koleksiyonu, No.1539.....	13

2.4.7. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu, No. 4203.....	13
2.4.8. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: Y/312.....	13
2.4.9. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar Koleksiyonu, No: 801.....	13
2.4.10. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi,	13
2.4.11. Yazmalar Bölümü, M. Con Koleksiyonu No: 441.....	13
2.4.12. Düğümlü Baba Kütüphanesi, No. 351.....	13
2.4.13. Tahran Millî Kütüphanesi No: 376.....	13
2.4.14. Tahran Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası.....	13
2.4.15. Tacikistan Yazma Eserler Enstitüsü, No: 993.....	13
2.4.16. Londra, British Museum, No. or. 1627.....	13
2.4.17. Tacikistan Yazma Eserler Enstitüsü, No: 1246/1.....	13
2.4.18. Münih Kraliyet Kütüphanesi No: 288.....	13
2.4.19. Paris, Milli Kütüphane, No. 90-91.....	13
2.4.20. Petersburg, Umumi Kütüphane, No. 269.....	13
2.4.21. Viyana Milli Kütüphanesi, No. 828.....	13
2.5. ESERİN KAYNAKLARI	14
2.5.1. Kûtu'l-Ervâh	14
2.5.2. Târîh-i Taberî	14
2.5.3. Nizâmu't-Tevârîh.....	15
2.5.4. Muntazam fî Târîhi'l-Ümem.....	15
2.5.5. Şemseddîn Herevî'nin Tarihi	15
2.5.6. Târîhu'l-Kebir	15
2.5.7. Suveru'l-Ekâlîm	15
2.5.8. Vefayâtü'l-A'yân.....	15
2.5.9. Târîh-i Türkistân	15
2.5.10. Keşfu'l-Beyân	15
2.5.11. Ravzatu Uli'l-Elbâb fî Tevârîhi'l-Ekâbir ve'l-Ensâb.....	16
2.5.12. Uyûnu't-Tefâsîr.....	16
2.5.13. Mirsâdu'l-İbâd mine'l-Mebde' ile'l-Mi'âd.....	16
2.5.14. Siyeru'l-Mülûk.....	16
2.5.15. İskender-nâme	16
2.5.16. Kitâbu'l-Mesâlik ve'l-Memâlik	16
2.5.17. Mecma'u'l-Ensâb.....	17

2.5.18. Tefsîr-i Kevâşî.....	17
2.6. ESERİN TARİHİ DEĞERİ.....	17
2.7. ESER ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	20
2.7.1. Mahbûbu'l-Kulûbi'l-‘Ârifîn.....	20
2.8. ESERDEN KAYNAK OLARAK YARARLANANLAR.....	22
2.10. TEZİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YÖNTEM	23
2.11. SONUÇ	24
3. METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ.....	25
4. METNİN DİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	39
4.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI.....	39
4.1.1. “a” Ünlüsünün Yazılışı	39
4.1.2. “e” Ünlüsünün yazılışı:	41
4.1.3. “ı/i” Ünlülerinin Yazılışı.....	42
4.1.4. “o/ö/u/ü” Ünlülerinin Yazılışı	44
4.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI.....	46
4.2.1. “ç” Ünsüzünün yazılışı.....	46
4.2.2. “ğ ve k” Ünsüzlerinin Yazılışı	46
4.2.3. “g ve k” Ünsüzlerinin Yazılışı:	47
4.2.4. “ñ” Ünsüzünün Yazılışı	47
4.2.5. “p” Ünsüzünün Yazılışı	48
4.2.6. “s” Ünsüzünün Yazılışı.....	48
4.2.7. “t” Ünsüzünün Yazılışı	49
4.3. ŞEKİL BİLGİSİ	49
4.3.1. İyelik Eki.....	49
4.3.2. İlgi Hâli (Genitif) Eki.....	50
4.3.3. Yönelme Hâli (Datif) Eki.....	51
4.3.4. Belirtme Hâli (Akuzatif) Eki.....	51
4.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif) Eki	52
4.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif) Eki.....	52
4.3.7. Görülen Geçmiş Zaman Eki.....	53
4.3.8. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki.....	53
4.3.9. Geniş Zaman Eki.....	54
4.3.10. İstek Eki	54
4.3.11. Emir Eki	55

4.3.12. Şart Eki.....	55
4.3.13. Bildirme Eki.....	56
4.3.14. İsim-Fiil Ekleri.....	56
4.3.15. Sıfat-Fiil Ekleri	57
4.3.16. Zarf-Fiil Ekleri	58
5. METİN.....	59
6. DİZİN.....	84
KAYNAKÇA.....	247
TIPKIBASIM.....	251

ÖN SÖZ

Türk milleti tarih boyunca başka devletlerin boyunduruğu altına girmekten kaçınmış ve birçok devlet kurmuştur. Orta Asyadan Anadoluya uzanan, çeşitli coğrafyalarda, farklı milletlerle etkileşim içinde olan Türkler dünya tarihinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu devletlerin siyasi ve kültürel birikimlerinin günümüze ulaşmasında temel kaynak tarih yazıcılığıdır.

Tezimize konu olan *Kitâbu Behçeti't-Tevârih* Osmanlı döneminin en yüksek dönemleri olan 15.yy (Fatih Sultan Mehmet)'da Şükrullah el-Amasyavî' tarafından Farsça yazılmış olup, 16.yy (Kanuni Sultan Süleyman)'da da Mustafa el-Fârisî tarafından Osmanlı Türkçesine *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn* adıyla çevrilmiştir. Eser bir dünya tarihi kitabıdır. Türkler ve İslam tarihi hakkında önemli bilgiler içermektedir. Ayrıca Şükrullah'ın yaşadığı dönemle alakalı verdiği bilgiler, birinci elden bilgiler olması sebebiyle değerlidir.

Söz konusu eserin çevirisi olan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn' in* Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi 2342-2343 numaralı nüshasının 275b-303a varakları arası çalışılmıştır. Transkripsiyonlu metni hazırlanıp, günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Ayrıca dizin ve sözlüğü hazırlanmıştır. Metnin ünlü-ünsüz harflerinin yazımı ve şekil bilgisi örneklerle gösterilmiştir.

Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn, eserin aslına nazaran ağır bir dile sahiptir. Mustafa el-Fârisî özellikle metnimizde geçen kişi adlarını zikretmeden önce övgü dolu Arapça ve Farsça tamlamalarla söz sanatlarını kullanmıştır.

Osmanlı türkçesine çevrilen eser dönemin dili hakkında da bilgi vermektedir. Eser daha çok Eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermektedir. Eserin dil özellikleri hakkında detaylı tespitlerde bulunmak için eserin tamamının incelenmesi gerekmektedir. *Kitâbu Behçeti't-Tevârih* tarihî değerinin yanında Türk dili çalışmaları için de önem taşımaktadır.

Öncelikle çalışmamda bana yol gösteren, ilgisini ve yardımını esirgemeyen tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Zuhâl Hasena KÜLTÜRAL'a ve beni tez konusuna yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Emine GÜR SOY NASKALİ'ye; çalışmam boyunca yoldaşlığını esirgemeyen aileme ve burada ismini saymadığım tüm değerli dostlarıma şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Çalışmamın konusu *Şükrullah el-Amasyavî'nin 15. yy. da Farsça olarak yazdığı Kitâbu Behçeti't-Tevârih* eserinin, Mustafa el-Fârisî tarafından dönemin hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman ve dönemin Sadrazamı Frenk Damat Makbûl ve Maktûl İbrâhîm Paşa'ya sunulmak üzere yazılan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn* adıyla yaptığı Osmanlı Türkçesine çevirisidir. Eserin Beyazıt nüshası 275b-303a varakları arası çalışıldı.

Giriş bölümünde Osmanlı dönemi tarih yazıcılığı, eserin müellifi ve *Kitâbu Behçeti't-Tevârih* hakkında bilgi verildi. Daha sonra tezin kapsamı ve hazırlanış yöntemi üzerinde duruldu. Metindeki ünlü-ünsüz seslerin yazımı ve şekil bilgisi örneklerle gösterildi. Metnin Latin harfleriyle transkripsiyonu yapıldı. İlgili sayfalar sadeleştirilerek günümüz Türkçesini çevrildi ve dizini hazırlandı. Kişi adları, yer adları ve Arapça ibareler için ayrı dizinler hazırlandı. Son bölümde eserin tıpkıbasımı verildi.

SUMMARY

The subject of my study is translation of the book called “*Kitâbu Behçeti’-Tevârîh*” - original written by Şükrullah el-Amasyavi , in 15 th century, in persian language – to ottoman turkish by Mustafa el-Farisi, titled “*Mahbûbu’l-Kulûbi’- ‘Ârifîn*” to be presented to Sultan Suleyman the Magnificent and his grand visier Frenk Damat Makbul İbrahim Pasha.

Pages 275b to 303a of the text were studied in this Master thesis, based on the copy available in Beyazıt Library.

Introduction contains the information about the subject book “*Kitâbu Behçeti’-Tevârîh*”, its writer and history writing in Ottoman Empire. Then the content and the work method of the thesis were explained. The writing and shaping the vowel and consonant letters in the text were explained by examples. The latin transcription of the text was done. The relative pages were translated to modern Turkish, and a directory was prepared. Seperate directories were prepared for the names of persons, places and arabic expressions in the text. At the end, the original copy of the text is presented.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geen eser
a.g.m.	: Adı geen makale
a.g.t.	: Adı geen tez
Ar.	: Arapça
b.	: Bin
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Far.	: Farsça
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا (أ)	a, ā	ص	ş
ا (إ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	c
ث	s	غ	g
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	J	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y
		ء	o

1. GİRİŞ

1.1. OSMANLI DÖNEMİ TARİH YAZICILIĞI

Osmanlı Devleti'nin günümüze ulaşan ilk standart tarihleri, kuruluştan yaklaşık bir buçuk asır kadar sonra kaleme alındı.¹ Başta Âşıkpaşazâde olmak üzere, daha sonraki tarihçilere kaynaklık eden Yahşi Fakih'e ait *Menâkıb-ı Âl-i Osman* ilk Osmanlı tarihi sayılabilir.² XV. asrın ilk çeyreğinde Germiyanlı Ahmedî tarafından yazıldığı bilinen *İskendernâme*'nin sonuna dercedilen manzum *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* ise günümüze ulaşan ilk yazılı kaynaktır.³ Bu durumda kuruluş devrinin ilk asrı olan XIV. yüzyıldan günümüze orijinal bir Osmanlı tarihinin intikal etmemiş olduğu söylenebilir.⁴ Buna paralel olarak kuruluş döneminde tarihçiliğin tam bir kronolojik tarih yazmaktan ziyade, okuyanları eğlendirmeye ve eğitime yönelik olduğu açıktır.⁵

Osmanlı tarih yazıcılığının, başlangıçta, sade dille yazılmış, destânî ve menkıbevî bir vasıf taşıdığı, zamanla İran tarihçilik ekolünün kuvvetle tesirinde kaldığı, hususiyile, daha sonraki tarihçiler üzerinde müessir olan İdris-i Bitlisi'nin eseriyle münşiyâne tarih yazma tarzına yöneldiği görülmektedir. Gerçekten sanat amacıyla meydana getirilmiş olan İran tarihleri Türkçeye tercüme edilmiş veya tarih telifleri için model olarak kullanılmıştır. Bu Fars ekolünün yanında, az da olsa ulema sınıfından bazı tarihçilerin Arap tarihçiliği yolunu seçtikleri görülmektedir. Taşköprülüzâde, Cenâbî, Kâtib Çelebi ve Münecimbaşı bunlar arasında dikkat çekicidirler.⁶ Bütün bunların yanında Osmanlıların tarihçilik geleneklerine bakacak olursak, daha önceki Türk devletlerinin izlerini devam ettirdikleri, İç Asya efsanelerini kendi tarihçilik geleneklerine yedirmiş olduklarını da görüyoruz.⁷

¹ Tarih kaynaklarının ortaya çıkışı, çeşitlenmesi ve türleri için bk. Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarih Edebiyatında Türklere Genel Bir Bakış", *Essays in honour of Ekmeleddin İhsanoğlu*, İstanbul 2006, s. 129-152.

² V. L. Ménage, "The Manaqib of Yakhshi Faqih", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, sayı: XVI (1963) s. 50-54.

³ Nihat Sami Banarlı, "XIV. Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşid ü Hurşid Mesnevisi", *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, İstanbul, 1939), VI, s. 111-176; Atsız, *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul, 1949, s. 3. vd.; İsmail Ünver, *Ahmedî İskender-nâme*, Ankara, 1983; M. Fuad Köprülü, "Ahmedî", *İslâm Ansiklopedisi (İA)*, İstanbul, 1965, I, s. 216-221; Pál Fodor, "Ahmedî's dâsitân as a Source of Early Ottoman History", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXXVIII/1-2 (1984), s. 41-54; Günay Kut, "Ahmedî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1989, II, s. 165-167.

⁴ Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış" *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2013 s. 272

⁵ Colin İmber, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinin Kaynakları", Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, Derleyen: Oktay Özel-Mehmet Öz, Ankara 2000, s. 42.

⁶ Bekir Kütükoğlu, Kâtib Çelebi "Fezleke"sinin Kaynakları", İstanbul 1974, s. 1-2.

⁷ İsenbike Togan, "İç Asya'dan Türkiye'ye Bir Bağlantı ve Uzaniş", Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Efsaneler ve Gerçekler (Tartışma/Panel Bildirileri, Ankara, 19 Mart 1999), Ankara 2000, s. 66.

1.2. ŞÜKRULLAH'IN HAYATI VE İİMÎ KİŞİLİĞİ

1.2.1. Hayatı

Şükrullah *Behçeti't-Tevârih'in* başlangıcında yaşının yetmişini geçtiğini eserinin sonunda ise 22 yaşından beri Osmanlıların hizmetinde bulunduğunu söylemektedir. Bu durumda *Kitâbu Behçeti't-Tevârih'i* yazmış olduğu tarihe kadar 51 yıl geçmiş olup, eseri 73 yaşında bitirmiştir. Eser 863/1458'de bittiğine göre Şükrullah'ın 790/1388'de doğduğunu söylemek mümkündür.⁸ Şükrullah'ın doğduğu yere dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte Bursalı Mehmet Tahir, Amasyalı olduğunu ve tasavvuf erbabından olan Amasyalı Yâr Ali ile kardeş çocukları olduğunu söylemektedir.⁹ Fakat bu bilgiye dair herhangi bir kaynak belirtmemektedir.

Şükrullah'ın adı *Behçeti't-Tevârih'te* “Şükrullah b. Şihâbeddin Ahmed b. Zeyneddîn Zeki” olarak geçmekle birlikte, çeşitli eserlerde farklı isimlerle de anılmıştır. Şükrullah'ın ismi Katip Çelebi'nin *Keşfu'z-zunûn* adlı eserinde “Şükrullah b. Şihâb Ahmed er-Rûmî” şeklinde geçmektedir. Ömer Rıza Kehhâle, “Şükrullah b. Ahmed er-Rumî” diye zikreder.¹⁰ Bursalı Mehmed Tahir *Osmanlı Müellifleri* eserinde ise “Şükrullah Amasyâvî”¹¹ ismini kullanmıştır. Bazı eserlerde de Molla Şükrullah¹², Şükrullah Mehmed Çelebi¹³ olarak anılmıştır.

Şükrullah, 812/1409 yılında 22 yaşında Osmanlıların hizmetine girdi. Fetret döneminin siyasî çalkantılarına şahit oldu ve daha sonra II. Murad zamanında ilmîye mesleğine geçti. Bursa kadılığı görevinde bulundu ve II. Murad tarafından bazı Türk hükümdarlarına elçi sıfatıyla gönderildi.¹⁴ Kendisi halkın saygı duyduğu bir kimse olup, Fatih Sultan Mehmet nazarında da büyük bir saygınlığa sahiptir.¹⁵ Şehzâde Bayezid ile Mustafa'nın 861/1457 yazında Edirne'de yapılan sünnet düğünlerinde İstanbul Kadısı Hızır Çelebi ile birlikte Fatih Sultan Mehmed'in karşısında oturması sultan nezdindeki itibarını göstermesi bakımından önemlidir.¹⁶

⁸ Hasan Almaz, “Şükrullah b. Şihâbeddin Ahmed b. Zeyneddîn Zekî Behçeti't-Tevârih (İnceleme-Metin-Tercüme)”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara, 2004, s. 6

⁹ Bursalı Mehmet Tahir, “Osmanlı Müellifleri”, c.I,s.192.

¹⁰ Ömer Rıza Kehhale, “Mu'cemü'l-Müellifin, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut” 1993, c. I,s.817

¹¹ Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e. C. I, s. 443.

¹² Hoca Sadeddin Efendi, “Tâcu't-Tevârih, Kültür Bakanlığ”, İstanbul,1992 c.II s.190 c.v.s.84

¹³ Mehmet Süreyya, “Sicill-i Osmânî”, İstanbul 1314, c.III,s.154

¹⁴ Sara Nur Yıldız, “Şükrullah” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 39, s.257.

¹⁵ Hoca Sadeddin Efendi, a.g.e. s.85.

¹⁶ Sara Nur Yıldız, “Şükrullah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.39. 1992, s. 258.

Şükrullah'ın ailesiyle ilgili kısıtlı bilgiyi ise kendisinden öğrenmekteyiz. Babasının Şahâbeddin Ahmet, dedesinin ise Zeyneddin Zeki olduğunu *Behçeti't-Tevârih*'de söylemektedir. Ayrıca eserin baş kısmında babası için “değerli ve yüce nitelikli imam” dedesi için “zamanın biricik imamı” ifadesini kullanmıştır.¹⁷ Bunun dışında ailesiyle ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemiştir. Şükrullah'ın Ahmet Çelebi adında bir oğlu olduğu bilinmektedir. Hoca Sadeddin oğlunun zamanının en iyi âlimlerinden biri olduğunu söylemektedir. Cem Sultan ile II. Bayezid arasında çıkan anlaşmazlıkta Cem Sultan, II. Bayezid'e Sultan Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Sultan, Molla Ayas ve Şükrullah'ın oğlu Ahmed Çelebi'yi elçi olarak göndermiştir.¹⁸

Şükrullah'ın ölüm tarihi de doğum tarihi gibi tahmini olarak bilinmektedir. Son eseri *Câmi'u'd-Da'avât'ı* yazdığı zaman 76 yaşında olduğu ve *Behçeti't-Tevârih*'i yazdığı sıralarda, 71 yaşında¹⁹ ihtiyarlıktan şikayet ettiği göz önüne alınırsa, 868/1464'ten kısa bir süre sonra öldüğü düşünülebilir. Ölüm yeri konusunda da rivayetler vardır. Bursalı Mehmed Tahir ve Franz Babinger, Şükrullah'ın 894/1489 yılında İstanbul'da öldüğünü ve Şeyh Vefâ Cami avlusuna gömüldüğünü ileri sürmektedir. Ali Ekber Dihhudâ da *Lûgatnâme*'nin asıl metninde Şükrullah'ın 894/1489'da öldüğünü zikrederken dipnotta 864/1459'da öldüğünü zikretmektedir. Ancak, bu rivayetlerin doğruluk derecesi zayıftır. Çünkü Şükrullah, *Câmi'u'd-Da'avât'ı* 868/1464'te kaleme almıştır.²⁰ Şeyh Vefâ Mezarlığında gömülü olduğu görüşü de yanlıştır. Çünkü Mecdî, *Şekâik Tercümesi*'nde Şeyh Vefâ'da gömülü olan Şükrullah'ın Şirvânlı Şükrullah olduğunu söylemiştir.

1.2.2. İlmî Kişiliği

Şükrullah'ın eserlerinden de anlaşıldığı üzere geniş bir bilgi birikimine sahiptir. Muhakkak ki âlim olarak anılan babasının ve dedesinin bunda payı büyüktür ve bu doğrultuda iyi bir eğitim aldığı söylenebilir. Kimi kaynaklarda Şükrullah'ın isminin başına “molla” sıfatının konulması onun bir din âlimi olduğuna işaret etmektedir. Fakat dinî konuları iyi bilmekle beraber ilk tercümesi olan mûsikî eserinde ve tarih eserinde kullandığı kaynaklar onun felsefe, tarih, coğrafya, etnografya ilimlerine de vâkıf olduğunu göstermektedir.²¹

¹⁷ Şükrullah, “*Behçeti't-Tevârih*”[A10a]

¹⁸ Hasan Almaz, a.g.t. , s. 9.

¹⁹ Şükrullah, a.g.e , [A11b].

²⁰ Hasan Almaz, a.g.e. s.13.

²¹ Zümrüt Şirinova, Şükrullah'ın “*İlmü'l-Edvar*” (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), s. 14,16.

Daha önce de belirtildiği gibi Şükrullah 22 yaşında Osmanlıların hizmetine girmiş ve çeşitli görevler üstlenmiştir. Şükrullah'a İkinci Murad, siyasi görevlerin yanında iki tane de musikiye dair eser yazdırmıştır. Bu eserlerden *Tercüme-i Kitâb-ı Edvâr* Türk musikîsinin ana kitabı olarak kabul edilmektedir.²² Bunun yanı sıra edebiyata da ilgisi olup, eserlerinde yer alan bazı şiirlerin bir kısmı kendisine aittir.²³ Edebiyata olan ilgisinden bahseden Zümrüt Şirinova, buna kanıt olarak *Zehretü'l Edeb* isimli sözlüğü manzum olarak yazmasını, *Risâle min İlmi'l-Edvâr* kitabında yazdığı şiirleri, deyim niteliğinde olan beyitleri göstermektedir.²⁴

Şükrullah'ın diğer bir yönü ise tarihçiliğidir. O, hem geçmiş dönemlerle hem de kendi döneminiyle ilgili bilgiler vermektedir. Kendi dönemiyle ilgili verdiği bilgiler birinci elden bilgiler olması sebebiyle önemlidir. Ayrıca, Osmanlı soy kütüğünü Türk boylarının isimlerini tek tek vererek, bu soyu Hz. Nuh'un oğlu Yafes'e kadar götürmüştür. Bu bilgi, kendinden sonraki tarihçiler için kaynak olmuştur.

Şükrullah'ın tarihçiliği kimi açılardan eleştirilmiştir. Nihal Atsız, Selçuklularla ilgili verdiği bilgilerin çok eksik ve yanlış olduğunu belirtmiş, bunun sebebini ise Şükrullah'ın Türk ve Selçuklular tarihiyle ilgili kaynaklardan habersiz olmasını göstermiştir. Şükrullah yaşadığı dönemle ilgili bilgilerde dönemin olumsuz olaylarına yer vermemesiyle de eleştirilmiştir. Nitekim Şükrullah'ın Osmanlı hizmetine girdiği yıllar, Osmanlı şehzâdelerinin kardeş kavgası içinde oldukları yıllardır fakat Şükrullah bu olaylardan hiç bahsetmemektedir. Ayrıca, Süleyman Çelebi'nin kardeşi Musa Çelebi tarafından öldürüldüğünü söylemeyip eceliyle öldüğünü söylemektedir. Daha çok padişahların iyi özellikleri ve hayır işlerinden bahsedip, olumsuzluklara değinmemiştir.

Şükrullah edebi sanatları pek az yer verip, sade, akıcı ve herkesin anlayabileceği tarzda bir dil kullanmıştır. Eserini yazarken kullandığı kaynaklara da zaman zaman yer vermiştir. Şükrullah kimi yönleriyle eleştirilmekle birlikte, döneminin önemli bir tarihçilik örneğini sergilemiştir.

²² Ahmet Kavas, "Şükrullah", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, C. II, s. 597.

²³ Hasan Almaz, a.g.e. s.11.

²⁴ Zümrüt Şirinova, a.g.e., s. 16.

1.3. ESERLERİ

İyi bir eğitim aldığı ve çeşitli ilimlerde bilgi sahibi olması hasebiyle Şükrullah'ın çok yönlülüğü eserlerine de yansımıştır. Ele aldığı konular, müzik, tıp, tarih, coğrafya, etnografya, astronomi vb. ilimlerine yabancı olmadığı göstermektedir. Şükrullah'a ait olduğu düşünülen eserler kronolojik olarak şu şekildedir:²⁵

1.3.1. Tercüme-i Kitâb-ı Edvâr (Musikî Risâlesi):

Şükrullah, II. Murad'ın emri üzerine musikî ile ilgili iki kitap yazmıştır. Şükrullah'ın Türk musikîsinin ana bilgi kitabı olarak kabul gören Safiyeddîn Abdu'l-mü'mîn Urmevî'den çevirdiği ve ilavelerle genişlettiği *Tercüme-i Kitâb-ı Edvâr*, alanında önemli bir eser olup günümüze kadar birçok araştırmaya kaynaklık etmiştir. Bu eser, en eski ve ilk resimli organolojik çalışma sayılmaktadır.²⁶ Tercüme bittikten sonra İbn Sînâ, İbn Nâsır, Kemâl-i Tebrîzî, Hüsâmeddîn Şeyh Hasan Kâzerûnî ve İhvânu's-safâ gibi bazı yazarların kitaplarına bakıp 21 fasıllık bir alıntı daha yaptığı bilinmektedir. Böylece kendi ifadesine göre, müzik konusunda bilinmedik hiçbir nokta kalmamıştır. Eser, toplam 36 fasıldır.²⁷ Yazar, eserinde, o dönemde kullanılmakta olan dokuz Türk çalgısını (ud, ıklığ, rebab, mizmar, pişe, çenk, nüzhe, kanun ve muğni) ayrıntılarıyla tanıtmıştır. Ayrıca, Fârâbî devrinden o zamana kadar kullanılmış Türk çalgıları da tanıtılmıştır. II. Murad'a sunulan eserin tek nüshası, Rauf Yekta Bey kitaplığında bulunmaktadır.²⁸ Bu eserin çalgılar ile ilgili bölümü 1915'te Rauf Yekta tarafından Milli Tettebbüler Mecmuası'nda dönemin Türkçesiyle yayınlanmıştır. Rauf Yekta'dan sonra başkaları da bu yapıttan çeşitli bölümler günümüz Türkçesine çevirmişlerdir.

1.3.2. Risâle-i İlmü'l-Musikî (Risâle min İlmi'l-Edvâr):

Şükrullah'ın ikinci telifi 805-7/1403-5 yıllarındandır. Dördüncü Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid'in oğlu İsa Çelebi'ye ithaf edilmiştir.²⁹ Bu eser, orijinal olmayıp *Tercüme-i Kitâb-ı Edvâr*'dan sonra İbn-i Sînâ, İbn Nâsır, Kemâl-i Tebrîzî, Hüsâmeddîn Şeyh Hasan Kâzerûnî ve İhvânu's-safâ gibi isimlerin kitaplarına bakıp

²⁵ Hasan Almaz, a.g.t., s. 18-23

²⁶ Etem Ruhi Üngör, "Osmanlıda Türk Musikisi ve Çalgılar", *Osmanlılar Ansiklopedisi*, C. 10, s. 579.

²⁷ Rauf Yekta, "Türk Sazları", *Milli Tettebbular Mecmuası*, İstanbul, 1331, C.2, S. 2, s. 137.

²⁸ Rauf Yekta, a.g.m., s. 137.

²⁹ Nihal Atsız, Şükrullah'ın İsa Çelebi'ye ithafen bir müzik eseri yazmış olduğunu mümkün görmektedir. Bunun sebebi olarak da İsa Çelebi zamanında Şükrullah'ın 17 yaşında olduğunu ve bu yaşta bir çocuğun bir musiki eseri yazamayacağını söylemiştir. (Osmanlı Tarihleri, sf.40). Ancak gerek eski kaynaklarda, gerekse Osmanlı Dönemi Müzik eserlerinde Şükrullah'ın ismi geçmektedir.

yazılan 21 fasıllık kısım olması da mümkündür.³⁰ Bu eser de Türk müzik teorisi konusunda Türkçe yazılan ilk eserlerden olmalıdır.³¹

Yukarıda ismi geçen müzikle ilgili eserlerin birbirinin devamı olan tek bir eser olması da mümkündür.³² Çünkü; konu olarak aynıdır.

1.3.3. *Enîsu'l-Ârifîn*

Bu eser de 856-861/1451-1456 yılları arasında yazılmıştır. Eserin nesirle yazılan kısımları Türkçe, nazımla yazılan kısımları ise Farsçadır. Nihal Atsız, eserle ilgili bir bilginin olmadığını, eserin dilinin bilinmediğini ve bir musikî kitabı olma ihtimali olduğunu söylemektedir. Ancak eserin bir nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesi 1169 no'da bulunmakta olup hikmet, öğüt ve nasihat içerikli bir eserdir. On beş bölümden oluşan eser, şu başlıkları taşır: Akıllı kimsenin üstünlüğü, ilim sahiplerinin övülmesi, cahillik, söz söyleme, hikmet öğüt nasihat, dostluk ve sadakat, düşmanlık ve adavet, evlat nasihati, saltanat ve padişahlığın kuralları, padişahlara hizmet etmek, sabır, iyilik ve kötülük, iyi huy ve kötü huy, ısrarcı olmamak ve dünya hırsı. Konular anlatılırken hem İslâmî literatürden hem de ünlü filozoflardan örnekler zikredilmiştir. Farsça şiirlerin Türkçesi de nazım şeklinde verilmiştir. İsmail Paşa el-Bağdâdî, *Hediyyetü'l-Ârifîn'de Şükrullah*'ın eserleri arasında *Ahlâku'l-Âbidîn* adlı bir isim de zikretmektedir ki bu ayrı bir eser olmayıp *Enîsu'l-Ârifîn* olması gerekir.

1.3.4. *Şerh-i Kasîde-i Emâlî (Kasîde-i Emâlî Şerhi)*

Şeyh İmam Sirâceddin Ali b. Osman el-Ûşî'nin (ölümü 575/1180), Maturîdî mezhebinin inanç esaslarını konu alan manzum *el-Emâlî* adlı eserin şerhidir. Yapılan tüm araştırmalara rağmen eserin herhangi bir nüshasına rastlanılmamıştır. Ancak kendisi, hem bu eserini, hem de *Enîsu'l-Ârifîn'i* yazdığını *Minhâcu'r-Reşâd* adlı eserinde belirtmektedir. 856-861/1451-1456 yılları arasında yazılmış olması kuvvetle muhtemeldir.

1.3.5. Kitâbu Behçeti't-Tevârîh: Genel dünya tarihini konu alan bir eser olup 861-863/1456-1458 yılları arasında yazılmıştır. Tezimizin konusu olduğundan dolayı, eserle ilgili sonraki bölümlerde bilgi verilecektir.

³⁰ Rauf Yekta, a.g.m., s. 137.

³¹ Recep Uslu, "Osmanlıdan Cumhuriyete Müzik Teorisi Eserleri", Türkler Ansiklopedisi, C. 12, s. 443.

³² Hasan Almaz, a.g.t., s. 19.

1.3.5. Minhâcu'r-Reşâd

Yazar, bu eserini 864/1459 yılında Fatih Sultan Mehmed Han için yazmıştır. Şükruallah, eserin yazımına *Enîsu'l-Ârifîn*, *Şerh-i Kasîde-i Emâlî* ve Kitâbu *Behçeti't-Tevârih* adlı eserlerini bitirdikten sonra başladığını ifade eder. Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri'nde eserin adını *Minhâcu'r-Reşâd fî Sulûki'l-İbâd* şeklinde zikreder. Farsça olarak yazılmış dînî konuları içeren bir eserdir. Eser, 12 bâb ve 73 fasıldan oluşur. Her bâba hadis ile başlanır, sonu da âlimlerin fevâid ve hikâyeleri ile süslenir. Bu eserin yazılmasında da müellifin diğer eserlerinde olduğu gibi birçok kaynaktan yararlanılmış, 145 ilim dalından seçilmiş 58 kitaba başvurulmuştur. Yararlanılan eser adları kitabın başında verilmektedir. Eser şu bablardan oluşur:

Birinci Bâb: Tevhîd (13 fasıl),

İkinci Bâb: Kâmil mü'mîn (4 fasıl),

Üçüncü Bâb: Namazla ilgili konular (3 fasıl),

Dördüncü Bâb: Beş vakit namaz (3 fasıl),

Beşinci Bâb: Namazın sıfatları (19 fasıl),

Altıncı Bâb: Abdest (6 fasıl),

Yedinci Bâb: Oruç (6 fasıl),

Sekizinci Bâb: Hac (4 fasıl),

Dokuzuncu Bâb: Allah'ın isimleri,

Onuncu Bâb: Allah'ın veli kulları (sahabe ve tabiin) (6 fasıl),

On birinci Bâb: Tabiinden sonra gelenler (3 fasıl),

On ikinci Bâb: Âlimler (8 fasıl).

Eserin nüshaları:

Süleymâniye Şehid Ali Paşa 1430

Süleymâniye Kadı-zâde Mehmed 302

Revan Köşkü 368

Kayseri Raşid Efendi 1398

Ayasofya 2112 no'da mevcuttur. Theodor Seif, eserin bir nüshasının Leiden'de bulunduğunu zikreder.

1.3.6. Câmi'ü'd-Da'avât

Eserin yazımına Bursa'da 10 Muharrem 868/15 Eylül 1464'te başlanmış ve aynı yılın Cemâzi'l-âhir ayı ortalarında tamamlanmıştır. Müellifin ifadesine göre, "Hayırlar meclisinin yolunu gösteren, fazl-ı mübîni" toplayan, ashâb-ı yakîn'in mühimmâtının kâfisi olan, Rabbü'l-âlemînin inâyet nazarının manzarı olan bazı İhvân-ı Safâ'nın isteği üzerine..." kaleme alınmıştır. Toplam 114 değişik kitaptan yararlanılarak derlenmiş değişik yer, durum ve zamanlarda okunması sevap olan duaları içermektedir. Hz. Muhammed'in dualarını bir araya toplayan bir eserdir. Bazı nüshalarda müellifin yararlandığı eserlerin isimleri bir liste şeklinde verilmiştir. Eser, *Ed'ıye-i Ma'sure* adıyla da bilinmektedir. 22 bâbdan oluşmakta ve toplam 472 duayı içermektedir. Dualardan 32'si Kur'an'dan alınmış, diğerleri Hz. Muhammed'in değişik zamanlarda ettiği dualardan seçilmiştir. Dualara geçmeden önce duanın şart ve zamanı, fazilet ve keyfiyeti konusunda da açıklamalar yapılmıştır. Yazma nüshaları;

Ayasofya 2782, 2793

Fatih 2554 (Ed'ıye-i Ma'sure adıyla kayıtlı)

Fatih 2774; Revan Köşkü 093

Ali Emîrî 1924 no'da bulunmaktadır.

Kimi kaynaklarda *Fütûhât fi'l-Cifr* adında bir kitap kendisine nispet edilmiş olmasına rağmen bu eser kendisine ait olmayıp Fatih dönemi tabiplerinden olan Şirvânî Şükrullah'a aittir. Hammer de tarihinde Şükrullah'ın Kur'an-ı Kerim tefsiri üzerinde bir çalışmasının olduğunu söylemektedir. Ancak bu konuda herhangi bir bilgi yoktur.

2. KİTÂBU BEHÇETİ'T-TEVÂRÎH

2.1. ESERİN YAZILIŞI

Şükrullah *Behçeti't-Tevârîh*'e 861/1456 yılının Muharrem ayında yazdığını eserinin başında söylemiştir. Ancak bu tarihi kitaba başlama tarihi olarak kabul etmemiz gerekir. Eserin başka bir yerinde Hz. Muhammed'in ölümünden sonra bu kitabın yazılışına kadar 849 yıl geçmiş olup bu da Fatih Sultan Mehmet'in tahta çıkışının sekizinci yılı olduğunu söyler. Şükrullah'a göre Hz. Muhammed hicretin 13. yılında öldüğüne göre kitap $849+13=862/1457$ yılında yazılmış olmalıdır. Şükrullah, Fatih'i bir kez tahta çıkmış gibi gösterdiği ve Fatih'in tahta son çıkışı 855/1456 tarihinde olduğuna göre bu kitabın $855+8=863$ 'te yazılmış olması lazım gelir.³³ Şükrullah, Nuruosmaniye nüshasında eserin ilerleyen kısımlarında Osman Gazi'nin ölümünden *Behçeti't-Tevârîh*'in yazılışına kadar 153 yıl geçtiğini söylemektedir.³⁴ Şükrullah, Osman Gazi'nin ölümünü 710 yılı olarak gösterdiğine göre eserin yazılış tarihi $710+153=863$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklı tarihleri göz önüne aldığımızda eserin 861/1456 ile 863/1458 tarihleri arasında yazılıp bitirildiği söylenebilir. Eserin Şükrullah tarafından iki kez tertip edildiği, bu ikinci düzenlemenin de 872-877 arasında olduğu düşünülmektedir.³⁵ Nihal Atsız, *Behçeti't-Tevârîh*'in iki dilekle yazıldığını belirtmektedir. Bu iki dilek şöyledir:³⁶

1. Adem'den Fatih'in tahta oturmasına kadar kaç yıl olduğunu bilmek,
2. Yalvaçların, beğlerin, sultanların, halifelerin soy soplalarını ve tarihlerini öğrenmek.

2.2. ESERİN İÇERİĞİ

Eser başlangıçtan 855/1451 yılına kadar olan olayları anlatan genel bir dünya tarihi kitabıdır. Fakat dünya tarihinden ziyade eserin büyük bir kısmı İslam tarihiyle ilgilidir. İslam tarihinin dışında kalan bölümlerde İslam ve Türk dünyası tarafından bilinen İran'ın destansı tarihi anlatılmıştır. *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*, çok yönlü bir eserdir. Sadece bir tarih kitabı olarak değil, aynı zamanda coğrafya, etnografya, kozmografya ve din kitabı olarak da nitelendirilebilir. Eser, geniş bir süreyi kapsamına rağmen anlatılanların özet olması dolayısıyla oldukça kısadır ve genellikle

³³ Nihal Atsız, a.g.e. s. 14.

³⁴ Nihal Atsız, a.g.e. s. 14.

³⁵ Nihal Atsız, a.g.e. s. 9.

³⁶ Nihal Atsız, a.g.e. s. 13.

padişahların listesi, tahta çıkış ve ölüm tarihleriyle saltanat sürelerini vermektedir. Şükrullah, eserinde özetle şu konulara yer vermiştir:³⁷

Birinci bölüm: On dört fasıl ve on iki makaledir. Akıl ve nefsin yaratılışı, feleklerin, yıldızların, dört unsurun³⁸ yaratılışını anlatılır. On iki makalede dünyanın yedi iklim ve yedi denizinden, yeryüzünde yaşayan milletlerden (Çinliler, Türkler, Rumlar, Araplar, Hintliler, Habeşliler) bahsedilmektedir.

İkinci bölümde Kur'an'da ismi geçen Âdem, Şis, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrahim, Mûsâ, İsâ gibi meşhur peygamberlerin tarihi özet olarak anlatılmaktadır.³⁹

Üçüncü bölümde, Hz. Muhammed'in Adem'e kadar giden nesebi anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde, Hz. Muhammed'in hayatı, başından geçen bütün olaylar anlatılmaktadır. Bu bölüm yedi fasıldır. Fasıllarda Hz. Muhammed'in doğumundan peygamberliğine kadarki dönem, hadis kitaplarında yer alan güzel ahlakına dair hadisler, mucizeleri, savaşları, hizmetçi ve cariyeleri, özgürlüğe kavuşturduğu köleleri ve yazıcıları, savaş araç-gerçleri anlatılmaktadır.

Beşinci bölüm, Hz. Muhammed'in eşleri, cariyeleri, evlatları ve amcaları hakkındadır. Bu bölüm dört fasıldan oluşmaktadır.

Altıncı bölümde Aşere-i Mübeşşere'nin⁴⁰ fazileti ve hayatları hakkındadır.

Yedinci bölümde Aşere-i Mübeşşere dışında kalan sahabelerden bahsedilmektedir. Bu bölüm dört fasıldır.

Sekizinci bölümde mezhep imamlarının hayatları, amelleri ve nesepleri hakkındadır. İki fasıldır.

Dokuzuncu bölümde meşhur tarikat şeyhleri ve menkıbeleri hakkında bilgi verilmektedir.

Onuncu bölümde eski hekimler ve filozoflar hakkındadır.

On birinci bölümde Hz. Muhammed dönemine kadarki eski İran padişahlarından olan Melikler, Keyler, Eşkâniler ve Sâsânîler anlatılmaktadır. Dört fasıldır.

³⁷ Hasan Almaz a.g.t. s. 25-28.

³⁸ Ateş, hava, su ve toprak.

³⁹ Hasan Almaz a.g.t. s. 26.

⁴⁰ Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelenenmiş olan on büyük sahâbi.

On ikinci bölümde Emevî, Abbâsî, Alevî ve Selçuklu sultanları hakkındadır. Üç fasıldır.

On üçüncü bölümde Osmanlının kuruluşu ve Fatih Sultan Mehmet'e kadar gelen Osmanlı padişahlarının hayatı ve yaptıkları hayırlı hizmetler anlatılmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi esere İslâm tarihi kitabı demek daha uygundur. Görüldüğü gibi eserin dokuz bölümü İslâm tarihini geriye kalan 3-4 bölümde ise diğer konuları anlatmaktadır. Eserin en orijinal bölümleri, müellifin yaşadığı Çelebi Mehmed, II Murad ve Fatih dönemleridir.⁴¹

2.3. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Üzerinde çalışmış olduğumuz *Kitâbu Behçeti't-Tevârih*'in XVI. yüzyılda Osmanlı Türkçesine çevrili olan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifin*'in 275b-303a varaklarını kapsayan metnimiz, müstensihin yapmış olduğu ilavelerle ağır bir dile sahiptir. Eserin çevrildiği (1530-1531) XVI. yüzyıl Arapça ve Farsça unsurların Türkçe'ye yoğun bir şekilde girmeğe başladığı evredir. Metnimizde de Arapça ve Farsça kelimeler yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Mustafa el-Fârisî özellikle kişi adları zikretmeden önce övgü dolu Arapça ve Farsça tamlamalara yer vermiştir. Bu övgülerde şair kişiliğinin de etkisiyle söz sanatlarını kullanmıştır. Türkçe kelimeleri pek az kullanmıştır. Metnin şekil-ses bilgisi özellikleri ise Eski Anadolu Türkçesi ile benzerlik göstermektedir. Eski Anadolu Türkçesi'nin ses bilgisi bakımından gösterdiği en dikkat çekici hususiyet yuvarlaklık-düzlük bakımından vokal uyumunun zayıf olması ve genellikle yuvarlaklaşmaya eğilimin olmasıdır. Metnimizde de eklerin özellikle yuvarlak vokalli şekilleri kullanılmıştır. İncelik-kalınlık uyumu kuvvetlidir.

Kitâbu Behçeti't-Tevârih, üzerine çalışma yapan Hasan Almaz ise eserin aslının dil ve üslup özellikleriyle ilgili şu konulara değinmiştir:⁴²

Şükrullah eserini, havas için değil avam için yazdığını belirtmiştir. Bu nedenle *Behçeti't-Tevârih* genel olarak sade, açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Tarih kitaplarında rastlanan ağdalı bir dili yoktur. Metinde kullanılan Arapça kelimeler anlaşılması kolay, anlatılmak istenen konu, yalın ifadelerle açıklanmıştır. Esere zenginlik ve güzellik katan atasözleri ve deyimlere az da olsa yer verilmiştir. Eserde yer yer şahit beyitler, ayet ve hadisler kullanılmıştır. Diğer tarihlerde olduğu gibi olayı önce

⁴¹ Ayla Demiroğlu "Behçeti't-Tevârih", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2010, C.5, s. 349.

⁴² Hasan Almaz, a.g.t., s. 28-38.

nesir, sonra da Őiirle destekleme yoluna gitmemiŐtir. Ancak, çok az da olsa Arapça ve Farsça Şiirleri Şahit olarak göstermiştir. Bu Şiirlerin bir kısmı kendisine ait, bir kısmı da başka Őairlerden alıntıdır. Yazar, eseri kaleme alırken eserin edebî özelliğinden çok meramının anlaŐılmasını göz önünde bulundurduğundan cümle yapısına pek önem vermemiştir.

Şükrullah, olayları anlatırken tarihleri vermeyi de ihmal etmemiştir. Tarihleri bazen yıl, bazen yıl ve ay, bazen de yıl, ay ve gün olarak vermiştir. Kimi yerlerde ise olayların günün hangi vaktinde olduğunu bile zikretmiştir. Bu bakımdan onun eseri kronolojik açıdan önem arz eder. Tarihleri verirken yılları ve ayları bazen Arapça, bazen Farsça, günleri ise Farsça vermiştir.

2.4. ESERİN NÜSHALARI

Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'in çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası bulunmaktadır. Eserin nüshaları şöyledir:⁴³

- 2.4.1. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, No. 2990.
- 2.4.2. Nuruosmaniye Kütüphanesi, No. 3059.
- 2.4.3. Süleymaniye Kütüphanesi, Serez Koleksiyonu, No. 1891.
- 2.4.4. Bâyezîd Umûmî Kütüphanesi, No. 4902.
- 2.4.5. Topkapı Sarayı Millî Kütüphanesi, Revan Köşkü Koleksiyonu, No.1538.
- 2.4.6. Topkapı Sarayı Millî Kütüphanesi, Revan Köşkü Koleksiyonu, No.1539.
- 2.4.7. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu, No. 4203.
- 2.4.8. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, No: Y/312.
- 2.4.9. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar Koleksiyonu, No: 801.
- 2.4.10. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi,
- 2.4.11. Yazmalar Bölümü, M. Con Koleksiyonu No: 441.
- 2.4.12. Düğümlü Baba Kütüphanesi, No. 351.
- 2.4.13. Tahran Millî Kütüphanesi No: 376.
- 2.4.14. Tahran Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası
- 2.4.15. Tacikistan Yazma Eserler Enstitüsü, No: 993.
- 2.4.16. Londra, British Museum, No. or. 1627.
- 2.4.17. Tacikistan Yazma Eserler Enstitüsü, No: 1246/1.
- 2.4.18. Münih Kraliyet Kütüphanesi No: 288.
- 2.4.19. Paris, Milli Kütüphane, No. 90-91.
- 2.4.20. Petersburg, Umumi Kütüphane, No. 269.
- 2.4.21. Viyana Milli Kütüphanesi, No. 828.

⁴³ Eserin yazma nüshalarının bulunduğu kütüphane isimleri verilmiş olup konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Hasan Almaz, a.g.t., s.38-49.

2.5. ESERİN KAYNAKLARI

Şükrullah, faydalandığı kaynaklarla ilgili olarak eserinde şöyle demektedir⁴⁴:

“Mansûrî'nin ‘*Uyûnu't-Tefâsîr*'inden, Şeyh Şihâbeddîn-i Sivâsî'nin ‘*Uyûnu't Tefâsîr*'inden, Tefsîr-i Kevâşî'den, *Kurretü'l-'Ayn Tefsîri*'nden, Sa'lebî'nin *Keşfü'l-Beyân Tefsîri* gibi tefsîr kitaplarından ve hikmet (felsefe), hey'et (astronomi), nücûm (yıldız bilimi), hendese (geometri), riyâzî (matematik), tabiat ve tıp ilimlerinden, Sîyerü'l-Mülûk'tan, Zübdetü'l-Usûl'den Mevlana Hasan b. Ali b. Hammâd'ın *Kûtu'l-Ervâh* adlı tarihi, Şeyh Ca'fer Muhammed-i Taberî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî-yi Ca'fi, İbni Hallikan, Kâdî Beyzâvî, İbni Cevzî, Mevlânâ Şemseddîn-i Herevî'nin, Sultan İbrahîm Tamgaç Han için yazılmış olan Mecdeddîn Mevlânâ Muhammed 'Adnân vb. tarihçilerin eserleri başta olmak üzere yaklaşık altmış tarih kitabından, *Usûlu'l-Akâlîm* kitabından, *Kitâbu'l-Memâlik*'ten, *Kitâbu'l-Mesâlik*'ten, özet bir şekilde çoğu azaltarak, hatta binde birini iktibas ederek derledim. Öyle bir şekilde derledim ki, onların derledikleri inceliklerden bir tek incelik, güzelliklerden bir tek güzellik ve nasihatlerden bir tek nasihat yok olmadı.”

Eserini yazarken yararlandığı kaynakları kitabın baş kısmında ve metnin içinde sırası gelince zikretmiştir.⁴⁵ Eserlerin bir kısmı bugün bilinmekle beraber bir kısmı ise günümüze ulaşamamıştır. Şükrullah'ın eserinde faydalandığı kaynaklar şu şekildedir⁴⁶:

2.5.1. Kûtu'l-Ervâh

Hasan b. Ali b. Hammâd'a ait olup, tam adı Kûtu'l-Ervâh ve Yâkûtu'l-Erbâh'tır. Şükrullah'ın eserinde en çok yaralandığı kaynaklardandır. Genel ve kısa bir İslam tarihidir. Yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu No: 2202'de bulunmaktadır. Eser 98 yapraktır.

2.5.2. Târîh-i Taberî

Şeyh Cafer Muhammed-i Taberî tarafından yazılan bu eser, dünyanın yaratılışından 302/915 yılına kadar gelmekte ve yıl yıl geçen olayları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk ve Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mulûk adlarıyla da bilinmektedir. Bugün elde bulunan metin asıl eserin bir özetidir.

⁴⁴ Hasan Almaz a.g.t. s.56.

⁴⁵ Hasan Almaz a.g.t. s. 57.

⁴⁶ Hasan Almaz a.g.t. , s. 57-61.

2.5.3. Nizâmu't-Tevârîh

Kadı Beyzavî'nin eseridir. Şemseddîn Muhammed Cüveynî adına yazılmış olup 21 Muharrem 674 (16 Temmuz 1275) yılında bitirilmiştir. Âdem'den başlayıp yaşadığı zaman olan 674 yılına kadarki olayları konu alan kısa ve genel bir tarih kitabıdır.

2.5.4. Muntazam fi Târîhi'l-Ümem

İbn-i Cevzî'nin eseridir. Dünya yaratıldıktan Abbâsî halifesi Müstaz Billah'ın halifeliğine (566-576/1170-1180) kadarki tarihi içerir.

2.5.5. Şemseddîn Herevî'nin Tarihi

Bu eserin kendisi ve yazarı hakkında pek bir bilgi yoktur.

2.5.6. Târîhu'l-Kebir

Buhârî'nin eseridir. Hadis ehlinin hayatına dair yazdığı bir eserdir. Târîhu's-Sağîr adlı eseri de bu eserin bir özetidir.

2.5.7. Suveru'l-Ekâlîm

Ebî Zeyd Ahmed b. Sehl el-Belhî'nin eseri olup dönemin önemli medeniyetlerinden, Horasan, Belh, Ceyhun gibi memleketlerin coğrafik yapısından söz eder.

2.5.8. Vefayâtü'l-A'yân

İbn-i Hallikan'ın eseridir. 654-673/1256-1274 yılları arasında yazmıştır. Edebiyat tarihi açısından önemli bir eserdir.

2.5.9. Târîh-i Türkistân

Muhammed Avfi'nin dayısı olan ve aynı zamanda tabip olan Mecdeddîn Muhammed b. Adnan'a aittir. Ancak, onunla ilgili fazla bir bilgi vermemektedir. Eser, İbrahim Tamgaç Han adına yazılmıştır. Şükrullah'ın ifadesine göre, Hindistan'daki halkların yaşamını ve ilginçliklerini konu alan bir eserdir.

2.5.10. Keşfu'l-Beyân

Ebî Mansûr Abdülmelik İbn Ahmed b. İbrahîm es-Sa'lebî'nin Kur'ân tefsîridir.

2.5.11. Ravzatu Uli'l-Elbâb fi Tevârîhi'l-Ekâbir ve'l-Ensâb

Asıl adı Dâvûd olan Benâkitî'ye aittir. Reşîdeddîn Fazlullah-i Hemedânî'nin Câmi'u't-Tevârîh adlı eserinin yer yer değiştirilerek yeniden düzenlenmiş halidir.

2.5.12. Uyûnu't-Tefâsîr

Şeyh Şihâbeddîn Ahmed b. Mahmûd es-Sivâsî (ö.803/1401)'ye ait olup asıl adı 'Uyûnu't-Tefâsîr li'l-Fuzalâi's-Semâsîr'dir.

2.5.13. Mirsâdu'l-İbâd mine'l-Mebde' ile'l-Mi'âd

Şeyh Necmeddîn Ebu Bekir b. Abdullah er-Râzî (ö.654/1256)'nin eseridir. Sülûk, vusûl, nefis terbiyesi gibi konuları içeren tasavvufî bir eserdir. Eser Farsça olup II. Murad zamanında Türkçe tercüme edilmiştir.

2.5.14. Siyeru'l-Mülûk

Selçuklu sultanı Melikşâh'ın vezirlerinden Nizâmü'l-Mülk Hasan (ö.485/1092) tarafından kaleme alınmıştır.

2.5.15. İskender-nâme

Ahmedî'nin (734-814/1334-1412) eseridir. Şüphesiz Osmanlı tarih yazıcılığı denince akla ilk gelen Ahmedî'dir. Germiyân Beyliği sarayında yetişmiş, daha sonra Osmanlılara intisâb etmiş ve konusunu İran edebiyatından alan İskender-nâme adlı çalışmasını Yıldırım Bayezid'e takdim etmiştir. Daha sonra buna Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân'ı ekleyerek Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi'ye sunmuştur. Şükrullah, eserini kaleme alırken İskender-nâme'nin Osmanlılar tarihine ait Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân bölümünden isim vermeden alıntılar yapmıştır.

2.5.16. Kitâbu'l-Mesâlik ve'l-Memâlik

Ebu'l-Kasım Ubeydullah b. Abdullah b. Hordâdbih'in eseri olup hacim olarak küçük, fakat içerik olarak önemli bir eserdir. Eser, bir tür tarihî coğrafya kitabı niteliğinde olup Abbasi halifeleri idaresinde bulunan topraklarda yer alan şehirlerin adlarını, mali yapılarını ve birbirine olan uzaklıklarını açıklamaktadır. Türk bölgeleri konusunda içerdiği bilgiler de çok önemli olup ilk defa bu eser aracılığıyla gün yüzüne çıkmış bilgiler içermektedir. Ayrıca Mâverâünnehir ve Türkistân'daki Türk prenslerin adlarını ve unvanlarını içermesi açısından da önemlidir. Dokuz boy olan Oğuzlar

(Uygurlar) ile ilgili bilgiler de ilk kez burada verilmiş olup dokuz boy Türkler açısından çok önemlidir.

2.5.17. Mecma‘u’l-Ensâb

Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şebânkârî'nin eseridir, Ata Melik Cüveynî'nin Cihân-guşâ adlı eserinden alıntıdır.

2.5.18. Tefsîr-i Kevâşî

Muvafakaddîn Ahmed b. Yusuf el-Mûsulî eş-Şeybânî eş-Şâfi‘î (ö.680/1282)'nin Kur'ân tefsîridir. Şükrullah'ın eserinde ismini zikrettiği ve yararlandığı eserlerin hiçbiri Osmanlıları konu almamaktadır. Osmanlı tarihiyle ilgili kısımları nereden aldığı bilinmemekle birlikte Ahmedî'nin İskendernâme'sinden yararlandığı muhakkaktır.⁴⁷

2.6. ESERİN TARİHİ DEĞERİ

Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'in hem Farsça aslının hem de Türkçe tercümesinin oldukça fazla nüshası bulunmaktadır. Bu da bize eserin tanınmış ve çokça okunduğunu göstermektedir. Eserde ansiklopedik bilgilerin yer alması da oldukça önemlidir. Şükrullah'ın kendi ifadesiyle, *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh* şu iki amaçla yazılmıştır:

“Birincisi, Âdem zamanından gaziler ve mücahitler sultanı, Osmanoğullarından Sultanu'l-İslam Murad oğlu Sultan Mehmed Han'ın tahta çıkışına dek ne kadar zamanın geçtiği; ikincisi, Âdem ve Âdemoğullarından olan peygamber, padişah, sultan ve halifelerin nesep ve silsilesinin zikri, hayatlarının ve tarihlerinin bilinmesidir.”⁴⁸

Şükrullah, bu amacını belirttiikten sonra da tarih konusunda dört rivayetin olduğunu belirterek bunların, Acemlerin benimsediği Mecusîlerin rivayeti, İsrailoğullarının (Yahudilerin) rivayeti, Hristiyanların rivayeti ve Müslümanların rivayeti olarak sınıflandırır.

Mecusîlere göre, Âdem'den Muhammed'in ortaya çıkışına kadar 6172 yıldır.

İsrailoğullarına göre, Âdem'den Muhammed'in doğumuna kadar 4340 yıldır.

Hristiyanlara göre, Âdem'den Muhammed'in doğumuna kadar 5972 yıldır.

Şükrullah, en doğru rivayetin Abdullah b. Abbâs b. Abdulmuttalib'in rivayeti

⁴⁷ Nihal Atsız, a.g.e., s. 12.

⁴⁸ Hasan Almaz a.g.t. s. 61.

olduğunu söyleyerek Âdem'den Muhammed'e kadar 6075 yıl geçtiğini söyler. Ayrıntılı olarak ise şöyledir:

Âdem'den Nuh'a kadar 2250 yıl,
Nuh tufanından İbrahim'e kadar 1809 yıl,
İbrahim'den Musa'ya kadar 565 yıl,
Musa'dan Süleyman'ın Mescidü'l-Mukaddes'i yaptığı zamana kadar 536 yıl,
Süleyman zamanından İskender b. Feylekos zamanına kadar 717 yıl,
İskender zamanından İsa'nın doğumuna kadar 494 yıl,
İsa zamanından Muhammed Mustafa'nın zamanına kadar 361 yıldır.⁴⁹
Onun doğumundan Mekke'den Medine'ye hicret edişine kadar 50 yıl,
Hicretinden vefatına kadar 13 yıldır.⁵⁰

Dünya tarihi ile ilgili ele aldığı konular genel olarak kendinden önce yazılan eserlerle benzerdir. Kullandığı kaynakları göstermesi de bu doğrultudadır. Özellikle *Târîh-i Taberî* ve *Kûtu'l-Ervâh*'tan sık sık yararlanmıştır. Yer yer eserler arasında karşılaştırmalar yaparak kendi görüşünü sunmuştur. Şükrullah'ın eski dönemlere ait verdiği bilgiler Şerefu'z-Zamân Tâhir Mervezî'nin eserinde, Gerdizî, Muhammed Avfi ve Şebenkarâi'nin eserinde benzer şekiller görülmektedir.⁵¹ Kendi ifadesiyle, “Her bir harmandan bir başak ve her bir köşeden bir azık”⁵² bularak okuyucusunun kulağına ulaştırması, onu önemli kılmıştır. Ayrıca olayların dünyanın yaratılışından kendi zamanına değin kronolojik olarak verilmesi de büyük önem taşır.

Eserin tarihî açıdan asıl değeri, eski Türkler ve Fatih'in tahta oturuşuna kadar geçen Osmanlı tarihini ele alışı nedeniyle.⁵³ *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'in özellikle Osmanlı dönemi bölümü ömrünü Osmanlılara hizmetle geçirmiş Şükrullah'ın birinci elden bilgileri vermesi sebebiyle oldukça önemlidir. Şükrullah, eserin birinci bölümünde dünyadaki belli başlı milletlerden bahsederken dokuz boy Türkler için de bir bölüm ayırmış ve kısaca eski Türklerden de bahsetmiştir. Burada onun verdiği bilgiler

⁴⁹ Hasan Almaz'a göre, Şükrullah'ın İsa'dan Muhammed'in doğumuna kadar 361 yıl olarak tespiti yanlıştır. Bu hesabı neye göre yaptığı bilinmemektedir.

⁵⁰ Bu da Şükrullah'ın yanlışlarından biridir. Hz. Muhammed Medine'de 13 yıl değil, 10 yıl kalmıştır.

⁵¹ Sergey Grigoreviç Agacananov, “*Oğuzlar*”, Selenge Yayınları, İstanbul 2003, s. 29.

⁵² Hasan Almaz, a.g.t., s. 63.

⁵³ Nihal Atsız, a.g.e., s. 6.

tarihten çok etnografik bilgiler ise de faydalı bilgiler içermektedir.⁵⁴ Eski Türkler hakkında verilen bilgilerin en önemlisi, Oğuzlarla Kunların (Hunlar) aynı kavim olduğunun söylenmesidir.⁵⁵ Ayrıca Şükrullah'ın Osmanlıları Gök Alp yoluyla Oğuz'a bağlayan kayıtları da ilk kez kendisi tarafından ortaya atılmış ve bu bir gelenek haline gelmiş olup kendinden sonra gelen birçok tarihçi tarafından kullanılmıştır.⁵⁶ Şükrullah ise bunu 852/1449 yılında Sultan II. Murad tarafından Karakoyunlu hükümdarı Mirzâ Cihânşâh'a elçi olarak gönderildiğinde Mirzâ Cihânşâh'ın Mevlânâ İsmail adındaki tarih okuyucusunu çağırarak ona Moğol hattıyla (Uygurca) yazılmış olan Oğuz-nâme'yi okutarak Osmanlıları Gök Alp yoluyla, Karakoyunluları da Deniz Alp yoluyla Oğuz Han'a bağlandıkları yolundaki kayıtlardan çıkarmaktadır.⁵⁷ Bu iddia ilk kez Şükrullah tarafından ileri sürülmüştür.

Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'in tarihî değerini arttıran bir başka neden de bugün elde bulunan Osmanlı tarihine ait kaynakların *Ahmedi'nin İskender-nâme'sinden* sonra en eskisi olmasıdır.⁵⁸ Şükrullah'tan daha önce yazılmış olan Yahşi Fakih, Hamzavî ve Semerkandlı Alâeddîn'in eserleri ve *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh* ile yaklaşık olarak aynı zamanda yazılmış olan Enverî'nin *Teferrüc-nâme* adlı eseri elde bulunmadığı için bugün Ahmedî'nin *İskender-nâme'sinden* sonra en eski Osmanlı tarihi olarak kabul edilmektedir.

Şükrullah, olayları genellikle kısa yazmış, daha çok padişahları övüp yaptıkları güzel şeyler hakkında geniş bilgiler vermiştir. Selçuklular hakkında verdiği bilgiler eksik ve yanıltır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Selçuklu tarihine ait kaynakları bulup görmemiştir. Verdiği tarihlerde de yer yer yanlışlıklara düşmüştür. Selçuk'u kadın olarak göstermesi, Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında 361 yıl olduğunu söylemesi ve Hz. Muhammed'in hicretinden ölümüne kadar 13 yıl olarak göstermesi büyük yanlışlardır.

⁵⁴ Nihal Atsız, a.g.e., s. 6.

⁵⁵ Nihal Atsız, a.g.e., s. 6.

⁵⁶ Cezmi Karasu, "*Osmanlı Vekâyinâmelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar*", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9, s. 89.

⁵⁷ Hasan Almaz, bu bilginin sadece Nuruosmaniye nüshasında olduğunu, ikinci tarz yazılmış nüshalarda yer almadığını belirtmektedir.

⁵⁸ Nihal Atsız, a.g.e., s. 7.

2.7. ESER ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Kitâbu Behçeti't-Tevârih, Kanuni Sultan Süleyman döneminde (937/1530-1531) Mustafa Fârisî (Mustafa el-Fârisî) tarafından, çalışmamıza konu olan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn* adıyla Türkçeye çevrilmiştir. 1925 yılında Theodor Seif, *Kitâbu Behçeti't-Tevârih*'in Osmanlılara ait bölümünü Farsça metin ve Almanca tercümesiyle birlikte *Mitteinlungen zur Osmanischen Geschichte* adlı eserinin ikinci cildinde (sf. 63-128) yayınlamıştır.⁵⁹ Ayrıca *Kitâbu Behçeti't-Tevârih*'te yer alan Türklerle ilgili bölümler, *M. J. Hammer tarafından Sur les origines russes. Extrsits de manuscrits orientaux* adıyla 1827 yılında yayınlanmıştır.⁶⁰ 1957 yılında G. Hazai, V. Kolarov Milli Kütüphanesinde *Kitâbu Behçeti't-Tevârih*'in Sofya yazmasından bölümler yayınlamıştır. (Les menuscrits medievales de Mervazi et Aufi, Acta Orientalia, t. VII, fasc. 2-3, Budapest 1957) 1939 yılında Nihal Atsız, eserin Türkler ve Osmanlılara ait bölümlerini *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi* adıyla yayınlamıştır. Yine Tahran Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Gholamreza Sotoudeh üzerinde çalışmış, fakat çalışma yayınlanmamıştır. Ayrıca eserin tamamı 2004 yılında Hasan Almaz tarafından doktora tezi olarak çalışılmış ve günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

2.7.1. Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn

Tezimizin konusu olan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn, Kitâbu Behçeti't-Tevârih*'in Mustafa el-Fârisî tarafından yapılan Osmanlı Türkçesine çevirisidir. Eser Kanunî Sultan Süleyman ve dönemin sadrazamı Frenk Damat Makbûl İbrahim Paşa'ya sunulmak üzere çevrilmiştir.

Mustafa el-Fârisî, Sehî Bey'in ifadelerine göre : İstanbul doğumlu, saadet yuvası olan sarayın bağlılarından olup Farsçaya mail, hoş tabiatlı, kabiliyetli, güzel bir gençtir.⁶¹

Mustafa el-Fârisî eserde çeşitli değişiklikler yapmıştır. Eserin baş kısmını değiştirerek Allah'ı, peygamberi, Kanunî Sultan Süleyman'ı ve Vezîr-i Azâm İbrahim Paşa'yı nesir ve nazım ile karışık büyük bir maharetle övdükten sonra İbrahim Paşa adına bir manzûme yazmış ve eskilerin durumunu ve yaptıklarını böylesi büyük kahramanlıklar sergilemiş insanlara bildirmek, sultan ve vezirinin tertemiz hatırlarını, gönül aynalarını bu faydalı kitabın okunmasıyla dinlendirmek için Firdevsî'nin

⁵⁹ Ayla Demiroğlu "Behçeti't-Tevârih" , *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2010, C.5, s. 349

⁶⁰ Sergey Grigoreviç Agacananov, "Oğuzlar", Selenge Yayınları, İstanbul 2003, s. 30.

⁶¹ Mustafa İsen, "*Sehî Bey Tezkiresi*", Akçağ Yayınları, Ankara, 1998, s. 233.

Şehnâme'yi Farsça olarak Mahmud Sebuktegin adına nazmetmesi gibi kendisinin de devlet ehlinin önderi, hidayetin kabesi, velayetin kıblesi, gerçek ilimlerin derleyicisi, ilklerin ve sonların menkıbelerinin toplayıcısı, belagatçıların ve fesahatçıların en açık sözlüsü Şükrullah'ın Farsça yazılmış, güneş gibi aydınlatıcı Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'ini Türkçeye çevirdiğini söylemektedir.⁶²

Tarih sevenlerin Arap, Acem ve Türk dillerinde kitalar yazıp devirlerinin beylerine, vezirlerine sunmaları gibi kendisinin de bu *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'i hazırlara destan, kayıplara armağan olmak üzere Allah'ın ve peygamberin yardımı, geçmiş erenlerin, bilginlerin ve erdemlilerin himmeti ve İbrahim Paşa'nın iltifatı ile tercümeye başladığını, dinlendiği meclislerde hazır olan vefâlı dostlara, ihvan-ı sefaya sefa ve sevinç bağışlamasını, can ve gönülden dinleyen, hakikati gören gönül dostlarının hakikatlerin anlamına vâkıf olmalarını dilediğini zikretmektedir.⁶³

Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn, *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'e göre daha ağır ve ağıdalı bir dille yazılmıştır. Tezimizde konu olan 275b-303a varaklarında özellikle kişi adları zikredilmeden önce Arapça ve Farsça terkiplerle söz sanatlarına yer verilmiştir.

Mustafa el-Fârisî'nin kendi ifadesine göre, nerede bir kitap duysa elde edilinceye kadar durmayan, elde edince de değerlendiren her türlü güzel haslete sahip yeniçeri katibi Şihâbeddîn Bey, bu faydalı kitabı bir yerde bulmuş ve adeta gizli bir hazîne gibi gözlerden uzak kaldığı hissine kapılmış ve bunun gizli kalmaması için ilmin değerini bilen, mutluluk feleğinin güneşi Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'ya ulaştırmış, onun aracılığıyla da büyük bir iltifat ve itibarla *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'i kendisine vererek tercüme etmesini istemiş, Mustafa el-Fârisî, bunun üzerine 20 Muharrem 937/13 Eylül 1530 Çarşamba günü tercümeye başladığını, bunu yapmakla iyi bir eser bıraktığını, okuyanlardan hatalarını bağışlamalarını ve bir hayır dua dilediğini ifade eder.⁶⁴

Mustafa el-Fârisî'nin yaptığı tercüme ikinci grup nüshaların tercümesidir.

Eserin aslı gibi çevirisinin nüshaları da çok sayıdadır ve bu da eserin çok okunduğu bilgisini verir.

Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn'in nüshaları şunlardır:

Bayezid/Veliyeddin Efendi, No. 2342-2343,36

⁶² Hasan Almaz a.g.t. s. 69.

⁶³ Hasan Almaz a.g.t. s. 69.

⁶⁴ Mustafa Fârisî, "*Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn*'in başlangıç bölümü".

Fatih Kütüphanesi, No. 4202,
Hafid Efendi, No. 222,
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No. 881,
İstanbul Üniversitesi, Türkçe Yazmalar, No. 2381,
İstanbul Üniversitesi, Türkçe Yazmalar, No. 670,
Mehmediye, No. 4202/3,
Revan, No. 1096,
Esad Efendi, No. 2213,
Süleymaniye/İzmir, No. 445,
Berlin, Devlet Kütüphanesi, No. 2-3349,
Kahire, Kral Kütüphanesi, 233 (4 kopya),
Paris, Milli Kütüphane, Schefer Koleksiyonu, No. 1031.

2.8. ESERDEN KAYNAK OLARAK YARARLANANLAR

Kitâbu Behçeti't-Tevârîh genel bir dünya tarihi ve İslam tarihi olması, içerisinde bazı ansiklopedik bilgilerin bulunmasıyla kaynak olarak da kullanılmıştır. Karamanî Mehmed Paşa, Sarıca Kemâl, Rûhi Çelebi, Mehmed Zâim vb. birçok tarihçi *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'i kaynak olarak göstermişlerdir.⁶⁵ Bosnavî eş-Şeyh Ali Dede, *Muzaharatu'l Evâyil* adlı eserinde de Şükrullah'tan bol bol alıntılar yapmıştır.⁶⁶ Mehmet Zaîm'in *Câmi'u't-Tevârîh*'in Osmanlı bölümü Şükrullah'ın eserinin bir tercümesi şeklinde nitelendirilebilir.⁶⁷ Kâtip Çelebi de *Kitâbu Behçeti't-Tevârîh*'i görüp *Keşfü'z-Zünûn*'a kaydetmiştir. Türk tarihiyle ilgili olan kısımlar, günümüz tarihçileri tarafından da yer yer kaynak olarak kullanılmıştır.

⁶⁵ Fehameddin Başar "İlk Osmanlı Tarihçileri" *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, C.11

⁶⁶ Hasan Almaz a.g.t. s. 65.

⁶⁷ Sara Nur Yıldız, "Şükrullah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 39, s. 257.

2.10. TEZİN HAZIRLANIŞINDA İZLENEN YÖNTEM

Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifin'in Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi 2342-2343 numaralı nüshası, amacımıza uygun bulunarak çalışmaya başlanmıştır.

Söz konusu eserin 275b-303a arasındaki varakları okunmuş ve çeviriyazıya aktarılmıştır. Transkripsiyon yapılırken, metindeki yazılara sadık kalınmış, metinde yer alan bazı müstensih hataları da transkripsiyon işlemiyle düzeltilmiştir. Yazımlarda gerçekleşmiş bazı detaylara dipnotlarda değinilmiştir. Metinde geçtiği şekilde varak ve satır numaraları belirtilmiş; varak numaraları [276a], satır numaraları (1) şeklinde gösterilmiştir. Metnin belirli oranda günümüz yazım planına uygun olarak noktalama ve paragraflama işlemi yapılmış, özel isimler büyük harfle yazılmıştır.

Metin içerisinde okunan fakat doğruluğundan emin olunamayan kelimeler (?) şeklinde gösterilmiştir. Dizinde de (?) biçiminde gösterilmiştir.

Dizin bölümünde madde başları koyu yazılmış, yanlarında anlamları verilmiştir. Kelimeler yalnızca metinde geçtiği anlamla açıklanmış, birden fazla manada kullanıldıysa numaralandırılarak tüm anlamlar yazılmıştır. Kelimenin anlamı verilmeden önce hangi dilden geldiği belirtilmiştir. Birleşik kelimeler madde başı yapılmıştır. Arapça ibareler, kişi adları ve yer adları için ayrı dizinler oluşturulmuştur.

2.11. SONUÇ

Kitâbu Behçeti't Tevârih, Fatih Sultan Mehmet'e sunulmak üzere Şükrullah el-Amâyavî tarafından Farsça yazılmıştır. Yaratılıştan başlayarak kendi dönemine kadar olan süreci anlatan bir dünya tarihi kitabı olmakla beraber ele aldığı konulara bakılacak olursa, İslam tarihi olarak değerlendirmek daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Eser Osmanlı döneminden kalan en eski tarih kitaplarından. Şükrullah neredeyse ömrünün tamamını Osmanlıların hizmetinde geçirmiştir ve bu dönemle ilgili verdiği bilgiler dönemi bizzat yaşamış biri olması bakımından oldukça önemlidir. Şükrullah eserinde sade bir dil kullanmıştır. Amacının meramının anlaşılması olduğunu kendisi dile getirmiştir.

Kitâbu Behçeti't-Tevârih'in Osmanlı Türkçesine çevirisi olan *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn* Mustafa el-Fârîsî tarafından 16. yüzyılda çevrilmiştir. Müstensih eserde ekleme ve çıkarmalar yapmıştır.

Üzerinde çalışmış olduğum *Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn*'in 275b-303a varakları arasında, sahabeler ve mezhep imamı anlatılmaktadır. Bahsedilen âlimlerin nesebi isim isim zikredilmiş, doğum ve ölüm tarihleri, sahabelerin kaç hadis rivayet ettiği ve hayatlarına dair bazı kıssalara yer verilmiştir. Eserin aslının aksine müstensih ilaveleriyle ağır ve sanatlı bir dil karşımıza çıkmaktadır.

Mahbûbu'l-Kulûbi'l-Ârifîn, Türkçenin; Eski Anadolu Türkçesi dönemiyle benzerlik göstermektedir. Buna eklerin düzlük-yuvarlaklık uyumuna bakılmaksızın daha çok yuvarlak ünlülü şekillerinin kullanılması örnektir. Fakat eserin dil özelliklerinin tam olarak ortaya konulması için eserin tamamının incelenmesi gerekir. Bu bağlamda eserin tarihi değerinin yanında dönemin dil özellikleri hakkında bilgi vermesi Türk dili çalışmaları için de önem taşımaktadır.

3. METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ

...çiğneyip ondan sonra Abdullah b. Zübeyr'in ağızına koydular. Abdullah b. Zübeyr'in boğazından ilk geçen şey Hz. Muhammet (s.a.v.)'in tükürüğüydü ve Hz. Peygamber onun için dua etti. Hz. Abdullah'ın saçı sakalı yoktu. Gündüzlerini oruçla gecelerini namazla geçirirdi. Ve Allah korkusuyla yaşardı. Namaza dururken ayakta çok beklerdi. Bir günün tamamını kıyamda bir gecenin tamamını rükûda geçirdiği rivayet edilir. Farz ve sünnet olan namazları kılmakla beraber savaşlarda da çok çaba sarf etmiştir. Afrika savaşında Abdullah b. Mesud ile beraberdi. Afrika meliki yüz yirmi bin askerle savaşa gelmişti. Ama müslümanlar sadece yirmi bin kadardı. Savaşanların durumu zayıfladı. Afrika meliki saldırıya geçti. Abdullah bunu görüp müslümanlardan birkaç kişiyi seçip, Afrika melikinın üzerine yürüdü ve yenilgiye uğrattı. Afrika'nın fethi Hz. Abdullah b. Zübeyr tarafından gerçekleşti. Zeyd b. Muaviye'den sonra Abdullah b. Zübeyr halifeliği hiçbir zaman düşünmediği halde 64/684 tarihinde biat edildi. Şam dışında Hicaz, Yemen, Irak ve Horasan halkı ona itaat ettiler. Hacılarla sekiz hac yaptı.

Sözün kısası, Abdülmelik b. Mervan zamanına kadar böyle devam etti. Ondan sonra Yusuf Hüccac ona saldırıp, Mekke'de kuşatmaya aldı. Sonunda 73. senenin Haziran ayının on üçünde Salı günü şehit edildi. Hz. Peygamber'den sadece otuz üç hadis rivayet etmiştir. Üçü Sahiheyn'dedir ve ikisi Sahih-i Müslim'dedir ve yirmi sekizi diğer hadis kitaplarındadır. Kardeşi Urve b. Zübeyr ve oğlu Amir b. Abdullah b. Zübeyr ve tabiinden birçok kişi ondan hadis rivayet etmiştir.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin altıncısı: Ebu Muhammed Hz. Abdullah b. Amr b. As b. Vayil b. Haşim b. Said b. Sad b. Sehem b. Amr b. Hüsay b. Kab b. Luvey Sehmi-yi Kureyşi'dir. Nesebi Hz. Peygamber ile Kab b. Luvey 'de birleşir. Abdullah hazretleri, babası Amr b. As'dan önce müslüman olmuştu. Oğlundan on üç yaş büyüktü. İlim, tilavet ve ibadet de onun gibisi yoktu. Dört kitap: Tevrat, İncil, Zebur ve Furkan'ı okumuş ve Hz. Peygamber'den icazet alıp, yedi yüz kadar hadis toplamış ve rivayet etmiştir. On yedi hadis Sahiheyn'dedir. Sekiz hadis Sahih-i Buhari'dedir. Yirmi hadis Sahih-i Müslim'dedir. Altı yüz elli beş ise diğer hadis kitaplarındadır. Ve tabiinden çok kişi bunlardan hadis rivayet etmiştir. 73. senenin mübarek Mayıs ayında Mısır'da vefât ettiler. Bazıları Mekke'de 67/687 tarihinde, bazıları ise Filistin'de 65/685'te vefât etti demişlerdir. Kimileri ise 55/675 tarihinde Taif'de vefât etti

demişlerdir. Galiba birinci rivayet doğrudur. Vefât attikleri zaman yetmiş iki yaşındaydılar.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin yedincisi: Ebu Abdurrahman Hz. Abdullah b. Mesud b. Akil b. Semah b. Far b. Mahzum b. Sahile b. Haris b. Temim b. Sad b. Hüzeyl b. Mudrike el-Huzeli'dir. Nesepleri, Hz. Peygamber'in nesebiyle Mudrike b. İlyas'da birleşir. Güzel ahlaklı, buğday tenli, azıcık sakallı ve kısa boyluydu. Ama oturduğu zaman uzun görünürdü. Henüz Hz. Peygamber Dar-ı Erkam'dan çıkmamışken müslüman olmuşlardı. Bazıları Hz. Ömer zamanında müslüman oldu demişlerdir. Gerçek değildir. İki hicret ettiler. Biri Habeş'e biri Medine'yedir. Hz. Peygamber İbn Mesud hazretlerini kendi yakınından görür ve onunla iştişarede bulunurdu. Seferlerde Hz. Peygamber'in misvak, matara ve nalınlarını korurdu.

Hz. Buhari ve Hz. Müslim, Ebu Musa Eşari'den rivayet ederler: Ebu Musa şöyle demiştir: “Kardeşimle Yemen'den gelmişim. Bir süre Hz. Peygamber'in hizmetinde bulundum. İbn-i Mesud ve annesinden başka Resulullah (s.a.v.)'in evinde kimse görmedim. Sürekli gidip gelenler bu ikisiydi.”

Şeyh Buhari, Abdurrahman b. Zeyd'den rivayet eder: Hz. Huzeyfe'ye; “Hz. Risalet'e yakın olan, gelen insanları huzuruna çıkararak ve yardımcı olan kimdir?” diye sordum. Cevap verdi: “Abdullah b. Mesud'dan başkasının olduğunu bilmiyorum.” Hz. Şeyh Müslim kendi Sahih'inde buyururlar: İbn-i Mesud şöyle demiştir: “Allah'a yemin ederim ki Kur'an-ı Kerim'den, benim nasıl geldiğini bilmediğim hiçbir sure Hz. Peygamber üzerine nazil olmamıştır. Ve nerede indiğini bilmediğim hiçbir ayet nazil olmamıştır.” Bedr savaşında Hz. Peygamber ile birlikte değillerdi. Ama onun dışındaki bütün savaşlarda hazır bulunmuşlardı. Hiçbirini kaçırmamışlardır. İki kıbleye doğru namaz kıldı. Biri Kudüs diğeri Mekke'dir.

Hz. Peygamber İbn-i Mesud hazretleri için: “Cennet ehlidir.” diye buyurmuşlardır. Ve yine “ Ben Abdullah b. Mesud'un razı olduğu ümmetten razıyım, onun razı olmadığı ümmetten de razı değilim. Her kim Abdullah b. Mesud'tan nefret ederse ben de ondan nefret ederim.” demişlerdir. Yani onunla ilgili menkıbeler sayısızdır. Hz. Peygamber'den sekiz yüz kırk sekiz hadis rivayet etmiştir. Altmış dört hadis Sahiheyne'dedir. Yirmi bir hadis Sahih-i Buhari'dedir. Otuz beş hadis Sahih-i Müslim'dedir. Yedi yüz yirmi sekiz hadis diğer hadis kitaplarındadır. Sahabelerden ve tabiinden çok kişi ondan hadis rivayet etmiştir.

Hız. Ömer halifeliğinde Kufe'ye kadı oldular ve Hız. Osman halifeliğinde vali oldular. Sonra Medine'ye geldiler. 32. senede vefât ettiler ve Baki mezarlığına defnedildiler. Ömrü altmış yılı geçmişti. Bazıları Kufe'de öldüğünü ve orada defnedildiğini söylemişlerdir. Galiba birincisi doğrudur.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin sekizincisi: Ebu Said Zeyd b. Sabit b. Dahhak b. Zeyd b. Luzan b. Amr b. Abdi Avf b. Ganim b. Malik b. Neccari Ensari-yi Buhari'dir. Vahiy kâtibi, mushaf kâtibi ve Hız. Peygamber'in mektup kâtibiydi. Babası Sabit b. Dahhak'dır ve Zeyd altı yaşındayken öldürülmüştür. Zeyd on bir yaşında Hız. Peygamber'in hizmetine girdi. Kur'an-ı Kerim'den altı sure ezberledi. Hız. Peygamber Yahudî yazısını öğrenmesini buyurdu. On bir günde yazmasını ve okumasını öğrendiler. Bedr savaşında Hız. Peygamberle birlikte gitti. Ama henüz yaşının küçük olmasından dolayı geri döndürdüler. Uhud savaşında da buldukları ihtilaftır. Ama Hendek savaşına katıldı. Ve ondan sonra bütün savaşlardan ayrılmadı ve hazır bulundu. Tebük gününde Hız. Peygamber, Ben-i Neccâr sancağını Zeyd b. Sabit'e teslim etmişti. Emirü'l-Mümminin Hız. Ömer her hacca gittiğinde Zeyd b. Sabit'i Medine'de kendi yerine bırakırdı. Beytü'l-mal emini olmuştu. Yani din âlimlerindedir. Hız. Peygamber'den doksan iki hadis rivayet etmiştir. Beş hadis Sahiheyn'dedir. Dört hadis Buhari'dedir. Bir hadis Müslim'dedir. Seksen iki hadis diğer hadis kitaplarındadır. Ebu Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Abbas ve Ebu Hureyre ve sahabelerden çoğu Zeyd b. Sabit'ten hadis rivayet etmişlerdir. 54/674. tarihinde Medine'de vefât ettiler. Altmış beş yaşına erişmişlerdi. Bazıları 44/665 tarihinde vefât etti demişlerdir. Bazıları ise 45/665'te vefât etti demişlerdir. Galiba birincisi doğrudur. Dini ilimlerde çok çaba harcamış ve büyük bir gayret göstermiştir. Ebu Abdullah Hız. Muhammed b. İsmail Buhari Tevarih'te sahih senetle Ammar b. İbn-i Amare'den rivayet eder: "Zeyd b. Sabit vefât ettiğinde bir cemaat oturmuştu. Hız. Abdullah b. Abbas "Bugün birçok ilim gitti." diyordu.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin dokuzuncusu: Hız. Ubey b. Kab b. Kays b. Zeyd b. Muaviye b. Amr b. Malik b. Neccari el-Ensari'dir. Âlimdi. İkinci akabe biatında hazır bulundular. Bedr savaşında Hız. Peygamber'e ulaşmışlardı. Tirmizi şöyle söyler: Hız. Peygamber buyurmuştu: "Benim ümmetimde Kur'anı kaidesiyle okuyan Ubey b. Kab'dır." Sözün kıyası, onun fakihliği ve ilimde ve dindeki derinliği hakkında hadisler çoktur. Hız. Peygamber'den yüz altmış dört hadis rivayet etmiştir. Üç hadis Sahiheyn'dedir. Ve üç hadis de Sahih-i Buhari'dedir. Ve yedi hadis Sahih-i

Müslim'dedir. Yüz elli bir hadis ise diğer hadis kitaplarındadır. 30/651 tarihinde, Medine'de Emirü'l-Mü'minin Hz. Ömer'in halifeliği zamanında vefât ettiler. Medine mezarlığına defnedildi. İbn-i Abdübirr, Ubey b. Kab'ın vefât tarihinde ihtilaf olduğunu söyler. Ama çoğu âlim Hz. Ömer'in halifeliğinde vefât ettiği görüşündedir.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin onuncusu: Ebu Musa Hz. Abdullah b. Kays b. Süleym b. Hıdar b. Haris b. Amir b. Ayz b. Azir b. Bekir b. Amir b. Azır b. Vayil b. Naciye b. Cemahir b. el-Eşari'dir. Hicretten önce Mekke'ye gelip, müslüman olmuşlardı. Gemi ehliyle Hz. Cafer b. Ebu Talib ile Habeş'e hicret etti. Hayber fethedildikten sonra Hz. Peygamber'in yanına geldiler. Ve Hz. Peygamber Hayber ganimetinden onlara pay verdi. Onlardan başka Hayber fethinde hazır olmayanlara hiçbir şey vermediler. Onlar âlim ve takva sahibiydiler. Hz. Peygamber Zibid, Aden ve Yemen sahillerini Abdullah b. Kays'a emanet etti. Ondan sonra Hz. Ömer Kufe ve Basra komutanlığını ona verdi. Ve Ürdün'de Ebu Ubeyde'nin vefâtında hazır bulundu. Sonra 17/638 tarihinde Hz. Ömer tarafından vali oldu. Hz. Ömer Ahvaz'a gitmesi için mektup gönderdiler. Derhal yerine getirip, Ahvaz'ı savaşıyla fethetti. Bazıları barışla fethettiğini söylemiştir. Sonra Isfahan'ı fethetti ve Mekke'ye gelip orada 50/671 tarihinde, altmış üç yaşında, vefât etti. Hz. Peygamber'den üç yüz altmış hadis rivayet etmiştir. Elli hadis Sahiheyn'dedir. Dört hadis Sahih-i Buhari'dedir. On beş hadis Sahih-i Müslim'dedir. İki yüz doksan bir hadis diğer hadis kitaplarındadır. Sahabelerden ve cemaatten çok kişi Abdullah b. Kays'dan hadis rivayet etmiştir.

Bunlardan sonra fakih sahabelerin on birincisi: Hz. Ebu'd-Derda Uveymir b. Zeyd b. Ayşe b. Ümeyye b. Malik b. Amir b. Adıyy b. Kab b. el-Hezaric el-Hazreci el-Ensari'dir. Hicretten kısa bir süre geçtikten sonra müslüman oldu. Uveymir b. Zeyd'in ehlinden müslüman olmayan hiç kimse kalmamıştı. Hepsinden sonra Zeyd müslüman oldu. Müslümanlığa uydu ve ilerletti. Âlim, fakih ve hekim kişiydi. Uhud savaşı dışında bütün savaşlarda hazır bulundu. Bu savaşta olmaları ihtilaf üzerinedir. Buna dair menkıbeler sayısızdır. Hz. Osman'nın halifeliği zamanında Şam'a vali oldu. 31/652 tarihinde Şam'da Babu's-Sağır'da defnedildi. Hz. Peygamber'den yüz yetmiş dokuz hadis rivayet etmiştir. İki hadis Sahiheyn'dedir ve üç hadis Sahih-i Buhari'dedir. Sekiz hadis Sahih-i Müslim'dedir. Yüz altmış altı hadis ise diğer hadis kitaplarındadır. İbn-i Ömer, İbn-i Abbas, Ebu Ümame, Fudalet b. Ubeyd, Yusuf b. Abdullah b. Selam ve tabiinden çok kişi Hz. Ebu'd-Derda-i Üveymir b. Zeyd'ten hadis rivayet etmiştir.

Dördüncü Fasl

Mustafa (s.a.v.)'nin İnci Misali Sözlereinden Hadis İşitip Duyanlar Hakkındadır

Bunlar yedi kişidir. Hz. Ebu Hureyre, Hz. İbn-i Ömer Hz. Aişe, Hz. Cabir, Hz. İbn-i Abbas, Hz. Enes, Hz. Abdullah b. Amr b. As'tır. Bunların üçü Fakihler bölümünde zikredildi. Orada zikredilmeyenler burada zikredilecektir.

İlki Hz. Ebu Hureyre Abdurrahman b. Sahr ed-Devsî müslüman olmadan önce ismi Abdi'ş-şemstî. Bazıları Abdi Amr demişlerdir. Müslüman olunca Hz. Peygamber Abdurrahman adını verdi. Nerede bir kedi yavrusuna rastlasa şefkat eder, omuzlarına bindirirdi. Bundan dolayı künyesi Ebu Hureyre'dir. Ebu Ahmed-i Hâkim, Hayber yılında müslüman olduğunu ve o savaşta hazır bulduklarını söyler. Ondan sonra Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı. İlme ilgi duyardı. İlimden ötürü açlığa ve susuzluğa ve çıplaklığa razıydı. Hz. Peygamber nereye gitse o da beraberindeydi. Hz. Peygamber'den duyduklarını unutmazdı. Ebu Hureyre gibi sahabelerden hiç kimse Hz. Peygamber'den daha çok hadis rivayet etmemiştir. İmam Ahmedî Hanbel de bunu söylemiştir. Sahabe ve tabiinden çok kişi Ebu Hureyre'den hadis ezberlemiştir. İmam-ı Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari, sekiz yüz kişi belki daha fazla kişinin Hz. Ebu Hureyre'den hadis rivayet ettiğini söyler. İbn-i Abbas, İbn-i Ömer, Cabir, Enes ve Vasıla b. el-Aska gibi. Sahih-i Buhari, Ebu Hureyre'den rivayet eder: "Abdullah b. Ömer'den dışında hiçbir kimse benden çok hadis rivayet etmemiştir. Çünkü Abdullah hazretleri yazardı. Ama ben yazamazdım." Buna rağmen Ebu Hureyre'den beş bin hadis rivayet edilmiştir. Hz. Abdullah b. Amr'dan yedi yüz hadis rivayet edilmiştir. Daha fazla bulunamamıştır. Çünkü Hz. Ebu Hureyre Medine'ydi. Herkes her türlü ihtiyacı için Medine'ye gider, Ebu Hureyre'yi görürdü. Hem onunla konuşur hem de hadis rivayet ederlerdi. Bundan dolayı çok hadis rivayet edilmiştir. Ama Abdullah b. Amr Mısır'daydı. Az kişi onun yanına Mısır'a giderdi. Bu yüzden daha az hadis rivayet etmiştir. İmam Takiyeddin Endelüsi kendi Müsned'inde buyurmuşlardır: "Ebu Hureyre beş bin üç yüz yetmiş dört hadis rivayet etmiştir. Sahabelerden hiç biri bu kadar hadis rivayet etmemiştir. İlk hadis sahibi Ebu Hureyre'dir." İmam Ebu Bekir b. Ebu Davud Sicistani: "Ben Sicistan'da hadis topluyordum. Bir gece Ebu Hureyre'yi rüyamda gördüm. Bana: "Ben seni severim ve ben hadis sahibi olanların ilkiyim." dedi. Sözün kısıası, yetmiş sekiz yaşında Medine'de 57/677 tarihinde vefât ettiler. Baki mezarlığına defnedildiler. Hz. Ayişe'nin vefâtından kısa bir süre geçmişti.

Hadis hafızlarının ikincisi: İbn-i Abbas'dır. Ve üçüncüsü Hz. İbn-i Ömer'dir. İkisi fakihler bölümünde zikredildi.

Bunlardan sonra hadis hafızlarının dördüncüsü: Hz. Ayişe bint-i Ebu Bekir'dir. Hz. Peygamber'in eşlerinin anlatıldığı bölümde zikredilmiştir.

Bunlardan sonra hadis hafızlarının beşincisi: Hz. Enes b. Malik b. Nadr b. Dımdım b. Zeyd b. Hizam b. Cezb b. Amir b. Ganem b. Adıyy b. Buhari Ensari-yi Buhari'dir. Hz. Peygamber Ebu Hamza diye künye verdiler. Hz. Peygamber Medine'de olduğu sürece onun hizmetindeydi.

Hz. Peygamber Medine'ye geldiklerinde Talha hazretlerine buyurdular: "Senin hizmetçilerinden birini bana ver." Talha Hz. Enes'i getirdi. Hz. Muhammed b. Abdullah Ensari, Enes Bedr savaşındaydı. Hz. Peygamber'e hizmet ederdi. Sonraki savaşlarda da bulunmuştur. Hz. Peygamber'in önünde üşmana ok atanlar arasındaydı. Sahabeler arasında Enes'ten daha fazla çocuğu olan yoktur. İmam Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhari: "Enes'in Basra'da kendi sülbünden vefât eden çocukları yirmiden fazladır." İbn-i Kuteybe Maarif adlı kitabında Hz. Enes'ten rivayet eder: Basra halkından üç kişi kendi evlatlarından tam yüz kişiyi görmeden vefât etmemiştir. Birisi Enes, birisi Ebu Bekir ve birisi Halife b. Bedr'dir. Hz. Enes'in Basra'da bir bostanı vardı. Her yıl iki kere ürün verirdi. O bostanda bir ot biterdi. Kokusu misk kokusu gibiydi. Bu menkıbeler sayısızdır. Bunları yazarsak konu çok uzar bunun gibi nice kitaplar yazmak gerekir. Hz. Peygamber'den iki bin iki yüz seksen altı hadis rivayet etmiştir. Yüz seksen altısı Sahiheyn'dedir ve seksen üçü Sahih Buhari'dedir. Yetmiş biri Sahih-i Müslim'dedir. Bin kırk altı hadis diğer hadis kitaplarındadır. Basra'nın dışında bir buçuk mil uzaklıkta 93/712 tarihinde yüz yedi yaşında vefât ettiler. Daha fazla da olduğu söylenir fakat doğru değildir. Enes Kasrı denilen yere defnedildi. İmam Ebu Abdullah Muhammed Buhari kendi Tevarih'inde rivayet eder: Hz. Enes vefât ettiğinde "Bugün ilmin yarısı dünyadan gitti" demişlerdir. "Niçin?" diye sorarlar. "Âlimler arasında bir uyuşmazlık olduğu zaman Enes b. Malik'e sorardık şüphemiz ortadan kalkardı." diye cevap vermişlerdir.

Bunlardan sonra hadis hafızlarının altıncısı: Hz. Ebu Abdullah Cabir b. Abdullah b. Amr b. Hizam b. Amr b. Sevda Selame b. Sad b. Ali b. Esed b. Sarade b. Zeyd b. Haysem b. Hazrec el-ensari Hazreci's-Sülemi'dir. Büyük sahabelerden ve hadis hafızlarındandır. Hz. Peygamber'den bin beş yüz kırk hadis rivayet etmiştir. Altmış

Sahiheyn'dedir ve on altısı Sahih-i Buhari'dedir. Yirmi sekizi Sahih-i Müslim'dedir. Bin dört yüzü ise diğer hadis kitaplarındadır. Hz. Cabir Akabe biatının ashabındandır. Ebu Abdullah Hz. Muhammed Buhari'den rivayet eder: Cabir "Ben, babam, annem ve kardeşim Akabe biatındanız." demiştir. Hz. Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac Hz. Cabir'den rivayet eder: "Hz. Peygamberle on yedi savaşa katıldım. Ama Bedr ile Uhud'ta babam beni men etti. Babam şehit olduktan sonra artık savaştan geri kalmadım." Hz. Cabir Hz. Peygamber'in atlılarındandır. Onun menkıbeleri sayısızdır. 73/693 tarihinde Medine'de vefât ettiler. Doksan dört yaşındaydı.

Bunlardan sonra hadis hafızlarının yedincisi: Hz. Abdullah b. Amr b. As'dır. Fakihler bölümünde zikredilmiştir. Hadisleri ezberleme ve aklında tutma konusunda Hz. Ebu Hureyre'ye yakındır. Ama yedi yüzden fazla hadis rivayet etmemiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Mezhep İmamlarının Yaşamları, Amelleri, Nesepleri ve Ömürleri Hakkında Olup İki Fasil Üzerinedir

Birinci Fasil

Dört Mezhep İmamının Açıklanması Hakkındadır

İlki Hz. Ebu Hanife Numan b. Sabit'dir. Nesebi konusunda ihtilaf vardır. Hadis ehli Hz. İmâm Şafii: "Hz. Ebu Hanife İmam-ı Azam Sabit b. Zuta b. Mah'ın oğludur." der. Sabit Teymullah'ın azat olmuş kölelerindendir. Teymullah Hamza-yı Zeyyat'ın cemaatinden olan Salebe'nin oğludur. Hamza ipek satıcısıydı. Bazıları Sabit'in Kabil ve Babil ehlinde olduğunu söyler. Teymullah oğlunun kölelerindendir. Ve Teymullah Sabit'i azat etmiştir. Azat olduktan sonra müslüman olmuştu. Ondan sonra İmam-ı Azam Hz. Ebu Hanife doğdu. Ama İsmail b. Hammad b. Ebu Hanife "Ben Farsçoğullarından ve hür asıllılardan İsmail b. Hammad b. Numan Sabit b. Numan b. Merzuban'ım. Üzerimize hiç kimsenin buyruğu geçmemiştir. Efendilik etmemiştir. Ebu Hanife 80/700 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Sabit onu kucağına alıp, Emirü'l-Müminin Hz. Ali b. Ebu Talib'e getirmişti. Hz. Ali ise Numan hazretleini Sabit'i görünce dünyevi ve uhrevi zürriyetlerinin bereketiyle dua etmiştir. Dedemizden bize gelen bu mertebe Emirü'l-Müminin Hz. Ali b. Ebu Talib'iñ duası bereketiyle olmuştur.

Hz. İmam-ı Azam orta boyluydu. Güzel yüzlüydü. Ve tatlı sözlüydü. Yumuşak kalpli, şefkatli ve cömert biriydi. Hz. İmam Şafii: İmam Malik'e "Ebu Hanife'yi gördün mü?" diye sormuşlar. İmam Malik "Gördüm, eğer seninle bir saat sohbet etseydi ondan

ayrılmazdın.” cevabını vermiş ve “Kim dindarlık ilminde derya olmak isterse İmam-ı Azam hazretlerinin huzurunda bulunsun” demiştir. İmam Şafii’nin bazı ashabı Ebu Hanife hazretlerine Şafii hazretlerinin meclisinde taassup göstermişler. Hz. İmam Şafii bunu duyup, o kişiyi meclisten kovmuş. Hatta bir daha meclisine girmesine izin vermemiş ve İmamın methi üzerine on beyit söylemiştir. Hz. İmam-ı Azam’ın menkıbelerini anlatacak olursak, bunun gibi nice kitaplar yazmak gerekir ve amacımızdan geri kalmış oluruz. O dini ilimlerde amil, kâmil ve âlimdir. Onun zamanında büyük sahabelerden dört kişi vardı. Basra’da Hz. Enes b. Malik ve Kufe’de Abdullah b. Ebi Evfa, Medine’de Sehl b. Saidi ve Mekke’de Ebu’l-Tufeyl Amir b. Vasıla vardı. Hadis ehlerinden de birkaç kişi vardı. Hz. İmam-ı Azam onlardan hadis rivayet etmiştir. Ama İmam Şafii ashabı bunu kabul etmez. Hadis ehli ve İmam Şafii hazretlerinin bazı ashabı İmam-ı Azam hazretleri sünni olduğunu ve değişik mezheplerden uzak olduğunu söylemişlerdir. Eğer öyle olmasaydı dünyada bu kadar ünü olmaz ve İslam âlimleri sözüne bu kadar değer vermezlerdi. Ebu Cafer-i Tahavi İmam-ı Azam hazretlerinin mezhebi hakkında bir kitap derlemiş ve adını “Ebu Hanife” koymuşlardır. İmam-ı Azam hazretlerinin hayatını öğrenmek isteyenler o kitaba baksınlar. İmam-ı Azam hazretleri ilmi Hammad b. Ebu Süleyman’dan, Ata b. Ebu Rebbah’tan, Eba İshak Beyhaki’dan, Muharib b. Disar’dan, Heytem b. Habib’dan, Muhammed b. Mükender’dan ve İbn-i Ömer hazretlerinin azatlısı Nafi, Hişam b. Urve’den ve Semmak b. Harb’den okumuştur. İmam-ı Azam hazretlerinden Abdullah b. Mübarek Vaki b. Cerah ve Yezid b. Harun, Ali b. Asım, Ebu Yusuf, Muhammed b. Hasan-ı Şeybani ve bunlar dışında çok âlim ondan rivayetler yapmıştır.

İmam-ı Azam hazretleri Ebu Mansur zamanında Kufe’den Bağdat’a geldi. Çünkü Mervan b. Muhammed zamanında İmam-ı Azam’ı Kufe kadılığına davet ettiler. O ise kabul etmedi ve hapsedildi. On gün hapiste kaldı. Rivayet edilir: Her gün gelip, on değnek vuruyorlardı. Fakat o razı olmadı. Sonunda hapisten çıkardılar. Kim ona vurduysa elleri kırılınsın ve gözleri kör olsun. İmam-ı Azam hazretleri Bağdat’a geldiler. O zamanda Ebu Mansur Irak’a vali olmuştu. Hz. İmam-ı Azam’ı Irak kadılığına davet etti. İmam-ı Azam hazretleri yine kabul etmedi. Ebu Mansur Hz. İmamı kadı yapmaya and içti. Mansur da İmam-ı Azam hazretlerini hapsedtirdi. İmam hapiste vefât etti ve kadı olmadı. Şiir:

Bu Hanife öldü de kadılık yapmadı

Sen ise kadılık yapmazsan ölürsün

Vefât tarihi 150/768'dir. Yaşı yetmişti. Bağdat'ta Hayzaran mezarlığına defnedildi. Âlemin doğusundan batısına kadar dini ilimler, dünyevi ve uhrevi fetvalar için ondan faydalanılmıştır.

Ashabından iki kişi âlemde meşhur ve tanınmıştır. Dini ve uhrevi konularda müftüdürler. Verdikleri fetvalar Allah indinde kabuldür. Hz. İmam Ebu Yusuf, Yakub b. İbrahim b. Habib b. Huneys b. Sad b. Necir b. Muaviye b. Selma b. Nuceyle: Ebu İshak Şeybani, Süleymanü't-Teymi, Yahya b. Said-i Ensari, Süleyman-ı Ameş, Hişam b. Urve, Ata b. Sayib, Muhammed b. İshak b. Yesar, Leys b. Sad ve Hz. İmam-ı Azam Ebu Hanife bu dokuz âlim birbirlerini görüp, sohbet etmişlerdir. İmam Muhammed b. Hasan-ı Şeybani, Bişr b. Velid el-Kendi, Ali b. Cad ve Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Muin ve Ahmed b. Muni bunlar dışında diğer faziletli kimseler, Hz. İmam Ebu Yusuf'tan rivayet etmişlerdir. Bağdat'ta yaşamışlardı. Musa Hadi, İmam Ebu Yusuf hazretlerini valiliğe davet etti. Hadi'den sonra Harun er-Reşid'e kadı oldu. İlk Kadıyu'l Kuzat onun için kullandılar. İslam ehli içinde fıkhıta ve hadis ilminde benzersizdi. 113/732 tarihinde dünyaya geldi. 182/799'da vefât ettiler. Altmış dokuz yaşındaydı.

Bunlardan sonra Hz. İmam-ı Azam'ın iknci ashabı: Ebu Abdullah Muhammed b. Hasan b. Farkad-ı Şeybani'dir. Aslen Şam'ın Harzanan köyündendir. Babası Irak'a gitmişti. İmam Muhammed Vasıt'ta doğdu. Ama Kūufe'de büyüdü. İmam-ı Azam Ebu Hanife'den, Müsid b. Küddam, Sevri, Malik b. Miğvel'den ders almıştır. Bunların hepsi birbirini görmüştür. Malik b. Enes, Ebu Amr, Vüza ve Ebu Yusuf-ı kadıdan okuyup istifade etmiştir. İlim babında kitap yazmıştır. Bir süre Bağdat'ta kalmışlardı. Ve Muhammed b. İdris-i Şafii, Hişam b. Abdullah Razi, Ebu Ubeyd Kasım b. Selam, İsmail b. Nevbe, Ali b. Müslim'den başka İmam Muhammed-i Şeybani'den rivâyet etmişlerdi. Hikâye ederler: "Babamdan otuz bin akçe miras kaldı. On beş bin akçesini, nahiv ve şiir ilmini öğrenmek için, diğer on beş binini hadis ve fıkıh ilmini öğrenmek için harcadım." Yine buyurmuştur ki: "Otuz yıldan fazla İmam Malik hazretlerine hizmet ettim. Görüş noktasında ona galip oldum." İmam Muhammed Şeybani hazretlerinin övgüsünde, İmam Şafii hazretleri mübalağ etmiştir. Sonunda Harun er-Reşid, Hz. İmam Muhammed'i kadılığa davet etmiş ve Horasan'a beraberinde götürmüştür. 132/749'da Veramin şehrinde doğdu ve 189/806 tarihinde Rey'de vefât ettiler. Elli yedi yaşındaydılar.

İmam-ı Azam hazretlerinden sonra mezhep imamlarının ikincisi: Hz. Ebu Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas b. Osman b. Şafi b. Saib b. Ubeyd b. Abdi Yezid b. Haşim b. Abdulmutalib b. Abdi Menaf-ı Kureysi'dir. Şafii'nin nesebi Hz. Peygamber'e erişmiştir. Babası Saib müslümân olduktan sonra, Bedr günü Ben-i Haşim'in sancağı altında savaşıyordu. Esir oldu. Kendi nefsinin satın aldığı ve sonunda müslüman oldu. İmam Şafi hazretleri 150/767 tarihinde Gazze'de doğdu. İki yaşında Gazze'den Mekke'ye götürüldü. Bazıları Askalan köyünde doğduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise Yemen'de doğdu demişlerdir.

İmam Malik b. Enes ve İmam Muhammed b. Hasan-ı Şeybani, İbrahim b. Sad, Süfyan b. Ubeyne, Davud b. Abdurrahman, Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi, Abdülaziz b. Ebi Seleme el-Mahsuni, Muhammed b. Ali b. Şafii bunlar birbirlerini görmüşler ve sohbet etmişlerdir. Süleyman b. Davud-ı Haşim'i, Ahmed b. Hanbel, Ebu Sevr İbrahim b. Halid, Hüseyin b. Ali el-Kerabisi, Hasan b. Muhammed Zaferani İmam Şafii hazretlerinden rivayet yapmışlardır. Ona "Dünya imamı ve Âlimi" demişlerdir. Kendi zamanında Yüce Allah ilim fazilet ve kerameti o kadar İmam Şafii'ye bağışlamıştı ki hiç kimse onun benzerini görmemiştir. Tüm İslam âlimleri onun takva, zühd, cömertlik ve himmetinin üstünlüğünde ittifaklardır. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle der: Babama "Şafii kimdir?" diye sordum. Babam: "Oğlum, Şafii gündüzde güneş ve insandaki sıhhat gibidir." Ebu Sevr b. Zaaam şöyle der: "Her kim ilim ve fesahat noktasında Şafii hazretleri gibisini gördüğünü söylese yalan söylemiştir." Sözün kıyası o hayatta olduğu sürece bir benzeri yoktu. Vefâtlarından sonra da bu durum değişmemiştir. 195/811 tarihinde Bağdat'a geldiler. İki yıl burada kaldı. Sonra Mısır'a geldi ve 204 yılının Recep ayı sonunda vefât etti. Elli dört yaşındaydı. İmam-ı Azam hazretleriyle İmam Şafi hazretlerinin vefâtı arasında elli dört yıl vardır.

İmam Şafi hazretlerinden sonra mezhep imamlarının üçüncüsü: Ebu Abdullah Hz. Malik b. Enes b. Amir b. Umeyr b. Haris b. Osman b. Haysel b. Amr b. Hars'dır. Hamir b. Sebe evladındandır. Hicaz imamydı. Fıkıh ehli ve hadis ehli âlimleri onunla iftihar etmiştir. İmam Malik hazretleri, ilmi Muhammed b. Şihab Züheri, Yahya b. Said-i Ensari, Abdullah b. Ömer hazretlerini azatlısı Nafi, Muhammed b. el-Kendir, Hişam b. Urve b. Zübeyr, Zeyd b. Eslem, Sad b. Ebi Said, Mahzimet b. Süleyman, Rabia b. Ebi Abdurrahman'dan almıştır. Din âlimlerinden çok kişi İmam Malik hazretlerinden ilim okumuş ve din babında fetva vermiştir. Bunlardan

İmam Şafii hazretleri, Muhammed b. İbrahim b. Dinar, Ebu Hâşim Muğire b. Abdurrahman, Ebu Abdullah Abdülaziz Ebi Hazim ve bunlardan sonra birçok kişi şöyle demiştir: İmam Malik hazretleri zamanında ilim kitapları azdı. Hz. İmam Malik o kadar çalıştı ki sayısız hale geldi.

Hikâye: Ebu Bekr Abdullah Sıffar şöyle der: İmam Malik hazretlerinin sohbetine vardım. Rabia b. Ebi Abdurrahman'dan nakil yapıyordu. Ebu Abdurrahman'ın sözlerini karşılık vermek istedik. İmam Malik buyurdu: “Siz uyursunuz. Kendisi cevap verir.” Biz: “Abdurrahman nerededir?” diye sorduk. Hz. İmam Malik: “Çardakta uyuyor.” dedi. Sonra uyandırıp meclise geldiler. Ben : “İmam Malik hazretlerinin nakiller yaptığı Rabia siz misiniz ?” dedim. “Evet, benim.” dedi. “Senin nefsinde ilim hazzı yani ilim lezzeti ve nasibi var mıdır Hz. Malik'e sizden ilim payı nasıl düştü?” dedim. Cevap verdiler: “Devletten bir miskalin bir eşek yükü ilimden daha iyi olduğunu duymadın mı?”

Sözün kıyası, İmam Malik hazretleri ilme fazlasıyla değer verirdi ve dinde çok çaba göstermiştir. O derece ki abdestsiz kuru yere basmamıştır. Ve ne zaman bir hadis nakledecek olsa, önce abdest alır, sarığını sarar, cüppesini giyer, sorumluluk taşıdığı tüm giysilerini giyer, güzel koku sürünür, sakallarını tarar, ağırbaşlılıkla yerine oturur sonra Nebevi hadisi naklederdi.

Hikâye: Bir gün İmam Malik hazretleri Ben-i Hazım'ın kapısının önünden geçiyordu. Ben-i Hazım kapıya karşı oturuyordu. İmam Malik hazretlerine biraz oturması için teklifte bulundular. İmam Malik hazretleri “Ben bu tür yerlere Hz. Peygamber'in hadisleriyle oturamam” diye cevap verdi.

Hikâye: Hz. İmam Şafii der: “Medine'de İmam Malik hazretlerinin kapısının önünden geçiyordum. İmam Malik onur ve ağırbaşlılığıyla kapıda durduğunu gördüm. Bir Horasan atı ve bir Mısır katırı İmam Malik hazretlerinin kapısında bağlı duruyordu. Beni görünce “Bu at ile bu katırı sana bağışladım.” dedi. Ben: “Bunlardan birisini kendin için ayır, binersin.” dedim. O, “Ben Hz. Peygamber'in kabrinin olduğu yerde ata binmekten ve bineğimin ayak seslerinin oraya ulaşmasından utanırım.” dedi.

Sözün kıyası onun menkıbeleri sayısızdır. Hepsine anlatmaya kalksak bunun gibi nice kitaplar yazmak gerekir. İmam Malik Hicretin 95/714 yılında doğdu. 179 tarihinde vefât etti. Seksen dört yaşındaydı. İmam-ı Azam hazretleri ile aralarında üç yıl vardır.

Mezhep imamlarının dördüncüsü: Ebu Abdullah Hz. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'dir. Dedesi adıyla şöhret bulmuştur. Âlim, faziletli, hadis ilminde kâmil ve güvenilirdir. İlmi, İmam Şafii hazretleri, İmam Malik, İmam Ebu Yusuf-ı kadı dışında birçok din âliminden öğrenmiştir. Birçok kişi ondan ders almıştır. Yüz altmış dört yılında doğdu ve Bağdat'ta 241/855 yılının Ağustos ayında vefât etti. Yetmiş yedi yaşındaydı. İmam Malik ile İmam Ahmed-i Hanbel hazretlerinin vefâtları arası iki yıldır.

İkinci Fasıl

Hadis İmamlarının Hayatı, Yaşları ve Vefâtları Hakkındadır

Bunlar altı kişidir. İlki İmam-ı Malik b. Enes'dir. Hadis ilminde dört Mezhep imamlarının anlatıldığı bölümde zikredilmiştir.

Hadis imamlarının ikincisi: Ebu Abdullah Hz. Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. Muğire b. Yezderbih-i Cufi ve Buhari'dir. Dedesi ateşperest olduğu için Cufi dedikleri söylenir. Yeman-i Buhari'nin elini tutup müslüman olmuştu. Ve Yeman, Cuf'tandı. Ama Buhara şehrinin valisiydi. Muğire müslüman olunca Cufi diye nispet ettiler. Cufi kürsi veznindedir ve Cufi bir kabilenin büyüğünün adıdır. Yemen'de Cufi b. Sad b. Midhac derler. Şeyh Buhari hazretleri on yaşındaydı. İlim öğrenmeğe heves etmişler ve on bir yaşında âlimlerin huzurunda bulunmuşlardır. Nerede bir âlim görse çabalamıştır ve onun hizmetine girmiştir. Sözü'n kısası, İlim tahsili için Horasan, Irak, Şam, Mısır, Hicaz'a gitmişlerdir. İlmi hadis büyükleri ve hafızlarından öğrenmişlerdir. Mekki b. İbrahim Belhi, Abdullah b. Osman-ı Mervezi, Ubeydullah b. Musa el-Absi, Ebu Asım b. eş-Şeybani, Muhammed b. Abdullah Ensari, Muhammed b. Yusuf el-Gayretani, Ebu Nuyam Fadıl b. Devkeyn, Ali b. Medyeni, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Muin, İsmail b. Ebu Eyyub Medeni ve bunlar dışında nerede bir âlim kişinin olduğunu duysa, huzurlarına varıp istifade ederlerdi. Firberi: Sahih-i Buhari'yi doksan bin kişi duyup, okumuştur. Ama şimdi ki zamanda Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail-i Buhari'den rivayet edecek benden başka kimse yoktur. Sahih-i Buhari'yi doğru dürüst Şeyh Buhari hazretlerine ulaştırırdı. Seksen dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz kişi Sahih-i Buhari'yi okumuştur. Bunların hepsi vefât etmiştir. Firberi hazretlerinden başka bir iz kalmamıştır. Muhammed b. İsmail Buhari: "Sahih-i Buhari hadislerini altı yüz bin hadis içinden seçtim ve her bir hadisi yamazdan önce iki rekât namaz kıldım sonra yazdım" demiştir.

Hikâye: Şeyh Buhari hazretleri Bağdat'a gelmiş ve orada bulunan hadis imamları ile ittifak edip yüz hadis metinini ve dayanağını değiştirmişlerdir. Örneğin her metne bir başka istnat ve her istnata başka bir metin yazılıp on kişiye verilmiş ve Muhammed-i Buhari'nin bulunduğu mecliste metinlerin kendisine arz edilmesini buyurmuştur. Bir ilim ehli meclisi oluşturulmuş ve hadis ehli bir araya gelmiştir. Bu on kişiden her biri elindeki metni arz etmiş ve senetleri doğru olmayan yüz hadis bittiğinde İmam Buhari hazretleri baştan başlayarak "Senin arz ettiğin on hadisin senedi şudur" deyip okumuş. Bir diğerine "Senin arz ettiğin on isnadın hadisi şudur senetleri şudur" demiştir. Hadislerin hepsini bu şekilde yerine oturturmuştur. Bağdat âlimleri Hz. İmam Buhari'nin tam ve faziletli olduğunu anlamışlardır. Onların menkıbelerinin sonu yoktur. 194/810 yılında, Temmuz ayının on üçü cuma gününde cuma namazından sonra doğdu. 256/870 yılında Ramazan Bayramı gecesinde Semerkant yakınlarındaki Hirteng şehrinde vefât ettiler. Altmış bir yıl on bir ay yedi gün yaşamıştı.

İmam Buhari hazretlerinden sonra hadis imamlarının üçüncüsü: Ebu'l-Hüseyin Hz. Müslim b. Hüccac b. Müslim Kureyşi'dir. İlim öğrenmek için Irak, Hicaz, Şam ve Mısır'a gitmişlerdir. Ve oralarda bulunan âlimlere hizmet etmişlerdir. Yahya-yı Nişaburi, Kuteybe b. Said, İshak b. Rahuye, Ali b. Cad, Ahmed b. Hanbel Abdullah-ı Kavariri, Şureyh b. Yunus, Abdullah b. Müslim el-Kanebi, Harmele b. Yahya, Halef b. Hişam ve bunlardan başka nerede bir âlimin sesini duymuşsa huzuruna çıkmıştır. Hadisleri bu âlimlerden okuyup dinlemiştir. İmam Müslim'den ve nice büyük âlimlerden okumuşlardır. Hepsinin adını zikrecek olursak kitap çok uzayacaktır.

İmam Müslim hazretleri buyurur: "Mesned-i sahihi tasnif ederken üstadlardan okuduğum ve duyduğum üç yüz bin hadisten seçip yazdım." Ebu Ali b. Ali Nişaburi şöyle der: "Yeryüzünde Nebevi hadislerden İmam Müslim hazretlerinin kitabından daha sahih kitap vardır diyen yanılmış olur." İmam Ahmed b. Seleme: "Ebu Zuraa'yı ve Ebu Hatem'i İmam Müslim hazretlerinin hizmetine hadislerin tashihi için giderken gördüm." Ebu Amr Muhammed b. Ahmed b. Hamdan-ı Hibri: "Ebu'l-Abbas b. Ukade'ye Hz. İmam Buhari mi âlimdir yoksa Hz. İmam Müslim mi âlimdir?" diye sordum. "Her ikisi de âlimdir" dedi. Bunu birkaç defa sordum. Sonunda "Ey Eba Amr Şam'da Buhari'nin bir yanılığısı olmuştur. Bir kimseyi bir yerde künyesiyle zikretmiş ve yine aynı kişiyi başka yerde adıyla zikretmiştir. Her birinin ayrı kişiler olduğunu sanmıştır. Ama İmam Müslim hazretlerinin yanılığısı olmamıştır. Muhammed b. Yakub: "Buhari hazretlerinin her sözü o sözün manasında azıcık kısıtlama yapmıştır. Fakat İmam Müslim hazretleri

söylediği her sözün anlamını hadisle aydınlatıp öyle söylemiştir.” Sözün kıyası, İmam Müslim hazretlerinin menkıbeleri sayısızdır.

Hadis imamlarının dördüncüsü: Ebu Davud Hz. Süleyman b. Eşat b. İshak b. Beşir b. Şeddad b. Amr b. İmran El-Ezdi es-Sicistani’dür. Hadis öğrenmek için Irak, Horasan, Şam, Mısır ve Semerkad’a gittiler. Oralardaki âlimlerden ders almış ve hadis yazmışlardır. Müslim b. İbrahim, Süleyman b. Hars, Osman b. Ebi Şeybe, Ebu’l- Velid-i Tayalunisi, Abdullah b. Müslimetü’l-Kazabi, Müsedded b. Müserhed, Yahya b. Muin, Ahmed b. Hanbel, Kuteybe b. Said, Ahmed b. Yunus ve bunlardan başka nerede bir âlim muhaddis duysa onların huzuruna gitmiş ve faydalanmıştır. Önce kendi oğlu Ebi Davud, Ebu Abdurrahman Nesai, Ahmed b. Muhammed-i Hellal, Ebu Ali Muhammed b. Ahmed b. Amru’l-Lulu ondan ders almışlardır. Ebu Davud hazretleri yeryüzünde çok dolaşmıştır ve kitabının ünü de doğu ve batıda duyulmuştur. Kitabını toplayınca Basra’ya geldi ve bir süre burada yaşadı. Sonra Bağdat’a geldi ve kitaplarını açıkladı. Kitabını Sünen-i Ebu Davud diye adlandırdı. Bağdat halkı kitaptan hadis rivayet ediyorlardı. Sonunda kitabı İmam-ı Ahmed-i Hanbel hazretlerine sundular ve izin aldılar. Ve İmam-ı Ahmed-i Hanbel hazretleri de kabul edip övmüş ve izin vermiştir. Ebu Davud’dan rivayet ederler: Ebu Bekr b. Daset: Ebu Davud dedi ki: “Beş yüz bin hadis yazdım bunlardan dört bin sekiz yüz hadisi seçip yazdım ve Sünen diye adlandırdım.” Buyururlar: “Bu kitapta yer alan hadislerden dördü dindarlık arzusu taşıyanlara yeterlidir. Birisi: “Muhakkak ki ameller niyetlere göredir.⁶⁸” İkincisi: “Mümin kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe mümin olamaz.⁶⁹” Üçüncüsü: “Kişinin güzelliği ve teslimiyeti kendisini ilgilendirmeyen boş şeyleri bırakmasıdır.⁷⁰” dördüncüsü: “Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de ırzını da tebriye etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah’ın koruluğu da haramlarıdır. Allah, bizi haramlardan uzak tutsun.⁷¹”

⁶⁸ Buhârî, “*Bed’ü’l-Vahy 1. Müslim, İmâret*” 155.

⁶⁹ Buhari, “*İman 39*”, Müslim, “*İmân 71*.”

⁷⁰ Muvatta, “*Hüsnü Hulk 3*”, Tirmizî, “*Zühd 11*.”

⁷¹ Buhârî, “*İman 39*.” Müslim, “*Müsâkat 107*.”

4. METNİN DİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

4.1.1. “a” Ünlüsünün Yazılışı

Ön seslerde:

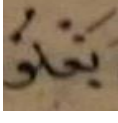
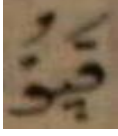
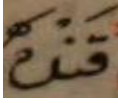
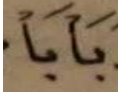

Üstünlü elif ile gösterilmiştir:

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	alup	290a/14
	ağız	275b/01
	altmış	288b/01

medli elif ile:

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	adını	291b/08
	atası	290b/01
	ağaç	292a/07

İç seslerde: Elif+üstün işaretiyle ya da sadece üstün ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	bağlu	297b/03
	kapu	297b/02
	kanda	296b/09
	baba	294b/08
	yaşunda	294b/12

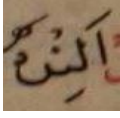
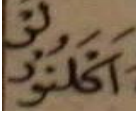
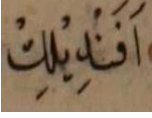
Son seslerde: Güzel he ya da elif ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	baña	286a/03
	saña	297b/04
	aşağa	275b/04
	bunlara	276a/14

4.1.2. “e” Ünlüsünün Yazılışı

Ön seslerde:

Üstünlü elif ile gösterilmiştir:

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	elinde	276a/07
	eglenürler	275b/12
	efendilik	290a/12

İç seslerde:

Yalnızca üstün ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	bilmezem	278b/07
	diyen	302a/03
	ezberlediler	280a/06

Son seslerde:

Güzel he ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	kendülerine	297a/06
	kişilere	304a/07
	kimse	279a/05

4.1.3. “ı/i” Ünlülerinin Yazılışı

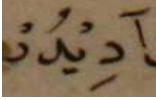
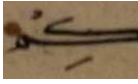
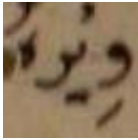
Ön seslerde:

Esreli elif+ye ya da yalnızca esreli elif ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	işidenlere	301b/11
	ilerü	276a/03
	iltdiler	294b/12
	itmişler	275b/06

İç seslerde:

Esreli ye veya yalnızca esre ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	dimiş	291b/04
	adıdur	294b/14
	kim	278b/06
	vire	279a/05

Son seslerde :

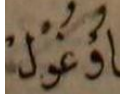
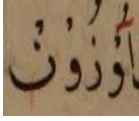
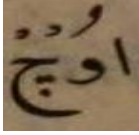
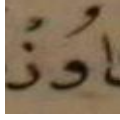
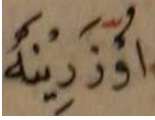
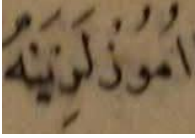
Esreli ye ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	altı	298b/05
	birisi	287b/01
	yedi	281b/07

4.1.4. “o/ö/u/ü” Ünlülerinin Yazılışı

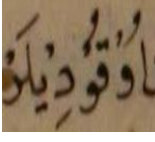
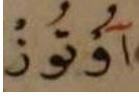
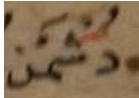
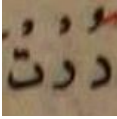
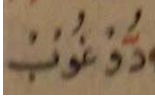
Ön seslerde :

Ötreli elif+vav veya ötreli elif gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	oğul	295a/15
	uzun	278a/02
	üç	281b/06
	öz	296b/12
	üzerine	276a/05
	omuzlarına	284b/06

İç seslerde:

Ötreli vav veya sadece ötre ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	oqudılar	291a/03
	otuz	294a/04
	düşman	287a/07
	dört	277a/05
	doğup	287a/12

Son seslerde:

Ötreli vav ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	işbu	290b/02
	adlu	287a/14
	girü	280a/09

4.2. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

4.2.1. “ç” Ünsüzünün Yazılışı

Ön, iç ve son seste “ç” sesi genel olarak çim harfi ile çok az örnekte ise cim harfi ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	çok	275b/10
	açlığa	284b/12
	ağaç	292a/07

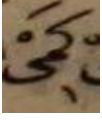
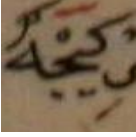
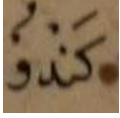
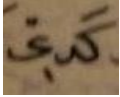
4.2.2. “ğ ve k” Ünsüzlerinin Yazılışı

“ğ” sesi gayn ile “k” sesi kaf ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	ğayri	276a/11
	ğazāda	283b/04
	kardaşum	288b/05
	kadar	275b/10

4.2.3. “g ve k” Ünsüzlerinin Yazılışı

Her iki seste kef ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	gemi	282a/11
	gice	275b/12
	kendü	278b/08
	kedi	284b/05

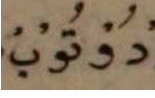
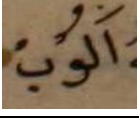
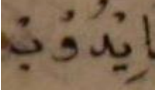
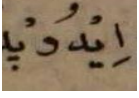
4.2.4. “ñ” Ünsüzünün Yazılışı

İç ve son ses durumundaki “ñ” ünsüzü genellikle kef veya üç noktalı kef ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	öñinden	297a/10
	eñli	278a/01
	şoñra	276a/08
	senüñ	290b/10

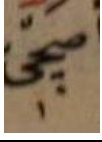
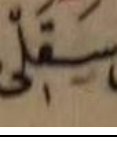
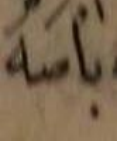
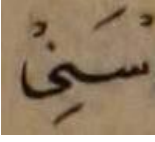
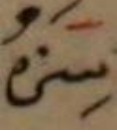
4.2.5. “p” Ünsüzünün Yazılışı

Bu ses genel olarak be harfiyle gösterilmiştir. Pe harfinin kullanıldığı örnekler çok azdır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	dutup	299a/02
	alup	290a/14
	idüp	292b/14
	idüp	300a/04

4.2.6. “s” Ünsüzünün Yazılışı

Türkçe kelimelerde kalın sıradan ünlülerle sad ince sıradan ünlülerle sin kullanılmıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	şacı	275b/07
	sağallı	278a/01
	başa	297b/08
	seni	286a/03
	size	296b/08

4.2.7. “t” Ünsüzünün Yazılışı

Ön seste kalın sıradan ünlülerle t sesi genel olarak tı ile gösterilmiştir. İç ve son seslerde ise te ile gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	toğuz	293a/06
	taşra	287b/11
	at	297b/02
	itdiler	279b/03

4.3. ŞEKİL BİLGİSİ

4.3.1. İyelik Eki

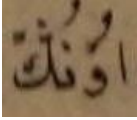
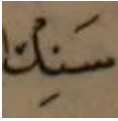
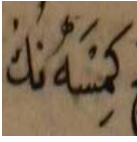
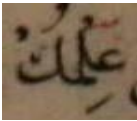
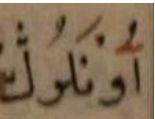
Metinde 1. ve 2. şahıs teklik ve çokluk iyelik eki çoğunlukla yuvarlak ünlülü olup nadiren düz ünlülüdür. 3. şahıs teklik ve çokluk ekleri ise genellikle düz ünlülü şekliyle yazılmıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	qarındaşum	288b/05
	atımuñ	297b/08
	atası	277a/02

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	şüphemüz	288a/03
	nefsiñüz	297b/05
	göñülleri	276a/02

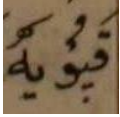

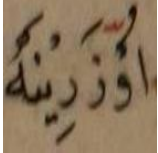
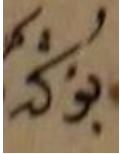
4.3.2. İlgi Hâli (Genitif) Eki

İlgi hâli eki ünlü sesle biten kelimelerden sonra -nUñ ünsüz ile biten kelimelerden sonra +İñ/+Uñ şeklinde gösterilmiştir. Metinde ekin daha çok yuvarlak ünlülü şekilleri kullanılmıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	onuñ	278b/04
	seniñ	296b/12
	kimsenüñ	290a/12
	ilmüñ	296b/13
	onlaruñ	291b/05

4.3.3. Yönelme Hâli (Datif) Eki

Metinde yönelme eki +A şeklindedir. Ünlü sesle biten kelimelerden sonra araya “y” ve “zamir n’si” sesleri girmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	qapuya	297a/11
	yire	297a/03
	üzerine	276a/05
	buña	276a/11

4.3.4. Belirtme Hâli (Akuzatif) Eki

Belirtme hali eki +I şeklinde düz ünlülü olarak yazılmıştır. 3. şahıs teklik iyelik şeklinden sonra +n eki kullanılmıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	kitābı	303b/10
	hizmetin	287a/01
	bunı	276a/04
	altmış	288b/01

4.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif) Eki

Metinde +dA şeklindedir. Ek konsonant benzeşmesine uğramamıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	gündüzde	295b/01
	bostānda	287b/03
	şehirde	297b/08

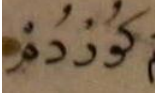
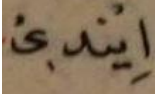
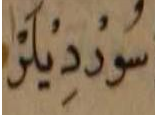
4.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif) Eki

Bu ek metinde +dAn şeklindedir. Ek konsonant benzeşmesine uğramamıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	devletden	296b/15
	dünyādan	288a/01
	güneşden	292b/11
	kitābdan	291a/07

4.3.7. Görülen Geçmiş Zaman Eki

Metinde –di/-du şeklinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmıştır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	gördüm	290b/10
	şordum	278b/03
	indi	275b/04
	koydılar	275b/01
	sürdiler	291a/01

4.3.8. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki

Bu ek metinde -miş şeklinde sadece düz ünlülü olarak gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	dimiş	291b/04
	olmuş	300b/02
	buyurmuşlardur	285b/13

4.3.9. Geniş Zaman Eki

Bu ek metinde -Ar/-Ur/-r şeklinde gösterilmiştir.Daha çok yuvarlak şekli bulunmaktadır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	severim	286a/04
	utanuram	297b/06
	buyurur	281b/02
	uyur	296b/08

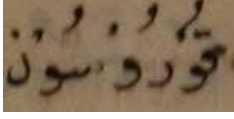
4.3.10. İstek Eki

Metinde –A şeklinde gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	irişdüre	299b/13
	başa	297b/08
	olasıñız	297b/06

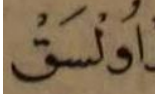
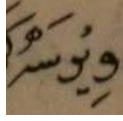
4.3.11. Emir Eki

Metinde -sUn şeklinde birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	qurusun	292a/09
	olsun	292a/10
	kesilsun	292a/11
	itsunler	291b/10

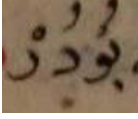
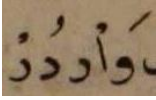
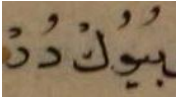
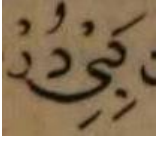
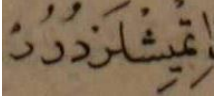
4.3.12. Şart Eki

Bu ek metinde –sA şeklindedir. Sadece iki örneği vardır.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	olsaq	287b/05
	virse	296b/08

4.3.13. Bildirme Eki

Metinde –dUr/-dUrUr şeklinde sadece yuvarlak ünlülü şekliyle gösterilmiştir.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	budur	290b/05
	vardur	302a/03
	büyükdür	277a/04
	gibidür	295b/01
	itmişlerdürür	283b/13

4.3.14. İsim-Fiil Ekleri

Metinde –mAk eki ince ünlülerle mim ve kef kalın ünlülerle ise mim ve kaf ile gösterilmiştir.

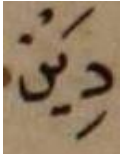
KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	bilmek	291b/10
	dimek	299a/04
	vurmak	292a/09
	olmak	290b/12

-mA isim-fiil eki mim ve üstün ile gösterilmiştir.

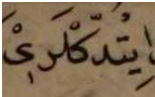
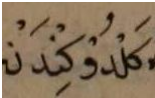
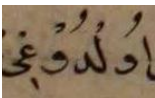
KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	girmege	291a/02

4.3.15. Sıfat-Fiil Ekleri

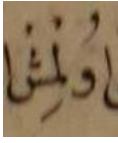
-An sıfat-fiil eki:

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	gelen	292b/11
	işidenlere	301b/11
	olan	275b/13
	diyen	302a/03

-dUk eki sadece yuvarlak ünlülü şekli ile gösterilmiştir.

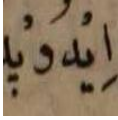
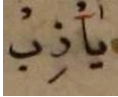
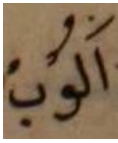
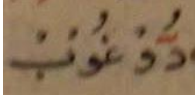
KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	itdükleri	277b/01
	geldüğinden	300a/09
	olduğu	289a/07

-miş düzlük-yuvarlaklık uyumuna bakılmaksızın sadece düz ünlülü şekliyle yazılmıştır.

	olmuş	279a/09
	yazılmış	300b/04

4.3.16. Zarf-Fiil Ekleri

-Up eki sadece yuvarlak ünlülü şekliyle gösterilmiştir. Çok az sayıda örnekte düz ünlülüdür.

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	idüp	300a/04
	yazıp	302a/01
	alup	290a/14
	doğup	287a/12

-ü eki:

KELİME	OKUNUŞU	METİNDEKİ YERİ
	diyü	300b/03

5. METİN

[275b] (01) Çeyneyüp andan şoñra ‘Abdullah bin Zübeyr’ün mübârek ağızlarına koydılar. (02) Ve andan şoñra ağızı yaralarından mânend-i cüllâb u zülâl bir katre âb (03) ağızlarına feyz itdiler. Evvel nesne kim ‘Abdullah bin Zübeyr’ün boğazından (04) aşğa indi. Hâzret-i risâletüñ -‘aleyhi’s-selâm- ağızı yara idi (05) ve dağı bunlardan ötürü hayr du‘â itmişler idi ve anasınıñ⁷² (06) künyetlerini ta‘yîn itmişler idi ve Hâzret-i ‘Abdullah’uñ (07) kaṭ‘â saçı saḳalı bitmemiş idi. Gündüzünü şıyâm ve gicesini (08) kıyâm ile geçürmüş idi ve dâ‘im Hâzret-i Hâk celle ve ‘âlânuñ (09) korğusundan emîn olmayup ḥavf u hirâs üzerine idi. Vesîle-i (10) raḥmî fevt itmezler idi ve namâzda şol kadar çok ayak üzerine (11) kıyâm iderlerdi ki rivâyet olunur kim bir gün temâm bir kıyâmda (12) ve bir gice temâm bir rükû‘ da ve bir âḥir gice dağı bir secdede eglenürler (13) idi. Farz u sünnet olan namâzları edâ itdüklerinden şoñra (14) ve ğazâlarda dağı haylî sa‘y-ı belîğ ve cehd-i bî-dirîğ gösterürler idi. (15) Afrikiyye ğazâsında ‘Abdullah bin Mes‘ûd ile bile idiler. Afrikiyye beği [276a] (01) yüz biñ dağı yigirmi biñ er ile muḳâbele itmiş-idi. Ammâ müslümânlar (02) ancak yigirmi biñ miḳdârı er idiler. Ğâyet gönülleri za‘îf olup (03) melik-i Afrikiyye dağı hücüm idüp ilerü yürümüñ-idi. ‘Abdullah (04) bunu görüp ve müslümânlardan bir niçesin ihtiyâr idüp ve melik-i (05) Afrikiyye’nüñ üzerine yürüyüp bî-iznillâhi te‘âlî ve âmire (06) seyl-i bî-amân gibi leşker-i firâvânı bir laḫza ve bir ân içinde şımış idi. (07) Pes fetḫ-i Afrikiyye Hâzret-i ‘Abdullah bin Zübeyr elinde vâḳi‘ oldı idi. (08) Ve Zeyd bin Muâ‘viye ’den şoñra ‘Abdullah bin Zübeyr’e bi‘ât itmişler idi. (09) Erba‘a ve sittin târiḫinde ma‘ahâzâ kendüler hergiz ḫalîfe olmaḫ (10) ihtimâlin virmezler idi. Ehl-i Hicâz ve Yemen ve ‘Irâḫ ve Ḥorâsân, (11) Şam’dan ğayri ‘âmmeten buña muṭi‘ olmuşlar idi ve ḫaccile (12) sekiz ḫacc itmişler idi. El-kışşa ‘Abdülmelik bin Mervân zamânına (13) deĝin bu tavır üzerine gitmişler idi. Andan şoñra Yûsuf-ı Hücçâc (14) bunlara ḫaşd idüp Mekke-i şerîfede muḫâşara itmişler idi (15) ve se-şenbih gününüñ âḫir günü Cemâde’l-âḫiruñ on üçünde [276b] (01) şelâşe ve seb‘in târiḫinde ele getürmüş idi ve şehîd itmiş idi. (02)

Hâzret-i risâletden -‘aleyhi’s-selâm- otuz üç ḫadîş rivâyet itmişdür. (03) Üçi Şaḫîḫeyn’de ve ikisi dağı Şaḫîḫ-i Müslim’dedür ve yigirmi (04) sekizi dağı sâ’ir cevâmi‘ dedür. Ḳarındaşı ‘Urvetü bin Zübeyr ve oĝlı (05) ‘Âmir bin ‘Abdullah bin Zübeyr ve tâbi‘inden bir niçe cemâ‘at bunlardan ḫadîş (06) rivâyet itmişlerdür. - rıḫvânallâhi te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘in-

⁷² Aynı kelime metinde iki defa yazılmıştır.

Bunlardan sonra (07) şahâbî-i kirâmdan olan fuḡahâ-yı ‘izâmuñ altıncısı: Ol âfitâb-ı çarḡ-ı ümem, (08) baḡr-ı sıdk u kerem ḡâfiye sâlâr-ı erbâb-ı hidâyet pişrev-i reh revân-ı (09) râh-ı ‘inâyet müteḡalliḡ-i aḡlâḡ-ı raḡmânî müḡbiḡ-i envâr-ı sübhânî manzûr-ı (10) naẓar-ı şerîf-i resûl-i Rabbü'l-‘âlemîn maḡbûl ḡulûb zümertü'l-İslâm ve'l-müslimîn. (11) Mu‘lin-i ma‘âlim-i minnet, râfi‘-i a‘lâm-ı ümmet, maẓhar-ı faẓl u kemâl, menba‘-ı ‘ilm, (12) mânend-i zülâl, muḡtedâ-yı ‘aḡl u dîn, ma‘den-i ‘ilm ü ‘amel-i yaḡn. Seyyîdi'l- (13) fuḡahâ ve'l-muḡaddisîn fi-zümreti'n-nâs. A‘ni Ebû Muhammed Ḥâzret-i ‘Abdullah bin (14) ‘Amr bin ‘Aş bin Vâyil bin Hâşim bin Sâ‘id bin Sa‘d bin Sehem bin ‘Amr bin (15) Hüşayş bin Ka‘b bin Luvey Sehmî-i Ḳureysi’dür. Neseb-i şerîfleri Ḥâzret-i [277a] (01) risâletüñ -‘aleyhi’s-selâm- neseb-i şerîfleri ile Ka‘b bin Luvey‘de mütteḡid (02) olur. ‘Abdullah ḡâzretleri atası ‘Amr bin ‘Aş’dan evvel müslümân (03) olmuş-ıdı. Ve ‘Amr bin ‘Aş kim ‘Abdullah ḡâzretlerinüñ babasıdır. (04) Oḡlından on üç yaş büyükdür. ‘ilmde ve tilâvetde ve zühd ü (05) ‘ibâdetde bî-misl u bî-mânend idi. Dört küttâb-ı müsteḡâbı bile (06) oḡumuş-ıdı. Ya‘nî Tevrât ve İncil ve Zebûr ve Furḡân ve Ḥâzret-i (07) risâletden -‘aleyhi’s-selâm- icâzet alup yedi yüz miḡdârı aḡâdişi (08) cem‘ itmiş-ıdı ve rivâyet itmiş-ıdı. On yedi ḡâdiş Şaḡîḡeyn’dedür (09) ve sekiz ḡâdiş Şaḡîḡ-i Buḡâri’dedür ve yigirmi ḡâdiş Şaḡîḡ-i Müslim’de (10) ve bâḡi altı yüz elli biş ḡâdiş sâ‘ir cevâmi‘ dedür ve tâbi‘inden (11) ḡaylî cemâ‘at-ı keşire bunlardan aḡâdiş rivâyet itmişdür. Mübârek (12) mâh-ı Zi‘l-ḡiccede Mışır’da vefât itdiler. Şelâse ve seb‘in (13) târiḡinde ba‘zılar Mekke-i şerîfede seb‘a ve sittin (14) târiḡinde ve ba‘zılar daḡı Filistin’de ḡamse ve sittinde fevt oldu dimişler (15) ve ba‘zılar daḡı Ṭâif’de fevt oldu dimişler. Ḥamse ve ḡamsinde [277b] (01) ḡâliba ḡavl-ı evvel şaḡîḡ ola, vefât itdükleri vaḡtde yetmiş iki yaşında (02) idiler - raḡıya’llâḡu ‘anh ve ‘an-cemî‘ him-

Bunlardan sonra Şaḡâbî-i kirâmdan (03) olan fuḡahâ-yı ‘izâmuñ yedincisi: Ol müstecmi‘u’l-‘ulûm ve’l-ma‘ârif (04) mükemmilü’l-kemâlât-ı ve’l-‘avârif netîcetü’l-İslâm ve’l-müslimîn zübdetü’l-müfessirîn (05) ve’l-muḡaddisîn manzûr-ı naẓar-ı şerîf-i resûl-i Rabbü'l-‘âlemîn ḡulûb-ı zümertü’l-İslâm (06) fi-‘ulûmi’l-yaḡn. Bânî-i mebânî-i şerî‘at sâ‘î-i mesâ‘î-i ṡarîḡat, mürşid-i (07) ḡayâ, rây-ı tih-i ḡâlâlet, marzîyetü’l-aḡlâḡ-ı fi’l-âfâḡ, maḡmudetü’l-evşâf (08) ‘ale’l-itlâḡ re‘isü’l-‘ulemâi’l-mütebaḡḡirîn üstâdü’l-fuzâlâ-yı müttevri‘in (?) (09) ḡurret-i ‘ayn-i aşḡâbî’l-müfessirîn, ḡurre-i vecihî erbâbü’l-muḡaddisîn ser-maḡfil-i (10) meclis-i Ḥâzret-i Ḳur‘ân, ser-ḡalḡa-i meclis-i Ḥâzret-i Furḡân. Bülbül-i ḡulistân-ı (11) şerî‘at, tûḡî-i şekeristân-ı ṡarîḡat, mecma‘-i

meḥāsini’ş-şiyem, ma‘den-i ḥaşāilü’l- (12) ‘izzü’l-ekrem, mevdūd-i Ḥazret-i Vedūd. A‘ni Ebū ‘Abdurrahmān Ḥazret-i (13) ‘Abdullah bin Mes‘ūd bin ‘Ākil bin Semaḥ bin Fār bin Maḥzūm bin Şāhile bin (14) Ḥāriş bin Temīm bin Sa‘d bin Huzeyl bin Mudrike el-Huzelī’dür Neseb-i şerīfleri (15) Ḥazret-i risāletüñ -‘aleyhi’s-selām- Mudrike bin İlyas’da mütteḥid olur. [278a] (01)

Buḡdāy eñli ve azacıḡ şaḡallı ve kışşa boylı ‘azimü’l-ḥulḡ, vecihü’l (02) -ḡalk kimesne idi. Ammā oturduḡları vaḡtin ḡāyet uzun (03) görünürdi. Henüz Ḥazret-i risālet -‘aleyhi’s-selām- Dār-ı Erḡām’a (04) duḡul itmişler idi kim müslümān olmuşlar idi. Ba‘zılar Ḥazret-i (05) ‘Ömer zamānında müslümān oldu dimesler ḡayri vāḡi’ dūr. Bunlar daḡı (06) iki hicret itmişler idi. Biri Ḥabeş’e ve biri Medīne’ye ve Ḥazret-i (07) risālet -‘aleyhi’s-selām- İbn-i Mes‘ūd ḡazretlerini kendü der-ḡāḡ-ı felek (08) iştibāhları ḡavāşından itmişler idi ve ekşer bunlar ḡüle meşveret (09) iderlerdi ve seferlerde misvāk u matāra vü na‘linlarını bunlar (10) zābḡ iderlerdi. El-kışşa, Ḥazret-i risālet-penāhuñ ḡizmet-i şerīflerinde (11) muḡarrebinden olup ḡāyet mülāziminden idi. Ḥazret-i Buḡārī (12) ve Ḥazret-i Müslim, Ebū Musā-i Eş‘arī’den rivāyet iderler kim: (13) Ebū Musa eydür: “Ben ḡarındaşum ile Yemen’den gelmiş-idüm ve bir müddet Ḥazret-i (14) risāletüñ -‘aleyhi’s-selām- ḡizmet-i şerīfinde olmuş-ıdum. İbn-i Mes‘ūd’dan (15) ḡayri ve anasından ḡayri ḡānedān-ı resūlde -‘aleyhi’s-selām- [278b] (01) kimse görmedüm. Eger-ḡi kim ḡizmet idenlerüñ nihāyeti yoḡ-ıdı. (02) Ammā bu ikisi sā’irlerine nisbet ziyāde ḡizmet iderlerdi.”

Şeyḡ (03) Buḡārī -raḡimehu’llāḡ- rivāyet ider ‘Abdurrahman bin Zeyd’dan kim eydür: “Şordum (04) Ḥazret-i Ḥuzeyfe’dan kim şol kimse kim Ḥazret-i risālete onuñ ziyāde (05) taḡarrübī ola ve ḡalk-ı āsitāne-i sa‘ādetine irişdürür ola ve sā’il ile (06) onuñ mā-beyninde vāsıḡa ola kimdür” cevāb virdiler kim: (07) “‘Abdullah bin Mes‘ūd’dan ḡayri kimse vār idüḡin bilmezem” ve Ḥazret-i (08) Şeyḡ Müslim -raḡimehu’llāḡ- kendü Şaḡiḡ’inde buyururlar kim: “İbn-i Mes‘ūd şol (09) Allāḡ ḡaḡḡ-ıḡun kim ondan ḡayri ma‘būdı bir ḡaḡḡ yoḡdur. Kelām-ı mecīd’dan (10) ḡiḡbir süre Ḥazret-i risālet ‘aleyhi’s-selāma nāzil olmadı kim ben (11) onuñ neden ötüri nāzil olduḡını bilmeyem ve ḡiḡbir āyet (12) daḡı nāzil olmadı kim ben onuñ ḡanda nāzil olduḡunu bilmeyem. (13) Ve Bedr ḡazāsında Ḥazret-i risālet ile bile degül idiler. Ammā ondan (14) ḡayri ḡazāların cemī‘inde ḡāzır olmuş-ıdı. ḡiḡ fevt itmemiş-ıdı. (15) Ve iki ḡibleye bile namāz ḡılmışdı. Biri Ḳudūs-i mübārek biri Mekke-i şerīfe [279a] (01) şereḡhu’llāḡ ve Ḥazret-i risālet -‘aleyhi’s-selām- İbn-i Mes‘ūd ḡazretlerinüñ (02)

buyurmışlar idi “Kim ehl-i cennetdür” ve dağı buyurmışlar idi -‘aleyhi’s-selām- “Kim (03) ben rāzıyam şol ümmetümden kim onlardan ‘Abdullah bin Mes‘üd rāzı ola ve ben (04) onlardan rāzı degülem kim ‘Abdullah bin Mes‘üd onlardan rāzı olmaya (05) ve dağı her kimseye kim ‘Abdullah bin Mes‘üd nefrîn vire ben dağı ol kişiye (06) nefrîn virürem.” Hāşıl-ı kelām bu server-i dīnūñ dağı menākıbunuñ nihāyeti (07) yoğdur. Hemān ümīzdir kim Bārī te‘ālā ‘azze ve celle Hāzret-i Muḥammedī Muştafa ve (08) Āli ve evlādı vesā’ir Şaḥābī-i kirāmı ḥürmetine İbn-i Mes‘üd (09) ḥāzretlerini biz bī-çāre za‘īf ümmetden rāzı olmuş ola āmin (10) yā Rabbü’l-‘ālemīn.

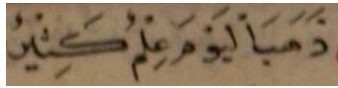
Bunlar dağı Hāzret-i risāletden -‘aleyhi’s-selām- (11) sekiz yüz kırk sekiz ḥadīs rivāyet itmişdür. Altmış dört ḥadīsı (12) Şaḥīḥeyn’dedür ve yigirmi bir ḥadīsı Şaḥīḥ-i Buḥārī’dedür ve otuz (13) biş ḥadīsı Şaḥīḥ-i Müslim’dedür. Bākī yedi yüz yigirmi sekiz ḥadīs (14) sâ’ir cevāmi’dedür. Bunlardan dağı şaḥābī-i bisyār ve tābī’in (15) bī-şümār aḥādīs-i nebeviyye rivāyet itmişlerdür –rıḍvanu’llāhi ‘aleyhim ecma’in- [279b] (01) Hāzret-i ‘Ömer ḥilāfetinde –raḍıya’llāhu ‘anhümā- Kūfe’ye kādī oldılar. Ve Hāzret-i (02) Oşmān -raḍıya’llāhu ‘anh- ḥilāfetinde şadr oldılar. Āḥir Medīne’ye geldiler ve vefāt (03) itdiler. İşneyn ve şelāşin tārīḥinde Bakī’ guristānında defn itdiler. (04) ‘Ömr-i şerīfleri altmışdan ziyādece olmuş-ıdı. Ba’zılar Kūfe’de fevt (05) oldı ve onda defn olundu dimişler. Ğālibā kavlı evvel eşaḥḥ ola. (06)

Bunlardan soñra şaḥābī-i kirāmdan olan fuḫahā-yı ‘izāmuñ sekizincisi: (07) kıdve-i aşḥāb el-mütecerredin, re’isü’l-‘ulemāi’l-mütebaḥḥirīn, kātib-i levḥi’l-mübīn (08) cāmi‘ü’l-füru‘ ve’l-uşul ḥāvī-i menākıbu’l-taḫarrüb-i ile’l-ḥaḫḫ ve’l-vuşul (09) zübde⁷³-i ehli’l-İslām ve’l-müslimīn. Netice-i ḥulāşatü’l-mā’ ve’t-ḫīn (10) müstecmi‘ el-kemālāt-i ve’l-ḥaḫāyık, müstekmil el-ma‘ārif-i ve’l-fazāil ve’d-deḫāik (11) gül-i gülzār-ı bāğ-ı şerī‘at, serv-i cūy-bār sebze-zār-ı tarīḫat, rāvī-i aḥādīsī’n- (12) nebeviyye ḥāvī-i evşāf-ı aḥlāk-ı Muştafaviyye ka‘betü’l-‘amil ve’l-‘ilm (13) kıbletü’l-vera‘-ı ve’l-ḥilm mübārız-ı meydān-ı mücāhedet muḥāşir-i eyvān-ı müşāhedāt (14) ‘Āmil-i kār-gāh hidāyet kāmīl-i bār-gāh-ı ‘ināyet, gevher ü tāt-ı dīn ü dināyet (15) ziver-i şāhid, ‘ilm ü emānet mesned-nişīn-i serīr-i eflāk. A‘nī Ebū Sa‘īd [280a] (01) Zeyd bin Şābit bin Daḥḥāk bin Zeyd bin Lüzān bin ‘Amr bin ‘Abdi ‘Avf bin Ğanim bin Mālīk bin (02) Neccāri Enşārī Buḥārī’dür. Kātib-i vaḥiy ve kātib-i muşḥāf ve kātib-i mektübāt-ı server-i (03) kā’ināt idiler ve atasını kim Şābit bin Daḥḥāk’dur ḫatlı itmişler idi (04) ve Zeyd altı yaşra ḫılmış-ıdı. Çünkim on bir yaşına irişdiler Hāzret-i (05) risāletüñ -‘aleyhi’s-

⁷³ Metinde bu kelime iki defa yazılmıştır.

selām- āsitāne-i sa‘ ādet baḥşına geldiler ve Ḥazret-i (06) Kur‘ ān-ı Mecīdden on altı süre ezberlediler. Ḥazret-i risālet buyurup Yahūdi (07) ḥaṭṭını öğrendiler. On bir günde yazmasını ve okumasını tamām (08) itdiler. Ve Ḥazret-i risālet -‘aleyhi’s-selām- ile Bedr ğazāsına bile teveccüh (09) itmişler idi. Ammā henüz tāze olmağın girü döndürmüşler idi. (10) Ba‘ zılar daḥı Uḥud ğazāsında bile idüklerine iḥtilāf itmişler. Ammā muḳarrer (11) Ḥendeḳ ğazāsında bile idiler. Ve andan soñra hergiz bir ğazādan ayrılmamış-ıdı. (12) Dā‘ imā hāzır olmuş-ıdı. Tebūk güninde Ben-i Neccār ‘alemini Ḥazret-i risālet (13) -‘aleyhi’s-selām- Zeyd bin Şābit’e teslim itmiş-ıdı. Ve emirü’l-müm‘ minin Ḥazret-i (14) ‘Ömer -radıya’llāhu ‘anh- her-ğāh ḥacca giderler idi. Zeyd bin Şābit’i Medīne’de (15) kendü yerlerine şābit iderlerdi. Emīn-i beytü’l-māl olmuş-ıdı.

Ḥaşıl-ı kelām [280b] (01) ‘ulemā-yı rāsiḥunuñ zübdesindendir. Ya‘ nī ḥülāşasındandır. Ḥazret-i (02) risāletden -‘aleyhi’s-selām- ṭoksan iki ḥadīş rivāyet itmişdür. Biş (03) ḥadīş Şaḥiḥeyn’dedür ve dört ḥadīş Buḥārī’dedür ve bir ḥadīş (04) Müslim’dedür. Bāḳī sekkisen iki ḥadīş sā’ir cevāmi‘ dedür. Ebū ‘Abdullah (05) bin ‘Ömer ve ‘Abdullah bin ‘Abbās ve Enes ve Ebū Hureyre ve şaḥābīden cemā‘at-ı (06) bī-şümār ve tābi‘inden ḥaylī zümre-i ebrār Zeyd bin Şābit’den aḥādīş (07) rivāyet itmişlerdür -rıḍvān-ullāhi te‘ālā ‘aleyhim ecmā‘in- erba‘a ve ḥamsin (08) tāriḥinde Medīne-i münevverede vefāt itdiler. Altmış biş yaşına (09) irişmişler idi. Ba‘ zılar erba‘a ve erba‘inde fevt oldı dimişler. (10) Ba‘ zılar daḥı ḥamse ve erba‘inde fevt oldı dimişler. Ğālibā (11) bu aḳāvil-i muḥtelifeden ḳavl-ı evvel esaḥḥ ola. ‘ilm-i dīnde çok (12) küşiş itmişler idi ve ḥaylī cidd-i belīğ ve cehd-i bī-dirīğ göstermiş (13) idiler. Ebū ‘Abdullah Ḥazret-i Muḥammed bin İsmā‘il Buḥārī Tevārīḥ’de isnād-ı (14) şaḥiḥ-ile rivāyet ider: ‘Ammār bin İbn-i ‘Amāre’den kim ol vaḳtin kim (15) Zeyd bin Şābit vefāt itdiler. Bir cemā‘at oturmuş-ıdı. Ḥazret-i [281a] ‘Abdullah bin ‘Abbās

⁷⁴ diyü çok te’essüf (02) itmişler idi.

Bunlardan soñra şaḥābī-i kirāmdan olan fuḳahā-yı (03) ‘izāmuñ ṭokuzuncısı: Ol ḳuṭb-ı felek-i dīn şem‘-i cem‘-i yaḳīn (04) ḳurre-i ‘ayn-i ḥaḳiḳat, ğurre-i rūy-ı şerī‘at, sālīk-i mesālīk-i Ḥazret-i Muḥammedī (05) Muştafā bānī-i mebānī-i şer‘-i müctebā, beşeritü’z-zāt, melikü’s-şıfāt, (06) melikü’s-simāt, mütemekkin-i sāḥa-i bār-ğāh-ı ḳuds, şadr-nişin-i mahāfil-i (07) bezm-i cem‘-i üns, ‘ālim u ‘āmil fāzıl u kāmīl cami‘-i aḥādīş-i Aḥmedīyye (08) tācir-i şerī‘at-ı Muḥammedīyye, Maḥmudetü’l-evşāf-ı ve’l-

⁷⁴ Bugün birçok ilim gitti.

aḥlāk marziyetü's-secāyā (09) fi'l-āfāk ale'l-ıtlāk re'isü'l-'ulemāi'l-mütebahḥir'in şadr-ı zümre-i ehl-i (10) İslām ve'l-müslimîn bülbül-i destān serāy-ı şerī' at tūṭi-i şeker-hā-yı (11) şekeristān-ı tarī' kat rāvī-i aḥādīs-i nebeviyye ḥāvī-i menākıb-ı aḥlāk-ı (12) Muştafiyye el-mücāhid-i fi-sebili'llāhi fi'r-ruḥşāt-ı ve's-şab Ebū'l-Munzir (13) a'ni Ḥazret-i Ubey bin Ka' b bin Kays bin Zeyd bin Mu'āviye bin 'Amr bin Mālik bin (14) Neccārī el-Enşārī'dür. 'ālim, 'ulemā ve akra' vü seyyid-i kurrā idi. 'Aḳabenüñ (15) bī'at-ı şāniyesinde ḥāzır olmuşlar idi daḡı Bedr ğazāsında [281b] (01) Ḥazret-i risālet 'aleyhi's-selāma irişmişler idi. Ḥazret-i (02) Tirmizī eydür -rahimehu'llāh-: Ḥazret-i risālet -'aleyhi's-selām- buyurur kim: (03) "Aḳra'-ı ümmeti Ubey bin Ka' b ya'ni benim ümmetümüñ akra'yı Ubey bin Ka' b 'dur." Hāşıl-ı kelām (04) buñlaruñ faḳāheti ve 'ilm ü vera' ı ḥaḳḳında aḥādīs-i keşire vārid olmuşdur. (05) Bunlar daḡı Ḥazret-i risāletden -'aleyhi's-selām- yüz altmış dört (06) ḥādīs rivāyet itmişlerdür. Üç ḥādīs Şaḫīḥeyn'dedür ve üç (07) ḥādīs daḡı Şaḫīḥ-i Buḫārī'dedür ve yedi ḥādīs Şaḫīḥ-i Müslim'dedür (08) ve bākī yüz elli bir ḥādīs sā'ir cevāmi'dedür. Şelāşin tārīḫinde (09) vefāt itdiler. Medīne-i münevverede Emirü'l-Mü'minîn Ḥazret-i (10) 'Ömer'üñ ḫilāfeti zamānında ve Medīne ğüristanında defn itdiler. (11) İbn-i 'Abdulbirr eydür: "Ubey bin Ka' b'üñ vefātu vaḳtinde ihtilāf itmişlerdür." (12) Ammā ekşer-i 'ulemā bunuñ üzerine müttefiḳlerdür kim Ḥazret-i 'Ömer'üñ (13) ḫilāfeti zamānında vefāt itmiş olalar. -radıya'llāhu 'anhüm-

Bunlardan şoñra (14) Şaḫābī-i Kirāmdan olan fuḳahā-yı 'izāmuñ onuncısı: Ol sākin-i şerī' at, (15) sermest-i şarāb-ı ḥaḳıḳat, 'Andelīb-i bāğ-ı sübbūḫ, ṭāvus-ı çemen-i [282a] (01) gülşen-i fütūḫ, sālīk-i beydā-yı ḳadim, nüşende-i deryā-yı kerem, 'ārif-i (02) ma'ārif-i Rabbānī, ḥāzin-i esrār-ı sübhānī, rāvī-i aḥādīs-i nebeviyye, (03) cāmi'-i aḥlāk u evşāf-ı Muştafiyye, mecma'ü'l-ḥaḳāyık, müstecmi'd- (04) deḳāyık el-müteşallib-i fī-tarīḳ-i ṭuruḳu'l-ḥaḳḳ el-mütevaşşıl ilā-süddet-i Cenābu'l- (05) -muṭlāk ḥāfız-ı serāy-ı şer' emīn-i ḥazāne-i fer', şems-i semā-yı (06) 'ināyet, necm-i felek-i hidāyet, müstaḫric-i ḳavā'idü'l-aḥkām, bānī-i mebānī-i (07) el-İslām, şāhibu'l-fiṭānet-i ve'l-keys. A'ni Ebū Musa Ḥazret-i (08) 'Abdullah bin Kays bin Süleym Bin Ḥiḳār bin Ḥariş bin 'Āmir bin 'Āyz bin 'Azir bin Bekir (09) bin 'Āmir bin 'Āzır bin Vāyil bin Nāciye bin Cemāhir bin el-Eş'ār Eş'ārī'dür. (10) Hicretten evvel Mekke-i şerīfeye gelüp müslümān olmuşlar idi. (11) Ve ehl-i geştī ile ya'ni gemi ehliyle kim Ḥazret-i Ca'fer bin Ebū Ṭālib ile (12) Ḥabeş'e⁷⁵ hicret itmiş-idi. Ve ḳal'a-i Ḥayber fetḫ olduḡdan şoñra (13) Ḥazret-i risālet 'alehi's-selāma gelmişler idi ve Ḥazret-i risālet (14) -'aleyhi's-selām-

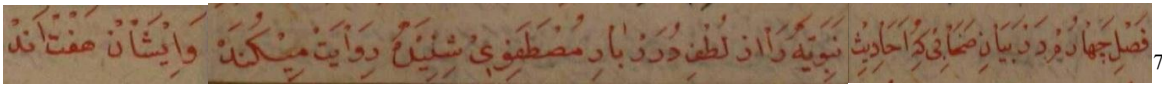
⁷⁵ Bu kelime metinde Habeşiyeye şeklinde yazılmıştır

Hayber ganimetinden bunlara dağı hişşe buyurmışlar idi.(15) Bunlardan gayri Hayber fethinde hazır olmayanlara hiç nesne [282b] (01) virmediler. İllā Hazret-i ‘ Abdullah bin Kays ile Hazret-i Ca‘ fer Tayyār’a (02) virdiler. Bunlar dağı ālim ü perhizkār u şālih u dindār idi. (03) Hazret-i risālet -‘ aleyhi’s-selām- Zibid ü ‘ Aden ü sāhil-i Yemen’i (04) ‘ Abdullah bin Kays’a emānet virmişler idi. Andan sonra Hazret-i (05) ‘ Ömer - rağıya’llāhu ‘ anh- Kūfe vü Başra ‘ amelin (?) dağı bunlara virmiş-idi. (06) Ve Ürdün’de Ebū ‘ Ubeyde hazretlerinin vefātında hazır olmuşlar idi. (07) Andan sonra Hazret-i ‘ Ömer cānibinden ondan dağı hākim (08) olmuşlar idi. Seb‘a ‘ aşere tārīhinde andan sonra Hazret-i (09) ‘ Ömer -rağıya’llāhu anh- mektüb göndermişler idi. Kim Ahvāz’a vara (10) pes bunlar dağı bu emre imtişāl idüp vārdılar ehvārı (11) bi-iznillāhi teā‘ la kahr ile feth itdiler. Ba‘ zılar şulh ile feth itdi (12) dimişler. Andan sonra İsfahān’ı⁷⁶ feth itdiler. Andan sonra Mekke’ye (13) gelüp vefāt itdiler. Hamsin tārīhinde ‘ ömr-i şerīfleri altmış üç (14) yıla irişmiş-idi. Ve Hazret-i risāletden -‘ aleyhi’s-selām- üç yüz altmış (15) hadiş rivāyet itmişdür. Elli hadiş Şahīheyn’dedür. Dört hadiş Şahīh-i [283a] (01) Buḥārī’dedür. Ve on biş hadiş Şahīh-i Müslim’dedür. Ve bākī iki yüz (02) toḫsan bir hadiş sār cevāmī’ dedür. Şahābī vü tābī’ inden cemā’ at-ı (03) bī-şümār bu seyyid-i ebrārdan. Ya‘ nī ‘ Abdullah bin Kays’dan aḥādīs-i (04) nebeviyye rivāyet itmişlerdür. - rıdvānu’llāhi ‘ aleyhim ecma‘ in-

Bunlardan sonra (05) şahābī-i kirāmdan olan fuḫāhā-yı ‘ izāmuñ on birincisi: (06) Ol cāmi‘ -i aḥādīs-i aḥmediyye tāc-ı şerī‘ at-ı Muḫammediyye muḫtedā-yı fuḫahā-yı (07) zamāne şāhib-i vera‘ -ı yegāne sālīk-i mesālīk-i nebevī mālīk-i memālīk-i (08) Mustafavī ‘ ālim u kāmīl ‘ āmil u fāzıl ‘ alem-i fetvā ‘ amel-i taḫvā (09) imāmü’l-müslimīn fi’l-‘ amel-i ve’l-‘ ilm reī’sü’l-fuḫahāi’l-müteferriidīn fi’l-vera‘ -ı (10) ve’l-ḫilm ‘ ārif-i ma‘ ārif-i tarīkat ‘ ālim-i ma‘ ālim-i şerī‘ at şem‘ -i cem‘ -i āferīniş (11) cem‘ -i şem‘ -i dāniş ü biniş ḫāvī-i ‘ ilm-i taḫvā cāmi‘ -i zühd-ü fetvā. (12) A‘ ni Hazret-i Ebū’d-Derdā ‘ Uveymir bin Zeyd bin ‘ Āyişe bin Ümeyye bin Mālīk bin (13) ‘ Āmir bin ‘ Adıyy bin Ka‘ b bin el-Ḥezāric el-Ḥazrecī el-Enşārī’dür. Hicretten (14) azacıḫ zamān geçmiş idi kim müslümān olmuşlar idi. Ve ‘ Uveymir (15) bin Zeyd’ün ehlerinden hiç kimse kalmadı idi kim müslümān olmaya idi. [283b] (01) Cümleden sonra Zeyd müslümān oldu ve dağı ehl-i İslām tarīkini kemāline (02) ri‘ āyet itmişler idi. Ḥayli ‘ ālim u faḫīh u hākīm kimesne ḫoymuş-ıdı (03) ve Uḫud gāzāsından gayri cemi‘ gāzālarda bile hazır olmuş-ıdı. (04) Bu gāzāda dağı olmaları ve ölmeleri iḫtilāf üzerinedür.

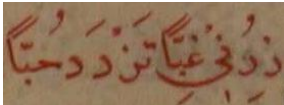
⁷⁶ Metinde Sıfahan şeklinde yazılmıştır.

El-kışışa (05) bunlaruñ evřāf u menākıbınuñ nihāyeti yoğdur. Hāzret-i ‘Osmān’nuñ -radıya’llāhu (06) ‘anh- hilāfeti zamānında vālī-i Dımıřk⁷⁷ olmuşlar idi. İhdā ve řelāřın (07) tārıhinde Dımışk’da havālī Bābu’ř-şağır’da defn itdiler. Hāzret-i (08) risāletden -‘aleyhi’s-selām- yüz yetmiş toğuz hādıř rivāyet itmişdür. (09) İki hādıř şağıheyne’dedür ve üç hādıř şağıh-i Buđārī’dedür (10) ve sekiz hādıř şağıh-i Müslim’dedür ve bākī yüz altmış altı hādıř (11) sā’ir cevāmi‘dedür. İbn-i ‘Ömer ve İbn-i ‘Abbās ve Ebū Ümāme ve Fuđālet bin Ubeyd (12) ve Yūsuf bin ‘Abdullah bin Selām ve tābi‘inden cemā’at-ı keşire Hāzret-i (13) Ebū’d-Derdā-yı ‘Üveymir bin Zeyd’den ađādıř rivāyet itmişlerdür. (14) -rığvanu’llāhi ‘aleyhim ecma‘in- (15)

[284a] (01) ya‘nī dördüncü fařl řol řađābī-i kibārı bildürür kim (02) ađādıř-i nebeviyye-i lafz-ı dürer-bār-ı Hāzret-i Muřāfavī’den işidüp (03) rivāyet iderler. Bunlar dağı yedidür. Evvel Hāzret-i Ebū Hureyre (04) ve Hāzret-i İbn-i ‘Ömer ve Hāzret-i ‘Āyiře ve Hāzret-i Cābir ve Hāzret-i (05) İbn-i ‘Abbās ve Hāzret-i Enes ve Hāzret-i ‘Abdullah bin ‘Amr bin ‘Āř (06) bunlaruñ dağı üçünüñ taşşılı fuđahā faşlında yād olunmuşdur (07) ve ol yād olunmayanları bu fařl-ı zī-řānda irād idüp beyān (08) idelüm. -İnřāallah ‘azizü’l-müste‘ān ve ‘aleyhi’t-tevekkül ve’t-tüklān-

Pes (09) ađādıř-i nebeviyye lafz-ı dürer-bār-ı Muřāfavī bi’z-zāt min-đayri (10) vāsıta istimāc idüp rivāyet idenlerüñ evveli: Ol bülbül-i (11) büsıtān-ı ümmet tütī-i řekeristān-ı millet sultān-ı serāy-ı řerī‘at, (12) gevher-i tāc-ı dīn ü diyānet muğıbb-i đandān-ı Hāzret-i Muđammedī abā cedden (13) mařdūka-i hādıř-i şağıh-i

vāriř-i ‘ulümü’l- (14) enbiyā-yı ve’l-mürselin. Ser-đalđa-i zümre-i ařābu’l-muđaddıřın ve’l-müfessirin (15) sālīk-i mesālīk-i đađıkat řārī‘-i meřārī‘-i řerī‘at kuřbu’l-İslām [284b] (01) ve’l-müslimīn. Mađrem-i đaremü’l-resül Rabbü’l-‘ālemīn. A‘nī Hāzret-i Ebū Hureyre (02) ‘Abdurrahmān bin řađr ed-Devsī’den imāna gelmezden evvel isimleri ‘Abdi’ř-řems (03) idi. Ba‘zılar ‘Abdi ‘Amr idi dimiřler. Čün müslümān oldılar. (04) Hāzret-i risālet -‘aleyhi’s-selām- Abdurrahmān diyü ad virdiler ve Ebū Hureyre (05) diyü künyet virdiler. Zirā her đanda kim bir kedi yavrusına rast geldi. (06) řefkat idüp yerden götürüp mübārek omuzlarına bindürür idi.

⁷⁷ Bugünkü şam şehri.

⁷⁸ Dördüncü fasıl Mustafa (s.a.v.)’nın İnci Misali Sözlereinden Hadis İşitip de Rivāyet Edenler Hakkındadır.

(07) Ondan sa‘âdet-hânelerine götürürler idi. Bunuñ sebebiyle künyet-i (08) şerîfleri ism-i aşlıyaları üzerine galabe idüp ‘alem-i hâş (09) mecrâsında cārî oldu. Ebū Aḥmed-i Ḥâkim eydür: “Ḥayber yılında imāna geldiler (10) ve ol ğazâda bile hâzır oldılar.” Andan şoñra Ḥazret-i risâlet (11) ‘aleyhi’s-selâmdan hergiz hâlî olmadılar. Cemi‘ sinden ziyâde (12) ‘ilme raġbet iderler idi. ‘ilmden ötüri açlıġa ve susuzlıġa (13) ve ‘uryanlıġa râzî olmuşlar idi. Ve her kıanda kim Ḥazret-i risâlet (14) -‘aleyhi’s-selâm-sa‘âdet ü selâmet ile teveccüh ideler idi. Mülâzemet-i (15) şerîflerinden kaç‘â ayrılmazlar idi. Ve şol aḥâdiş ü aḥbârı kim [285a] (01) Ḥazret-i risâlet ‘aleyhi’s-selâmdan istimâ‘ ideler idi. Yâd idüp (02) unutmazlar idi.

Ḥâşıl-ı kelâm Ebū Hureyre ḥazretleri gibi şaḥâbî-i (03) kirâmdan hiçbir kimse Ḥazret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- ziyâde mülâzemet (04) itmez idi. Daḡı Ḥazret-i İmâm Aḥmedî Ḥanbelî eydür -raḡima’llâh- Ḥazret-i (05) risâletüñ şaḥâbîsinde Ebū Hureyre’den ziyâde ḥadiş rivâyet ider (06) kimse yokdur. Bu dalâlet itmez illâ Ḥazret-i risâlete -‘aleyhi’s-selâm- (07) ziyâde alâkasına dalâlet ider. Ve şaḥâbî vü tâbi‘in belki teba‘-i (08) tâbi‘inden çok dîn serverleri Ḥazret-i Ebū Hureyre’den -raḡıya’llâhu (09) ‘anh- ḥadiş yâd idüp rivâyet itmişlerdür. İmâm-ı Ebū ‘Abdullah Muḥammed bin (10) İsmâ‘il Buḡarî -raḡimehu’llâh- eydür: Sekiz yüz kişi belki daḡı ziyâde (11) şaḥâbî vü tâbi‘inden Ḥazret-i Ebū Hureyre’den -raḡıya’llâhu ‘anhüm- aḥâdiş-i (12) nebeviyye rivâyet itmişlerdür. İbn-i ‘Abbâs ḥazretleri gibi İbn-i ‘Ömer ḥazretleri gibi (13) Câbir ḥazretleri gibi Enes ḥazretleri gibi ve Vâsılâ bin el-Asḡa‘ ḥazretleri gibi (14) -rıḡvânu’llâhi ‘aleyhim ecma‘in- Daḡı Şaḡîḡ-i Buḡarî’de rivâyet ider Ḥazret-i (15) Ebū Hureyre’den kim eydür: “‘Abdullah bin ‘Ömer’den ġayri hiçbir kimse benden ziyâde [285b] (01) ḥadiş rivâyet itmemişdür zirâ ‘Abdullah ḥazretleri yazardı. (02) Ammâ ben yazmaġa kıâdir degüldüm.” Gine bunuñ birle Ḥazret-i Ebū Hureyre’den (03) -raḡıya’llâhu ‘anh- biş biñ ḥadiş rivâyet itmişlerdür ve Ḥazret-i ‘Abdullah (04) bin ‘Ömer’den -raḡıya’llâhu ‘anh- yedi yüz ḥadiş rivâyet itmişlerdür. Ḥazret-i (05) Ebū Hureyre ziyâde itdüġiniñ aşlı budur kim zirâ Medîne-i münevverede (06) tavaḡtun itmişler idi. Ve her ehl-i ḡacet Medîne’ye varup Ḥazret-i (07) Ebū Hureyre’yi görürler idi ve hem onuñla muşâḡabet iderler idi (08) ve onlar daḡı ehl-i ḡacâta aḥâdiş-i nebeviyyeyi rivâyet iderler idi. (09) Felâ-cerem buna binâen ziyâde ḥadiş rivâyet itmişlerdür. Ammâ Ḥazret-i (10) ‘Abdullah bin ‘Ömer -raḡıya’llâhu ‘anh- Mışır’da idiler. Ve iñende çokluġ kimesne (11) Mışır’a varup onlarıñla iḡtilâḡ u muşâḡabet itmezler idi. (12) Oña binâen onlardan az ḥadiş rivâyet olunmuşdur. İmâm Taḡıyeddîn

(13) Endelüsî kendü Müsned’inde buyurmuşlardur kim: “Hâzret-i Ebû Hureyre (14) - rağıya’llâhu ‘anh- biş biñ üç yüz yetmiş dört hadîş rivâyet (15) itmişdür şahâbiden hiç birisine bu devlet müyesser olmamışdur. [286a] (01) Ve evvel-i şâhib hadîş Ebû Hureyre’dür.”

İmâm Ebû Bekir bin Ebû Davûd-ı Sicistânî (02) eydür: -rahîmehu’llâh- Ben Sicistân’da aḥâdîş-i nebeviyye cem’ ider idüm. (03) Bir gice Hâzret-i Ebû Hureyre’yi vâkıa’mda gördüm baña eytdi kim: “Ben seni (04) severim.” Ve daḡı eytti kim: “Ben evvel-i aḥâdîş-i Hâzret-i resûlem.” -‘aleyhi (05) ’s-selâm- El-kıssa, bunlar daḡı yetmiş sekiz yaşına irişmişler idi. (06) Medîne-i münevverede vefât itdiler. Seb’a ve ḡamsîn târîhinde Bâkî’ (07) güristanında defn itdiler. Hâzret-i ‘Âyişe -rağıya’llâhu ‘anhanuñ- vefâtından (08) azacık müddet geçmiş-idi. -rıdvâna’llahi ‘aleyhim ‘ecma’în-

Bunlardan şoñra (09) ḡuffâz-ı aḥâdîşin ikincisi İbn-i ‘Abbâs’dur ve üçüncisi (10) Hâzret-i İbn-i ‘Ömer’dür kim ikisininñ bile ensâb-ı şerîfleri elḡâb-ı (11) laḡifleriyle zıḡr olunmuşdur -rağıya’llâhu ‘anhümâ- ve bunlardan şoñra ḡuffâz-ı (12) aḥâdîşüñ dördüncisi ol: Faḡîhetü’l (13) -fuḡahâ-yı el-‘âlemîn ve faşîhatü’l-fuḡahâ-yı muḡaddîşin, ‘âmiletü’l-‘ulemâ-yı el-mütebahḡirîn, ‘ârifetü’l-vahiyü’l-mübîn, (14) min-ḡâmili’l-emîn keşîretü’n-naḡil fi’l-ḡadîş ‘an-seyyîdü’l-evvelîn ve’l-âḡirîn. (15) Nâḡiletü’l-aḡlâḡ-ı ḡamidet-i ‘an-ḡâtemü’n-nebiyyîn ‘ârifetü’l-eş‘âr-ı [286b] (01) ve’l-aḡbâr-ı keşîret mine’ş-şahâbeti ve’t-tâbi’în ümmü’l-mü’minîn seyyîdetü’n- (02) nisâ’-i fi’l-‘âlemîn. A’ni: Hâzret-i ‘Âyişe bint-i Ebû Bekir’dür. Kim ensâb-ı (03) şerîfe ve evşâf-ı laḡifeleri bundan muḡaddem zıḡr olunmuşdur ve bunlardan (04) şoñra ḡuffâz-ı aḥâdîş-i nebeviyyenüñ bişincisi: Ol mirât-ı ḡulûbu’l- (05) mü’minîn, mişbâḡ-ı meşâbiḡ-i meclis-i aşḡâbü’l-müfessirîn ve’l-muḡaddîşin (06) mefâḡarü’l-‘ulemâi’l-‘izâm züḡür erbâbü’s-sünneti’l-kirâm mu’teber-i aşḡâb-ı (07) şerî’at maḡbûl-i erbâb-ı tarîḡat ma’den-i zühd ü ḡâ’at menba’-ı vera’u (08) ‘ibâdet reî’sü’l-mütecerridîn ‘umdetü’l-müteferridîn maḡrem-i ḡarem-i ḡarîm-i seyyîdi’l- (09) mürselîn. Maḡbûl-ı ḡulûb-ı aşḡâbü’l-İslâm ve’l-müslimîn. Sulḡân-ı (10) memâlikü’l-ḡulûb ve’l-mesâlik. A’ni Hâzret-i Enes bin Mâlik bin Naḡr bin (11) Dımdım bin Zeyd bin ḡizâm bin Cezb bin Âmir bin ḡanem bin ‘Adiyy bin Buḡârî (12) Enşârî-i Buḡârî’dür. Hâzret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- Ebû ḡamza diyü (13) künyet virmişler idi. Mâdam ki Hâzret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- (14) Medîne-i münevverede oldılar. Hâzret-i Enes ḡizmet-i şerîflerinde idi. (15) ḡaşıl-ı kelâm, on yıl Hâzret-i risâletüñ -şallallâhu ‘aleyhi ve sellem- [287a] (01) ḡizmetin itmişler idi. Ol vaḡtın kim Hâzret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- (02) sa’âdet ile Medîne’ye

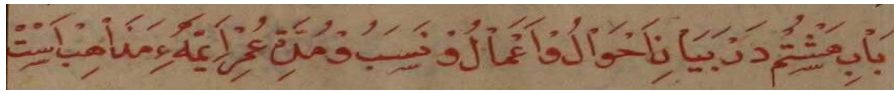
gelmişler idi. Ebū Ṭalḥa ḥazretlerine buyurmışlar (03) idi kim: “Senūñ ḥizmetkârlaruñdan birisini baña vir.” Ṭalḥa daḥı (04) Ḥazret-i Enes’i getürdi. Ḥazret-i Muḥammed bin ‘Abdullah Enşârî eydür: (05) -raḥimehu’llâh- “Enes ğazâ-yı Bedr’de bile idi. Ḥazret-i risâlete ḥizmet (06) ider idi -‘aleyhi’s-selâm- andan soñra olan cemi‘ ğazâlarda daḥı (07) bile idi. Düşman yüzine tîrendâzlık ider idi.” El-kışşa, (08) birkaç maḥşûş kişiler vār idi kim Ḥazret-i risâlet-penâh öñinde (09) -‘aleyhi’s-selâm-tîrendâzlık iderler idi. Bu cümleden birisi (10) Ḥazret-i Enes’dür ve daḥı aşḥâb ortasında Enes ḥazretlerinden (11) evlâdı ziyâde hiç ferd yoĝ-ıdı. İmâm Ebū ‘Abdullah Muḥammed bin İsmâil (12) Buḥârî eydür: “Enes ḥazretlerinūñ kendü öz şulbinden doĝup (13) fevt olan evlâd-ı şerîfesi Başra’da yüz yigirmiden ziyâde idi.” (14) İbn-i Kuteybe⁷⁹ Ma‘ârif adlu kitâbında Ḥazret-i Enes’den rivâyet ider (15) eydür: “Ehl-i Başra’dan üç kişi kendü oĝullarını yüz nefer görmeyince [287b] (01) vefât itmediler birisi Enes ve birisi Ebū Bekir ve birisi daḥı ḥalîfe bin (02) Bedr’dür.” Ve Ḥazret-i Enes’ūñ Başra’da bir bostâni var idi. (03) Her yıl iki kere daḥıl virür idi ve ol bostânda bir otçuĝaz (04) biter idi kim, râyihası misk râyihası gibi idi. El-kışşa, (05) bunlarıñ daḥı menâkıb u âşârınıñ nihâyeti yoĝdur. Yazar olsaĝ (06) niçe bunuñ gibi defterler ve risâleler tayyâr itmek gerekdür. (07) Ḥazret-i risâletden -‘aleyhi’s-selâm- iki biñ iki yüz seksen altı (08) ḥadîş rivâyet itmişdür. Yüz sekkisen altısı Şaḥîḥeyn’dedür (09) ve seksen üçü Şaḥîḥ Buḥârî’dedür ve yetmiş biri Şaḥîḥ-i Müslim’de (10) ve bâki bin kırık altı aḥâdîş sâ’ir cevâmi‘ dedür. Başra’dan (11) taşra birçok ferseng yerde vefât itdiler. Şelâse ve tis’in (12) târiḥinde ve ‘ömr-i şerîfleri yüz yedi yıla irişmiş-ıdı. Bundan (13) ziyâde de dimişler ammâ şaḥîḥ degildür. Enes nâm bir kaşrdâ (14) defn itdiler. İmâm Ebū ‘Abdullah Muḥammed-i Buḥârî kendü Tevâriḥlerinde (15) rivâyet ider kim: Çün Ḥazret-i Enes vefât itdiler. ‘ulemâ itdiler kim [288a] (01) “ilmūñ nişfi bi’l-külliyeye bugün dünyadan gitdi.” Suâl itdiler kim: Ne için? (02) cevâb virdiler kim: “Her-bar kim ḥadîşde muḥâlefet vâki‘ olaydı ‘ulemâ mâ-beyninde (03) Ḥazret-i Enes bin Mâlik’den şorarduk şüphemiz zâil olur idi.” (04)

Bunlardan soñra ḥuffâz-ı aḥâdîş-i nebeviyyenūñ altıncısı: Ol kıdve-i ‘ulemâi’l-mütebahḥirîn (05) zübde-i aşḥâbü’l-İslâm ve’l-müslimîn. Yenbu‘ ü’l-ḥaḥḳ-ı ve’l-yaḳîn. (06) Maḳbûl u ḳabûl-ı seyyîdi’l-evvelîn ve’l-aḥirîn. Râvî-i aḥâdîş-i nebeviyye ḥâvî-i (07) menâkıb-ı Muştafaviyye ‘Andelîb-i bûsitân-ı şerî‘ at bülbül-i gülistân-ı tarîḳat (08) maḳbûl-ı ḳulûb-ı ümmet maḳlûb ḫulûb-ı aşḥâb-ı millet şem‘-i cem‘-i âferîniş (09) bezm-

⁷⁹ Metinde Kateybe şeklinde yazılmıştır.

i cem[‘]-i dāniş ü bīniş muḳtedā-yı ehl-i şer[‘] ü sūnnet, müctebā-yı (10) aşḫāb-ı tevāzu[‘] u meskenet, müsta[‘]lī-i maḳāmāt-ı mūnife, müstevlī-i derecāt-ı (11) şerīfe, murtaż-ı riyāzet, ḫāne-i ‘ibādet, bālīg-i mebālīg-i zūhd ü t̄ā[‘]at, (12) serv-i dil-i āgāh. A[‘]nī Ḥāzret-i Ebū ‘Abdullah Cābir bin ‘Abdullah bin ‘Amr bin Ḥizām bin (13) ‘Amr bin Sevdā Selame bin Sa[‘]d bin ‘Ali bin Esed bin Sārade Bin Zeyd bin Ḥaysem bin (14) Ḥazrec el-enşārī Ḥazreci’s-Sülemī’dür. Ekābir-i şaḫābī vü ḫuffāz-ı aḫādīş-i (15) nebeviyyedendür -raḏıya’llāhu ‘anh- Ḥāzret-i risāletden -‘aleyhi’s-şalātü ve’s-selām- [288b] (01) biñ biş yüz kırk ḫadīş rivāyet itmişdür. Altmış Şaḫīḫeyn’dedür (02) ve on altısı Şaḫīḫ-i Buḫārī’dedür ve yigirmi sekizi Şaḫīḫ-i Müslim’dedür (03) ve biñ dört yüzü daḫı bāki cevāmi[‘]dedür. Ve Ḥāzret-i Cābir ‘Aḳabe (04) bī[‘]atınuñ aşḫābındandır. Ebū ‘Abdullah Ḥāzret-i Muḫammed-i Buḫārī rivāyet ider Cābir (05) ḫāzretlerinden kim eydür ya[‘]nī Cābir buyurur: “Ben ve babam ve anam ve ḳarındaşum (06) ‘Aḳabe bī[‘]atınuñ aşḫābıdanuz.” ve Ḥāzret-i Ebū’l-Ḥüseyn Müslim bin Ḥaccāc Ḥāzret-i (07) Cābir’den rivāyet ider eydür kim “On yedi ḡazāda Ḥāzret-i risālet ile (08) bile idüm. Ammā Bedr ile Uḫud’da babam beni men[‘] itdi ve çün-kim babamı (09) şehīd itdiler. Andan soñra ayruḳ ḡazādan ḫālī olmadum.” Ve daḫı (10) Ḥāzret-i Cābir Ḥāzret-i risāletüñ ‘alehi’s-selām şaḫābīsiniñ atlularındandır. (11) Menāḳıb u evşāfinuñ nihāyeti yoḳdur. Bunlar daḫı āḫirü’l-emr dīn-i binā olup (12) Medīne-i münevverede vefāt itdiler. Şelāşe ve seb[‘]in tārīḫinde ‘ömr-i (13) şerīfleri toḳsan dört yıla irişmişdi.

Bunlardan soñra (14) ḫuffāz-ı aḫādīş nebeviyyeniñ yedincisi: Ḥāzret-i ‘Abdullah bin ‘Amr bin (15) ‘Āş’dur. Ekşeri menāḳıbları fuḳahā tafşīlinda zıkr olunmaḡın [289a] (01) tekrar bu maḳāmda tafşīl itmek müte[‘]ārriş olmaduḳ. Aḫādīş (02) ḫıfzında ve zabtında Ḥāzret-i Ebū Hureyre’ye yaḳındır. Ammā yedi yüzden (03) ziyāde ḫadīş rivāyet itmemişdür -vallāhü a[‘]lem ve aḫkem- (04)

⁸⁰(05) Sekizinci

bāb-ı müstetāb eimme-i mu[‘]azzama-i mezāhibüñ aḫvāl u a[‘]mālī (06) ve neseb ü ḫasebleri müdde-i ‘ömürleri vesā’ir māşır u menāḳıbları (07) beyānındadır. İki faşl üzerine mebnī olduḡı ḫālde evvelki faşl (08) ol dört server-i şāḫib mezāhib çār rükn-i İslām çahār rah aḫkām (09) çār imām-ı muḫahhar çār dürr-i deryā-yı imāmet (10) çār gevher-i kân-ı fütüvvet çār kevkeb-i semā-yı millet çār necm-i felek-i istikāmet (11) çār baḫr-ı şafā çār kūh-ı vefā çār delīl-i gümrahān çār penāḫ çār bī-çaregān (12) çār binā-yı

⁸⁰ Sekizinci Bölüm Mezhep İmamlarının yaşamları, Amelleri, Nesepleri ve Ömürleri Hakkındadır.

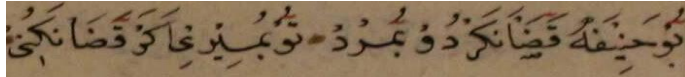
ümmeť çār ‘imād-ı millet çār⁸¹ süy-yı şerī‘at çār dīvār-ı (13) tarīkat çār hafız-ı serāy-ı şer‘ çār emīn-i hazāne-i fer‘ çār (14) şem‘-i eyvān-ı hidāyet çār mişbāh-ı hānedān-ı ‘ināyet çār çeşme-i (15) zülāl-i ma‘ārif çār bülbül sebzezār-ı leţāif çār serv bāğ-ı imāmet [289b] (01) çār serv-i şadr-ı celālet na‘t-ı İmāmü’l-müslimīn Hazret-i İmām-ı A‘zam (02) Ebū Hanīfe -rağıya’llāhu ‘anh- evvelkisi seyyīdü’l-müctehidīn vāriş-i ‘ulümü’l-enbiyā-yı (03) ve’l-mürselīn sultānü’ş-şerī‘at bürhānü’t-tarīkat ‘ārif-i esrār-ı Hazret-i Kūrān (04) kāşif-i rumūz-ı Hazret-i Furkān şemsü’l-ümmeť sirācü’l-millet fahr-ı erbābü’l- (05) irādet şeyh aşhābü’l-istifāde el-bāri‘ü’l-vara‘ el-mütemetti‘ (06) min-‘ilmihı bi’l-‘amile’n-nāķi‘ ‘alemü’l-fetvā ālimü’t-taķvā menba‘ü’l-ma‘ārifı’r- (07) Rabbāniyye ma‘denü’l-leţāifü’s-sübhāniyye mehbiţü’l-envāri’l-ķudsīyye (08) mecma‘ü’l-kemālatü’l-ünsiyye cāmi‘-i zühd ü ‘ilm mecmu‘a-i kerem ü ħilm (09) şāhibü’z-zihnü’l-vaķād ve’t-tab‘ü’n-naķāt ve’l-fikrü’ş-şāib ve’l-rey (10) el-şāķıb hafız-ı kırā‘atü’l-ķurānü’l-kerīm zābiţ-i rivāyāt-ı sünnetü’l- (11) resül ‘aleyhi efđalü’t-teslīm ‘ālimü’l-ma‘ķül-ı ve’l-menķül imāmü’l-füru‘-i ve’l- (12) uşul müstaħric-i fevā’idü’l-aķkām bānī-i mebānī-i el-İslām şem‘-i (13) envāri’l-içtiħād çerāğ-ı hāne-i istinbāt imāmü’l-müslimīn (14) ħüccetü’l-ħaķķ-ı ale’l-ħaķķ-ı ecma‘īn. İmām-ı A‘zam muķtedā-yı mu‘azzam mevlānā (15) ve evlānā ve üstādünā. A‘ni: Hazret-i Ebū Hanīfe Nu‘mān bin Şābit’dür. [290a] (01) Bunların neseb-i şerīflerinde iħtilāf itmişlerdür. Ehl-i aħādīs (02) ve Hazret-i İmām Şāfi‘i -rahimehumu’llāh- eydürler: Hazret-i Ebū Hanīfe (03) İmām-ı A‘zam Şābit bin Zütā bin Māh’uñ oğlıdur. Şābit Teymullah’uñ (04) āzād olmuş kullarındandır ve Teymullah, Şa‘lebe oğlıdur Ħamza-i Zeyyāt (05) cemā‘atinden kim meşayih-i müsebba‘ānuñ cümlesindendir ve Ħamza ebrīşim-i furuş (06) idi. Ba‘zılar eydür Şābit Kābil ve Bābil ehlişindendir. Teymullah (07) oğlınuñ bendelerindendir ve Teymullah Şābit’i āzād itmiş-idi. Azād (08) olduķdan şoñra müslümān olmuş-ıdı. Andan şoñra İmām-ı A‘zam (09) Hazreti Ebū Hanīfe bunlardan vücūda geldiler. Ammā İsmā‘il bin (10) Ħammād bin Ebū Hanīfe eydür: “Ben İsmā‘il bin Ħammād bin Nu‘mān Şābit bin (11) Nu‘mān bin Merzubān’ım Farisoğullarından ve ħürrü’l-aşlım va’llāhi bizim (12) üzerimize hiç kimsenüñ buyruğı geçmemişdür. Efendilik (13) cihetinden ve ceddüm.” Ebū Hanīfe şemānīn tārīhinde vücūda (14) gelmişdür ve babası Şābit ķucağına alup Emirü’l-Mü‘minīn (15) Hazret-i ‘Alī bin Ebi Tālibe getürmüş-ıdı. Hazret-i ‘Alī daħı [290b] (01) -rağıya’llāhu ‘anh- Nu‘mān ħazretlerini anası Şābit’üñ ķoltuğında görüp (02) ħayr du‘ā itmiş-ıdı. Dünyevī ve uħrevī pes işbu mertebe vü ‘ulüvv-i şān kim (03) ābā ‘an cedd dünyāda ve āħirette bize olmuşdur. Emirü’l-

⁸¹ Bu kelime metinde iki defā yazılmıştır.

Mü‘minîn Hâzret-i (04) Alî bin Ebû Tâlib’uñ du‘âsı bereketiyle olmuştur ve şıffat-ı şerîfleri kütüb-i (05) mu‘teberde bulunan üzerine budur kûtbu’l-İslâm ve’l-millet a‘ni sirâc-ı (06) ümmet.

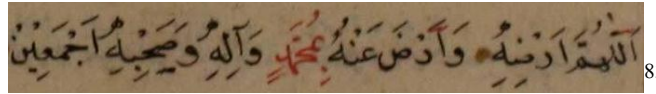
Hâzret-i İmâm-ı A‘zam -radıya’llah ‘anh- miyâne kadd idi ve hub (07) şüret idi ve şîrîn sühan idi ve nerm-dil idi ve hoş (08) zindigânî idi ve cüvân merd idi. Hâzret-i İmâm Şâfi‘î eydür (09) -rahîmehu’llâh- İmâm Mâlik’den şordum ki: “Hâzret-i Ebû Hanîfe’yi gördüñ mi?” (10) buyurdılar kim: “Gördüm eger şöyle kim senüñ ile bir sâ‘at muşâhabet (11) ideydi ayrık andan ayrılmaz idüñ ve her kişi kim dîn ‘ilminde deryâ (12) gibi olmak isteye İmâm-ı A‘zam hâzretlerine mülâzemet itsin.” didi. (13) Dahı rivâyetdür kim aşhâb-ı İmâm Şâfi‘î’ den ba‘zılar Ebû Hanîfe (14) hâzretlerini Şâfi‘î hâzretlerinüñ meclisinde ta‘aşşub tarîk-ile (15) yâd itmişler Hâzret-i İmâm Şâfi‘î’yi işidüp ol şahşa yâhud [291a] (01) ol ba‘za hışm itdiler ve meclis-i şerîflerinden taşra sürdiler (02) ve ayrık meclislerine girmeğe yol bulmadılar ve fi’l-hâl ‘ale’l-bedâhe (03) Hâzret-i İmâm-ı A‘zam medhinde on beyt okudular. El-kıssa, Hâzret-i (04) İmâm-ı A‘zam’uñ menâkıb-ı şerîfleri şerhine şuru‘ idecek olursak bundan (05) gayri niçe defâtir-i cedîde ihzâr itmek gerek ve va’llâ kâbil degildür. (06) Zirâ bunlaruñ evşâf u ahbârı hikâyâtı serhad-i memâliki (07) kitâbdan hâric ve mütecâvizdür. ‘İlm ü dînde ‘âlim u kâmil u fâzıl (08) ‘âmil u bari‘ u vara‘ kimesne idi ve zamân-ı şerîflerinde şahâbî-i (09) kibârdan dört kimesne vâri idi. Başra’da Hâzret-i Enes bin (10) Mâlik ve Kûfe’de ‘Abdullah bin Ebî Evfâ ve Medîne’de Sehl bin (11) Sâ‘idî ve Mekke’de Ebû’l-Ṭufeyl ‘Âmir bin Vâsıla ve ahâdîş (12) ehlinden dahı birkaç ulular vâri idi kim Hâzret-i İmâm-ı A‘zam (13) onlardan hadîş rivâyet idermiş. Ammâ aşhâb-ı İmâm Şâfi‘î (14) buña münkirlerdür. Ve ehl-i hadîş ve İmâm Şâfi‘î hâzretlerinüñ (15) ba‘zı aşhâbı bunüñ üzerine müttefiklerdür kim İmâm-ı A‘zam [291b] (01) hâzretleri sünnidür ve mezâhib-i muhtelifeden münezze ü muqarra vü müberrâdur. (02) Zirâ eger böyle olmayaydı âvâzaları eṭrâf-ı âfâka şâyi‘ ve münteşir (03) olmaz idi. Bir kişinüñ haqqında kim Hâzret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- (04) sirâc-ı ümmeti dimiş ola bizüm gibi kişilerüñ ta‘rif ü tavşîfinden (05) onlaruñ zât-ı laṭîf ü şerîfleri müstağnî vü gâni olur ve ‘ulemâ-yı (06) ehl-i İslâm cemi‘ zamânda bunlaruñ kavline rücû‘ idüp (07) bunlaruñ kelâmında sâbit ü muqarrer olurlar idi. Ebû Ca‘fer-i Ṭahâvî (08) İmâm-ı A‘zam hâzretlerinüñ mezhebinde bir kitâb cem‘ idüp adını (09) ‘Aḳide-i Ebû Hanîfe koymışlar idi. İmâm-ı A‘zam hâzretlerinüñ menâkıbını (10) bilmek isteyenler ol kitâba nazâr itsünler İmâm-ı A‘zam hâzretleri (11) dahı ‘ilm-i şerîfi Ḥammâd bin Ebû Süleyman’dan ve ‘Aṭâ bin

Ebū Rebbāh'dan (12) ve Ebā İshāk Beyhaķī'den ve Muḥārib bin Dişār'dan ve Heytem bin Ḥabīb'den (13) ve Muḥammed bin Mükender'den ve İbn-i 'Ömer ḥazretlerinin Nāfi' adlı āzād olmuş (14) kullundan ve Hişām bin 'Urve'den ve Semmāk bin Ḥarb'den okumuşdur. (15) -rıḍvanu'llāhi te'ālā 'aleyhim ecma'in- Ve İmām-ı A'zam ḥazretlerinden daḡı [292a] (01) rivāyet iden 'Abdullah bin Mübārek Vāki' bin Cerāḡ ve Yezīd bin Hārūn (02) ve 'Alī bin 'Āşım ve Ebū Yūsuf kādī ve Muḥammed bin Ḥasan-ı Şeybānī ve bunlardan (03) ġayri vāfir 'ulemā daḡı ve İmām-ı A'zam ḥazretleri Ebū Manşūr zamānında (04) Kūfe'den Bağdad'a gelmişler idi. Zirā Mervān bin Muḥammed zamānında İmām-ı (05) A'zam ḥazretlerini kaḡa mesnedine da'vet itdiler. İmām-ı A'zam (06) ḥazretleri kabūl itmeyüp ḡaps itdiler. On gün tamām ḡaps içinde (07) oldılar. Rivāyet olunur kim her gün gelüp on aġaç vururlar idi. (08) Bolaykim kaḡāya rızā vire diyü kabīl olmayup āḡir ḡapsden (09) çıkardılar korusun ol elleri kim oña vurmaḡ kaḡdın itmişdür (10) ve kör olsun ol gözleri kim bu ḡāleti görüp taḡammül itmişdür (11) ve kesilsün ol eller oña ġaḡab ile söz söylemişdür. Pes (12) İmām-ı A'zam ḥazretleri Bağdad'a geldiler. Ol zamānda Ebū Manşūr (13) 'Irāk'a vālī ve ḡākim olmuş-ıdı. Ḥazret-i İmām-ı A'zam'ı bunlar daḡı (14) 'Irāk kaḡāsına da'vet itmişler idi. Gine İmām-ı A'zam ḥazretleri (15) kabūl itmemiş-ıdı. Ebū Manşūr and içdi kim elbette Ḥazret-i İmāmı [292b] (01) kādī eyleye ve İmām-ı A'zam ḥazretleri daḡı and içdi kim elbette (02) kādī olmaya āḡir Manşūr daḡı İmām-ı A'zam ḥazretlerini ḡaps (03) idüp āḡir Ḥazret-i İmām ḡapsde vefāt itdiler. Beyt: (04)

⁸² vefātları (05) tāriḡi

ḡamsīn ve mi'edür. Ve 'ömr-i şerīfleri tamām yetmiş yıla irişmiş-ıdı. (06) Bağdad'da Ḥayzarān ġuristānında defn itdiler. Şarḡ-ı 'ālemden ġarb-ı (07) 'āleme deġin ehl-i sünnet cemā'at vesā'ir mecmu'-i ḡalāyık bu server-i (08) dīnūñ fetevā vü 'ulūmından

ıktibās u istifāde idüp dururlar. (09)

ve daḡı (10) bunların muşāḡiblerinden iki 'azīzler vardır kim āfaḡda şöhret ve (11) iştiḡārları ġüneşden daḡı meşḡurdur. Ve onlardan soñra gelen (12) cemi' dīn 'ālimleri müfessirīnden müḡaddişīnden 'ulemādan fuḡahādan (13) şuleḡadan zūḡḡādden bu iki şem'-i cem'-i dīnūñ mesā'il ü fetvāsın (14) kabūl u maḡbūl idüp dūnyāda vü āḡiretde behre-mend olmuşlardır. (15)

⁸² Bu Hanife öldü de kadılık yapmadı/ Sen ise kadılık yapmazsan ölürsün

⁸³ Allah'ım Muhammed ve alinin hakkı için ondan razı ol ve razı kıl.

Birisi kütübü'l-İslām ve'l-müslimîn vāriş-i 'ulümü'l-enbiyā-yı ve'l-mürselîn. [293a] (01) Hücet'ül-ḥaqq-ı ale'l-ḥaqq-ı ecma'in. İmām-ı mu'azzam hümām-ı mükerrerem. A'ni Ḥazret-i (02) İmām Ebū Yūsuf Ya'qub bin İbrāhim bin Ḥabīb bin Ḥuneys bin Sa'd bin Necir bin (03) bin Mu'aviye bin Selmā bin Nuceyle'dür. Ebū İshāq-ı Şeybānī ve Süleymān (04) et-Teymī ve Yaḥyā bin Sa'id-i Enşārī ve Süleymān-ı A'meş ve Hişām bin 'Urve (05) ve 'Aṭā bin Sāyib ve Muḥammed bin İshāq bin Yesār ve Leys bin Sa'd ve Ḥazret-i (06) İmām-ı A'zam Ebū Ḥanīfe -raḥmetu'llāhi 'aleyhim ecma'in- işbu toḫuz dīn (07) serverleri biribirini görüp muşāḥabet itmişlerdür. Ve İmām (08) Muḥammed bin Ḥasan-ı Şeybānī ve Bişr bin Velid el-Kendī ve 'Ali bin Ca'd ve Aḥmed (09) bin Ḥanbel ve Yaḥyā bin Mu'in ve Aḥmed bin Muni⁸⁴ ve bunlardan ğayri efāzıl-ı (10) kirāmdan Ḥazret-i İmām Ebū Yūsuf'dan rivāyet itmişlerdür. Bağdad'da (11) sākin olmuşlar idi. Musa Hādī, İmām Ebū Yūsuf ḥazretlerini (12) ḳazā mesnedine da'vet idüp bunlar daḫı ḳabül itmişler idi. (13) ve Hādī'den soñra Hārūn er-Reşid'e daḫı ḳādī olmuş-ıdı. Ve evvel (14) ḳādıyu'l-ḳuzāt adını bunlara ḳomışlar idi. Ehl-i İslām içinde (15) 'ilm-i fıḳıhda ve 'ilm-i ḥadışde bī-nazirü bī-mānend idi. Şelāşe 'aşere ve mi'e [293b] (01) tāriḫinde vücūda gelmişler idi. Ve işneyn ve şemānīn ve mi'e yılında (02) fevt olmuşlar idi. 'Ömr-i şerīfleri altmış toḫuz bile irişmiş-ıdı. (03)

Bunlardan soñra Ḥazret-i İmām-ı A'zam'ın muşāḫiplerinin ikincisi: (04) Ol üstādü'l eimmetü'l-müteḳaddimīn seyyīdi'l-fuḳahāi'l-muḥaddişin nāşihü'l-ḥaqq-ı (05) müteşallibü'l-ḥaqq imāmi'l-müslimīn. A'ni Ebū 'Abdullah Muḥammed bin Ḥasan bin Farḳad-ı (06) Şeybānī'dür. Aşlı Dimaşḳ'dandur. Ḥarzanān köyinden atası 'Irāḳ'a (07) gitmiş-ıdı. Ve İmām Muḥammed Vāsıṭ'da vücūda gelmişler idi. Ammā Küfe'de (08) büyüdiler. İmām-ı A'zam ḥazretleri Ebū Ḥanīfe'den ve Müs'id bin Küddām'dan (09) ve Şevrī'den ve Mālik bin Miğvel'den oḳumışlardur. Ve bu cümle daḫı (10) biribirini görmüşlerdür. Ve daḫı Mālik bin Enes'den ve Ebū 'Amr'dan (11) ve Vüza'ndan ve Ebū Yūsuf-ı ḳādīdan oḳuyup istifāde itmişlerdür. (12) Ve daḫı 'ilm cihetinden dīn bābında kitāb yazmışlardur. Bir müddet (13) Bağdad'da olmuşlar idi. Ve Muḥammed bin İdris-i Şāfi'i ve Hişām bin (14) 'Ubeydullah-ı Rāzı ve Ebū 'Ubeyh Ḳāsım bin Selām ve İsmā'il Bin Tevbe (15) ve 'Ali bin Müslim ve ğayri hem İmām Muḥammed-i Şeybānī'den rivāyet itmişlerdür. [294a] (01)

Ḥikāyet iderlermiş kim: "Babamdan otuz biñ aḳça mirās aldum. (02) On biş biñ aḳçasını 'ilm-i nahv u şir taḫşiline şarf itdüm ve on (03) biş biñ aḳçasını daḫı 'ilm-i

⁸⁴ Metinde Men'i şeklinde yazılmıştır.

hadîs u fıkıha şarf itdüm.” dağı (04) buyururlar kim: “Otuz yıl ve birkaç gün ziyâde İmâm Mâlik hazretlerine (05) mülâzemet itdüm. Âhîr-i fikrde oña galebe itdüm.” Ve dağı İmâm Muḥammed-i (06) Şeybânî hazretlerinüñ medḥinde İmâm Şâfi‘î hazretleri ḥaylî mübâlağa (07) iderlermiş. Âhîr Hârûn er-Reşîd Hazret-i İmâm Muḥammed’i kaẓâ mesnedine (08) da‘vet itdiler ve bilesince Ḥorâsân’a iltdiler. Âhîr şehri Rey’de (09) fevt oldılar. Verâmîn şehrinde defn itdiler. İşneyn ve şelâşîn ve mi’de (10) târiḥinde vücûda gelmişler idi. Tıs’a ve şemânîn ve mi’ede (11) fevt oldılar. Elli yedi yaşına irimişler idi.

İmâm-ı A‘zam (12) hazretlerinden soñra eimme-i mu‘azzama-i mezahibüñ ikincisi: Ol (13) İmâm-ı şâni baḥr-ı ma‘ânî sebbâk-ı ğâyât bedi‘u’l-âyât keşşâf-ı (14) müşkilât-ı Kûrân-ı ‘azîm ḥallâl-ı mu‘zalât-ı kitâb-ı kerîm nâşib-i râyâti’l-tenzîl (15) kâşif-i kına‘-ı muḥazzarâti’l-me‘ânî bi’t-tefsîr-i ve’t-ta’vil [294b] (01) ‘ilmü’l-hüdâ ‘alâmetü’l-verâ vahîd-i ‘aşır ferîd-i dehrî imâmü’l-müslimîn (02) muḥyi’d-dünyâ ve’d-dîn imâm-ı mu‘azzam muḳtedâ-yı mükerrem nâkil-i aḥâdîs ü (03) aḥbâr-ı nebevî râvî-i sünen u aşâr-ı Muştafavî ‘umde-i aşḥâb-ı (04) şerî‘at maḳbûl-ı erbâb-ı tarîkat. A‘ni Hazret-i Ebû Abdullah mevlânâ (05) ve evlânâ ve üstâdünâ Muḥammed bin İdris bin ‘Abbâs bin ‘Oşmân bin Şâfi‘î (06) bin Sâib bin ‘Ubeyd bin ‘Abdi Yezîd bin Hâşim bin ‘Abdulmuḫtalib bin ‘Abdi Menâf-ı (07) Kureyşî’dür. Şâfi‘î Hazret-i risâlet -‘aleyhi’s-selâm- irişmişdür. (08) Babası müslümân olduḡdan soñra ve babası kim Sâib’dür. Bedr (09) güninde Ben-i Hâşim’üñ ‘alemi dibinde idi. Esîr oldı ve kendü (10) nefsinı şatun aldı. Âhîr müslümân oldı. Ve İmâm Şâfi‘î (11) hazretleri -raḥimehu’llâh- Ğazze’de vücûda gelmişler idi. Ḥamsîn (12) ve mi’de târiḥinde andan soñra Ğazze’den Mekke’ye iletdiler. İki yaşında (13) idi. Ba‘zılar ‘Asḳalân’da vücûda geldi dimişler. ‘Asḳalân (14) bir köy adıdır Ğazze yanında ba‘zılar Yemen’de vücûda geldi dimişler. (15) İmâm Mâlik bin Enes ve İmâm Muḥammed bin Ḥasan-ı Şeybânî ve İbraḥîm bin Sa‘d [295a] (01) ve Süfyân bin ‘Ubenye ve Dâvûd bin ‘Abdurraḥman ve ‘Abdülazîz bin Muḥammed ed-Derâverdî (02) ve ‘Abdülazîz bin Ebi Seleme el-Maḥşünî ve Muḥammed bin ‘Ali bin Şâfi‘ bu cümle (03) dağı biribirini görüp muşâḥabet itmişlerdür. Ve Süleymân bin (04) Dâvûd-ı Hâşim’i ve Aḥmed bin Ḥanbel ve Ebû Şevr İbraḥîm bin Ḥâlid ve Ḥüseyn (05) bin ‘Alî el-Kerâbisî ve Ḥasan bin Muḥammed Za‘ferânî İmâm Şâfi‘î hazretlerinden (06) rivâyet itmişlerdür. Kendü zamânlarında bî-nazır u bî-mânend idi. (07) Ve İmâmü’l-dünyâ ve’d-dîn idi. Hazret-i Ḥaḳḳ Celle ve Âlâ İmâm Şâfi‘î (08) hazretlerine şol kadar ‘ilm ü faẓilet vera‘ u kerâmet virmiş (09) idi

kim ondan sonra gelen ‘ulemānuñ hiç birisine müyesser (10) olmamış-ıdı. Ve mecmu‘-i ‘ulemā-yı ehl-i İslām ve meşāyih-i kerīm (11) Hāzret-i İmām Şāfi‘i’nün cüvān merdliğinde ve ħub sīretliğinde (12) ve ‘ulüvv-i himmetinde ve zühdinde vera‘ında ittifāk itmişler idi. (13) ‘Abdullah bin Aħmed bin Hānbel eydür şordum babamdan kim: (14) “Şāfi‘i kimdür kim dāim işidürem? Anıñ çün du‘ā idersin.” Babam (15) eytdi: “ İy Oğul Şāfi‘i hāzretleri şol kimsedür kim [295b] (01) Āfitāb gibidür gündüzde ve şihhat gibidür ādeminde.” Ebū Şevr bin Za‘am (02) eydür: “Her kim zann iderse ‘ilm ü feşāhatda ve fażl u belāgatda (03) Şāfi‘i hāzretlerinden sonra bir kimse göre bir emr-i muħālī iltizām (04) itmişdür bī-fā‘ide ve bir zann-ı duruğı taşavvur itmişdür.” Bī-hāşıl (05) el-kışşa, şol kadar kim İmām Şāfi‘i hāzretleri kayd-ı hayatda idi. (06) Bī-mişl ü bī-mānend idi. Vefāt itdüklerinden sonra daħı mişlini (07) felek devrāna getürmemiş-ıdı. Ħamse ve tıs‘ın ve mi‘e tārīhinde (08) Bağdad’a geldiler ve iki yıl Bağdad’da oldılar. Andan sonra Mısır’a (09) geldiler. Şol kadar kim muħadder idi. Mısır’da sākin oldılar. (10) Āħir-i Mısır’da fevt oldılar. Mübārek Recebün selhinde erba‘a (11) ve mi‘eteyn yılında elli dört yaşına irişmişler idi. İmām-ı A‘zam (12) hāzretleri ile İmām Şāfi‘i hāzretlerinün vefātı mā-beyni elli dört (13) yıldur. -vallahü a‘lem-

İmām Şāfi‘i hāzretlerinden sonra eimme-i mu‘azzama-i (14) mezāhibün üçüncisi: Ol imāmü’l-medīne şāhibü’s-sekine seyyīdi’l (15) fuķahā ve’l-muħaddişin üstādü’l eimmetü’l-müteķaddimīn nāşihü’l-ħalk-ı [296a] (01) müteşallibü’l-ħaķķ mu‘azzezü’s-selāṭini’l-‘izām merci‘ü’l-ħulefā-yı (02) el-kirām zübde-i erbābü’t-taķvā kıdve-i aşhābü’l-fetvā imāmü’l- (03) müslimīn bürhānü’s-şerī‘at-ı fi’d-dīn mevlāna ve evlāna ve üstādünā (04) Ebū ‘Abdullah Hāzret-i Mālik bin Enes bin ‘Āmir bin ‘Umeyr bin Hāriş bin (05) ‘Oşmān bin Hāysel bin ‘Amr Bin Hārs’dur. Ħamir bin Sebe‘ evlādındandır. (06) İmām Ħicāz idi. Ehl-i fıķıh ve ehl-i ħadīs ‘ālimler bunlarıñla (07) iftiħār iderlerdi. İmām Mālik hāzretleri daħı ‘ilmi Muħammed bin (08) Şihāb-ı Züherī’den ve Yahya bin Sa‘īd-i Enşārī’den ve ‘Abdullah bin (09) ‘Ömer hāzretlerinün Nāfi‘ adlu āzād olmuş ķulundan ve Muħammed bin (10) el-Kendir’den ve Hişām bin ‘Urve bin Zübeyr’den ve Zeyd bin Eslem’den (11) ve Sa‘d bin Ebi Sa‘īd’den ve Maħzimet Bin Süleymān’dan ve Rabī‘a bin (12) Ebī ‘Abdurrahmān’dan oķumışlar idi. Ve ‘ulemā-yı dīnde daħı (13) çok kişiler İmām Mālik hāzretlerinden ‘ilm oķumışlar idi.(14) Ve dīn bābında çok fetvā virmişler idi. Bu cümleden (15) İmām Şāfi‘i hāzretleri ve Muħammed bin İbrāhim bin Dīnār ve Ebū Hāşim [296b] (01) Muğire bin ‘Abdurrahmān ve Ebū ‘Abdullah ‘Abdülazīz Ebi Hāzim ve (02) bunlardan sonra çok

cemā‘at eydürler kim İmām Mālik ḥāzretleri (03) zamānında ‘ilm kitābları āz idi. Ḥāzret-i İmām Mālik (04) şol ḳadar sa‘y itdiler kim bī-hadd ü bī-şümār oldı.

Ḥikāyet: (05) Ebū Bekr ‘Abdullah Şıffār eydür: İmām Mālik ḥāzretlerinüñ şoḥbet-i (06) ḥāşşına irişdüm Rabī‘a bin Ebi ‘Abdurrahmān’dan naḳl iderler-idi. (07) Diledüm kim Ebū ‘Abdurrahmān’uñ sözlerini redd idem. İmām Mālik (08) buyurdılar kim: “Uyur kimesne size ḳanda cevāb virse gerekdür.” (09) Biz eytdük: “‘Abdurrahmān ḳandadır?” Ḥāzret-i İmām Mālik buyurdılar kim: (10) “Çardaḳda uyur.” Pes uyandurup meclise geldiler. Ben eytdüm: (11) “Rabī‘a siz misiñiz kim İmām Mālik ḥāzretleri sizlerden naḳl (12) iderler.” eytti: “Belī benem.” Ben eytdüm: “Seniñ öz nefsiñde ‘ilm ḥāzzı (13) ya‘nī ‘ilmüñ lezzeti ve naşibi var mıdır Ḥāzret-i Mālik’e sizden (14) ‘ilm ḥişşesi niçe irişdi?” Cevāb virdiler kim: “ İşitmedüñ mi kim (15) devletden bir mişḳāl bir yük ‘ilimden yegrekdür.”

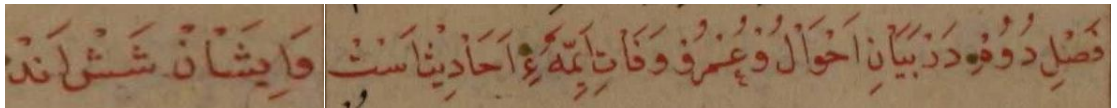
El-ḳışşa, İmām Mālik [297a] (01) ḥāzretleri ‘ilme ziyāde ta‘zīm iderler idi ve daḳı dīn (02) bābında çok sa‘ylar gösterürler idi. Şol ḥaddede kim (03) vuzūsuz ḳuru yire başmazlar idi. Ve hergāh kim ḥadīş-i nebeviyye (04) -‘aleyhi’s-selām- iḳdām ideler idi. Tecdīd-i vuzū iderler idi. (05) Vefāḫirü’l-libāslar ve tekellüflü dülbendler şarınurlar idi. Ve revāyiḫ-i (06) ḫayyibeden kendülerine kükçek ḫayyibler tütsü virürler idi. (07) Ve daḳı mübārek şaḳallarını ḫaraḳ birle ḫararlar idi. Ve andan (08) şoñra şadr-ı ‘izzetde ve mesned-i rif’atda oturup ḥadīşe (09) şuru‘ iderler idi.

Ḥikāyet: Bir gün İmām Mālik ḥāzretleri (10) Ben-i Ḥāzım ḳapusu öñinden geğerler idi. Ben-i Ḥāzım daḳı (11) ḳapuya ḳarşu oturmuşlar idi. İmām Mālik ḥāzretlerine (12) teklif itdiler kim bir miḳdār oturuñuz İmām Mālik ḥāzretleri (13) daḳı cevāb virdiler kim: “Ben ḥadīş-i nebeviyye ile buncılayın (14) yerlerde oturamazın.”

Ḥikāyet: Ḥāzret-i İmām Şāfi‘ī eydür: (15) raḫimehu’llah “Medīne’de İmām Mālik ḥāzretlerinüñ ḳapusu [297b] (01) öñinden geçüp gider idüm. Gördüm İmām Mālik’i tekellüf ü vaḳārı ile (02) ḳapuda durur idi. Ve bir Ḥorāsānī at ve Mışırī Bir ḳatır İmām (03) Mālik ḥāzretlerinüñ ḳapusunda baḳlu durur idi. Hemān ki beni gördi.” (04) “Bu at ile bu ḳatır saña baḳışladum.” didi. Ben eytdim: “Bunlardan (05) birisini kendü öz nefsiñüz için şaḳlanuz tā ki ana süvār (06) olasıñız.” cevāb virdiler kim: “Ben utanuram şol yerde ata binmege kim (07) onda server-i kā’ināt Ḥāzret-i Muḫammed-i Muştafā’nuñ -şalla’llāhu ‘aleyhi (08) ve’s-sellem- ḳabr-i şerīfi ola ve benim atımuñ ayaḳı ol şehirde yire başa.” (09)

Haşıl-ı kelām, bu server-i dīnūñ menākıbı bī-nihāyetdür. Eger bir bir (10) taqrır idecek olursak bu risāleden ğayri niçe risāleler (11) te'lif ü tertib itmek gerekdür. Hāmse ve tıs'ın de vücūda gelmişler (12) idi ve tıs'a ve seb'in ve mi'ede vefāt itdiler. Seksen (13) dört yaşına irişmişler idi. Ve İmām-ı A'zam hazretleri ile (14) İmām Mālik hazretlerinūñ vefātı mā-beyni yigirmi toköz yıldur. (15) Va'llāhü a'lem.

İmām Mālik hazretlerinden soñra eimme-i mu'azzama-i [298a] (01) mezāhibūñ dördüncisi: Ol İmām-ı rabi' 'ālim ü vera' fahrü'l-müctehidīn (02) seyyīdi'l-fuķahā ve'l-muħaddişīn fahr-ı erbāb-ı şafā kıdve-i aşhāb-ı vefā (03) cāmi'-i mekārimü'l-aħlāk marziyü's-semāil fi'l-āfāk menba'ü'l-mekārim (04) ve'l-maşir mecma'ü'l-maķāl-i ve'l-mefāħir imāmü'l-müslimīn şemsü'd-dünyā (05) ve'd-dīn ve'd-divāl. A'ni Ebü 'Abdullah Hazret-i Aħmed bin Muħammed bin Ĥanbel'dür. (06) Bunlaruñ şöretleri cediti adıyla olmuşdur kim Ĥanbel'dür 'ilm-i dīnde (07) 'ālim ü fāzil ve mu'tedibe ve 'ilm-i ĥadişde kāmil u māhir ve mu'temed (08) 'aleyh idi. Ve 'ilmi İmām Şāfi'i hazretlerinden ve İmām Mālik (09) hazretlerinden ve İmām Ebü Yūsuf ķādī hazretlerinden ve bunlardan ğayri (10) çok 'ulemā-yı dīnden okuyup āħir itmiş idi. Ve çok kimesneler (11) daħı 'ulemā zümresinden İmām Aħmed-i Ĥanbel'den okuyup fetvā ve (12) içtihad şadrına irişmişlerdür. Erba'a ve sittīn yılında vücūda (13) gelmişler idi. Ve mübārek Rebi'ül-āħirde ihda ve erba'in (14) ve mi'eteyn yılında vefāt itmişler idi. Bağdad'da 'ömr-i şerīfleri (15) yetmiş yedi yıla irişmiş-idi. İmām Mālik ile İmām Aħmed-i Ĥanbel [298b] (01) hazretlerinūñ vefātı mā-beyni altmış iki yıldur. Va'llāhu a'lem. (02)

(03) İkinci faşıl eimme-i mu'azzama-i aħādīş-i nebeviyyenūñ (04) aħvāli ve 'ömürleri ve vefātleri beyānındadır. Bunlar daħı (05) altı dīn serverleridür. Evvelkisi İmām-ı Mālik bin Enes'dür kim (06) şāħib kitāb-ı Muvattādur 'ilm-i ĥadiş beyānında cem' olunmuşdur. (07) Bu faşıldan evvel mezāhib-i erba'a imāmlarıyla elķāb-ı şerīfleri (08) taqrır u taħrır olunmuşdur.

Bunlardan soñra eimme-i mu'azzama-i (09) aħādīş-i nebeviyyenūñ ikincisi: Ol nūr-ı mişķāt-ı sünnet çerāĝ-ı (10) ĥandān-ı ümmet şem'-i eyvān-ı şafā kevkeb-i nūr-ı Muştafā ma'den-i (11) cevāhir-i kelimāt-ı tayyibāt-ı ĥazret-i nebevī menba'-ı zülāl-i

⁸⁵ İkinci Fasıl Hadis İmamları Hayatı, Yaşları ve Vefatları Hakkındadır.

ma'arif-i Hzret-i (12) Muştafavî cāmi'-i ahādîş-i ahmediyye mecma'-i sünen-i Muhammedî rükn-i (13) dîn 'imād-ı müslimîn dürr-i baħr-ı 'izzet necm-i semā-yı sa'adet kındil-i (14) cāmi'-i şerî'at fetile-i çerāğ-ı haķıķat. A'ni Ebū 'Abdullah Hzret-i (15) Muhammed bin İsmā'il bin İbrāhım bin Muğire bin Yezderbih-i Cu'fi ve Buħārî'dür [299a] (01) eydürler Cu'fi andan öturi dınler idi kim cecdi āteş-perest (02) idi. Yemān-ı Buħārî'nüñ elini dutup müslümān olmuş-ıdı ve Yemān, (03) Cu'f'dan idi. Ammā Buħāra şehriniñ vālî vü hākimi idi. Hemān (04) ol vaķtde kim Muğire müslümān oldu. Cu'fi demek ile nisbet (05) olundılar. Ve Cu'fi kürsî vezni üzerinedür. Ve Cu'fi (06) bir kabilenüñ babası ādudur. Yemen'de Cu'fi bin Sa'd bin Midħac dirler. (07) ve Şeyħ Buħārî hāzretleri on yaşında idi kim 'ilm talebine (08) heves itmişler idi. Ve on bir yaşında 'ulemā vü meşāyiħ ü (09) şulehānuñ hizmet-i şeriflerine irişmiş-ıdı. Ve her yirde kim (10) bir 'ālim ve bir muħaddiş kişi istimā' ideydi sa'yını dirîğ (11) gösterüp onlarıñ hizmet-i şeriflerine vāşıl olurlar (12) idi. El-kışşa, taħşil-i 'ilm için Ĥorāsān'a ve 'Irāķ'a (13) ve Şam'a ve Mışır'a ve Ĥicāz'a varmış-ıdı. Ve ekşeriyya (14) 'ilm-i 'azizi meşāyiħ-i kibārdan ve ĥuffāz-ı ahādîş-i nebeviyyeden (15) okumuşdur. Mekkî ibn İbrāhım Belhî'den ve 'Abdullah bin Oşmān-ı [299b] (01) Mervezî'den ve 'Ubeydullah bin Musa el-'Absî'den ve Ebū 'Āşım bin (02) eş-Şeybānî'den ve Muhammed bin 'Abdullah-ı enşāriden ve Muhammed bin Yūsuf (03) el-Ġayretānî'den ve Ebū Ni'yam Fağıl bin Dövkeyn'den ve 'Ali bin Medyeni'den (04) ve Aħmed bin Ĥanbel'den ve Yaħyā bin Mu'in'den ve İsmā'il bin Ebū Eyyub (05) Medeni'den ve bunlardan ġayri her ķanda kim bir 'ālim u fāzıl (06) kimesne işideydi elbette 'izz-i huźurlarına varup 'ilm (07) okuyup istifāde iderler idi. Firberî eydür: "Şaħiħ-i (08) Buħārî'yi toķsan biñ kişi işidüp ve okumuşlardur. (09) Ammā şimdi ki zamānda benden ġayri hiçbir eħad yoķdur kim (10) Ebū 'Abdullah Muhammed bin İsmā'il-i Buħārî'den rivāyet ide" fi'l-vaķi' (11) Firberî'den ġayri hiçbir kimse yoğ-ıdı kim zamānında Şaħiħ-i (12) Buħārî'yi dürüst esānid-ile Şeyħ Buħārî hāzretlerine (13) irişdüre idi. Seksen toķuz biñ toķuz yüz toķsan (14) toķuz 'azizler var idi kim Şaħiħ-i Buħārî'yi okuyup (15) ve işidüp envā'-i fāideler hāşıl itmişler idi. [300a] (01) Cemî'si āħirete intikāl idüp hiç nām u nişānları (02) ķalmamışdur. Firberî hāzretlerinden ġayri Muhammed bin İsmā'il-i (03) Buħārî eydür rahimehu'llāh "Şaħiħ-i Buħārî'nüñ ahādîşini altı yüz biñ (04) ĥadîşden iħrāc idüp dururam ve her ĥadîşi kim yazmaķ (05) lāzım olaydı muķaddemā iki rek'at namāz ķılur idüm. Andan soñra (06) yazar idüm. Tā iki rek'at namāz ķılmayınca yazmağa ķādir olunmaz (07) idüm."

Hikāyet: İttifāk Şeyh Buḥārī ḥazretleri Bağdad'a geldiler (08) ve şol eimme-i aḥādīs kim Bağdad'da sākin olmuşlar idi. Şeyh (09) Buḥārī ḥazretlerinin Bağdad'a geldüğinden ḥaber-dār oluncaḵ ittifāk (10) idüp yüz ḥadīşüñ metnini ve istinādını ta' bir itdiler. Meşelā (11) her metne bir isnādı āḥar ve her isnāda bir metin diger yazup (12) on kişinüñ eline virdiler ve eytdiler kim şol meclisde kim (13) Muḥammed-i Buḥārī onda ḥāzır ola bu mektūbları oña ' arz idüñ. (14) İttifāk bir yirde ehl-i ' ilm meclisi olup ḥaylī aşḥāb-ı aḥādīs (15) cem' oldılar. Pes ol on kişiden bir kimesne ol mecma' da [300b] (01) ḥāzır olup ol cevher-i ḥurūfī ve esānid-i şaḥīḥ müteḡayyir (02) olmuş. Aḥādīsden birisini İmām Buḥārī ḥazretlerine (03) ' arz itdiler. "Bilmezem." diyü cevāb buyurdılar. El-ķışsa, ol on (04) kişi ferden-ferda nüviştelerini ya' nī yazılmış ḥadīşlerini İmām (05) Buḥārī ḥazretlerine ' arz itdiler. Cümlesine bilmezem diyü (06) cevāb virdiler. Çün ol esānid-i şaḥīḥ ile cevher-i ḥurūfī (07) taḡyir olunmuş. Yüz ḥadīşi tamām ' arz itdüklerinden soñra (08) Ḥazret-i İmām Buḥārī raḥmetu'llāhi ' aleyh evvel-i ḥadīşden āḡāz (09) idüp aşl ḥadīş-i şaḥīḥ ve esānid-i şaḥīḥ budur siz (10) oḡuduḡuñuz ḥadīşlerüñ cevher-i ḥurūfī ve esānid-i (11) şaḥīḥleri müteḡayyir olmuşdur diyü bunlara cevāb virdi. (12) Çün ' ulemā-yı Bağdad Ḥazret-i İmām Buḥārī'nüñ nihāyet-i mertebede (13) ve ' ulüvv-i menziletde kemālin görüp müşāhede itdiler andan soñra (14) bi'l-küllīye fazlına ve mevleviyyetine i' tirāf-ı küllī itdiler.

El-ḥaḵ (15) bunlaruñ menāķıb-ı hikāyātı baḥrdur bī-girān ancaḵ ol baḥrdan [301a] (01) bu kitāb-ı müsteḡābda bir ḵatre cereyān itmişdür. Mübārek māh-ı Şevvalüñ (02) on üçünde cum' a güninde cum' a namāzından soñra erba' a ve tis' in (03) ve mi' e tārīḡinde vücūda gelmişler idi. Ve fiṭr bayramı gicesinde (04) Ḥirteḡ şehrinde ki Semerḵand'a yaḡındur vefāt itdiler sitte ve ḥamsin (05) mi' eteyn tārīḡinde ' ömr-i şerīfleri altmış bir yıl ve on bir ay (06) ve yedi gün miḵdārı olmuş-ıdı.

İmām Buḥārī ḥazretlerinden soñra (07) eimme-i mu' azzama-i aḥādīs-i nebeviyyenüñ üçüncüsü: Ol seyyidü'l-muḥaddīsın (08) senedü'l-evvelin ve'l-āḡirin imamü'l-ḥadīş ale'l-itlāk şeyḡü'r-ruvāt (09) bi'l-ittifāk faḡrū'z-zühād kıdvetü'l-ubbād zübde erbābü'l-vera' ve't-taḵvā-yı (10) beyne'l-enām ṭabīb-i ' ilel-i aşḥāb-ı aḥādīsü'n-nebī ' aleyhi's-şalāvatü ve's-selām (11) cāmi' -i aḥādīs-i Aḡmedī mecma' -i sünen-i Muḥammedī mürşid-i sālīkān-ı dīn (12) hādī-i ma' ārif-i yaḡin el-imāmü'l-ekmel ve's-şeyḡü'l-mükemmel. A' nī (13) Ebū'l-Ḥüseyin Ḥazret-i Müslim bin Ḥuccāc bin Müslim Ḳureyşī'dür. -raḡimehu'llāh- (14) bunlar daḡı ṭaleb-i ' ilm için ' İraḵ'a ve Ḥicāz'a ve Şam'a ve Mışır'a (15) varmışlardur. Ve onda olan ' ulemāya mülāzemet itmişlerdür.

[301b] (01) Yaḥyā-yı Nişābūrī gibi ve Kuteybe⁸⁶ bin Sa‘id gibi ve İshāk bin Rahuye gibi (02) ve ‘Ali bin Ca‘d gibi ve Aḥmed bin Ḥanbel gibi ve ‘Abdullah-ı Kāvārī gibi (03) ve Şureyḥ bin Yunus gibi ve ‘Abdullah bin Müslim el-Ḳazbī ve Ḥarmele bin Yaḥyā (04) ve Ḥalef bin Hişām ve bunlardan ğayri her diyārda kim bir ‘ālim-i (05) Rabbānīnūñ avāzını istimā‘ ideler idi. Elbette ḥizmet-i şerīflerine (06) irişürler idi. Ve aḥādīs-i nebeviyyeyi -‘aleyhi’s-selām- bu zikr olan (07) ‘ulemā-yı ‘izām ve kümmel-i kirāmdan okuyup işitmişdür. Ve İmām Müslim’den (08) daḡı ḡaylī ‘ulemā-yı ‘izām okuyup behre-mend olmuşlardır. Eger (09) onları daḡı künyetleri ile ve ism-i şerīfleri ile getürüp (10) beyān idecek olursak ḡitāb ğāyet mufaşşal olur ve okuyup (11) işidenlere taşdı‘ irāş ider hemān onlarıñ ervāḡ-ı tayyiblerinden (12) istimdād idüp behremend ü fāide-mend olmaḡdurur. (13) Āmin mücrimet-i Muḡammedīn ve ālihi ecma‘īn. Ve daḡı İmām Müslim ḡazretleri rahimehu’llāh (14) buyurur: “Mesned-i şaḡīḡi ki taşnīf ider idüm üç yüz biñ (15) ḡadīsden kim üstāddan okuyup ve işidüp dururam. [302a] (01) Ve iḡtiyār idüp yazıp dururam.” Ebū ‘Ali bin ‘Ali Nişābūrī (02) rahimehu’llāh eydür: “Rūy-ı zemīnde aḡādīs-i nebevīde İmām Müslim (03) ḡazretlerinūñ kitābından şaḡīḡ kitāb vardır diyen sehv u (04) ğalaḡ itmişdür. İmām Aḡmed bin Seleme eydür: Gördüm Ebū Zura‘a’yı (05) ve Ebū Ḥātem’i İmām Müslim ḡazretlerinūñ ḡizmetine giderler idi. (06) Taşḡīḡ-i aḡādīs için Ebū ‘Amr Muḡammed bin Aḡmed bin Ḥamdān-ı Ḥibrī (07) eydür Ebū’l-‘Abbās bin ‘Uḡade’den şordum kim ḡazret-i İmām Buḡārī mi (08) ‘ālimdür yāḡud ḡazret-i İmām Müslim mi ‘ālimdür? El-ḡışşa, birkaç kere (09) şordum. Āḡir cevāb virdiler kim: “Yā Ebā ‘Amr u Şam’da Buḡārī’nūñ (10) bir ğalaḡı vāḡı‘ olmuşdur. Bir kimesneyi bir yerde künyet-ile yād eylemiş (11) gine ol şaḡşı bir āḡir yerde daḡı ism-ile yād eylemiş. Her (12) birinin aleyḡinde bir şaḡş taşavvur eylemiş. Ammā İmām Müslim (13) ḡazretlerinūñ herġiz buncılayın ğalaḡı vāḡı‘ olmamışdur.” (14)

Muḡammed bin Ya‘ḡub eydür: Her kelāmı kim Buḡārī ḡazretleri dirler (15) imiş. Ol kelāmuñ ma‘nasında azacuḡ fevt olur imiş. [302b] (01) İmām Müslim ḡazretleri her kelāmı kim söylerler imiş. Ol kelāmuñ (02) ma‘nasını ḡadīs ile işbāt idüp söylerler imiş. Bu taḡdirce (03) işbu iki ‘azizlerūñ mā-beyninde niseb-i erba‘adan mübāyenet-i küllī (04) şābit olmaḡ lazım gelür. Bu ḡod ḡaḡā-yı maḡzudur. Ma‘a-hazā bunlar (05) ba‘zı aḡādīsde müttefiḡ olup ve ba‘zı aḡādīsde müfteriḡ olurlar.(06) Pes öyleye ‘umūm u ḡuşuş min-vech olmaḡ ma‘ḡıldur. ‘umūm u (07) ḡuşuş min-vechden

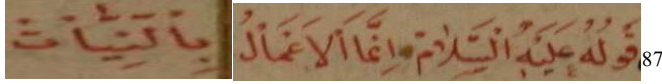
⁸⁶ Metinde Kateybe şeklinde yazılmıştır.

tebâyün-i külli olmak lazım gelmez. Belki ikisi bile (08) şıdķda mütesâviyandur. Nihâyet birisi ‘umûm ile muķayyid ve birisi (09) ĥuşûş ile muķayyid ola.

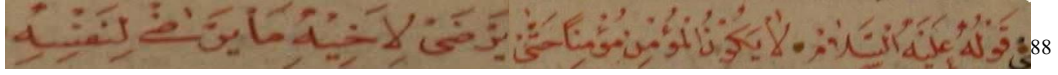
El-kışşâ, İmâm Müslim ĥâzretlerinüñ menâķıb-ı (10) şerîfleri ‘add u ta‘dad serĥaddinden ĥâriç vü mütecâvizdür. (11) Ve takrîr ü tahrîr ile âĥirîne müntehî olur degüldür. Hemân ĥayrlusı (12) işbu ‘azîz-i şâĥib temyîzleri ĥayr ile yâd-âverlik idüp (13) ervâĥ-ı ŧayyibelerinden isti‘ânet ve istimdâd itmek gerekdür. (14) Ve bi’llahi’t-tevfik.

Bunlardan soñra eimme-i mu‘azzama-i nebeviyyenüñ (15) -‘aleyhi’s-selâm-dördüncisi: Ol muķtedâ-yı şer‘ u sünnet mürtâz-ı [303a] (01) riyâzet ĥâne-i ‘ibâdet kaçb-ı felek-i dîn şem‘-i cem‘-i yakîn. (02) ĥurre-i ‘ayn-i tarîķat ĥurre-i vech-i ĥâķîķat sâlik-i mesâlik-i nebevî (03) muķtedâ-yı aşâr-ı Muşţafavî ‘alem-i fetvâ ‘amel-i taķvâ câmi‘-i aĥâdiş-i (04) aĥmediyye tâcir şerî‘at-ı Muĥammediyye ‘âlim u kâmil fi’l-âfâķ. A‘ni (05) Ebü Dâvüd ĥâzret-i Süleymân bin Eş‘at bin İşĥâķ bin Beşîr bin Şeddâd bin (06) ‘Amr u bin ‘İmrân El-Ezdî es-Sicistânî’dür. Bunlar daĥı rahimehu’llâh (07) aĥâdiş-i nebeviyye taĥşîli için ‘Irâķ’a ve Ĥorâsân’a ve Şam’a (08) ve Mışır’a ve Semerķand’a sefer itmişlerdür. Ve her diyâruñ ‘ulemâsından (09) bir nesne fâide itmişlerdür. Ve aĥâdiş-i nebeviyyeyi yazmışlardır. (10) Müslim bin İbrâĥim’den ve Süleymân bin Ĥars’dan ve ‘Oşmân bin Ebi Şeybe’den (11) ve Ebü’l-Velîd-i ŧayâlonusı’dan ve ‘Abdullah bin Müslimetü’l-Ĥazâbi’dan ve Müsedded (12) bin Müserhed’dan ve Yaĥyâ bin Mu‘in’dan ve Aĥmed bin Ĥanbel’dan ve Ĥuteybe (13) bin Sa‘id’dan ve Aĥmed bin Yunus’dan ve bunlardan ĥayri her (14) vilâyetde kim bir ‘âlim u zâhid ve müttaķi vü dîndâr u perhîzkâr (15) muĥaddîş ve müfessir kimesne kim işide idi. Elbette ĥizmet-i şerîflerine [303b] (01) vâsıl olup onlardan istifâde iderler idi. Ve bunlardan (02) daĥı çok kişiler aĥâdiş okuyup ve işidüp (03) beĥre-mend olmuşlardır. Evvel kendü ferzend-i ercümendleri ‘Abdullah bin (04) Ebi Dâvüd ve Ebü ‘Abdurrahmân-ı Nesâi ve Aĥmed bin Muĥammed-i Ĥellân ve Ebü ‘Ali (05) Muĥammed bin Aĥmed bin ‘Amru’l-Lu‘lu‘ nitekim Ebü Dâvüd ĥâzretleri (06) rüy-ı zemînde taĥşîl-i ma‘rifet için vâfir dur ü dirâz (07) seferleri itmişdür. Kendüler taşnif ü te‘lif itdüĥi kitâb-ı (08) müsteĥâbları daĥı şark ile ĥarbe şayi‘ olup âvâze-i (09) iştiĥârları aķâlim-i seb‘ada olan der u dervâzeleri (10) işĥâta itmişdür. Ĥün kim kitâbı cem‘ itdiler. Başra’ya geldiler. (11) Ve bir müddet Başra şehrinde sâkin oldılar. Andan soñra Bağdad’a (12) geldiler. Ve kitâblarını âşîkâr itdiler. Ve Sünen-i Ebü Dâvüd diyü (13) âd virdiler. Ehl-i Bağdad bunlara ĥaylî mülâzamet idüp ‘ilm ü (14) ma‘ârif taĥşîl iderler idi. Ve Sünen adlu kitâblarından aĥâdiş-i (15)

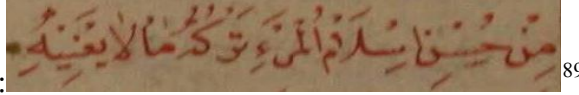
nebeviyye naql iderler idi. Āhîrū'l-emr bu kitāb-ı müsteṭābı[304a] (01) İmām-ı Aḥmed-i Ḥanbel ḥazretlerine ‘arz itdiler. Ve icāzet ṭaleb itdiler. (02) İmām-ı Aḥmed-i Ḥanbel ḥazretleri daḥı ḳabūl idüp bî-nihāye ṭaḥsinler (03) itdiler. Ve icāzet virdiler kim Ebū Dāvūd’dan rivāyet ideler (04) Ebū Bekr bin Dāset eydür: Ebū Dāvūd eytti ki: Biş yüz biñ ḥadīş (05) yazdum ve bu cümleden dört biñ sekiz yüz ḥadīş intiḥāb itdüm (06) ve yazdum ve Sünen’i diyü ād virdüm.” ve gine buyururlar: “Şol cümle-i aḥādīş kim (07) bu kitābda vardur dört ḥadīş kāfidür şol kişilere kim sūnnīlerdür. (08) ve müttaḳī vü perhizkārıldur. Birisi

ve ikincisi:

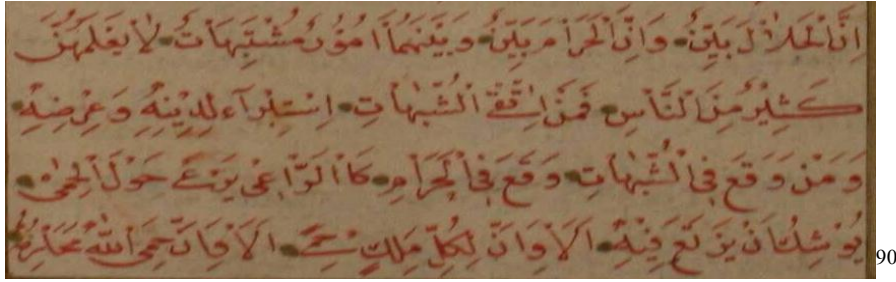

ve

üçüncüsü:

dördüncüsü:

⁸⁷ Ameller niyetlere göredir.

⁸⁸ Mümin kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe mümin olamaz.

⁸⁹ Kişinin güzelliği ve teslimiyeti kendisini ilgilendirmeyen boş şeyleri bırakmasıdır.

⁹⁰ Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de ırzında tebriye etmiş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecektir. Haberinizi olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Allah, bizi haramlardan uzak tutsun.

6. DİZİN

Sıra: a b c ç d D e é f g ğ h ı i j k l m n ñ

N o ö p q r s ş t u ü v w x y z

āb: *Far.* Su.

a. 275b/02

[=1]

ābā: *Ar.* Babalar, pederler.

a. 290b/03, 284a/12

[=2]

açlık: Aç olma durumu.

a.+a(aclığa) 284b/12

[=1]

ad: Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim.

a. (ad vir-) 284b/04, 304a/06, 303b/13

a.+ıdur 294b/14, 299a/06

a.+ımı 291b/08, 293a/14

a.+ıyla 298a/06

[=8]

ādd: *Ar.* Kuvvet.

a. 302b/10

[=1]

ādem: *Ar.* İnsan, beşer.

a.+inde 295b/01

[=1]

adlu: Adını taşıyan, isimli.

a. 287a/14, 291b/13, 296a/09, 303b/14

[=4]

āfāk: *Ar.* Gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yerler, ufuklar.

a. (marzīyetü'l-aḥlāk-ı fi'l-āfāk) 277b/07

a.+a(eṭrāf-ı āfāk) 291b/02

a.+da 292b/10

[=3]

āferīniş: *Far.* Yaratılmış bütün mahluklar.

a. (şem^c-i cem^c-i āferīniş) 283a/09, 288a/08

[=2]

āfitāb (āftāb): *Far.* Güneş.

a. 295b/01

a. (āfitāb-ı çarh-ı ümem) 276b/07

[=2]

ağaç: Ağaç.

a. 292a/07

[=1]

āgāh: *Far.* Bilgili, haberli, uyanık.

a. (serv-i dil-i āgāh) 288a/12

[=1]

āğāz: *Far.* Başlama.

a. (āğāz it-) 300b/08

[=1]

ağız: Ağız.

a.+1 275b/02, 275b/04

a.+larına 275b/01, 275b/03

[=4]

aḥādīs: *Ar.* Peygamberimizin sözleri, hadisler.

a. 277a/11, 280b/06, 283b/13, 287b/10, 289a/01, 291a/11, 303b/02

a. (aḥādīs-i keṣīr) 281b/04

a. (aḥādīs-i nebeviyye) 279a/15, 283a/03, 284a/02, 284a/09, 286a/02, 285b/08, 302a/02, 301b/06, 303a/07, 303a/09, 303a/07, 303a/09, 303b/14

a. (aḥādīs ü aḥbār) 284b/15

a. (aḥādīsü'n-nebi) 301a/10

a. (aṣḥāb-ı aḥādīs) 300a/14

a. (cāmi' -i aḥādīs-i Aḥmedī) 301a/11

a. (cāmi' -yi aḥādīs-i Aḥmedīyye) 281a/07, 298b/12, 283a/06, 303a/03

a. (cümle-i aḥādīs) 304a/06

a. (ehl-i aḥādīs) 290a/01

a. evvel-i aḥādīs-i Ḥazret-i resūl) 286a/04

a. (nāḳil-i aḥādīs ü aḥbār-ı nebevī) 294b/02

a. (ṭabīb-i 'ilel-i aṣḥāb-ı aḥādīsü'n-nebi) 301a/10

a.+den (ḥuffāz-ı aḥādīs-i nebeviyye) 299a/14

a.+dendür (ḥuffāz-ı aḥādīs-i nebeviyye) 288a/14

a.+nüñ (ḥuffāz-ı aḥādīs-i nebeviyye) 288a/04

a. (ḥuffāz-ı aḥādīs-i nebeviyye) 286b/04

a. (tashih-i aḥādīs) 302a/06

a.+de 302b/05, 302b/05

a.+den 300b/02

a.+i 277a/07, 285a/11

a.+ini 300a/03

a.+üñ (ḥuffāz-ı aḥādīs) 286a/09, 286a/12

[=46]

aḥār: *Ar.* Başka, diğ̈er.

a. 300a/11

[=1]

aḥbār: *Ar.* Haberler.

a. ('ārifetü'l-eṣ'ār-ı ve'l-aḥbār-ı keṣīret) 286a/15

a. (nāḳil-i aḥādīs ü aḥbār-ı nebevī) 294b/02

a.+1 291a/06

a.+1(aḥādīṣ ü aḥbār) 284b/15

[=4]

āḥir: *Ar.* 1.Sonraki.

a. 276a/15, 275b/12, 279b/02,
292a/08, 292b/02, 292b/03, 294a/05,
294a/07, 294a/08, 294b/10, 295b/10,
302a/09, 302a/11

a. (āḥir it-) 298a/10

a.+ine 302b/11

2. Neticede, işin sonunda.

a. (āḥirü'l-emr) 288b/11,
303b/15

[=17]

āḥiret: *Ar.* Öbür dünya.

a.+de 290b/03, 292b/14

a.+e 300a/01

[=3]

āḥirîn: *Ar.* Sonrakiler.

a. (maḥbûl u ḳabûl-ı seyyîdi'l-
evvelîn ve'l-aḥirîn) 288a/06

[=1]

aḥkām: *Ar.* Emirler, hükümler.

a. 289a/08

[=1]

aḥlāk: *Ar.* İnsanda bulunan ruhi ve zihni
haller.

a. (cāmi' -i aḥlāk u evṣāf-ı
Muṣṭafaviyye) 282a/03

a. (cāmi' -i mekārimumü'l-aḥlāk)
298a/03

a. (ḥāvī-i evṣāk-ı aḥlāk-ı
Muṣṭafaviyye) 279b/12

a. (ḥavī-i menākıb-ı aḥlāk-ı
Muṣṭafaviyye) 281a/11

a. (marzıyetü'l-aḥlāk-ı fi'l-āfāk)
277b/07

a. (müteḥallık-ı aḥlāk-ı raḥmanî)
276b/09

[=6]

aḥvāl: *Ar.* Durumlar, oluşlar.

a. 289a/05

a.+i 298b/04

[=2]

‘**Aḳabe Bî'atı:** Nübüvvetin 11.
senesinde Mekke'nin haricindeki Akabe
denilen yerde Medine ahalisinden bir
cemaatın, Hz.Peygamber ile görüşüp,
konuşarak İslâm'ı kabul ve tasdik
ettikleri biat hadisesi.

a.+nuñ 288b/03, 288b/06,
281a/14

[=3]

aḳālim-i seb'a: *Ar.* Yedi iklim.

a.+da 303b/09

[=1]

aķāvīl: *Ar.* Kaviller, sözler.

a. (aķāvīl-i muħtelife) 280b/11

[=1]

aķça: Para.

a. 294a/01

a.+sını 294a/02, 294a/03

[=3]

‘aķl: *Ar.* Akıl, us.

a. (muktedā-yı ‘aķl u dīn)

276b/12

[=1]

aķra’: *Ar.* Sırtlar, arkalar.

a. 281a/14

a. (aķra’- i ümmet) 281b/03

a.+yı 281b/03

[=3]

al-: 1. El ile alıp tutup götürmek.

a.-up 290a/14

a.-dum 294a/01

2. Sağlamak elde etmek, temin etmek.

a.-dı(satun al-) 294b/10

a.-up(icāzet al-) 277a/07

[=4]

‘alāķa: *Ar.* İki şey arasındaki bağ, ilgi.

a.+sına 285a/07

[=1]

a‘lām: *Ar.* Bayraklar, nişanlar.

a. (rafi‘-i a‘lām-ı ümmet)

276b/11

[=1]

‘alāmetü’l-verā: Kainatın alameti.

a. 294b/01

[=1]

‘ale’l-bedāhe: *Ar.* Apaçık.

a. 291a/02

[=1]

‘ale’l-ıtlak: *Ar.* Umumiyetle, mutlaka.

a. 277b/08, 281a/09, 301a/08

[=3]

‘alem: *Ar.* Bayrak, sancak.

a. (‘alem-i fetvā) 283a/08,
303a/03

a. (‘alem-i has) 284b/08

a. (‘alemü’l-fetvā) 289b/06

a.+den(şark-ı ‘alem) 292b/06

a.+e(ğarb-ı ‘alem) 292b/07

a.+i 294b/09

a.+ini 280a/12

[=9]

‘ālemīn: *Ar.* Alemler.

a. (faķīhetü’l-fuķahā el-‘ālemīn)
286a/12

a. (seyyīdetü'n-nisā' -i fi'l-
‘ālemīn) 286b/01

[=2]

‘**aleyh**: Ar. Hakkında.

a.298a/08, 289b/11

a.+inde 302a/12

a. (‘aleyhi’t-tevekkül) 284a/08

[=4]

‘**ālim**: Ar. Çok okumuş, bilgin.

a. 281a/07, 281a/14, 283a/08,
282b/02, 283b/02, 291a/07, 298a/07,
299a/10, 299b/05, 303a/04, 303a/14,
303a/04, 303a/14

a. (‘ālim-i me‘ālim-i şerī‘at)
283a/09

a. (ālimü’t-taḳvā) 289b/06

a. (‘ālimü’l-ma‘ḳül-ı ve’l-
menḳül) 289b/11

a. (‘ālim ü vera‘) 298a/01

a.+dür 302a/08, 302a/08

a.+ler 296a/06

a.+leri 292b/12

a.+nüñ(‘ālim-i Rabbānī)
301b/04

[=21]

Allāh: Ar. Tanrı.

a. 278b/09

[=1]

altı: Sıralamada beşten sonra gelen sayı.

a. 280a/04, 298b/05

[=2]

altıncı: Altı sayısının sıra sayı sıfatı.

a.+sı 276b/07, 288a/04

[=2]

altı yüz biñ: Sıralamada beş yüz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

a. 300a/03

[=1]

altı yüz elli biş: Sıralamada altı yüz elli dörtten sonra gelen sayı.

a. 277a/10

[=1]

altmış: Sıralamada elli dokuzdan sonra gelen sayı.

a.+dan 279b/04

a.+ı 288b/01

[=2]

altmış bir: Sıralamada altmıştan sonra gelen sayı.

a. 301a/05

[=1]

altmış biş: Sıralamada altmış dörtten sonra gelen sayı.

a. 280b/08

[=1]

altmış dört: Sıralamada altmış üçten sonra gelen sayı.

a. 279a/11

[=1]

altmış iki: Sıralamada altmış birden sonra gelen sayı.

a. 298b/01

[=1]

altmış tokuz: Sıralamada altmış sekizden sonra gelen sayı.

a. 293b/02

[=1]

altmış üç: Sıralamada altmış ikiden sonra gelen sayı.

a. 282b/13

[=1]

a^çmāl: *Ar.* Ameller, işler.

a.+i 289a/05

[=1]

‘amel: *Ar.* Bir maksatla yapılan iş.

a. (‘amel-i taḫvā) 283a/08, 303a/03

a. (ma^çden-i ‘ilm ü ‘amel-i yaḫīn) 276b/12

[=3]

‘amelin: (?)

a. 282b/05

[=1]

‘āmil: *Ar.* Amel eden, işleyen, icrâ eden kimse.

a. 281a/07, 283a/08, 291a/08

a. (‘āmil-i kār-gāh) 279b/14

a. (kā^çbetü'l-‘amil ve'l-‘ilm) 279b/12

[=4]

‘amile: *Ar.* Bacak, ayak.

a. (min-‘ilmihî bi'l-‘amile'n-nāḫi^ç) 289b/06

[=1]

ammā: *Ar.* Zıt cümleleri birbirine bağlar, ancak, fakat.

a. 276a/01, 278a/02, 278b/02, 278b/13, 280a/09, 280a/10, 281b/12, 285b/02, 285b/09, 287b/13, 289a/02, 288b/08, 290a/09, 291a/13, 293b/07, 299a/03, 299b/09, 302a/12

[=18]

‘ammeten: *Ar.* Umumî olarak.

a. 276a/11

[=1]

ān: *Ar.* Lahza, pek az bir zaman.

a. 276a/06

[=1]

ana: Anne.

a. 297b/05

a.+m 288b/05

a.+sı 290b/01ata
a.+sından 278a/15
a.+sinun 275b/05
[=5]
ancak: Yalnız, sadece.
a. 276a/02, 300b/15
[=2]
‘an: *Ar.* -dan ve -den.
a. (‘an cedd) 290b/03
[=1]
and: Yemin, söz verme.
a. (and iç-) 292a/15, 292b/01
[=2]
andan: Ondan.
a. 276a/13, 275b/01, 275b/02,
280a/11, 282b/04, 282b/07, 282b/08,
282b/12, 282b/12, 284b/10, 287a/06,
288b/09, 290a/08, 290b/11, 294b/12,
295b/08, 297a/07, 299a/01, 301a/05,
300b/13, 303b/11
[=21]
‘andelīb: *Ar.* Bülbül.
a. (‘andelīb-i bāğ-ı sübbūh)
281b/15
a. (‘andelīb-i būsītān-ı şerī‘at)
288a/07
[=2]
anī: Onun.

a. 295a/14
[=1]
a‘ni: *Ar.* Yâni.
a. 276b/13, 277b/12, 279b/15,
281a/13, 282a/07, 283a/12, 284b/01,
286b/02, 286b/10, 288a/12, 289b/15,
290b/05, 293a/01, 293b/05, 294b/04,
298a/05, 298b/14, 301a/12
[=17]
‘ārif: *Ar.* Bilen, bilgili.
a. (‘ārif-i esrār-ı Hāzret-i Kūrān)
289b/03
a. (‘ārif-i ma‘ārif-i Rabbānī)
282a/01
a. (‘ārif-i ma‘ārif-i tariqat)
283a/09
[=2]
‘arife: *Ar.* Önemli bir gün veya olaydan
önceki gün veya zaman.
a. (‘arifetü’l-eş‘ār-ı ve’l-aḥbār-ı
keşiret) 286a/15
a. (‘arifetü’l-vahiyü’l-mübīn)
286a/12
[=2]
‘arz: *Ar.* Sunma, bir büyüğe takdim
etme.
a. (arż it-) 300a/13, 300b/03,
300b/05, 300b/07, 304a/01
[=5]

āşār: *Ar.* Hikâyeler, an'aneler.

a. (muḳtedā-yı āşār-ı Muştafavî)
303a/03, 303a/03

a.+ınuñ 287b/05

[=3]

aşhâb: *Ar.* Sahipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar.

a. 287a/10

a. (aşhâb-ı ahâdiş) 300a/14

a. (aşhâb-ı imâm Şâfi'î)
291a/13, 290b/13

a. (aşhâbü'l-istifâde)289b/05

a. (kıdve-i aşhâb el-
mütecerriddin) 279b/07

a. (maḳbül-ı kulüb-ı aşhâbü'l-
İslâm ve'l-müslimîn) 286b/09

a. (mışbâh-ı meşâbiḥ-i meclis-i
aşhâbü'l-müfessirîn) 286b/05

a. (muteber-i aşhâb-ı şerî'at)
286b/06

a. (müctebâ-yı aşhâb-ı tevażu' u
meskenet) 288a/09

a. (ser-ḥalka-i zümre-i aşhâbu'l-
muḥaddişin ve'l-müfessirîn) 284a/14

a. (tabîb-i 'ilel-i aşhâb-ı
ahâdişü'n-nebî) 301a/10

a. (tulüb-ı aşhâb-ı millet)
288a/08

a. ('umde-i aşhâb-ı şerî'at)
294b/03

a. (zübde-i aşhâbü'l-İslâm ve'l-
müslimîn) 288a/05

a.+ı 291a/15

a.+ındandur 288b/04

a.+ındanuz 288b/06

[=18]

aşl: *Ar.* 1. Kaynak, kök.

a.+ı 293b/06

a.+ım(ḥürü'l-aşl) 290a/11

2. Gerçek, hakikat.

a. 285b/05, 300b/09

a.+ıya (ism-i aşl) 284b/08

[=5]

āsitâne: *Far.* Başşehir.

a. (āsitâne-i sa'âdet) 280a/05

a. (ḥalk-ı āsitâne-i sa'âdet)
278b/05

[=2]

aşğa: Yukarı mukabili.

a. 275b/04

[=1]

āşikâr: *Far.* Açık, meydanda.

a. (āşikâr it-) 303b/12

[=1]

at: Atgillerden, binme, yük çekme veya taşıma gibi hizmetlerde kullanılan memeli hayvan.

a. 297b/02, 297b/04

a.+a 297b/06

a.+ımuñ 297b/08

[=4]

ata: Aynı soyun büyüğü.

a.+sı 277a/02, 293b/06

a.+sını 280a/03

[=3]

āteş-perest: *Far.* Ateşe tapan

a. 299a/01

[=1]

atlu: Binek arı kullanan asker veya asker sınıfı.

a.+larındandır 288b/10

[=1]

‘avārif: *Ar.* İyilikler, ihsanlar.

a. (mükemmilü’l-kemālāt-ı ve’l-‘avārif) 277b/04

[=1]

āvāz: *Far.* Ses, seda.

a.+ını 301b/05

[=1]

āvāze: *Far.* Şöhret, ün.

a.+ları(āvāze-i iştihār)303b/08

a.+leri 291b/02

[=2]

ay: Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre.

a. 301a/05

[=1]

ayak: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

a. 275b/10

a.+ı(ayagı) 297b/08

[=2]

āyet: *Ar.* Kur’ân’ın herhangi bir cümlesi.

a. 278b/11

[=1]

ayrık: Artık, bundan sonra.

a. 291a/02, 290b/11

[=2]

ayrıl-: Uzaklaşmak, ayrı düşmek.

a.-mamışdı 280a/11

a.-maz 290b/11

a.-mazlar 284b/15

[=3]

ayruq: bk. Ayrık.

a. 288b/09

[=1]

az: Çok karşıtı.

a. 285b/12, 296b/03

[=2]

azacık: Çok az, biraz.

a. 278a/01, 283a/14, 286a/08

[=3]

azacuk: bk. Azacık.

a. 302a/15

[=1]

āzād: *Far.* Serbest bırakma.

a. (āzād it-) 290a/07

a. (āzād ol-) 290a/04, 290a/07,
291b/13, 296a/09

[=5]

‘**azim:** *Ar.* Büyük.

a. (‘azimü’l-ḥulḳ)278a/01

[=1]

‘**aziz:** *Ar.* Ermiş, ulu yüce.

a. (‘aziz-i şāḥib) 302b/12

a. (‘azizü’l-müste‘ān) 284a/08

a. (‘ilm-i ‘aziz) 299a/14

a.+ler 299b/14, 292b/10

a.+lerüñ 302b/03

[=6]

bāb: *Ar.* Bir kitabın bölümlerinden her biri.

b. (bāb-ı müsteḫāb) 289a/05

b.+ında 293b/12, 296a/14,
297a/02

[=4]

baba: Çocuğu olan erkek, peder.

b.+m 288b/05, 288b/08, 295a/14

b.+mdan 294a/01, 295a/13

b.+mı 288b/08

b.+sı 290a/14, 294b/08, 294b/08,
299a/06

b.+sıdur 277a/03

[=11]

bāg: *Far.* Bağ, büryük bahçe, bostan.

b. (‘andelib-i bāg-ı sübbüh)
281b/15

b. (bāg-ı imāmet) 289a/15

b. (gül-i gülzār-ı bāg-ı şerī‘at)
279b/11

[=3]

bağışla-: Karşılıksız vermek,
bahşetmek.

b.-dum 297b/04

[=1]

bağlı: Bir bağ ile tutturulmuş olan.

b. 297b/03

[=1]

baḥr: *Ar.* Deniz.

b. (baḥr-ı ma‘ānī) 294a/13

b. (baħr-ı safa) 289a/11

b. (baħr-ı sıdk u kerem) 276b/08

b.+dan 300b/15

b.+dur 300b/15

b. (dürr-i baħr-ı izzet) 298b/13

[=6]

baħş: *Far.* Bağış, ihsan.

b.+ına 280a/05

[=1]

bākī: Geri kalan; bundan başka.

b. 277a/10, 279a/13, 280b/04,
281b/08, 283a/01, 283b/10, 286a/06,
287b/10, 288b/03

[=9]

Bakī^c: Metne göre bir mezarlığın adı.

b.279b/03

[=1]

bāliġ: *Ar.* Yetişmiş, olgun yaşına gelmiş.

b. (bāliġ-i mebāliġ-i zühd ü t̄ā^c at
) 288a/11

[=1]

bānī: *Ar.* Kurucu.

b. (bānī-i mebānī-i el-İslām)
282a/06, 289b/12

b.(bānī-i mebānī-i şer^c-i
müctebā) 281a/05

[=3]

baña: Ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

b. 286a/03, 287a/03

[=2]

bār-gāh: *Far.* Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur.

b. (kāmīl-i bār-gāh-ı ināyet)
279b/14

b. (mütemekkīn-i sāħa-i bār-gāh-ı
ı ħuds) 281a/06

[=2]

bāri^c: *Ar.* Tam üstün, mükemmel.

b. (bāri^c ü vara^c) 291a/08

b. (el-bari^c ü'l-vara^c)289b/05

[=2]

baş-: Ayak basmak, girmek.

b.-a 297b/08

b.-mazlar 297a/03

[=2]

bayram: Millî veya dinî bakımdan önemli olan ve kutalanan gün veya günler.

b.+ı 301a/03

[=1]

ba^c zı: *Ar.* Birtakım, bir kısım.

b. 291a/15, 302b/05, 302b/05

b.+lar 277a/13, 277a/14,
277a/15, 278a/04, 280a/10, 279b/04,
280b/09, 280b/10, 282b/11, 284b/03,
290a/06, 290b/13, 294b/13, 294b/14

[=17]

bedi' u'l-āyāt: Eşsiz ayetler.

b. 294a/13

[=1]

Bedr: Hz. Peygamber ile Mekkeli müşrikler arasındaki ilk savaş.

b. 288b/08, 294b/08, 280a/08,
278b/13, 281a/15

b.+de(gazā-yı Bedr) 287a/05

[=6]

beğ: Bir beyliğin, küçük bir devletin başında olan kimse.

b.+i 275b/15

[=1]

behre-mend: *Far.* Nasibi olan, hissedâr.

b. 301b/12

b. (behre-mend ol-) 292b/14,
301b/08, 303b/03

[=4]

belāgat: *Ar.* İyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme.

b.+ında 295b/02

[=1]

belī: *Ar.* Evet.

b. 296b/12

[=1]

beliğ: *Ar.* Yeter derecede, yeterli.

b. (cidd-i beliğ göster-) 280b/12

b. (sa' y-ı beliğ göster-) 275b/14

[=2]

belki: *Far.* Olabilir, muhtemel olarak.

b. 285a/07, 285a/10, 302b/07

[=3]

ben: Teklik birinci kişiyi gösteren zamir.

b. 278a/13, 279a/03, 279a/03,
279a/05, 278b/10, 278b/12, 286a/02,
286a/03, 286a/04, 285b/02, 288b/05,
290a/10, 297a/13, 296b/10, 296b/12,
297b/04, 297b/06

b.+den 285a/15, 299b/09

b.+em 296b/12

b.+i 288b/08, 297b/03

b.+üm 281b/03, 297b/08

[=24]

bende: *Far.* Bağlanmış olan köle, hizmetkâr.

b.+lerindendir 290a/07

[=1]

bereket: *Ar.* Bolluk.

b.+iyle 290b/04

[=1]

beşeritü'z-zāt: Saygıdeğer kimse.

b. 281a/05

[=1]

beyān: *Ar.* İzah, açıklama.

b. (beyān it-) 284a/07, 301b/10

b.+ında 298b/06

b.+ındadır 289a/07, 298b/04

[=5]

beydā: *Ar.* Sahra, çöl.

b. (sālik-i beydā-yı kâdim)
282a/01

[=1]

beyt: *Ar.* İki satırlık manzume.

b. 291a/03

[=1]

beytü'l-māl: *Ar.* Devlet hazînesi.

b. (emîn-i beytü'l-māl) 280a/15

[=1]

ba'z: *Ar.* Bir şeyin küçük kısmı.

b.+a 291a/01

[=1]

bezm: *Far.* İçkili, eğlenceli meclis.

b. (bezm-i cem^c-i dāniş ü biniş)
288a/09

b. (şadr-nişin-i maḥāfil-i bezm-i
cem^c-i üns) 281a/06

[=2]

bī: *Far.* -sız, -maz. Farsça kelimelerin başına getirilir.

bī-amān: *Far +Ar.* Amansız.

b. (seyl-i bī-amān) 276a/06

[=1]

bī-çāre: *Far.* Çaresiz.

b. 279a/09

[=1]

bī-çaregān: *Far.* Zavallılar, çaresizler.

b. 289a/11

[=1]

bī-dirîğ: *Far.* Esirgemeyen, elinden geleni yapan.

b. (cehd-i bī-dirîğ göster-)
275b/14, 280b/12

[=2]

bī-fā'ide: *Far. +Ar.* Faydasız.

b. 295b/04

[=1]

bī-girān: *Far.* Uçsuz, bucaksız.

b. 300b/15

[=1]

bī-hadd: *Far. +Ar.* Hadsiz, sınırsız, pek çok.

b. 296b/04

[=1]

bī-hāşıl: *Far.+Ar.* Ebedî, sonsuz.

b. 295b/04

[=1]

bī-mānend: *Far.* Eşsiz, nazirsiz.

b. 277a/05, 293a/15, 295a/06,
295b/06

[=4]

bī-mişl: *Far.+Ar.* Benzersiz, eşsiz.

b. 295b/06

b. 277a/05

[=2]

bī-nażir: *Far.+Ar.* Benzeri olmayan.

b. 293a/15

b. 295a/06

[=2]

bī-nihāye: *Far.+Ar.* Sonsuz.

b. 304a/02

b.+dür 297b/09

[=2]

bī-şümār: *Far.* Sayısız, pek çok.

b. 279a/15, 296b/04

b. (cemā' at-ı bī-şümār) 280b/06,
283a/03

[=4]

bī' at: Bağlılığını, itimadını bildirmek.

Birisinin hakemliğini veya
hükümdarlığını kabul etmek.

b. (bī' at-ı şāniye) 281a/15

b. (bī' at it-) 276a/08

b.+ınuñ 288b/04, 288b/06

[=4]

bi: *Ar.* Başlarına eklendiği zaman kelimeleri -e haline getirir; ile, için mânâlarını vererek Farsça'daki be-edatıyla aynı işi görür.

b. (bi'l-lahi't-tevfik)302b/14

b. (bi't-tefsir-i ve'l-ta'vil)
294a/15

[2]

bi'l-ittifak: *Ar.* İttifak ile, beraberce.

b. 301a/09

[=1]

bi'l-külliyе: *Ar.* Tamamıyla, büsbütün.

b. 300b/14

[=1]

bil-: Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b.-esince 294a/08

b.-mek 291b/10

b.-meyem 278b/11, 278b/12

b.-mezem 300b/03, 300b/05,
278b/07

[=7]

bildür-: Herhangi bir konuda bilgi vermek.

b.-ür 284a/01

[=1]

bile: Beraber, birlikte.

b. 275b/15, 277a/05, 278b/13, 278b/15, 280a/08, 280a/10, 280a/11, 283b/03, 284b/10, 286a/10, 287a/05, 287a/07, 288b/08, 292b/05, 293b/02, 302b/07

b+since 294a/08

[=17]

bin: *Ar.* Oğul.

b. (‘Abdullah bin ‘Abbās) 280b/05

b. (‘Abdullahbin Aḥmed bin Ḥanbel) 295a/13

b. (‘Abdullah bin Ebi Dāvūd) 303b/03

b. (‘Abdullah bin Ebi Evfa) 291a/10

b. (‘Abdullah bin Ḳays) 283a/03, 282b/04

b. (‘Abdullah bin Mes‘ūd) 275b/15, 279a/03, 279a/04, 279a/05, 278b/07

b. (‘Abdullah bin Mes‘ūd bin ‘Āḳil bin Semaḥ bin Fār bin Maḥzum bin Şāhile bin Ḥāriş bin Temim bin Sa‘d bin Hüzeyl bin Mudrike el-Huzeli) 277b/13

b. (‘Abdullah bin Mübārek Vāki‘ bin Cerāḥ) 292a/01

b. (‘Abdullah bin Müslim el-Ḳazbī) 301b/03

b. (‘Abdullah bin Müslimetü’l-Ḳazabi) 303a/11

b. (‘Abdullah bin Oşmān-ı Mervezī) 299a/15

b. (‘Abdullah bin ‘Ömer) 285a/15, 296a/08

b. (‘Abdullah bin Zübeyr) 276a/08, 275b/01

b. (‘Abdullah bin Zübeyr) 275b/03

b. (‘Abdurraḥman bin Zeyd) 278b/03

b. (‘Abdülazīz bin Ebi Seleme el-Maḥşūnī) 295a/02

b. (‘Abdülazīz bin Muḥammed ed-Derāverdi) 295a/01

b. (‘Abdümelik bin Mervān) 276a/12

b. (Aḥmed bin Ḥanbel) 293a/08, 295a/04, 299b/04, 301b/02, 303a/12

b. (Aḥmed bin Muni‘) 293a/09

b. (Aḥmed bin Muḥammed-i Ḥellān) 303b/04

b. (Aḥmed bin Yunus) 303a/13

b. (‘Alī bin ‘Āşım) 292a/02

b. (‘Ali bin Ca‘d) 293a/08,
301b/02

b. (‘Alī bin Medyeni) 299b/03

b. (‘Alī bin Müslim) 293b/15

b. (‘Āmir bin ‘Abdullah bin
Zübeyr) 276b/05

b. (‘Ammār bin ‘Amāre)
280b/14

b. (‘Amr bin ‘Āş) 277a/02,
277a/03

b. (‘Aṭā bin Ebū Rebbāh)
291b/11

b. (‘Aṭā bin Sāyib) 293a/05

b. (Bişr bin Velīd el-Kendī)
293a/08

b. (Cu‘fī bin Sa‘d bin Midḥac)
299a/06

b. (Dāvūd bin ‘Abdurraḥman)
295a/01

b. (Ebū ‘Abdullah Ḥazret-i
Mālik bin Enes bin ‘Āmir bin ‘Umeyr
bin Ḥāriş bin ‘Oşmān bin Ḥayşel bin
‘Amr Bin Ḥarş’dur.Ḥamir bin Sebe‘)
296a/04

b. (Ebū ‘Abdullah bin ‘Ömer)
280b/04

b. (Ebū ‘Abdullah Ḥazret-i
Aḥmed bin Muḥammed bin Ḥanbel)
298a/05

b. (Ebū ‘Abdullah Ḥazret-i
Muḥammed bin İsmā‘il Buḥarī)
280b/13

b. (Ebū ‘Abdullah Muḥammed
bin Ḥasan bin Farḳad-ı Şeybānī)
293b/05

b. (Ebū ‘Abdullah Muḥammed
bin İsmā‘il-i Buḥarī) 299b/10

b. (Ebū ‘Alī bin ‘Alī Nişaburi)
302a/01

b. (Ebū ‘Ali Muḥammed bin
Aḥmed bin ‘Amru‘l-Lu‘lu‘) 303b/04

b. (Ebū ‘Amr Muḥammed bin
Aḥmed bin Hamdan-ı Hibrī) 302a/06

b. (Ebū ‘Āşım bin eş-Şeybānī)
299b/01

b. (Ebū Bekr bin Dāset) 304a/04

b. (Ebū Dāvūd Ḥazret-i
Süleymān bin Eş‘at bin İşḫāk bin Beşir
bin Şeddād bin ‘Amr u bin ‘İmrān El-
Ezdī es-Sicistānī) 303a/06

b. (Ebū Hāşım Muğire bin
‘Abdurraḥmān) 296b/01

b. (Ebū Musa Ḥazret-i
‘Abdullah bin Ḳays bin Süleym Bin
Ḥiḍār bin Ḥāriş bin ‘Āmir bin ‘Āyz bin
‘Azir bin Bekir bin ‘Āmir bin ‘Āzır bin
Vāyil bin Nāciye bin Cemāhir bin el-
Eş‘ārī Eş‘ārī) 282a/07

b. (Ebū'l-‘Abbās bin ‘Uḡade) 302a/07

b. (Ebū'l-Ṭufeyl ‘Āmir bin Vāşıla) 291a/11

b. (Ebū Ni‘yam Faḡıl bin Dūvkeyn) 299b/03

b. (Ebū Sa‘īd bu Zeyd bin Şābit bin Ḍaḡḡāk bin Zeyd bin Lūzān bin ‘Amr bin ‘Abdi ‘Avf bin Ğānim bin Mālik bin Neccāri Enşārī-i Buḡārī) 279b/15

b. (Ebū Şevr bin Za‘am) 295b/01

b. (Ebū Şevr İbrahīm bin Ḥālid) 295a/04

b. (Ebū ‘Ubeyh Kāsım bin Selām) 293b/14

b. (Fuḡālet bin Ubeyd) 283b/11

b. (Ḥalef bin Hişām) 301b/04

b. (Ḥalīfe bin Bedr) 287b/01

b. (Ḥamir bin Sebe‘) 296a/05

b. (Ḥammād bin Ebu Süleymān) 291b/11

b. (Ḥarmele bin Yaḡyā) 301b/03

b. (Ḥasan bin Muḡammed Za‘ferānī) 295a/05

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin ‘Abbās) 281a/01

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin ‘Amr bin ‘Āş) 284a/05

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin ‘Amr bin ‘Āş) 288b/14

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin Kays) 282b/01

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin ‘Ömer) 285b/03, 285b/10

b. (Ḥazret-i ‘Abdullah bin Zübeyr) 276a/07

b. (Ḥazret-i ‘Alī bin Ebū Ṭālib) 290a/15, 290b/03

b. (Ḥazret-i Ca‘fer bin Ebū Ṭālib) 282a/11

b. (Ḥazret-i Ebū ‘Abdullah Cābir bin ‘Abdullah bin ‘Amr bin Ḥizām bin ‘Amr bin Sevdā Selame bin Sa‘d bin ‘Ali bin Esed bin Sārade Bin Zeyd bin Ḥaysem bin Ḥazrec el-enşārī Hazreci’s-Sülemī) 288a/12

b. (Ḥazret-i Ebū'l-Hüseyn Müslim bin Haccāc) 288b/06

b. (Ḥazret-i Enes bin Mālik) 288a/03, 291a/10

b. (Ḥazret-i Enes bin Mālik bin Naḡr bin Ḍımdım bin Zeyd bin Ḥizām bin Cezb bin Āmir bin Ğānem bin ‘Adiyy bin Buḡārī Enşārī-i Buḡārī) 286b/10

b. (H azret-i Mu ammed bin  Abdullah En ar ) 287a/04

b. (H azret-i Ubey bin Ka b bin Kays bin Zeyd bin Mu aviye bin  Amr bin M alik bin Necc r  el-En ar ) 281a/13

b. (Heytem bin Habib) 291b/12

b. (Hi am bin  Ubeydullah-ı R zi) 293b/13

b. (Hi am bin  Urve) 291b/14, 293a/04

b. (Hi am bin  Urve bin Z beyr) 296a/10

b. (H seyin bin  Ali el-Ker bis ) 295a/04

b. ( brah m bin Sa d) 294b/15

b. ( m m A med bin Seleme) 302a/04

b. ( m m Eb   Abdullah Mu ammed bin  sm  il Bu ar ) 287a/11

b. ( m m Bek r bin Eb  D v d) 286a/01

b. ( m m-ı A z m  abit bin Z t  bin M h) 290a/03

b. ( m m-ı Eb   Abdullah Mu ammed bin  sm  il Bu ar ) 285a/09

b. ( m m-ı M alik bin Enes) 294b/15, 298b/05

b. ( m m Mu ammed bin Hasan-ı  eyb n ) 293a/08, 294b/15

b. (  h k bin Rahuye) 301b/01

b. ( sm  il bin Eb  Eyyub Medeni) 299b/04

b. ( sm  il bin H mm d bin Eb  H n fe) 290a/09

b. ( sm  il bin H mm d bin Nu m n) 290a/10

b. ( sm  il Bin Tevbe) 293b/14

b. (Ka b bin luvey) 277a/01

b. (K teybe bin Sa id) 301b/01, 303a/12

b. (Ley  bin Sa d) 293a/05

b. (Ma zimet bin S leym n) 296a/11

b. (M alik bin Enes) 293b/10

b. (M alik bin migvel) 293b/09

b. (Mekki bin  brah m Belh ) 299a/15

b. (Merv n bin Mu ammed) 292a/04

b. (Mudrike bin  lyas) 277b/15

b. (Mu ammed bin  Abdullah-ı En ar ) 299b/02

b. (Mu ammed bin  Al  bin  af i ) 295a/02

b. (Mu ammed bin el-Kendir) 296a/09

b. (Muḥammed bin Ḥasan-ı Şeybānī) 292a/02

b. (Muḥammed bin İbrahīm bin dinar) 296a/15

b. (Muḥammed bin İdris-i Şāfi‘ī) 293b/13

b. (Muḥammed bin İshāq bin Yesār) 293a/05

b. (Muḥammed bin İsmā‘il-i Buḥārī) 301a/02

b. (Muḥammed bin Mükender) 291b/13

b. (Muḥammed bin Şihab-ı Züheri) 296a/07

b. (Muḥammed bin Ya‘qub) 302a/14

b. (Muḥammed bin Yūsuf el-Ġayretānī) 299b/02

b. (Muḥārib bin Dişār) 291b/12

b. (Müsedded bin Müserhed) 303a/12

b. (Müsid bin Küddām) 293b/08

b. (Müslim bin İbrāhim) 303a/10

b. (‘Oşmān bin Ebi Şeybe) 303a/10

b. (Rabī‘a bin Ebī ‘Abdurrahmān) 296a/11, 296b/06

b. (Şābit bin Daḥḥāk) 280a/03

b. (Şābit bin Nu‘mān bin Merzubān) 290a/11

b. (Sa‘d bin Ebi Sa‘īd) 296a/11

b. (Sehl bin Sa‘īdi) 291a/10

b. (Semmāk bin Ḥarb) 291b/14

b. (Süfyān bin ‘Ubenye) 295a/01

b. (Süleymān bin Dāvūd-ı Hāşim) 295a/03

b. (Süleymān bin Ḥars) 303a/10

b. (Şureyh bin Yunus) 301b/03

b. (Ubey bin Ka‘b) 281b/03, 281b/03, 281b/11

b. (‘Ubeydullah bin Musa el-‘Absī) 299b/01

b. (‘Urvetü bin Zübeyr) 276b/04

b. (‘Uveymir bin Zeyd) 283a/14

b. (Vasıla bin el-Aska) 285a/13

b. (Yaḥyā bin Muin) 293a/09, 299b/04, 303a/12

b. (Yaḥyā bin Sa‘īd-i enşārī) 293a/04, 296a/08

b. (Yezīd bin Hārūn) 292a/01

b. (Yūsuf bin ‘Abdullah bin selam) 283b/12

b. (Zeyd bin Eslem) 296a/10

b. (Zeyd bin Mu‘āviye) 276a/08

b. (Zeyd bin Şābit) 280a/13, 280a/14, 280b/06, 280b/15

[=175]

bin-: Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

b.-mege 297b/06

[=1]

binā': *Ar.* Barınmak veya herhangi bir maksatla kullanılmak üzere yapılmış her türlü yapı.

b. (binā-yı ümmet) 289a/12

b. (dil-i binā) 288b/11

[=2]

bināen: *Ar.* -e dayanarak, -den ötürü.

b. 285b/09, 285b/12

[=2]

bindür-: Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak.

b.-ür 284b/06

[=1]

biniş: *Far.* Görüş, görme kabiliyeti.

b. (bezm-i cem^c-i daniş ü biniş) 288a/09

b. (cem^c-i şem-i daniş ü biniş) 283a/11

[=2]

biñ kırk altı: Sıralamada bin kırk beşten snra gelen sayı.

b. 287b/10

[=1]

bint: *Ar.* Kız.

b. (Hâzret-i Ayişe bint-i Ebi Bekir) 286b/02

[=1]

biñ biş yüz kırk: Sıralamada bin dört yüz otuz dokuzdan sonra gelen sayı.

b. 288b/01

[=1]

biñ dört yüz: Sıralamada bin üç yüz doksandan dokuzdan sonra gelen sayı.

b.+ü 288b/03

[=1]

bir: Sayıların ilkinin adı.

b. 276a/04, 276a/06, 276a/06, 275b/02, 275b/11, 275b/11, 275b/12, 275b/12, 275b/12, 275b/12, 276b/05, 278a/13, 278b/09, 280a/11, 280b/03, 280b/15, 284b/05, 286a/03, 287b/02, 287b/03, 287b/13, 290b/10, 291b/03, 291b/08, 293b/12, 294b/14, 295b/03, 295b/03, 295b/04, 297a/09, 297a/12, 296b/15, 296b/15, 297b/02, 297b/02, 297b/09, 297b/09, 299a/06, 299a/10, 299a/10, 300a/11, 300a/11, 300a/14, 300a/15, 299b/05, 301a/01, 302a/10, 302a/10, 302a/10, 302a/11, 302a/12, 301b/04, 303a/09, 303a/14, 303a/09, 303a/14, 303b/11

b.+i 278a/06, 278a/06, 278b/15,
278b/15

[=61]

birçok: Oldukça çok, sayısı belirsiz.

b. 287b/11

[=1]

bir: Bir kimse herhangi bir kişi.

b.+ni 302b/08

b.+nin 302a/12

b.+si 287b/01, 287b/01,
287b/01, 292b/15, 304a/08

b.+sine 285b/15, 295a/09

b.+sini 287a/03, 287a/09,
302b/08, 297b/05, 300b/02

[=14]

biribiri: İki veya daha fazla şey ya da
kimsenin yerini tutar.

b.+ni 295a/03, 293a/07, 293b/10

[=3]

birkaç: Ne kadar olduğu kesin olarak
bilinmeyen, az sayıdaki şeyleri
belirtmek için kullanılır.

b. 287a/08, 291a/12, 294a/04,
302a/08

[=4]

birle: İle.

b. 285b/02, 297a/07

[=2]

bisyār: *Far.* Ziyade, çok fazla.

b. (şahābī-i bisyār) 279a/14

[=1]

biş: Sıralamada dördten sonra gelen
rakam.

b. 280b/02

[=1]

biş biñ: Sıralamada dört bin dokuz yüz
doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

b. 285b/03

[=1]

biş biñ üç yüz yetmiş dört: Sıralamada
beş bin üç yüz yetmiş üçten sonra gelen
sayı.

b. 285b/14

[=1]

bişinci: Beş sayısının sıra sayı sıfatı.

b.+si 286b/04

[=1]

biş yüz biñ: Sıralamada dört yüz bin
dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen
sayı.

b. 304a/04

[=1]

bit-: Yetişmek büyüme.

b.-er 287b/04

b.-memiş 275b/07

[=2]

biz: Birinci çoğul şahıs zamiri.

b. 279a/09, 296b/09

b.+e 290b/03

b.+üm 291b/04, 290a/11

[=5]

bi'z-zāt: Kendisi, kendi zatı ile.

b. 284a/09

[=1]

boğaz: Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak.

b.+ından 275b/03

[=1]

bolaykim: Ola ki.

b. 292a/08

[=1]

bostān: *Far.* Sebze bahçesi.

b.+da 287b/03

b.+ı 287b/02

[=2]

boylı: Boylu.

b. 278a/01

[=1]

böyle: Bunun gibi, buna benzer.

b. 291b/02

[=1]

bu: En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

b. 276a/13, 279a/06, 278b/02, 280b/11, 283a/03, 282b/10, 284a/07, 283b/04, 285a/06, 285b/15, 287a/09, 289a/01, 292a/10, 292b/07, 292b/13, 293b/09, 295a/02, 296a/14, 297b/04, 297b/04, 297b/09, 297b/10, 298b/07, 300a/13, 301a/01, 301b/06, 302b/02, 302b/04, 304a/05, 304a/07, 303b/15

b.+dur 285b/05, 290b/05, 300b/09

b.+ncılayın 297a/13, 302a/13

b.+ndan 286b/03), 287b/12, 291a/04

b.+nı 276a/04

b.+nlar 278a/05, 278a/08, 278a/09, 279a/10, 281b/05, 282b/02, 282b/10, 284a/03, 286a/05, 288b/11, 292a/13, 293a/12, 298b/04, 301a/14, 303a/06, 302b/04, 303a/06

b.+nlara 276a/14, 282a/14, 282b/05, 293a/14, 300b/11, 303b/13

b.+nlardan 275b/05, 277a/11, 276b/05, 276b/06, 277b/02, 279a/14, 279b/06, 281a/02, 282a/15, 281b/13, 283a/04, 286a/08, 286a/11, 286b/03, 288a/04, 288b/13, 290a/09, 292a/02, 293a/09, 293b/03, 296b/02, 298a/09, 297b/04, 298b/08, 299b/05, 301b/04, 303a/13, 302b/14, 303a/13, 303b/01

b.+nlarıñ 287b/05

b.+nlarıñla 296a/06

b.+nlarıñ 281b/04, 284a/06,
283b/05, 290a/01, 291a/06, 291b/06,
291b/07, 292b/10, 298a/06, 300b/15

b.+nuñ 281b/12, 284b/07,
285b/02, 287b/06, 291a/15

b.+ña 276a/11, 285b/09, 291a/14

[=113]

buğday: Buğdaygillerin örnek bitkisi.

b. 278a/01

[=1]

bugün: İçinde bulunulan gün.

b. 288a/01

[=1]

bul-: Ulaşmaya fırsat ve imkan bulmak.

b.-madılar (yol bul-) 291a/02

[=1]

bulun-: Bir yerde olmak.

b.-an 290b/05

[=1]

būsītān: *Far.* Çiçek ve gül kokularının çok olduğu yer, bahçe.

b. (būlbül-i būsītān-ı ümmet)
284a/11, 284a/11

b. (‘andelīb-i būsītān-ı şerī‘at)
288a/07

[=3]

buyruğ: Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, emir.

b.+ı 290a/12

[=1]

buyur-: 1. Emretmek, yapılmasını istemek.

b.-dılar 290b/10, 296b/08,
296b/09,

b.-mışlar 279a/02, 282a/14,
287a/02

b.-up 280a/06

b.+urlar 294a/04,

2. Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

b.+dılar 300b/03

b.-mışlardır 285b/13

b.-ur 281b/02, 288b/05, 301b/14

b.-urlar 278b/08 304a/06

[=15]

būlbül: *Ar.* Güzel öten maruf kuş.

b. (būlbül-i būsītān-ı ümmet)
284a/10

b. (būlbül-i destān) 281a/10

b. (būlbül-i gülistān-ı şerī‘at)
277b/10

b. (būlbül-i gülistān-ı tarīkat)
288a/07

b.289a/15

[=5]

bürhân: *Ar.* Kanıt, delil.

b. (bürhânü's- şerî' at -1 fi'd-din)

296a/03

b. (bürhânü't-ţarîkat) 289b/03

[=2]

büyü-: Büyük hale gelmek.

b.-diler 293b/08

[=1]

büyük: Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan, küçük karşıtı.

b.+dür 277a/04

[=1]

câmi': *Ar.* Cemedan, derleyen, topalayan.

c. (câmi'-i aḥādîş-i aḥmedî)

301a/11, 303a/03

c. (câmi'-yi aḥādîş-i aḥmedîyye)

281a/07, 298b/12, 283a/06, 303a/03

c. (câmi'-i aḥlāk u evşāf-ı

muştāfaviyye) 282a/03

c. (câmi'-i mekârimü'l-aḥlāk)

298a/03

c. (câmi'-i zühd ü 'ilm) 289b/08

c. (câmi'-i zühd ü fetvâ) 283a/11

c. (câmi' ü'l-fürü' ve'l-uşül)

279b/08

c. (câmi'-i mekârimü'l-aḥlāk)

298a/03

[=11]

cānib: *Ar.* Taraf, yan.

c.+inden 282b/07

[=1]

cārī: *Ar.* Gerçekleşen, meydana gelen.

c. (cārī ol-) 284b/09

[=1]

cedd: *Ar.* Ata.

c+en 284a/12

c.+i 298a/06, 299a/01

c.+üm 290a/13

[=4]

cedīd: *Ar.* Yeni, kullanılmamış.

c. (defātir-i cedīde) 291a/05

[=1]

cehd: *Ar.* Çaba, gayret.

c. (cehd-i bī-dirīg) 275b/14,
280b/12

[=2]

celālet: *Ar.* Yücelik, büyüklük.

c. (serv-i şadr-ı celālet) 289b/01

[=1]

cem': *Ar.* Toplanma, bir araya gelme.

c. (bezm-i cem'-i daniş ü biniş)
288a/09

c. (cem^c-i ŧem^c-i daniŧ ü biniŧ)
283a/11

c. (cem^c it-) 277a/08, 286a/02,
291b/08, 303b/10

c. (cem^c ol-) 300a/15

c. (cem^c olun-) 298b/06

c. (ŧadr-niŧin-i mahāfil-i bezm-i
cem^c-i üns) 281a/06

c. (ŧem^c-i cem^c-i āferiniŧ)
283a/09, 288a/08

c.+ün(ŧem^c-i cem^c-i dīn)
292b/13

c. (ŧem-i cem^c-i yakīn) 303a/01

[=12]

cemā^c at: *Ar.* İnsan topluluğu.

c. 276b/05, 280b/15, 292b/07,
296b/02

c. (cemā^c at-ı bī-ŧümār) 280b/05,
283a/02

c. (cemā^c at-ı kesīre) 277a/11,
283b/12

c.+inden 290a/05

[=9]

Cemāde'l-āhir: *Ar.* Haziran ayı.

c.+uñ 276a/15

[=1]

cemī^c: *Ar.* Bütün, hep.

c. 283b/03, 287a/06, 291b/06,
292b/12

c.+sinde 278b/14

c.+sinden 284b/11

c.+sini 300a/01

[=7]

Cenābu'l-muŧlāk: Allah.

c. (ilā-süddet-i Cenābu'l-
muŧlāk) 282a/04

[=1]

cennet: *Ar.* Dinî inanıŧlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğu kavuŧacakları yer, uçmak, behiŧ

c.+dür(ehl-i cennet) 279a/02

[=1]

cereyān: *Ar.* Bir ŧeyin geliŧme, olma durumu.

c. (cereyān it-) 301a/01

[=1]

cevāb: *Ar.* Bir soruya, bir iŧteđe, bir söz veya yazıya verilen karŧılık, yanıt

c. 288a/02, 296b/08, 300b/03

c. (cevāb vir-) 278b/06, 297a/13,
296b/14, 297b/06, 300b/06, 300b/11,
302a/09

[=10]

cevāhir: *Ar.* Cevherler.

c. (ma^c den-i cevāhir-i kelimāt-ı tayyibāt-ı ḥazret-i nebevī) 298b/11

[=1]

cevāmi^c: *Ar.* Toplu olan şeyler.

c.+dedur 277a/10, 276b/04

c.+dedür 279a/14, 280b/04, 281b/08, 283a/02, 283b/11, 287b/10, 288b/03

[=9]

cevher: *Ar.* Bir şeyin özü esası.

c. (cevher-i hurufi) 300b/01, 300b/06, 300b/10

[=3]

cidd: *Ar.* Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret.

c. (cidd-i belîğ göster-) 280b/12

[=1]

cihet: *Ar.* Sebep, vesile.

c.+inden 290a/13, 293b/12

[=2]

cum^ca: *Ar.* Perşembe gününde sonra gelen haftanın günlerinden.

c. 301a/02, 301a/02

[=2]

cūy-bār: *Far.* Nehir, ırmak.

c. (serv-i cūy-bār) 279b/11

[=1]

cüllāb: Gülsuyu.

c. (mānend-i cüllāb) 275b/02

[=1]

cümle: *Ar.* Herkes, her şey.

c. 293b/09, 295a/02

c.+den 283b/01, 287a/09, 296a/14, 304a/05

c.+sindendür 290a/05

c.+sine 300b/05

c. (cümle-i aḥādīş)304a/06

[=9]

cüvan: *Far.* Taze, genç.

c. 290b/08, 295a/11

[=2]

çahar: *Far.* Dört.

ç. 289a/08

[=1]

çār: *Far.* (Çahar) Dört.

ç. 289a/08, 289a/09, 289a/09, 289a/10, 289a/10, 289a/10, 289a/11, 289a/11, 289a/11, 289a/11, 289a/12, 289a/12, 289a/12, 289a/12, 289a/13, 289a/13, 289a/13, 289a/14, 289a/14, 289a/15, 289a/15, 289b/01

[=22]

çardak: *Far.* Kameriye.

ç.+da 296b/10

[=1]

çemen: *Far.* Çimen, yeşillik yer.

ç. (tāvus-ı çemen-i gülşen-i fütūh) 281b/15

[=1]

çerāğ: *Far.* Yağ kandili ve genellikle mum.

ç. (çerāğ-ı handān-ı ümmet) 298b/10

ç. (çerāğ-ı hāne-i istinbāt) 289b/13

ç. (çerāğ-ı münevver) 289a/09

ç. (fetile-i çerāğ-ı haķikāt) 298b/14

[=4]

çeşme: *Far.* Çeşme.

ç. (çeşme-i zülāl-i ma'ārif) 289a/15

[=1]

çeyne-: (Çiğnemek) Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütmek.

ç.-yup 275b/01

[=1]

çıkar-: Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.-dılar 292a/09

[=1]

çok: Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.

ç. 275b/10, 281a/01, 280b/11, 285a/08, 296a/13, 296a/14, 297a/02, 296b/02, 298a/10, 298a/10, 303b/02

[=11]

çoķluk: Çoğunluk.

ç. 285b/10

[=1]

çün: *Far.* Gibi, mademki, çünkü.

ç. 284b/03, 287b/15, 295a/14, 300b/06, 300b/12

[=6]

çünkim: *Far.* Şundan dolayı ki, şu sebepten ki.

ç. 280a/04, . 278b/09, 288b/08, 303b/10

[=4]

daħı: Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 276a/01, 276a/03, 275b/05, 275b/12, 275b/14, 277a/14, 277a/15, 276b/03, 276b/04, 278a/05, 279a/02, 279a/05, 279a/05, 279a/06, 279a/10, 279a/14, 278b/12, 280a/10, 281a/15, 280b/10, 282a/14, 281b/05, 281b/07, 282b/02, 282b/05, 282b/07, 282b/10, 284a/03, 284a/06, 283b/01, 283b/04, 285a/04, 285a/10, 285a/14, 286a/04, 286a/05, 285b/08, 287a/03, 287a/06, 287a/10, 287b/01, 287b/05, 288b/09, 288b/03, 291a/12, 288b/11, 290a/15,

290b/13, 292a/03, 292a/13, 291b/11,
291b/15, 293a/12, 293a/13, 292b/01,
292b/02, 292b/09, 292b/11, 294a/03,
294a/03, 294a/05, 293b/09, 293b/10,
293b/12, 295a/03, 296a/07, 296a/12,
295b/06, 297a/01, 297a/07, 297a/10,
297a/13, 298a/11, 298b/04, 301a/14,
302a/11, 301b/08, 301b/09, 301b/13,
303a/06, 304a/02, 303b/02, 303b/08

[=81]

daḥıl: *Ar.* Buğday, arpa, mısır, yulaf,
çavdar, pirinç vb. hasat edilen ürünler
ile tohumlarının genel adı, hububat.

d. (daḥıl vir-) 287b/03

[=1]

dāim: *Ar.* Devamlı, sürekli.

d. 275b/08, 295a/14

[=2]

dāimā: *Ar.* Bir düziye, her vakit.

d. 280a/12

[=1]

ḍalālet: *Ar.* Doğru yoldan sapma.

d. (rāy-ı tih-i ḍalālet) 277b/07

[=1]

dāniş: *Far.* Biliş, bilgi, ilim.

d. (bezm-i cem^c-i dāniş ü biniş)
288a/09

d. (cem^c-i şem^c-i dāniş ü biniş)
283a/11

[=2]

Dār-ı Erḳām: Hz. Peygamber'in bi'setin
ilk yıllarında Mekke'de İslâmiyet'i
tebliğ ettiği ev.

d.+a 278a/03

[=1]

da'vet: *Ar.* Çağrı, gelmesini isteme.

d. (da'vet it-) 292a/05, 292a/14,
293a/12, 294a/08

[=4]

de: Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.

d. 287b/13

[=1]

defâtir: *Ar.* Defterler.

d. (defâtir-i cedîde) 291a/05

[=1]

defn: *Ar.* Gömme, gömülme.

d. (defn it-) 281b/10, 283b/07,
286a/07, 287b/14 279b/03, 292b/06,
294a/09

d. (defn olun-) 279b/05

[=8]

defter: *Ar.* Yapıştırılarak bir araya
getirilen kâğıt destesi.

d.+ler 287b/06

[=1]

degil: Olumsuzluk edatı.

d.+dür 287b/13, 291a/05

[=2]

degin: Bir işin sona erdiği zamanı ya da yeri gösteren takı, -e kadar.

d. 276a/13, 292b/07

[=2]

degül: bk. değil.

d. 278b/13

d.+düm 285b/02

d.+dür 302b/11

d.+em 279a/04

[=4]

dehrî: *Ar.* Dehriye doktrinini benimseyen kimse.

d. (ferîd-i dehrî) 294b/01

[=1]

değâyık: *Ar.* Anlaşılması güç olan ve dikkat isteyen ince şeyler.

d. (müstecmi' d-değâyık)
282a/03

[=1]

delâlet: *Ar.* Delil olmak, yol göstermek.

d. (delâlet it-) 285a/07, 285a/06

[=2]

delîl: *Ar.* Şahit, belge, tanık.

d. (delîl-i gümrâhan) 289a/11

[=1]

der: *Far.* Kapı.

d.+leri(der u dervāze) 303b/09

[=1]

derecât: *Ar.* Dereceler, basamaklar.

d. (müstevlî-i derecât-ı şerîfe)
288a/10

[=1]

dergâh: *Far.* Tekke.

d. (dergâh-ı felek) 278a/07

[=1]

dervāze: *Far.* Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısı.

d.+leri(der u dervāze) 303b/09

[=1]

deryā: *Far.* Deniz.

d. 290b/11

d. (dürr-i deryā-yı imāmet)
289a/09

n. (nüşende-i deryā-yı kerem)
282a/01

[=3]

destān: *Far.* Epepe, masal.

d. (bülbul-i destān) 281a/10

[=1]

devlet: *Ar.* 1. Büyük rütbe, mevki.

d. 285b/15

2. Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk.

d.+den 296b/15

[=2]

devrān: *Ar.* Dünya, felek, zaman.

d.+a 295b/07

[=1]

di-: Söylemek, konuşmak.

d.-di 290b/12, 297b/04

d.-mek 299a/04

d.-miş 291b/04

d.-mişler 277a/14, 277a/15,
278a/05, 279b/05, 280b/09, 280b/10,
282b/12, 284b/03, 287b/13, 294b/13,
294b/14

d.-rler 299a/06, 302a/14

d.-yen 302a/03

d.-yü 281a/01, 284b/04,
284b/05, 286b/12, 292a/08, 300b/03,
300b/05, 300b/11, 304a/06, 303b/12

[=28]

dip: Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun hemen yanı başı.

d.+inde (dibinde) 294b/09

[=1]

diger: *Far.* Başka, öteki.

d. 300a/11

[=1]

dil: *Far.* Gönül.

d. (serv-i dil-i āgāh) 288a/12

d. (dil-i binā) 288b/11

[=2]

dīle-: Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek.

d.-düm 296b/07

[=1]

dīn: *Ar.* Allah'a inanma ve bağlanma.

d. 285a/08, 290b/11, 293a/06,
292b/12, 293b/12, 296a/14, 297a/01,
298b/05

d. (bürhānū'ş- şerī'at -ı fi'd-din)
296a/03

d. (dīn-i binā) 288b/11

d. (gevher-i tāk-ı dīn ü diyānet)
284a/12

d.(imāmü'd-dünyā ve'd-dīn)
295a/07

d. (kaṭb-ı felek-i dīn) 303a/01

d. (kaṭb-ı felek-i dīn) 281a/03

d. (muḥyi'd-dünyā ve'd-dīn)
294b/02

d. (muktedā-yı-akl u dīn)
276b/12

d. (mürşid-i sālīkân-ı dīn)
301a/11

d. (rükn-i dīn) 298b/13

d. (şemsü'd-dünyā ve'd-dīn)
298a/04

d. (tāc-ı dīn ü diyānet) 279b/14
d.+de 291a/07
d.+de(‘ ilm-i dīn) 280b/11
d.+de(‘ ulemā-yı dīn) 296a/12
d.+den(‘ ulemā-yı dīn) 298a/10
d.+üñ(server-i dīn) 292b/08,
297b/09
d.+üñ(şem‘-i cem‘-i dīn)
292b/13
[=27]
dindār: *Ar.* Din inancı güçlü, din kurallarına bağlı kimse.
d. 282b/02, 303a/14, 303a/14
[=3]
dinle-: İşitmek için kulak vermek.
d.-r 299a/01
[=1]
dirīg: *Far.* Esirgeme.
d. (dirīg göster-) 299a/10
[=1]
divāl: *Far.* Mukavvâdan motif ve şekillerin sırma veya kılıptanla sarılması sûretiyle işlenen kabartma nakış.
d. 298a/05
[=1]
dīvār: *Far.* Duvar.
d. (dīvār-ı ʔarīkat) 289a/12

[=1]
diyānet: *Ar.* Din kurallarına tam bağlı olma durumu.
d. (tāc-ı dīn ü diyānet) 284a/12,
279b/14
[=2]
diyār: *Ar.* Memleket, ülke.
d.+da 301b/04
d.+uñ 303a/08
[=2]
doğ-: Dünyaya gelmek.
d.-up 287a/12
[=1]
döndür-: Dönmesini sağlamak.
d.-mişler 280a/09
[=1]
dördünci: Dört sayısının sıra sayı sıfatı.
d.+si 286a/12, 298a/01, 302b/15,
304a/11
[=4]
dört: Sıralamada üçten sonra gelen rakam.
d. 277a/05, 280b/03, 282b/15,
289a/08, 291a/09, 304a/07
[=6]
dört biñ sekiz yüz: Sıralamada dört bin yedi yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

d. 304a/05

[=1]

du‘ā: *Ar.* Allah’a yalvarma, niyaz.

d. (du‘ā it-) 275b/05, 290b/02,
295a/14

d.+sı 290b/04

[=4]

duḥūl: *Ar.* İçeri girme, içine girme.

d. (duḥūl it-) 278a/04

[=1]

dur-: Hareketsiz durumda olmak.

d.-ur 297b/02, 297b/03, 301b/12

d.-uram 300a/04, 302a/01,
301b/15

d.-urlar 292b/08

[=7]

duruḡ: İçinde, görünüşündeki açıklığı ve parlaklığı bozan bir şey bulunmayan.

d. (zann-ı duruḡ) 295b/04

[=1]

dur ü dirāz: *Far.* Uzun uzadıya.

d. 303b/06

[=1]

dut-: Elle kavramak, eline almak.

d.-up 299a/02

[=1]

dülbend: *Far.* İnce ve seyrek dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bez.

d.+ler 297a/05

[=1]

dünyā: *Ar.* İçinde yaşadığımız yer küresi.

d. (İmāmü’d-dünyā ve’d-dīn)
295a/07

d. (şemsü’d-dünyā ve’d-dīn)
298a/04

d.+da 290b/03, 292b/14

d.+dan 288a/01

[=5]

dünyevī: *Ar.* Dünyaya mensup.

d. 290b/02

[=1]

dürer-bār: *Far.* İnci yağıdın, incisi gibi söz söyleyen.

d. (284a/02)

d. (lafz-ı dürer-bār-ı Muştafavī)
284a/09

[=2]

dürr: *Ar.* İnci.

d. (dürr-i deryā-yı imāmet)
289a/09

d. (dürr-i baḥr-ı izzet) 298b/13

[=2]

dürüst: *Far.* Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru kimse.

d. 299b/12

[=1]

düşmān: *Far.* Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse.

d. 287a/07

[=1]

ebrār: *Ar.* Hayır işleyen faziletli kimseler.

e. (zümre-i ebrār) 280b/06

e.+dan (seyyid-i ebrār) 283a/03

[=2]

ebrīşim-i furuṣ: İpek satıcısı.

a. 290a/05

[=1]

ecma^ʿ in: *Ar.* Hepsini, bütünü.

e. (hüccetü'l-ḥaḳḳ-ı ale'l-ḥalk-ı ecma^ʿ in) 289b/14 293a/01

[=2]

edā: *Ar.* Yerine getirme.

e. (edā it-) 275b/13

[=1]

efāzıl: *Ar.* Pek mümtaz olanlar, çok bilgililer.

e.+dan(efāzıl-ı kirām) 293a/10

[=1]

efdal: *Ar.* Fazîletli, çok üstün.

e. (efdalü't-teslīm)289b/11

[=1]

efendilik: Efendiye yakışır özellik, efendice davranış.

e. 290a/12

[=1]

eflāk: *Ar.* Felekler, gökler.

e. (mesned-nişin-i serir-i eflāk)279b/15

[=1]

eger: *Far.* Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümleleri başına getirilir.

e. 290b/10, 291b/02, 297b/09, 301b/08

[=4]

egerçi: *Far.* Her ne kadar, istese de... anlamlarındaki kelime.

e. 278b/01

[=1]

eḥad: Bir, tek.

e. 299b/09

[=1]

ehl: *Ar.* Sahip, mâlik, mutasarrıf olan.

e. (ehl-i aḥādīs) 290a/01

e. (ehl-i Başra) 287a/15

e. (ehl-i cennet) 279a/02

e. (ehl-i Bağdad) 303b/13
e. (ehl-i fıkıh) 296a/06
e. (ehl-i geşti) 282a/11
e. (ehl-i hacat) 285b/08
e. (ehl-i hācet) 285b/06
e. (ehl-i ḥadīs) 291a/14 296a/06
e. (ehl-i Ḥicāz) 276a/10
e. (ehl-i ʿilm) 300a/14
e. (ehl-i İslām) 283b/01, 293a/14
e. (ehl-i sünnet) 292b/07
e. (mecmuʿ-i ʿulemā-yı ehl-i İslām) 295a/10
e. (muḳtedā-yı ehl-i şerʿ ü sünnet)288a/09
e. (şadr-ı zümre-i ehl-i İslām veʿl-müslimîn)281a/09
e. (ʿulemā-yı ehl-i İslām) 291b/06
e. (zübde-i ehliʿl-İslām veʿl-müslimîn) 279b/09
e.+inden 283a/15, 291a/12
e.+indendür 290a/06
e.+iyle 282a/11
[=22]
eimme: *Ar.* İmamlar.
e. (eimme-i aḥādīs)300a/08

e.+nüñ (eimme-i muʿazzama-i aḥādīs-i nebeviyye)298b/03, 298b/08, 302b/14

e.+üñ (eimme-i muʿazzama-i mezāhib) 295b/13, 294a/12, 297b/15, 289a/05

[=8]

ekābir: *Ar.* Rütbece görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricali.

e. (ekābir-i şaḥābī) 288a/14

[=1]

eglen-: Vakit geçirmek, kalmak.

e.ürler 275b/12

[=1]

ekşer: *Ar.* En çok, daha ziyade.

e. 278a/08

e.+i 288b/15, 281b/12

[=3]

ekşeriyya: *Ar.* Çok defa olarak, çok zaman; sık sık.

e. 299a/13

[=1]

el: 1.Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e.+inde 276a/07

e.+ine 301a/12

e.+ini 299a/02

e.+ler 292a/11

e.+leri 292a/09

2.Yönetim, baskı, etki.

e.+e(ele getir-) 276b/01

[=6]

el-mütemetti': *Ar.* Menfaatlenmiş, faydalanmış.

e.289b/05

[=1]

elbette: *Ar.* Her hâlde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet.

e. 292a/15, 292b/01, 299b/06, 301b/05, 303a/15, 303a/15

[=6]

el-hağ: *Ar.* Doğrusu.

e. 300b/14

[=1]

elkâb: *Ar.* Lakaplar, namlar.

e. (elkâb-ı latîf) 286a/10

e. (elkâb-ı şerîf) 298b/07

[=2]

el-kışşa: *Ar.* Hülâsa, sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre.

e. 276a/12, 278a/10, 283b/04, 286a/05, 287a/07, 287b/04, 291a/03, 295b/05, 296b/15, 299a/12, 300b/03, 302a/08, 302b/09

[=13]

elli: Sıralamada kırk dokuzdan sonra gelen sayı.

e. 282b/15

[=1]

elli dört: Sıralamada elli üçten sonra gelen sayı.

e. 295b/11, 295b/12

[=2]

elli yedi: Sıralamada elli altıdan sonra gelen sayı.

e. 294a/11

[=1]

el-mütevâşşıl: *Ar.* Kavuşan, ulaşan.

e. 282a/04

[=1]

el-sâkıb: *Ar.* Parlak.

e. 289b/10

[=1]

ekmel: *Ar.* Kâmil, mükemmel.

e. (el-imamü'l-ekmel ve's-şeyhü'l-mükemmel) 301a/12

[=1]

emânet: *Ar.* 1. Güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse.

e. 279b/15

2. Geri almak üzere vermek.

e. (emânet vir-) 282b/04

[=2]

emîn: *Ar.* 1. Güvenilir, inanılır kimse.

e. (emîn-i beytü'l-māl) 280a/15

e. (emîn-i hazāne-i fer^c 282a/05,
289a/13

e. (min-ḥāmili'l-emîn) 286a/14

2. İnanmak, güvenmek.

e. (emîn ol-) 275b/09

[=5]

emirü'l-mü'minîn: Müslümanların
emîri.

e. 281b/09, 290a/14, 290b/03,
280a/13

[=4]

emr: *Ar.* İş buyurma.

e. (emr-i muḥāl) 295b/03

e.+e 282b/10

[=2]

enām: *Ar.* Yaratılmış olan bütün
mahlûkat, halk.

e. (erbābü'l-vera^c ve't-taḫvā-yı
beyne'l-enām) 301a/09

[=1]

enbiyā': *Ar.* Nebîler, peygamberler.

e. (vāriş-i 'ulümü'l-enbiyā-yı
ve'l-mürselîn) 289b/02, 284a/13,
292b/15

[=3]

ensāb: *Ar.* Soylar, baba tarafından
hısımlar.

e. (ensāb-ı şerîf) 286a/10,
286b/02

[=2]

envā': *Ar.* Çeşitler, türler.

e.ler (envā' -i fāide) 299b/15

[=1]

envār: *Ar.* Ziyalar, aydınlıklar,
parlaklıklar.

e. (mehbitü'l-envāri'l-ḫudsiyye)
289b/07

e. (mühbit-i envār-ı sübhānî)
276b/09

e. (şem^c -i envārü'l-içtiḥād)
289b/13

[=3]

eñ: Renk, beniz rengi.

e.+li 278a/01

[=1]

er: Rütbesiz asker, nefer.

e. 276a/01, 276a/02

[=2]

erba'a ve erba'in: *Ar.* Kırk dört sayısı.

e.+de 280b/09

[=1]

erba'a ve ḥamsîn: *Ar.* Elli dört sayısı.

e. 280b/07

[=1]

erba'a ve mieteyn: *Ar.* İki yüz dört sayısı.

e. 295b/10

[=1]

erba'a ve sittin: *Ar.* Altmış dört sayısı.

e. 276a/09, 298a/12

[=2]

erba'a ve tis'in ve mie: *Ar.* Yüz doksan dört.

e. 301a/02

[=1]

erbāb: *Ar.* Ehil, muktedir, becerikli.

e. (erbābü'l-muḥaddiṣīn)
277b/09

e. (erbābü'l-vera' ve't-taḫvā-yı
beyne'l-enām) 301a/09

e. (erbābü's-sünneti'l-kirām)
286b/06

e. (faḥr-ı erbāb-ı şafā) 298a/02

e. (faḥr-ı erbābü'l-irādet)
289b/04

e. (maḫbūl-ı erbāb-ı ṭarīkat)
286b/07, 286b/07, 294b/04

e. (sālār-ı erbāb-ı hidāyet)
276b/08

e. (zübde-i erbābü't-taḫvā)
296a/02

[=10]

ervāḥ: *Ar.* Canlar, hayatın cevherleri.

e.+lerinden (ervāḥ-ı ṭayyibe)
301b/11, 302b/13

[=2]

eşahḥ: *Ar.* Daha, sahih, doğru.

e. (eşahḥ ol-) 279b/05, 280b/11

[=2]

esānid: *Ar.* İsnadlar, senetler.

e. (esānid-i şaḥīḥ) 300b/01,
300b/06, 300b/09, 300b/10

e.+ile 299b/12

[=5]

esir: *Ar.* Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak.

e. (esir ol-) 294b/09

[=1]

esrār: *Ar.* Gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın eremeyeceği işler.

e. (‘ārif-i esrār-ı Ḥazret-i Kur‘ān)
289b/03

e. (ḥāzin-i esrār-ı sübhānī)
282a/02

[=1]

eş‘ār: *Ar.* Şiirler, manzum sözler.

e. (‘ārifetü'l-eş‘ār-ı ve'l-aḫbār-ı
keşiret) 286a/15

[=1]

eṭrāf: *Ar.* Yanlar, uçlar, kıyılar.

e.+a(eṭrāf-ı āfāk) 291b/02

[=1]

ev: Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut.

e.+üne 279b/05

[=1]

evlād: *Ar.* Oğul, oğullar.

e. (evlād-ı şerīfe) 287a/13

e.+ı 279a/08, 287a/11

e.+ındandur 296a/05

[=4]

evşāf: *Ar.* Nitelikler, vasıflar.

e. 283b/05, 291a/06

e. (cāmi^c-i ahlāk u evşāf-ı Muşafaviyye) 282a/03

e. (evşāf-ı laṭīfe) 286b/03

e. (ḥāvī-i evşāk-ı ahlāk-ı Muşafaviyye) 279b/12

e.+inuñ(menākıb u evşāf) 288b/11

[=6]

evvel: *Ar.* Önce, ilk birinci, başlangıç.

e. 275b/03, 277a/02, 282a/10, 284a/03, 284b/02, 293a/13, 298b/07, 303b/03

e. (evvel-i aḥādīş-i Ḥazret-i resūl) 286a/04

e. (evvel-i ḥadīş) 300b/08

e. (evvel-i şāḥīb) 286a/01

e. (ḳavl-ı evvel) 277b/01, 279b/05, 280b/11

e.+ı 284a/10

e.+ki 289a/07

e.+kisi 289b/02, 298b/05

[=18]

eyle- : Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil.

e.-miş (taşavvur eyle-) 302a/12

e.-miş (yād eyle-) 302a/10, 302a/11

e.-ye 292b/01

[=4]

eyt-: Söylemek, demek.

e.-di 286a/03, 286a/04, 296b/12, 304a/04

e.-diler 287b/15, 300a/12

e.-dim 297b/04

e.-dük 296b/09

e.-düm 296b/10, 296b/12

e.-ür 285a/10, 284b/09, 286a/02

e.-ür (eydür) 278a/13, 278b/03, 281b/02, 281b/11, 285a/04, 285a/15, 287a/04, 287a/12, 287a/15, 288b/05, 288b/07, 290a/06, 290a/10, 299b/07, 290b/08, 295a/13, 295a/15, 295b/02,

297a/14, 296b/05, 300a/03, 302a/02,
302a/04, 302a/07, 302a/14, 304a/04

e.-ürler(eydürler) 296b/02,
299a/01

e.-ürler (eydürler) 290a/02

[=41]

eyvân: *Far.* Köşk, büyük salon.

e. (muḥāşır-ı eyvân-ı müşâhedat)
279b/13

e. (şem^c -i eyvân-ı hidâyet)
289a/14

e. (şem^c -i eyvân-ı şafâ) 298b/10

[=3]

ezberle-: Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak.

e.-diler 280a/06

[=1]

faḥr: *Ar.* Övünme sebebi, övünç kaynağı.

f. e.faḥr-ı erbâb-ı şafâ) 298a/02

f. (faḥr-ı erbâbü'l-irâdet)
289b/04

f. (faḥrû'l-müctehidîn) 298a/01

f. (faḥrû'z-zühâd) 301a/09

[=4]

fâide: *Ar.* Kazanç, kâr, istifadeye sebep.

f. (fâide it-) 303a/09, 303a/09

f.+ler(envâ^c -i fâide) 299b/15

[=3]

fâide-mend: *Ar.+Far.* Kârlı, faydalanan, menfaat elde eden.

f. 301b/12

[=1]

faḳāhet: *Ar.* Şeriat bilgisinde âlimlik.

f.+i 281b/04

[=1]

faḳîh: *Ar.* Fıkıh ilmini bilen.

f. 283b/02

f. (faḳîhetü'l-fuḳahâ el-^c âlemîn)
286a/12

[=2]

Fârisoğulları: İranoğulları.

f.+dan 290a/11

[=1]

farz: *Ar.* Allah'ın, işlenmesi kat'î olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri.

f. 275b/13

[=1]

faşıl: *Ar.* Bölüm.

f. 298b/03, 289a/07, 289a/07

f. (faşl-ı zî-şân) 284a/07

f.+dan 298b/07

f.+ında (faşlında) 284a/06

[=6]

faşih: *Ar.* Güzel, âhenkli, açık ve anlaşılır şekilde düzgün ve yanlışsız söylenen söz.

f. (faşihatü'l-fuşahâ'-i muḥaddişin) 286a/12

[=1]

fazâil: *Ar.* Faziletler.

f. (el-ma'ârif -i ve'l-fazâil) 279b/10

[=1]

fazıl: *Ar.* Faziletli, erdemli.

f. 281a/07, 283a/08, 291a/07, 298a/07, 299b/05

[=5]

fazîlet: *Ar.* İnsanda iyilik etmeye ve fenalıktan çekinmeye olan devamlı ve değişmez istidat, güzel vasıf, insanın yaradılışındaki iyilik, erdem.

f. 295a/08

f. (‘ilm ü fazilet) 295a/08

[=2]

fażl: *Ar.* İyilik, fazilet, erdem.

f. 295b/02

f. (maẓhar-ı fażl u kemâl) 276b/11

f.+ına 300b/14

[=3]

felâ-cerem: *Ar.* Muhakkak, şüphesiz.

f. 285b/09

[=1]

felek: *Ar.* Gökyüzü, semâ.

f. 295b/07

f. (dergah-ı felek) 278a/07

f. (kaṭb-ı felek-i dîn) 303a/01

f. (kutb-ı felek-i dîn) 281a/03

f. (necm-i felek-i hidâyet) 282a/06

f. (necm-i felek-i istikâmet) 289a/10

[=6]

fer': *Ar.* Dal, budak.

f. (emîn-i ḥazâne-i fer') 282a/05, 289a/13

[=2]

ferd: *Ar.* Tek, yalnız olan şey, eşi bulunmayan.

f. 287a/11

[=1]

ferden-ferda: *Ar.* Tek tek, fert fert.

f. 300b/04

[=1]

ferîd: *Ar.* Eşsiz, tek, eşi olmayan.

f. (ferîd-i dehrî) 294b/01

[=1]

ferseng: *Far.* i. Fersah.

f. 287b/11

[=1]

ferzend: *Far.* Oğul, erkek çocuk.

f.+(ferzend-i ercümend)303b/03

[=1]

feşāhat: *Ar.* Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme

f.+ında 295b/02

[=1]

fetevā: *Ar.* Fetvalar.

f. 292b/08

f.+sın 292b/13

[=2]

feth: *Ar.* Açma, açılma.

f. (feth-i Afrikiyye) 276a/07

f. (feth it-) 282b/11, 282b/11,
282b/12

f. (feth ol-) 282a/12

f.+inde 282a/15

[=6]

fetile: *Ar.* Mum.

f. (fetile-i çerāğ-ı haḳīqat)
298b/14

[=1]

fetvā: *Ar.* Bir mesele hakkındaki sorunun şeri cevabı.

f. 298a/11

f. (‘alem-i fetvā) 283a/08,
303a/03

f. (cāmi‘ -i zūhd-ü fetvā) 283a/11

f. (fetvā vir-) 296a/14

[=5]

fevt: *Ar.* Ölüm, ölme.

f. (fevt it-) 275b/10, 278b/14

f. (fevt ol-) 277a/14, 277a/15,
279b/04, 280b/09, 280b/10, 287a/13,
294a/09, 294a/11, 293b/02, 295b/10,
302a/15

[=13]

feyz: *Ar.* Bir kimsenin rûhâniyetinden veya ilminden faydalanmak, feyizlenmek.

f. (feyz it-) 275b/03

[=1]

fiḳıh: *Ar.* İslam hukukunda din ve dünya işleri ile ilgili ana kaynaklardan yararlanarak konulmuş olan kuralların bütünü.

f. (ehl-i fiḳıh) 296a/06

f.+da (‘ilm-i fiḳıh) 293a/15

f.+a 294a/03

[=3]

fiṭr: *Ar.* Oruç açmak, iftar etmek.

f. 301a/03

[=1]

fikr: *Ar.* Fikir, düşünce.

f. (fikrū'ş-şāib) 289b/09

f.+de 294a/05

[=2]

fi: *Ar.* İçinde, de.

f. (fi-zümreti'n-nās) 276b/13

f. (fi-^ç ulūmi'l-yaqīn) 277b/06

f. (fi'l-āfāk) 281a/09, 298a/03, 303a/04, 303a/04

f. (fi'l-^ç amel-i ve'l-^ç ilm) 283a/09

f. (fi'l-ḥadīş ^ç an-seyyidü'l-evvelīn ve'l-āḥirīn) 286a/14

f. (fi'l-ḥāl) 291a/02

f. (fi'l-vaqī^ç) 299b/10

f. (fi'l-vera^ç -ı ve'l-ḥilm) 283a/09

[=11]

firavān: *Far.* Çok, aşırı, bol.

f.+ı (leşker-i firavān) 276a/06

[=1]

fuḫahā^ç: *Ar.* Fıkıh alimleri, fıkıh ilminde söz sahibi kimseler.

f. 284a/06, 288b/15

f. (faḫīhetü'l-fuḫahā el-^ç ālemīn) 286a/12

f. (fuḫahā-yı ^ç izam) 276b/07, 277b/03, 279b/06, 281a/02, 281b/14, 283a/05

f. (muḫtedā-yı fuḫahā-yı zamāne) 283a/06

f.(seyyīdi'l-fuḫahāi'l-muḫaddişīn) 293b/04

f. (seyyīdi'l-fuḫahā ve'l-muḫaddişīn) 295b/15, 298a/02 276b/12

f. (re'īsü'l-fuḫahāi'l-müteferridīn) 283a/09

f.+dan 292b/12

[=16]

Furḫān: *Ar.* Kur'ân-ı Kerîm.

f. 277a/06

f. (ser-ḫalka-i meclis-i Ḥazret-i Furḫān) 277b/10

[=2]

fuşahā^ç: *Ar.* Fasih olanlar, güzel, açık ve düzgün söz söyleyenler.

f. (faşihatü'l-fuşahā^ç-i muḫaddişīn) 286a/12

[=1]

fūru^ç: *Ar.* Dallar, budaklar, asıldan ayrılan kollar.

f. (imāmü'l-fūru^ç-i ve'l-uşūl) 289b/11

[=1]

fütūḫ: *Ar.* Fetihler, zaferler.

f. (ṭāvus-ı çemen-i gülşen-i fütūḫ) 281b/15

[=1]

fütüvvet: *Ar.* Cömertlik, elaçıklığı.

f. (gevher-i kân-ı fütüvvet)
289a/10

[=1]

galebe: *Ar.* Galip gelme, yenme.

g. (galebe it-) 284b/08, 294a/05

[=2]

galât: *Ar.* Kaideye uymaz söz.

g. (sehv u gâlaṭ it-)302a/03

g.+1 302a/10, 302a/13

[=3]

gālibā: *Ar.* Tahminen, galiben,
ekseriyetle.

g. 277b/01, 279b/05, 280b/10

[=3]

ġanī: *Ar.* Kimseye muhtaç olmamak.

g. (müstaġnī vü ġanī ol-)
291b/05

[=1]

ġanīmet: *Ar.* Harpte düşmanlardan
alınan mal.

g.+inden 282a/14

[=1]

ġarb: *Ar.* Güneşin battığı taraf. Batı.

g. (ġarb-ı ʿālem) 292b/06

g.+e 303b/08

[=2]

ġāyāt: *Ar.* Gayeler, maksatlar.

g. (sebbāḳ-ı ġāyāt) 294a/13

[=1]

ġāyet: *Ar.* Çok, fazla, son derece.

g. 276a/02, 278a/02, 278a/11,
301b/10

[=4]

ġayri: *Ar.* Başkası, diğeri.

g. 276a/11, 278a/05, 278a/15,
278a/15, 278b/07, 278b/09, 278b/14,
282a/15, 284a/09, 283b/03, 285a/15,
291a/05, 292a/03, 293a/09, 293b/15,
298a/09, 297b/10, 300a/02, 299b/05,
299b/09, 299b/11, 301b/04, 303a/13,
303a/13

[=24]

ġazā: *Ar.* Din uğruna yapılan savaş.

g. (ġazā-yı Bedr) 287a/05

g.+da 283b/04, 284b/10,
288b/07

g.+dan 280a/11, 288b/09

g.+larda 275b/14, 283b/03,
287a/06

g.+larun 278b/14

g.+sına 280a/08

g.+sında 275b/15, 278b/13,
281a/15, 280a/10, 280a/11

g.+sından 283b/03

[=18]

ğazab: Hiddet, öfke, kızgınlık.

g. 292a/11

[=1]

geç-: Bir yerden başka bir yere gitmek.

g.-erler 297a/10

g.-memişdür 290a/12

g.-miş 283a/14

g.-mişidi 286a/08

g.-üp 297b/01

[=5]

geçür-: Zaman harcamak.

g.-miş 275b/08

[=1]

gel-: 1. Ulaşmak, varmak.

g.-diler 280a/05, 279b/02,
292a/12, 295b/08, 295b/09, 296b/10,
300a/07, 303b/10, 303b/12

g.-düginden 300a/09

g.-en 292b/11, 295a/09

g.-mezden 284b/02

g.-mişidüm 278a/13

g.-mişler 282a/13, 287a/02,
292a/04, 294a/10

g.-üp 282a/10, 282b/13,
292a/07

2.Ortaya çıkmak, doğmak.

g.-di(vücūda gel-) 294b/13,
294b/14

g.-diler (imāna gel-) 284b/09

g.-diler (vücūda gel-) 290a/09

g.-mez (lāzım gel-) 302b/07

g.-mişdür (vücūda gel-) 290a/14

g.-mişler (vücūda gel-) 293b/01,
293b/07, 294b/11, 298a/13, 297b/11,
301a/03

g.-ür (lāzım gel-) 302b/04

3. Rast gelmek.

g.-di(rast gel-) 284b/05

[=35]

gemi: Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt.

g. 282a/11

[=1]

gerek: Bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi ona bağlı olan, lazım.

g. 291a/05

g.+dür 287b/06, 296b/08,
297b/11, 302b/13

[=5]

geşt: *Far.* Gezme, geçme.

g.+i(ehl-i geşt) 282a/11

[=1]

getür-: Daha uzak bir yerden yakına gelmesini sağlamak.

g.-di 287a/04

g.-memişidi 295b/07

g.-miş (ele getür-) 276b/01

g.-mişidi 290a/15

g.-üp 301b/09

[=5]

gevher: *Far. Cevher.*

g. 279b/14

g. (gevher-i kân-ı fütüvvet)
289a/10

g. (gevher-i tac-ı dîn ü diyânet)
284a/12

[=3]

gibi: Benzerlik ve örneklik bildiren edat; tıpkı, aynen ,benzeleri.

g. 276a/06, 285a/02, 285a/12,
285a/12, 285a/13, 285a/13, 285a/13,
287b/04, 287b/06, 290b/12, 291b/04,
301b/, 301b/01, 301b/01, 301b/01,
301b/02, 301b/02, 301b/02

g.+dür 295b/01, 295b/01

[=20]

gice: Güneş battıktan gün ağrıncaya kadar geçen süre, gece.

g. 275b/12, 275b/12, 286a/03

g.+sinde 301a/03

g.+sini 275b/07

[=5]

gine. Yine, tekrar, gene anlamındaki söz.

g. 285b/02, 292a/14, 302a/11,
304a/06

[=4]

gir-: Dışarıdan içeriye geçmek.

g.-meğe 291a/02

[=1]

girü: Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı.

g. 280a/09

[=1]

git-: Bir yerden başka bir yere hareket etmek.

g.-di 288a/01

g.-er(gider) 297b/01

g.-erler(giderler) 280a/14,
302a/05

g.-mişidi 293b/07

g.-mişler 276a/13

[=6]

gönder- : Gitmesini sağlamak, yollamak.

g.-mişler 282b/09

[=1]

göñül: İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek.

g.+leri 276a/02

[=1]

gör-: Göz yardımıyla bir şeyin varlığını anlamak.

g.-di 297b/03

g.-düm 286a/03, 290b/10, 297b/01, 302a/04

g.-düñ 290b/09

g.-e 295b/03

g.-medüm 278b/01

g.-meyince 287a/15

g.-mişlerdür 293b/10

g.-üp 276a/04, 290b/01, 292a/10, 293a/07, 295a/03, 300b/13

g.-ürler 285b/07

[=17]

görin-: ... Olduğu hissini vermek.

g.-ürdi 278a/03

[=1]

göster-: Bir durumu niteliği ortaya çıkarmak.

g. miş(cidd-i belîğ göster-) 280b/12 275b/14

g. miş(sa' y-ı belîğ göster-) 275b/14 275b/14

g.-üp (dirîğ göster-) 299a/11

g.-ürler(sa' ylar göster-)297a/02

[=6]

götür-: Bir yerden başka bir yere iletmek, taşımak.

g.-üp 284b/06

g.-ürler 284b/07

[=2]

göz: Canlılarda görmeye yarayan organ.

g.+leri 292a/10

[=1]

guristan: *Far.* Mezarlık.

g.+ında 279b/03, 281b/10, 286a/07, 292b/06

[=4]

gurre: *Ar.* Parlaklık.

g. (ğurre-i rüy-ı şerîc at) 281a/04

g. (ğurre-i vecihî) 277b/09

g. (ğurre-i vech-i haqîkat) 303a/02

[=3]

gül: *Far.* Gül ağacının genelde kırmızı yapraklı güzel kokulu çiçeği.

g. (gül-i gülzâr-ı bâğ-ı şerîc at) 279b/11

g.+e 278a/08

[=1]

gülistān: *Far.* Gül bahçesi.

g. (bülbul-i gülistān-ı şerī^c at)
277b/10

g. (bülbul-i gülistān-ı tarīkat)
288a/07

[=2]

gülşen: *Far.* Gül bahçesi.

g. (tāvus-ı çemen-i gülşen-i
fütūh) 281b/15

[=1]

gülzār: *Far.* Gül bahçesi.

g. (gül-i gülzār-ı bāğ-ı şerī^c at)
279b/11

[=1]

gümrahān: *Far.* Bol, gür.

g. (delīl-i gümrahān) 289a/11

[=1]

gün: Yer yuvarlağının kendi eksenini
etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24
saatlik süre.

g. 275b/11, 292a/06, 292a/07,
294a/04, 297a/09, 301a/06

g.+de 280a/07

g.+i 276a/15

g.+inde 280a/12, 294b/09,
301a/02

g.+inüñ 276a/15

[=12]

gündüz: Günün sabahtan akşama kadar
süren aydınlık bölümü.

g.+de 295b/01

g.+ünü 275b/07

[=2]

güneş: Gezegenlere ve yer yuvarlağına
ışık ve ısı veren büyük gök cismi, şems.

g.+den 292b/11

[=1]

haber-dār: *Ar.* Haberli, belli bir olay
veya durumdan haberi olma.

h. 300a/09

[=1]

hācāt: *Ar.* Hacetler, ihtiyaçlar.

h.+a(ehl-i hācāt) 285b/08

[=1]

hacc: *Ar.* İslâm dîninde şer'an zengin
sayılan her müslümanın ömründe bir
defa kurban bayramı günlerinde belli
usûllere göre Kâbe'yi ziyâret etmesi
şeklindeki farz ibâdet.

h. (hacc it-) 276a/12

h.+a 280a/14

h.+ile 276a/11

[=3]

hâcet: *Ar.* Herhangi bir şey için gerekli
olma, gereklilik, lüzum.

h. (ehl-i hâcet) 285b/06

[=1]

ḥadd: *Ar.* Derece, mertebe.

h.+de 297a/02

[=1]

ḥadīṣ: *Ar.* Peygamberimizin kutsal sözü.

h. 277a/08, 277a/09, 277a/09, 277a/10, 276b/02, 276b/05, 279a/11, 279a/13, 280b/02, 280b/03, 280b/03, 280b/03, 280b/04, 281b/06, 281b/06, 281b/07, 281b/07, 281b/08, 283a/01, 283a/02, 282b/15, 282b/15, 282b/15, 283b/08, 283b/09, 283b/09, 283b/10, 283b/10, 285a/05, 285a/09, 286a/01, 285b/01, 285b/03, 285b/04, 285b/09, 285b/12, 285b/14, 287b/08, 289a/03, 288b/01, 291a/13, 302b/02, 304a/04, 304a/05, 304a/07

h. (ehl-i ḥadīṣ) 291a/14 296a/06

h. (ḥadīṣ-i nebeviyye) 297a/13, 297a/03

h. (ḥadīṣ-i ṣaḥīḥ) 300b/09

h. (‘ilm-i ḥadīṣ) 294a/03, 298b/06

h.+de (‘ilm-i ḥadīṣ) 293a/15, 298a/07

h. (imāmü’l-ḥadīṣ) 301a/08

h. (masdūka-i ḥadīṣ-i ṣaḥīḥ) 284a/13

h.+de 288a/02

h.+den 300a/04, 301b/15

h.+den(evvel-i ḥadīṣ) 300b/08

h.+e 297a/08

h.+i 279a/11, 279a/12, 279a/13, 300a/04, 300b/07

h.+lerini 300b/04

h.+lerüñ 300b/10

h.+üñ 300a/10

[=70]

ḥādī: *Ar.* Doğru yolu gösteren, hidâyet eden kimse.

h. (ḥādī-i ma‘ārif-i yaḥīn) 301a/12

[=1]

ḥāfız: *Ar.* Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse

h. (ḥāfız-ı kıra‘atü’l-Ḳurānū’l-Kerīm) 289b/10

h. (ḥāfız-ı serāy-ı şer‘) 282a/05

[=2]

ḥaḳāyık: *Ar.* Hakikatler, gerçekler.

k. (mecma‘ ü’l-ḥaḳāyık) 282a/03

[=1]

ḥaḳīkat: *Ar.* Sadâkat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik.

h. (fetile-i çerâğ-ı ḥaḳīkat) 298b/14

h. (ğurre-i vech-i ḥaḳīkat) 303a/02

h. (sālik-i mesālik-i ḥaḳīḳat)
284a/15

[=3]

ḥakīm: *Ar.* Varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakikatlerini akli ile bilen kimse

h. 283b/02

[=1]

ḥākīm: *Ar.* Hükmeden, buyruğunu yürüten, egemen.

h. (ḥākīm ol-) 282b/07

h.292a/13

h.+i 299a/03

[=3]

ḥaḳḳ: *Ar. 1.* Allah, tanrı.

h. 278b/09

2. Doğru, gerçek.

h. (el-müteşallib-i fî-tarīḳ-i ṭuruḳu'l-ḥaḳḳ) 282a/04

h. (ḥāvî-i menāḳıbu'l-taḳarrüb-i ile'l-ḥaḳḳ ve'l-vuşûl) 279b/08

h. (ḥüccetü'l-ḥaḳḳ-ı ale'l-ḥalk-ı ecma' in) 289b/14, 293a/01

h. (nāşihü'l-ḥalk-ı müteşallibü'l-ḥaḳḳ) 293b/04, 295b/15

h. (yenbu'ül-ḥaḳḳ-ı ve'l-yakîn)
288a/05

h.+ında 281b/04, 291b/03

[=10]

ḥāl: *Ar.* Durum, vaziyet, görünüş.

h.+de 289a/07

[=1]

ḥalāyık: *Ar.* Mahluklar, yaratıklar, insanlar.

h. (mecmu' -i ḥalāyık) 292b/07

[=1]

ḥālet: *Ar.* Suret, hâl, keyfiyyet.

h.+i 292a/10

[=1]

ḥālî: *Ar. 1.* Tenha, boş, sahipsiz yer.

h. 284b/11

2. O şeysiz olmamak.

h. (ḥālî ol-) 288b/09

[=2]

ḥalîfe: *Ar.* Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse

h. (ḥalîfe ol-) 276a/09

[=1]

ḥalk: *Ar.* Yaratma, yaratılma.

h. (ḥalk-ı āsitāne-i sa'ādet)
278b/05

h. (ḥüccetü'l-ḥaḳḳ-ı ale'l-ḥalk-ı ecma' in) 289b/14, 293a/01

h. (nāşihü'l-ḥalk-ı müteşallibü'l-ḥaḳḳ) 293b/04, 295b/15

h. (vecihü'l-ḥalk) 278a/01

[=5]

ḥallāl: *Ar.* Halleden, çâre bulan, çözen kimse.

h. (ḥallāl-ı mu^çzalāt-ı kitâb-ı kerīm) 294a/14

[=1]

ḥāmil: *Ar.* Kendinde bulunduran, sâhip olan, yüklenmiş olan.

h. (min-ḥāmili'l-emīn) 286a/14

[=1]

ḥamse ve erba^çin: *Ar.* Kırk altı sayısı.

h.+de 280b/10

[=1]

ḥamse ve ḥamsin: *Ar.* Elli beş sayısı.

h.+de 277a/15

[=1]

ḥamse ve sittin: *Ar.* Altmış beş sayısı.

h.+de 277a/14

[=1]

ḥamse ve tis^çin: *Ar.* Doksan beş sayısı.

h.+de 297b/11

[=1]

ḥamse ve tis^çin ve mi^çe: *Ar.* Yüz doksan beş sayısı.

h. 295b/07

[=1]

ḥamsin: *Ar.* Elli sayısı.

h. 282b/13, 286a/06, 292b/05

[=3]

ḥamsin ve mi^çe: *Ar.* Yüz elli sayısı.

h. 294b/11

h.dür 292b/05

[=1]

ḥandān: *Far.* Gülen, şen, neşeli.

h. (çerāğ-ı ḥandān-ı ümmet) 298b/10

h. (muḥibb-i ḥandān-ı Ḥazret-i Muḥammed) 284a/12

[=2]

ḥāne: *Far.* Ev, konut.

h. (çerāğ-ı ḥāne-i istinbāt) 289b/13

h. (ḥāne-i ^çibādet) 288a/11, 303a/01

[=3]

ḥānedān: *Far.* Köklü, asil ve büyük aile, tarihteki tanınmış bir kimseye dayanan soy.

h. (mıṣbāḥ-ı ḥānedān-ı ^çināyet) 289a/14

h.+de(ḥānedān-ı resül) 278a/15

[=2]

ḥaps: *Ar.* Hapis, alıkoyma, bir yere kapatıp dışarı çıkarmama.

h. 292a/06

h. (hâps it-) 292a/06, 292b/02

h.+de 292b/03

h.+den 292a/08

[=5]

hârem: *Ar.* Herkesin girmesine izin verilmeyen, saygı gösterilmesi gereken yer.

h. (maḥrem-i ḥarem-i ḥarīm-i seyyīdi'l-mürselīn) 286b/08

h. (maḥrem-i ḥaremü'l resūl) 284b/01

[=2]

hâric: *Ar.* Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı.

h.291a/07, 302b/10

[=2]

hârim: *Ar.* Yabancılara yasak olan, yabancılardan korunan mukaddes yer.

h. (maḥrem-i ḥarem-i ḥarīm-i seyyīdi'l-mürselīn) 286b/08

[=1]

hâş: *Ar.* Bir şeye veya bir kimseye ait olup başkasında bulunmayan, ona mahsus.

h. (‘alem-i hâş) 284b/08

[=1]

haseb: *Ar.* Kişinin kendine mahsus olan ve kendi hasletlerinden doğan değeri, asâlet.

h.+leri 289a/06

[=1]

hâsıl: *Ar.* Husule gelen, husul bulan, peyda olan, çıkan, üreyen, biten.

h. (hâsıl it-) 299b/15

[=1]

hâsıl-ı kelâm: Sözü'nün kısacası.

h. 279a/06, 280a/15, 281b/03, 285a/02, 286b/15, 297b/09

[=6]

hâşş: *Ar.* Hususi.

h.+ına(şoḥbet-i hâşş) 296b/06

[=1]

hâṭā: *Ar.* Yanlış, yanlışlık; yanılma.

h. (hâṭā-yı maḥz) 302b/04

[=1]

hâṭṭ: *Ar.* El yazısı.

h.+ını 280a/07

[=1]

hāvāli: *Ar.* Çevre, civar.

h. 283b/07

[=1]

hāvāşş: *Ar.* Bir toplumda ileri gelenler sınıfı.

h.+ından 278a/08

[=1]

ḥavf: *Ar.* Korku.

h. (ḥavf u hirās) 275b/09

[=1]

ḥāvī: *Ar.* İçine alan, ihtiva eden, kaplayan.

h. (ḥāvī-i ʿilm-i taḫva) 283a/11

h. (ḥāvī-i menāḳıb-ı Muştafavī) 288a/06

h. (ḥāvī-i evşāf-ı aḥlāk-ı Muştafaviyye) 279b/12

h. (ḥāvī-i menāḳıb-ı aḥlāk-ı Muştafiyye) 281a/11

h. (ḥāvī-i menāḳıbu'l-taḫarrüb-i ile'l-ḥaḳḳ ve'l-vuşūl) 279b/08

[=5]

ḥayā: *Ar.* Utanma, edep, ar, namus.

h. (mürşid-i ḥayā) 277b/07

[=1]

ḥaylī: *Far.* Oldukça, epeyce.

h. 275b/14, 277a/11, 280b/06, 280b/12, 283b/02, 294a/06, 300a/14, 301b/08, 303b/13

[=9]

ḥayr: *Ar.* Faydalı, nurlu ve sevaplı amel.

h. 275b/05, 290b/02, 302b/12

[=3]

ḥayrlu: Yararı, hayrı olan.

h.+sı 302b/11

[=4]

ḥazāne: Gönül, kalp, yürek.

h. (emīn-i ḥazāne-i ferʿ) 282a/05, 289a/13

[=2]

ḥāzır: *Ar.* Huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan.

h. (ḥāzır ol-) 278b/14, 280a/12, 281a/15, 282a/15, 282b/06, 283b/03, 284b/10, 300a/13, 300b/01

[=9]

ḥāzin: *Ar.* Hazine nazırı, bekçi.

h. (ḥāzin-i esrār-ı sübhānī) 282a/02

[=1]

Ḥazret: *Ar.* Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip, Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.

h. (Ebūʿ Abdullah Ḥazret-i Aḥmed bin Muḥammed bin Ḥanbel) 298a/05

h. (Ebūʿ Abdullah Ḥazret-i Muḥammed bin İsmāʿil Buḥarī) 280b/13

h. (Ebūʿ Abdullah Ḥazret-i Muḥammedi Buḥarī) 288b/04

h. (Ebū ʿAbdullah Ḥazret-i Muḥammed bin İsmāʿil bin İbrāhīm bin Muğire bin Yezderbih-i Cuʿfi) 298b/15

h. (Ebū Muḥammed Ḥazret-i ʿAbdullah bin ʿAmr bin ʿAş bin Vāyil bin Hāşim bin Sāʿid bin Saʿd bin Sehem bin ʿAmmr bin Hüşayş bin Kaʿb bin Luvey Sehmī-i Kureyşi) 276b/13

h. (Ebū ʿAbdullah Ḥazret-i Mālik bin Enes bin ʿĀmir bin ʿUmeyr bin Ḥāriş bin ʿOşmān bin Ḥayşel bin ʿAmr Bin Ḥarşʿdur.Ḥamir bin Sebeʿ) 296a/04

h. (Ebū ʿAbdurrahmān Ḥazret-i ʿAbdullah bin Mesʿūd bin ʿĀkil bin Semaḥ bin Fār bin Maḥzum bin Şāhile bin Ḥāriş bin Temim bin Saʿd bin Hüzeyl bin Mudrike el-Huzeli) 277b/12

h. (Ebū Dāvūd Ḥazret-i Süleymān bin Eşʿat bin İşhāk bin Beşir bin Şeddād bin ʿAmr u bin ʿİmrān El-Ezdī es-Sicistānī) 303a/05

h. (Ebū Musa Ḥazret-i ʿAbdullah bin Kays bin Süleym Bin Ḥiḍār bin Ḥāriş bin ʿĀmir bin ʿĀyz bin ʿAzir bin Bekir bin ʿĀmir bin ʿĀzır bin Vāyil bin Nāciye bin Cemāhir bin el-Eşʿārī Eşʿārī) 282a/07

h. (Ebū'l-Hüseyn Ḥazret-i Müslim bin Ḥüccāc bin Müslim Kureşī)301a/13

h. (evvel-i aḥādīş-i Ḥazret-i resül) 286a/04

h. (Ḥazret-i İmām-ı Aʿzam) 291a/03

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah) 275b/06

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah bin ʿAbbās) 280b/15

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah bin ʿAmr bin As) 284a/05, 288b/14

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah bin Kays) 282b/01

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah bin ʿÖmer) 285b/03, 285b/09

h. (Ḥazret-i ʿAbdullah bin Zübeyr) 276a/07

h. (Ḥazret-i ʿĀyişe) 284a/04, 286a/07

h. (Ḥazret-i ʿAlī bin Ebū Ṭālib) 290a/15, 290b/03

h. (Ḥazret-i ʿĀyişe bint-i Ebi Bekir) 286b/02

h. (Ḥazret-i Buḥārī) 278a/11

h. (Ḥazret-i Cābir) 284a/04, 288b/03, 288b/06, 288b/10

h. (Ḥazret-i Caʿfer bin Ebū Ṭālib) 282a/11

h. (Ḥazret-i Caʿfer Tayyar) 282b/01

h. (Ḥazret-i Ebū ‘Abdullah)
294b/04

h. (Ḥazret-i Ebū ‘Abdullah
Cābir bin ‘Abdullah bin ‘Amr bin
Ḥizām bin ‘Amr bin Sevdā Selame bin
Sa‘d bin ‘Ali bin Esed bin Sārade Bin
Zeyd bin Ḥaysem bin Ḥazrec el-enşārī
Ḥazreci’s-Sülemī) 288a/12

h. (Ḥazret-i Ebū’d-Derdā
Üveymir bin Zeyd) 283b/12

h. (Ḥazret-i Ebū’d-Derdā
‘Uveymir bin Zeyd bin ‘Āyişe bin
Ümeyye bin Mālik bin ‘Āmir bin
‘Adiyy bin Ka‘b bin el-Ḥezāric el-
Ḥazrecī el-Enşārī) 283a/12

h. (Ḥazret-i Ebū Ḥanīfe)
290a/02, 290b/09

h. (Ḥazret-i Ebū Ḥanīfe Nu‘mān
bin Şābit) 289b/15

h. (Ḥazret-i Ebū Hureyre)
284a/03, 285a/08, 285a/11, 285a/14,
286a/03, 285b/02, 285b/04, 285b/06,
285b/13, 289a/02

h. (Ḥazret-i Ebū Hureyre
‘Abdurrahmān bin Şaḥr ed-Devsī)
284b/01

h. (Ḥazret-i Ebū’l-Hüseyn
Müslim bin Haccāc) 288b/06

h. (Ḥazret-i Enes) 284a/05,
287a/04, 287a/10, 287a/14, 286b/14,
287b/02, 287b/15

h. (Ḥazret-i Enes bin Mālik)
288a/03, 291a/09

h. (Ḥazret-i Enes bin Mālik bin
Naḍr bin Dımdım bin Zeyd bin Ḥizām
bin Cezb bin Āmir bin Ğanem bin
‘Adiyy bin Buḥārī Enşārī-i Buḥārī)
286b/10

h. (Ḥazret-i Ḥak celle ve ‘Ālā)
275b/08, 295a/07

h. (Ḥazret-i Huzeyfe) 278b/04

h. (Ḥazret-i ibn-i ‘Abbās)
284a/04

h. (Ḥazret-i bn-i ‘Ömer)
284a/04, 286a/10

h. (Ḥazret-i İmām) 292a/15,
292b/03

h. (Ḥazret-i imām Aḥmed-i
Ḥanbelī) 285a/04

h. (Ḥazret-i İmām Buḥārī)
300b/08, 300b/12, 302a/07

h. (Ḥazret-i İmām Ebū Yūsuf)
293a/10

h. (Ḥazret-i İmām Ebū Yūsuf
Ya‘qub bin İbrāhim bin Ḥabīb bin
Ḥuneys bin Sa‘d bin Necir bin bin
Mu‘āviye bin Selmā bin Nuceyle)
293a/01

h. (Ḥazret-i imām-ı A‘zam)
291a/03, 291a/12, 290b/06, 292a/13,
293b/03

h. (H azret-i  m m-ı A zam Eb  Hanife) 289b/01, 293a/06

h. (H azret-i im m M lik) 296b/03, 296b/09

h. (H azret-i im m Mu ammed) 294a/07

h. (H azret-i im m M slim) 302a/08

h. (H azret-i  m m Őaf i) 290a/02, 290b/08, 290b/15, 295a/11, 297a/14

h. (H azret-i Kur n-ı Mecid) 280a/05

h. (H azret-i M lik) 296b/13

h. (H azret-i Mu ammed bin Abdullah Ensari) 287a/04

h. (H azret-i Mu ammed-i Mu afa) 297b/07

h. (H azret-i Mu ammed-i Mu afa ve Ali) 279a/07

h. (H azret-i M slim) 278a/12

h. (H azret-i Osman) 279b/01, 283b/05

h. (H azret-i  mer) 278a/04, 280a/13, 279b/01, 281b/09, 281b/12, 282b/04, 282b/07, 282b/08

h. (H azret-i risalet) 275b/04, 277a/06, 276b/02, 276b/15, 278a/03, 278a/06, 278a/13, 277b/15, 279a/01, 279a/10, 278b/04, 278b/10, 280a/04,

280a/06, 280a/08, 278b/13, 280a/12, 280b/01, 282a/13, 282a/13, 281b/01, 281b/02, 281b/05, 282b/03, 282b/14, 283b/07, 285a/01, 285a/03, 285a/04, 285a/06, 284b/04, 284b/10, 284b/13, 287a/01, 287a/05, 286b/12, 286b/13, 286b/15, 288a/15, 287b/07, 288b/07, 288b/10, 291b/03, 294b/07

h. (H azret-i risalet-penah) 278a/10, 287a/08

h. (H azret-i Şeyh M slim) 278b/07

h. (H azret-i Tirmizi) 281b/01

h. ( m m-ı A zam H azret-i Eb  Hanife) 290a/08

h. (kashif-i rumuz-ı H azret-i Furkan) 289b/04

h. (lafz-ı d rerbar-ı H azret-i Mu afavi) 284a/02

h. (ma den-i cevahir-i kelimat-ı tayyibat-ı H azret-i nebev ) 298b/11

h. (menba -ı z lal-i ma arif-i H azret-i Mu afavi) 298b/11

h. (salik-i mesalik-i H azret-i Mu ammed-i Mu afa) 281a/04

h. (ser-halka-i meclis-i H azret-i Furkan) 277b/10

h. (ser-mahfil-i meclis-i H azret-i Kur n) 277b/10

h.+leri 277a/02, 278a/07,
285a/02, 285a/12, 285a/12, 285a/13,
285a/13, 285a/13, 285b/01, 292a/03,
292a/06, 292a/12, 292a/14, 291b/01,
291b/10, 292b/01, 294a/06, 293b/08,
295a/15, 294b/11, 296a/07, 296a/15,
295b/05, 295b/12, 297a/01, 297a/09,
297a/12, 296b/02, 296b/11, 297b/13,
299a/07, 300a/07, 302a/14, 301b/13,
302b/01, 304a/02, 303b/05

h.+lerinden 287a/10, 288b/05,
291b/15, 294a/12, 295a/05, 296a/13,
295b/03, 295b/13, 298a/08, 298a/09,
298a/09, 297b/15, 300a/02, 300a/06

h.+lerine 287a/02, 290b/12,
294a/04, 295a/08, 297a/11, 299b/12,
300b/02, 300b/05, 304a/01

h.+lerini 279a/09, 290b/01,
290b/14, 292a/05, 293a/11, 292b/02

h.+lerinüñ 277a/03, 279a/01,
282b/06, 287a/12, 291a/14, 290b/14,
291b/08, 291b/09, 291b/13, 294a/06,
296a/09, 295b/12, 297a/15, 296b/05,
297b/03, 297b/14, 298b/01, 300a/09,
302a/03, 302a/05, 302a/13, 302b/09

[=244]

hazz: *Ar.* Sevinç duyma, hoşlanma.

h.+1 296b/12

[=1]

hem: Birlikte, beraber olmak.

h. 285b/07, 293b/15

[=2]

hemân: *Far.* Hemen, çabucak, derhal.

h. 279a/07, 297b/03, 299a/03,
301b/11, 302b/11

[=5]

Hendek: Müslümanlarla Mekkeli
müşrikler ve müttefikleri arasında
yapılan savaş.

h.280a/11

[=1]

henüz: *Far.* Daha, hâlâ.

h. 278a/03, 280a/09

[=2]

her: *Far.* Önüne geldiği ismin
benzerlerini teker teker hepsi, birer birer
hepsi, birer birer tamamı anlamıyla
kapsayacak biçimde genelleştiren söz

h. 279a/05, 284b/05, 284b/13,
285b/06, 287b/03, 290b/11, 292a/07,
295b/02, 299a/09, 300a/04, 300a/11,
300a/11, 299b/05, 302a/11, 302a/14,
301b/04, 303a/08, 303a/13, 302b/01,
303a/08, 303a/13

[=21]

her-bar: Her defa.

h. 288a/02

[=1]

her-gâh: Her vakit, her an.

h. 280a/14, 297a/03

[=2]

hergiz: *Far.* Asla, katiyen, hiçbir vakit.

h. 276a/09, 280a/11, 284b/11,
302a/13

[=4]

heves: *Ar.* İstek, arzu.

h. (heves it-) 299a/08

[=1]

hıfz: *Ar.* Ezberleme.

h.+ında 289a/02

[=1]

hışm: *Far.* Öfke, kızgınlık.

h. (hışm it-) 291a/01

[=1]

hicret: Bir yerden başka bir yere göç
etme

h. (hicret it-) 278a/06, 282a/12

h.+den 282a/10, 283a/13

[=4]

hiç: *Far.* Olumsuz cümlelerde ve soru
cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir,
kat'iyen, asla

h. 278b/14, 282a/15, 283a/15,
285b/15, 287a/11, 290a/12, 295a/09,
300a/01

[=8]

hiçbir: Olumsuz cümlelerde ismin
başına getirildiği zaman o cinsten olan

şeylerden birinin bile cümlede verilen
hükmün dışında kalmadığını, bu
hükmün o şeyin bütününe âit olduğunu
anlatır.

h. 278b/10, 278b/11, 285a/03,
285a/15, 299b/09, 299b/11

[=6]

hidāyet: *Ar.* Doğru yol, hak yolu

h. 279b/14

h. (necm-i felek-i hidāyet)
282a/06

h. (sālār-ı erbāb-ı hidāyet)
276b/08

h. (şem' -i eyvān-ı
hidāyet)289a/14

[=4]

hikāyat: *Ar.* Hikāyeler.

h.+ı (menākıb-ı hikāyāt)300b/15

h.+ı 291a/06

[=2]

hikāyet: *Ar.* Hikāye.

h. 297a/09, 297a/14, 296b/04,
300a/07

h. (hikāyet it-) 294a/01

[=5]

hilāfet: *Ar.* Halife olma durumu.

h.+i 281b/10, 281b/13, 283b/06

h.+inde 279b/01, 279b/02

[=5]

hilm: *Ar.* Yumuşak huyluluk.

h. (kıbletü'l-vera' -ı ve'l-hilm)
279b/13

h. (mecmu'a-i kerem ü hilm)
289b/08

[=2]

himm: *Ar.* Yardım, ihsan.

h.+inde (ulüvv-i himmet)
295a/12

[=1]

hirās: *Far.* Korku.

h. (havf u hirās) 275b/09

[=1]

hişşe: *Ar.* Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.

h. 282a/14

h.+si 296b/14

[=2]

hiżmet: *Ar.* Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev

h. (hiżmet it-) 278b/01,
278b/02, 287a/05

h. (hiżmet-i şerif) 278a/10,
278a/14, 286b/14, 303a/15

h.+lerine 299a/09, 299a/11,
301b/05, 303a/15

h.+in (hiżmet it-) 287a/01

h.+ine 302a/05

[=13]

hiżmet-kâr: *Ar.+Far.* Hizmet eden kimse.

h.+laruñdan 287a/03

[=1]

hod: *Far.* Kendi, bizzat.

h. 302b/04

[=1]

horasāni: Horasan şehrine âit.

h. 297b/02

[=1]

hoş: *Far.* Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen.

h. 290b/07

[=1]

hub: *Far.* Güzel.

h. 290b/06, 295a/11

[=2]

huffāz: *Ar.* Hâfızlar

h. (huffāz-ı aḥādīs) 286a/09,
286a/11

h. (huffāz-ı aḥādīs-i nebeviyye)
288a/04, 288b/14, 288a/14 286b/04,
286b/04, 299a/14

[=8]

ḥulefāʾ: *Ar.* Halifeler.

h. (merciʿ ü'l-ḥulefā-yı el-kirām)296a/01

[=1]

ḥulḳ: *Ar.* Doğuştan olan huy.

h. (ʿ aẓimü'l-ḥulḳ)

[=1]

ḥurūfi: *Ar.* Hurûfilik mezhebine mensup olan kimse

h. (cevher-i ḥurūfi) 300b/01, 300b/06, 300b/10

[=3]

ḥuṣūṣ: *Ar.* Konu, iş.

h. 302b/06, 302b/07

h. (ʿ umüm u ḥuṣūṣ)302b/06

[=3]

ḥuzūr: *Ar.* Önemli bir makâmın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer

h.+larına (ʿ izz-i ḥuzūr) 299b/06

[=1]

ḥüccet: *Ar.* Delil, vesîka, senet, belge.

h. (ḥüccetü'l-ḥaḳḳ-ı ale'l-ḥalk-ı ecmaʿ in) 289b/14, 293a/01

[=2]

ḥücüm: *Ar.* Üstüne yürüme, saldırma.

h. (ḥücüm it-) 276a/03

[=1]

hüdā: *Ar.* Hidayet.

h. (ʿ ilmü'l-hüdā) 294b/01

[=1]

ḥülāṣa: *Ar.* Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli.

h. (netice-i ḥulāṣatü'l-mā-ve't-ṭin) 279b/09

h.+sındandır 280b/01

[=2]

hümām: *Ar.* Bir işe iyice sarılıp o işi başarmak için çaba gösteren, himmeti çok, gayretli kimse.

h. (hümām-ı mükerrerem) 293a/01

[=1]

hürmet. *Ar.* Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi.

h.+ine 279a/08

[=1]

ḥür: *Ar.* Yasal hakları ve toplum kuralları sınırları içinde, hiçbir baskı altında bulunmadan istediği gibi davranma hakkına sâhip olan.

h. (ḥürü'l-aşl) 290a/11

[=1]

i:- Cevheri fiil.

i.-derlerdi 275b/11

i.-di 276a/01, 276a/03, 276a/06,
276a/07, 276a/08, 276a/10, 276a/11,
276a/12, 276a/13, 276a/14, 275b/04,
275b/05, 275b/06, 275b/07, 275b/08,
275b/09, 275b/10, 275b/13, 275b/14,
277a/05, 276b/01, 276b/01, 278a/02,
278a/04, 278a/04, 278a/06, 278a/08,
278a/11, 279a/02, 279a/02, 280a/03,
280a/09, 280a/09, 280a/14, 281a/02,
281a/14, 281a/15, 280b/09, 280b/12,
282a/10, 282a/13, 282a/14, 281b/01,
283a/14, 283a/14, 283a/15, 283a/15,
282b/02, 282b/04, 282b/06, 282b/08,
282b/09, 283b/02, 283b/06, 285a/01,
285a/02, 285a/04, 284b/03, 284b/03,
284b/06, 284b/07, 284b/12, 284b/13,
284b/14, 284b/15, 286a/05, 285b/06,
285b/07, 285b/07, 285b/08, 285b/11,
287a/01, 287a/02, 287a/03, 287a/05,
287a/06, 287a/07, 287a/07, 287a/08,
287a/09, 287a/13, 286b/13, 286b/14,
288a/03, 287b/02, 287b/03, 287b/04,
287b/04, 290a/06, 291a/08, 291a/09,
291a/12, 290b/06, 290b/07, 290b/07,
290b/07, 290b/08, 290b/08, 292a/04,
292a/07, 291b/03, 291b/07, 291b/09,
293a/11, 293a/12, 293a/14, 293a/15,
294a/10, 294a/11, 293b/01, 293b/02,
293b/07, 293b/13, 295a/06, 295a/07,
295a/09, 295a/12, 294b/09, 294b/11,
294b/13, 296a/06, 296a/12, 296a/13,
296a/14, 295b/05, 295b/06, 295b/09,
295b/11, 297a/01, 297a/02, 297a/03,
297a/04, 297a/04, 297a/05, 297a/06,

297a/07, 297a/09, 297a/10, 297a/11,
296b/03, 296b/06, 298a/08, 298a/13,
298a/14, 297b/02, 297b/03, 297b/12,
297b/13, 299a/01, 299a/02, 299a/03,
299a/03, 299a/07, 299a/08, 299a/12,
300a/08, 299b/07, 299b/13, 299b/14,
299b/15, 301a/03, 302a/05, 301b/05,
301b/06, 303a/15, 303a/15, 303b/14,
303b/15

i.-diler 276a/02, 275b/15,
277b/02, 278b/13, 280a/03, 280a/11,
280b/13, 285b/10

i.-dügin 278b/07

i.-düklerine 280a/10

i.-düm 286a/02, 288b/08,
297b/01, 300a/05, 300a/06, 300a/07,
301b/14

i.-düñ 290b/11

i.-miş 302a/15, 302a/15,
302b/01, 302b/02

[=191]

‘**ibādet**: *Ar.* İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler.

i. 286b/08

i. (ḥāne-i ‘ibādet) 288a/11,
303a/01

i.+de 277a/05

[=4]

ibn: *Ar.* Oğul.

i. (Hâzret-i ibn-i ‘Abbās)
284a/05

i. (Hâzret-i ibn-i ‘Ömer)
284a/04, 286a/10

i. (ibn-i ‘Abbās) 283b/11,
285a/12, 286a/09

i. (İbn-i ‘Abdubbirr) 281b/11

i. (ibn-i Kuteybe) 287a/14

i. (ibn-i Mes‘ūd) 278a/07,
278a/14, 279a/01, 279a/08, 278b/08

i. (ibn-i ‘Ömer) 283b/11,
285a/12, 291b/13

[=16]

icâzet: *Ar.* İzin, müsâade

i. 304a/01

i. (icâzet al-) 277a/07

i. (icâzet vir-) 304a/03

[=3]

iç: Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı.

i.+inde 276a/06, 292a/06,
293a/14

[=3]

iç-: Yemin etmek.

i.-di (and iç-) 292a/15, 292b/01

[=2]

içtihād: *Ar.* Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme.

i. 298a/12

i. (şem‘-i envārü’l-içtihād)
289b/13

[=2]

içün: Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı

i. 288a/01, 297b/05, 299a/12,
301a/14, 302a/06, 303a/07, 303a/07,
303b/06

[=8]

iftihār: *Ar.* Bir şeyden dolayı kendini yücelmiş saymak, göğsü kabarmak, övünmek.

i. (iftihār it-) 296a/07

[=1]

igen: Daha ziyade.

+de 285b/10

iḥāṭa: *Ar.* Bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme, kuşatma.

i. (iḥāṭa it-) 303b/10

[=1]

iḥdā ve selāşin: *Ar.* Otuz bir sayısı.

i. 283b/06

[=1]

iḥda ve erba‘in ve mi‘eteyn: *Ar.* Yüz kırk bir sayısı.

i. 298a/13

[=1]

iḥrāc: *Ar.* Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.

i. (iḥrāc it-) 300a/04

[=1]

iḥzār: *Ar.* Hazır etme, hazır bulundurma.

i. (iḥzār it-) 291a/05

[=1]

iḥtilāf: *Ar.* Anlaşmazlık, uyuşmazlık.

i. 283b/04

i. (iḥtilāf it-) 280a/10, 281b/11, 290a/01

[=4]

iḥtilāḥ: *Ar.* Karşılaşp görüşme.

i. 285b/11

[=1]

iḥtimāl: *Ar.* Mümkün olma, imkân dahilinde bulunma.

i.+in (iḥtimāl vir-) 276a/10

[=1]

iḥtiyār: *Ar.* Seçme, tercih etme.

i. (iḥtiyār it-) 276a/04, 302a/01

[=2]

iḥdām: *Ar.* Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma.

i. (iḥdām it-) 297a/04

[=1]

iki: Birden sonra gelen sayı.

i. 278a/06, 278b/15, 283b/09, 287b/03, 289a/07, 292b/10, 292b/13, 294b/12, 295b/08, 300a/05, 300a/06, 302b/03

i.+si 276b/03, 278b/02, 302b/07

i.+sinüñ 286a/10

[=16]

iki biñ iki yüz seksen altı: İki bin iki yüz seksen beşten sonra gelen sayı.

i. 287b/07

[=1]

ikinci: İki sayısının sıra sayı sıfatı.

i. 298b/03

i.+si 286a/09, 294a/12, 293b/03, 298b/09, 304a/09

[=6]

iki yüz toḡsan bir: Sıralamada iki yüz doksandan sonra gelen sayı.

i. 283a/01

[=1]

iḡtibās: *Ar.* Alıp faydalanma.

i. 292b/08

[=1]

ile: İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar. 2. İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlar.

i. 276a/01, 275b/08, 275b/15, 277a/01, 278a/13, 278b/05, 278b/13, 280a/08, 282a/11, 282a/11, 282b/01, 282b/11, 282b/11, 284b/14, 287a/02, 288b/07, 288b/08, 290b/10, 292a/11, 295b/12, 297a/13, 298a/15, 297b/01, 297b/04, 297b/13, 299a/04, 300b/06, 301b/09, 301b/09, 302b/02, 302b/08, 302b/09, 302b/11, 302b/12, 303b/08

[=35]

‘ilel: *Ar.* İletler, hastalıklar.

i. (tabīb-i ‘ilel-i aşhāb-ı ahādīşü’n-nebī) 301a/10

[=1]

ilerü: Bir yerin veya şeyin arkası kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf.

i. 276a/03

[=1]

‘ilim: *Ar.* Bilim.

i. 279b/15, 281b/04, 291a/07, 293b/12, 296a/13, 295b/02, 296b/03, 296b/12, 296b/14, 299a/07, 299b/06, 303b/13

i. (cami-i zühd-ü ‘ilm) 289b/08

i. (ehl-i ‘ilm) 300a/14

i. (hāvī-i ‘ilm-i taqṣvā) 283a/11

i. (‘ilm-i azīz) 299a/14

i. (kā‘betü’l-‘amil ve’l-‘ilm) 279b/12

i. (min-‘ilmihī bi’l-‘amile’n-nāki‘) 289b/06

i.+da (‘ilm-i fikh) 293a/15

i. (‘ilm-i dīn) 280b/11

i. (‘ilm ü fażilet) 295a/08

i. (‘ilm-i ḥadīş) 294a/03, 298b/06, 293a/15, 298a/07

i.(‘ilm-i nahiv) 294a/02

i. (‘ilm-i şerīf) 291b/11

i. (‘ilmü’l-hüdā) 294b/01

i. (ma‘den-i ‘ilm-ü ‘amel-i yakīn) 276b/12

i. (menba‘-ı ‘ilm) 276b/11

i. (taḥşīl-i ‘ilm) 299a/12

i.+de(‘ilm-i dīn) 298a/06

i.+de 277a/04

i.+den 284b/12, 296b/15

i.+e 284b/12, 297a/01

i.+i 296a/07, 298a/08

i.+inde 290b/11

i.+ün 296b/13

[=40]

ilit-: Götürmek.

i.-diler 294a/08

[=1]

ilet-: Ulaştırmak, gtrmek.

i.-diler 294b/12

[=1]

illā: *Ar.* Ne olursa olsun, muhakkak.

i. 282b/01, 285a/06

[=2]

iltizām: *Ar.* Birinin veya bir Şeyin tarafını tutmak.

i. (iltizām it-) 295b/04

[=1]

‘**imād**: *Ar.* Direk

i. (‘imād-ı millet) 289a/12

i. (‘imād-ı müslimīn) 298b/13

[=2]

imām: *Ar.* Cemāatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse.

i. 296a/06

i. (el-imāmü’l-ekmel) 301a/12

i. (imām-ı muṭahhar) 289a/09

i. (İmām-ı mu‘azzam) 293a/01, 294b/02

i. (imām-ı rabi‘)298a/01

i. (imām-ı Őāni)294a/13

i. (imāmü’d-dünyā ve’d-dīn) 295a/07

i. (imāmü’l-füru‘-i ve’l- uŐl) 289b/11

i. (imāmü’l-ḥadīŐ) 301a/08

i. (imāmü’l-Medīne)295b/14

i.+larıyla 298b/07

[=12]

imāmet: *Ar.* Din ve māneviyat nderliği.

i. (bāđ-ı imāmet) 289a/15

i. (dürr-i deryā-yı imāmet) 289a/09

[=2]

imāmü’l-mslimīn: Mslmanların imamı.

i. 283a/09, 289b/13, 294b/01, 296a/02, 298a/04, 293b/05

i. (na‘t-ı imāmü’l-mslimīn) 289b/01

[=7]

imān: *Ar.* Allah’a inanma, dīnī inanç.

i.+a 284b/02

i.+a(imāna gel-) 284b/09

[=2]

imtiŐāl: *Ar.* Boyun eğip itāat etme.

i. (imtiŐāl it-) 282b/10

[=1]

in-: AŐađıya doğru gelmek.

i.-di 275b/04

[=1]

‘ināyet: *Ar.* Lutuf, ihsan.

i. (kāmīl-i bār-gāh-ı ‘ināyet)
279b/14

i. (mıṣbāḥ-ı ḥānedān-ı ‘ināyet)
289a/14

i. (revān-ı rāh-ı ‘ināyet) 276b/09

i. (şems-i semā-yı ‘ināyet)
282a/06

[=4]

İncil: Dört kutsal kitaptan Hz. İsa’ya indirileni.

i. 277a/06

[=1]

intihāb: *Ar.* Seçme.

i. (intihāb it-) 304a/05

[=1]

intikāl: *Ar.* Bir yerden başka bir yere, bir durumdan başka bir duruma geçme, göçme

i. (intikāl it-) 301a/01

[=1]

irād: *Ar.* Söyleme.

i. (irād it-) (idüp) 284a/07

[=1]

irādet: *Ar.* İrade.

i. (faḥr-ı erbābü’l-irādet)
289b/04

[=1]

irās: *Ar.* Sebebiyet verme, meydana getirme

i. (irās it-) 301b/11

[=1]

iriş-: Ulaşmak.

i.-di 296b/14

i.-diler 280a/04

i.-düm 296b/06

i.-mişdür 294b/07

i.-mişidi 282b/14, 287b/12,
288b/13, 292b/05, 293b/02, 298a/15,
299a/09

i.-mişler 280b/09, 281b/01,
286a/05, 294a/11, 295b/11, 297b/13

i.-mişlerdür 298a/12

i.-ürler 301b/06

[=19]

irişdür-: Erişmesini sağlamak, ulaştırmak.

i.-e 299b/13

i.-ür 278b/05

[=2]

isbāt: *Ar.* Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.

i. (isbāt it-) 302b/02

[=1]

isim: *Ar.* Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime

i. (ism-i aşlıya) 284b/08

i. (ism-i şerîf) 301b/09

i.+ile 302a/11

i. +leri 284b/02

[=4]

İslām: *Ar.* Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.

i. (ehl-i İslām) 283b/01, 293a/14

i. (kuṭbu'l-İslām ve'l-müslimîn) 284a/15, 292b/15

i. (kuṭbu'l-İslām-ı ve'l-millet) 290b/05

i. (maḳbūl-ı ḳulūb-ı aşḫābü'l-İslām-ı ve'l-müslimîn) 286b/09

i. (mecmu' -i 'ulemā-yı ehl-i İslām) 295a/10

i. (netīcetü'l-İslām ve'l-müslimîn) 277b/04

i. (rūkn-i İslām) 289a/08

i. (şadr-ı zümre-i ehl-i İslām ve'l-müslimîn) 281a/09

i. ('ulemā-yı ehl-i İslām) 291b/06

i. (zübde-i aşḫābü'l-İslām ve'l-müslimîn) 288a/05

i. (zübdetü'l-İslām ve'l-muḥaddişin) 277b/04

i. (zübde-i ehli'l-İslām ve'l-müslimîn) 279b/09

i. (zümertü'l-İslām ve'l-müslimîn) 276b/10

[=14]

isnād: *Ar.* Hādīslerin kimin rivâyeti olduğunu sırasıyla bildirme.

i. (isnād-ı şaḫīḥ) 280b/13

i. +a 300a/11

i. ı 300a/11

[=3]

işneyn ve selāşin: *Ar.* Otuz iki sayısı.

i. 279b/03

[=1]

işneyn ve selāşin ve mi'e: *Ar.* Yüz otuz iki sayısı.

i. 294a/09

[=1]

işneyn ve semānîn ve mi'e: *Ar.* Yüz seksen iki sayısı.

i.+de 293b/01

[=1]

iste-: İstek duymak, arzulamak.

i.-ye 290b/12

i.-yenler 291b/10

[=2]

isti'ānet: *Ar.* Yardım isteme.
i. (isti'ānet it-)302b/13
[=1]
istifāde: *Ar.* Fayda sağlama, faydalanma.
i. (aşhābü'l-istifāde)289b/05
i. (istifāde it-) 292b/08, 293b/11, 299b/07, 303b/01
[=5]
istikāmet: *Ar.* Yön, cihet.
i. (necm-i felek -i istikāmet) 289a/10
[=1]
istimāc: *Ar.* Kulak verme, dinleme.
i. (istimāc it-) 284a/10, 285a/01, 299a/10, 301b/05
[=4]
istimdād: *Ar.* Yardım isteme, imdāda çağırma.
i. 302b/13
i. (istimdād it-) 301b/12
[=2]
istinbāt: *Ar.* Bir sözden, bir işten bir anlam çıkarma.
i. (çerāğ-ı hāne-i istinbāt) 289b/13
[=1]
istinād: *Ar.* Güvenme.

i.+ını 300a/10
[=1]
işbu: Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.
i. 290b/02, 293a/06, 302b/03, 302b/12
[=4]
işit-: Kulak yoluyla duymak.
i.-e (işide) 303a/15, 303a/15
i.-enlere (işidenlere) 301b/11
i.-eydi (işideydi) 299b/06
i.-medüñ 296b/14
i.-mişdür 301b/07
i.-üp (işidüp) 284a/02, 290b/15, 299b/08, 299b/15, 301b/15, 303b/02
i.-ürem(işidürem) 295a/14
[=13]
iştibāh: *Ar.* Şüphe etme, şüphelenme.
i.+ları 278a/08
[=1]
iştihār: *Ar.* Meşhur olma, ünü yayılma
i. ları(āvāze-i iştihār) 303b/08
i. +ları 292b/11
[=1]
it-: Et- yardımcı fiilinin eski şekli.
i.-di (fetḥ it-) 282b/11
i.-di (men' it-) 288b/08

i.-diler 304a/03
i.-diler (‘arz it-) 300b/03,
300b/05, 304a/01
i.-diler (aşıkar it-) 303b/12
i.-diler (cem‘ it-) 303b/10
i.-diler (da‘ vet it-) 292a/05,
294a/08
i.-diler (defn it-) 279b/03,
281b/10, 292b/06, 294a/09, 283b/07,
286a/07, 287b/14
i.-diler (feth it-) 282b/11,
282b/12
i.-diler (feyz it-) 275b/03
i.-diler (hıps it-) 292a/06
i.-diler (hısm it-) 291a/01
i.-diler (i‘ tirāf-ı küllī it-)
300b/14
i.-diler (müshāhede it-) 300b/13
i.-diler (sa‘ y it-) 296b/04
i.-diler (suāl it-)288a/01
i.-diler (şehīd it-) 288b/09
i.-diler (ta‘ bīr it-) 300a/10
i.-diler (ṭaleb it -) 304a/01
i.-diler (tamām it-) 280a/08
i.-diler (teklīf it-) 297a/12
i.-diler (vefāt it-) 277a/12,
279b/03, 281b/09, 282b/13, 286a/06,

287b/11, 287b/15280b/08, 280b/15,
288b/12, 292b/03, 297b/12, 301a/04
i.-dügi (taşnif ü te‘ lif it-)
303b/07
i.-düginüñ 285b/05
i.-dükleri (vefāt it-) 277b/01
i.-düklerinden (‘arz it-) 300b/07
i.-düklerinden (edā it-) 275b/13
i.-düklerinden (vefāt it-) 295b/06
i.-düm (galebe it-) 294a/05
i.-düm (intiḥāb it-) 304a/05
i.-düm (mülāzemet it-) 294a/05
i.-düm (şarf it-) 294a/02,
294a/03
i.-e (rivāyet it-) (ide) 299b/10
i.-ecek (beyān it-) (idecek)
301b/10
i.-ecek (şuru‘ it-) (idecek)
291a/04
i.-ecek (taḫrīr it-) (idecek)
297b/10
i.-eler (ikdām it-) (ideler)
297a/04
i.-eler (istima‘ it-) (ideler)
285a/01, 301b/05
i.-eler (rivāyet it-) (ideler)
304a/03

i.-eler (teveccüh it-) (ideler)
284b/14

i.-elüm (beyān it-) 284a/08

i.-em (redd it-) (idem) 296b/07

i.-en (rivāyet it-) (iden) 292a/01

i.-enlerüñ (hizmet it-)
(idenlerüñ) 278b/01

i.-enlerüñ (‘ arz it-) 300a/13

i.-enlerüñ (rivāyet it-) 284a/10

i.-er (cem^c it-) (ider) 286a/02

i.-er (delālet it-) (ider) 285a/07

i.-er (hizmet it-) (ider) 287a/06

i.-er (irās it-) (ider) 301b/11

i.-er (rivāyet it-) (ider) 287a/14,
278b/03, 280b/14, 285a/05, 285a/14,
287b/15, 288b/04, 288b/07

i.-er (taşnif it-) (ider) 301b/14

i.-er (tiredāzlık it-) (ider)
287a/07

i.-erler (iderler) 297a/04,
302b/14

i.-erler (istifāde it-) (iderler)
299b/07, 303b/01

i.-erler (muşāḥabet it-) (iderler)
285b/07

i.-erler (naql it-) (iderler)
296b/06, 296b/12, 302b/15

i.-erler (rağbet it-) (iderler)
284b/12

i.-erler (rivāyet it-) (iderler)
278a/12, 284a/03, 285b/08

i.-erler (şuru^c it-) (iderler)
297a/09

i.-erler (ta^c zīm it-) (iderler)
297a/01

i.-erler (tiredāzlık it-) (iderler)
287a/09

i.-erlerdi (hizmet it-) (iderlerdi)
278b/02

i.-erlerdi (iftihār it-) (iderlerdi)
296a/07

i.-erlerdi (meşveret it-)
(iderlerdi) 278a/09

i.-erlerdi (şābit it-) (iderlerdi)
280a/15

i.-erlerdi (zabt it-) (iderlerdi)
278a/10

i.-erlermiş (hikāyet it-) 294a/01

i.-erlermiş (mübālağa it-)
294a/07

i.-ermiş (rivāyet it-) (idermiş)
291a/13

i.-erse (zann it-) (iderse) 295b/02

i.-ersin (du^c ā it-) (idersin)
295a/14

i.-eydi (istimā^ç it-) (ideydi)
299a/10

i.-eydi (muşāḥabet it-) (ideydi)
290b/11

i.-mediler (vefāt it-) 287b/01

i.-mek 302b/13

i.-mek (ihzār it-) 291a/05

i.-mek (tafşil it-) 289a/01

i.-mek (ṭayyār it-) 287b/06

i.-mek (te'lif ü tertib it-) 297b/11

i.-memişdür (rivāyet it-)
285b/01, 289a/03

i.-memişidi (fevt it-) 278b/14

i.-memişidi (ḳabül it-) 292a/15

i.-meyüp (ḳabül it-) 292a/06

i.-mez (delālet it-) 285a/06

i.-mez (mülāzemet it-) 285a/04

i.-mezler (fevt it-) 275b/10

i.-mezler (muşāḥabet it-)
285b/11

i.-miş (muḥāşara it-) 276a/14

i.-miş (muḳābele it-) 276a/01

i.-miş (şehid it-) 276b/01

i.-miş (vefāt it-) 281b/13

i.-mişdür (iltizām it-) 295b/04

i.-mişdür (cereyān it-) 301a/01

i.-mişdür (ihāṭa it-) 303b/10

i.-mişdür (ḳaşd it-) 292a/09

i.-mişdür (rivāyet it-) 277a/11,
276b/02, 279a/11, 280b/02, 282b/15,
285b/15, 283b/08, 287b/08, 288b/01

i.-mişdür (sehv u ḡalaṭ it-)
302a/04

i.-mişdür (tahammül it-) 292a/10

i.-mişdür (sefer it-) 303b/07

i.-mişdür (taşavvur it-) 295b/04

i.-mişidi (āḫir it-) 298a/10

i.-mişidi (āzād it-) 290a/07

i.-mişidi (cem^ç it-) 277a/08

i.-mişidi (du^ç ā it-) 290b/02

i.-mişidi (hicret it-) 282a/12

i.-mişidi (rivāyet it-) 277a/08

i.-mişidi (teslīm it-) 280a/13

i.-mişler 278a/08

i.-mişler (bī^ç at it-) 276a/08

i.-mişler (du^ç ā it-) 275b/05

i.-mişler (duḡül it-) 278a/04

i.-mişler (hacc it-) 276a/12

i.-mişler (ḡāsıl it-) 299b/15

i.-mişler (heves it-) 299a/08

i.-mişler (hicret it-) 278a/06

i.-mişler (ḡizmetin it-) 287a/01

i.-mişler (ihṭilāf it-) 280a/10

i.-mişler (ittifāḳ it-) 295a/12

i.-mişler (kabül it-) 293a/12
i.-mişler (katl it-) 280a/03
i.-mişler (küşiş it-) 280b/12
i.-mişler (ri' âyet it-) 283b/02
i.-mişler (ta' yîn it-) 275b/06
i.-mişler (tavattun it-) 285b/06
i.-mişler (te'essüf it-) 281a/02
i.-mişler (teveccüh it-) 280a/09
i.-mişler (vefât it-) 298a/14
i.-mişler (yâd it-) 290b/15
i.-mişlerdür (fâide it-) 303a/09
i.-mişlerdür (ihtilâf it-) 281b/11,
290a/01
i.-mişlerdür (istifâde it-) 293b/11
i.-mişlerdür (muşâhabet it-)
293a/07, 295a/03
i.-mişlerdür (mülâzemet it-)
301a/15
i.-mişlerdür (rivâyet it-)
276b/06, 279a/15, 280b/07, 283a/04,
285b/09, 293a/10, 293b/15, 295a/06,
281b/06, 285a/09, 285a/12, 285b/03,
285b/04
i.-mişlerdür (sefer it-) 303a/08
i.-mişlerdürür (rivâyet it-)
283b/13
i.-mişleridi (da' vet it-) 292a/14
i.-sin (mülâzemet it-) 290b/12

i.-sünler (nazar it-) 291b/10
i.-üp (âgâz it-) (idüp) 300b/09
i.-üp (cem' it-) (idüp) 291b/08
i.-üp (da' vet it-) (idüp) 293a/12
i.-üp (galebe it-) (idüp) 284b/08
i.-üp (haps it-) (idüp) 292b/03
i.-üp (hücüm it-) (idüp) 276a/03
i.-üp (kabül u maqbül it-) (idüp)
292b/14
i.-üp (ihrâc it-) (idüp) 301a/04
i.-üp (ihtiyâr it-) (idüp) 276a/04,
302a/01
i.-üp (imtisâl it-) (idüp) 282b/10
i.-üp (intikâl it-) (idüp) 300a/01
i.-üp (irâd it-) (idüp) 284a/07
i.-üp (isbat it-) (idüp) 302b/02
i.-üp (istifâde it-) (idüp) 292b/08
i.-üp (istimâc it-) 284a/10
i.-üp (istimdâd it-) (idüp)
301b/12
i.-üp (ittifak it-) (idüp) 300a/10
i.-üp (kabül it-) (idüp) 304a/02
i.-üp (kaşd it-) (idüp) 276a/14
i.-üp (mülâzemet it-) (idüp)
303b/13
i.-üp (rücûc it-) (idüp) 291b/06
i.-üp (şefkat it-) (idüp) 284b/06

i.-üp (yād it-) (idüp) 285a/01,
285a/09

i.-üp (yād-āverlik it-) (idüp)
302b/12

[=227]

i‘tirāf: *Ar.* Bir kimsenin başkalarına söylemek istemediği bir gerçeği veya suçu artık saklamaktan vazgeçip açıklaması.

i. (i‘tirāf-ı küllī it-) 300b/14

[=1]

ittifāk: *Ar.* Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.

i. 300a/07, 300a/14

i. (ittifāk it-) 295a/12, 300a/09

[=4]

‘izām: *Ar.* Büyüklük, ululuk.

i. (mefāḥarü’l-‘ulemā-i’l-‘izām)
286b/06

i. (mu‘azzezü’s-selāṭini’l-‘izām)
296a/01

i. (‘ulemā-yı ‘izām) 301b/07,
301b/08

i.+uñ (fuḫahā-yı ‘izām) 276b/07,
277b/03, 279b/06, 281a/02, 281b/14,
283a/05

[=10]

‘izz: *Ar.* Yücelik, ululuk

i. (‘izz-i ḫuzūr) 299b/06

[=1]

‘izzet: *Ar.* Hürmet, saygı.

i.+de (şadr-ı ‘izzet) 297a/08

i. (dürr-i baḥr-ı ‘izzet) 298b/13

[=2]

kā‘be: *Ar.* Mukaddes sayılan yer.

k. (kā‘betü’l-‘amil ve’l-‘ilm)
279b/12

[=1]

kābil: *Ar.* Olabilir, mümkün.

k.291a/05

k. (kābil ol-) 292a/08

[=2]

kābile: *Ar.* Aynı soydan gelen ve bir başkanın yönetiminde yaşayan göçebe topluluk, boy.

k.+nüñ 299a/06

[=1]

kābr: *Ar.* Mezar.

k. (kābr-i şerif) 297b/08

[=1]

kābül: *Ar.* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma.

k. 292b/14

k. (kābül it-) 292a/06, 292a/15,
293a/12, 304a/02

k. (maḫbül u kābül-ı seyyidi’l-
evvelin ve’l-aḫirin) 288a/06

[=6]

ķadar: *Ar.* Ölçüsünde, derecesinde.

k. 275b/10, 295a/08, 295b/05,
295b/09, 296b/04

[=5]

ķadd: *Ar.* Boy.

k. 290b/06

[=1]

ķādī: *Ar.* İslâm hukûkuyle yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü dâvâyı halletmek üzere devlet tarafından tâyin edilen memur.

k. 279b/01, 293a/13, 292b/01,
292b/02

[=4]

ķādīyu'l-ķuzât: *Ar.* Kadıların kadısı, en büyük kadı.

k. 293a/14

[=1]

ķadīm: *Ar.* Geçmişî uzun zamâna dayanan, eski.

k. (sâlik-i beydâ-yı ķadīm)
282a/01

[=1]

ķādīr: *Ar.* Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan.

k. 285b/02

k. (ķādīr olın-) 300a/06

[=2]

ķāfi: *Ar.* Yeterli.

k.+dür 304a/07

[=1]

ķāfiye: *Ar.* Manzum yazılarda mısra sonlarındaki -aynen tekrar edilen kelime ve eklerle olmamak şartıyla- ses benzerliği.

k. 276b/08

[=1]

ķahr: *Ar.* Gâlip gelip ezme, perîşan etme.

k. 282b/11

[=1]

ķā'inât: *Ar.* Yaratılmış şeylerin hepsi, âlem.

k. (ķātīb-i mektûbât-ı server-i
ķā'inât) 280a/03

k. (server-i ķā'inât) 297b/07

[=1]

ķal-: Zaman veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak.

k.-madı 283a/15

k.-mamışdur 300a/02

k.-mışıdı 280a/04

[=3]

ķal'a: *Ar.* Kale.

k. (ḳal' a-i Ḥayber) 282a/12

[=1]

kāmīl: *Ar.* İlim, fazilet ve hünere sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş kimse.

k. 281a/07, 283a/08, 291a/07, 298a/07, 303a/04

k. (kāmīl-i bār-gāh-ı 'ināyet) 279b/14

[=6]

kān: *Ar.* Mâden yatağı.

k. (gevher-i kān-ı fütüvvet) 289a/10

[=1]

ḳanda: Nerede.

k. 278b/12, 284b/05, 284b/13, 296b/08, 299b/05

k.+dur 296b/09

[=6]

ḳapu: Kapı.

k.+da 297b/02

k.+sı 297a/10, 297a/15

k.+sında 297b/03

k.+ya 297a/11

[=5]

kār-gāh: *Far.* İş yeri, fabrika

k. ('āmil-i kār-gāh) 279b/14

[=1]

ḳarındaş: Kardeş.

k.+ı 276b/04

k.+um 288b/05, 278a/13

[=3]

ḳarşu: Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.

k. 297a/11

[=1]

ḳaşd: *Ar.* Öldürme, yaralama veya zarar vermeye teşebbüs etme.

k. (ḳaşd it-) 276a/14

k.+ın (ḳaşd it-) 292a/09

[=2]

ḳaşr: *Ar.* Köşk.

k.+da 287b/13

[=1]

kāşif: *Ar.* Bilinmeyen bir şeyi, bir yeri, bir ülkeyi bulan, keşfeden kimse.

k. (kāşif-i ḳına' -ı muḥazzarāti'l-me' ānī) 294a/15

k. (kāşif-i rumūz-ı Ḥazret-i Furḳān) 289b/04

[=2]

keşşāf: *Ar.* Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkararak kimse.

k. (keşşāf-ı müşkilāt-ı Ḳurān-ı 'azīm) 294a/13

[=1]

kaṭāʿ ā: *Ar.* Asla.

k. 275b/07, 284b/15

[=2]

kaṭb: *Ar.* Arslan.

k. (kaṭb-ı felek-i dīn) 303a/01

[=1]

kaṭır: Atgillerden, kısırak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan.

k. 297b/02

k.+ı 297b/04

[=2]

kātib: *Ar.* Yazan, yazıcı.

k. (kātib-i levḥi'l-mübīn) 279b/07

k. (kātib-i mektübāt-ı server-i kā'ināt) 280a/02

k. (kātib-i muṣḥāf) 280a/02

k. (kātib-i vahiy) 280a/02

[=4]

kaṭl: *Ar.* Öldürmek.

k. (kaṭl it-) 280a/03

[=1]

kaṭre: *Ar.* Damla.

k. 301a/01, 275b/02

[=2]

kaṭl: *Ar.* Söz, kelâm.

k. (kaṭl-ı evvel) 277b/01, 279b/05, 280b/11

k.+ine 291b/06

[=4]

kaṭd-ı ḥayat: Hayatta olduğu müddetçe, yaşadıkça anlamına gelir.

k.+da 295b/05

[=1]

kaṭā: *Ar.* Eskiden memleketin idâri taksîmâtında bir kadının hükmü ve idâresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık.

k. 292a/05, 293a/12, 294a/07

k.+sına 292a/14

k.+ya 292a/08

[=5]

kaṭi: Kedigiller familyasının evcilleşmiş yegâne türü olan meşhur hayvan.

k. 284b/05

[=1]

kaṭm: *Ar.* Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz.

k.+ı 302a/14, 302b/01

k.+ında 291b/07

k.+uñ 302a/15, 302b/01

[=6]

Kelām-ı Mecīd: Kur'an-ı Kerim.

k.278b/09

[=1]

kemāl: *Ar.* Bir kimsenin mânevî meziyetler, ahlâk, ilim ve fazîlet bakımından tam bir olgunluğa erişmiş olması durumu.

k. (maẓhar-ı faẓl u kemāl)
276b/11

k.+in 300b/13

k.+iyle 283b/01

[=3]

kemālât: *Ar.* Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.

k. (müstecmi' el-kemālât-ı ve'l-
ḥaḳâyıḳ) 279b/10

k. (mecma' ü'l-kemālatü'l-
ünsiyye)289b/08

m. (mükemmilü'l-kemālât-ı
ve'l-^cavārif) 277b/04

[=3]

kendü: Kişinin öz varlığı.

k. 278a/07, 278b/08, 280a/15,
285b/13, 287a/12, 287a/15, 287b/14,
295a/06, 294b/09, 297b/05, 303b/03

k.+ler 276a/09, 303b/07

k.+lerine 297a/06

[=14]

kerāmet: *Ar.* Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş.

k. (kerāmet vir-) 295a/08

[=1]

kere: *Ar.* Defa, kez.

k. 287b/03, 302a/08

[=2]

kerem: *Ar.* Cömertlik.

k. (baḥr-ı sıdk u kerem) 276b/08

k. (mecmu'a-i kerem ü ḥilm)
289b/08

k. (nüşende-i deryā-yı kerem)

[=3]

kerīm: *Ar.* Kerem sâhibi, cömert.

k. (ḥallâl-ı mu'zalât-ı kitâb-ı
kerīm) 294a/14

k. (meşâyiḥ-i kerīm) 295a/10

[=2]

kesil-: Bıçak, makas, balta vb. bir âletle ikiye ayrılmak.

k.-sün 292a/11

[=1]

keşir: *Ar.* Çok, bol

k. (keşiretü'n-naḳil) 286a/14

k. (‘ārifetü’l-eş‘ār-ı ve’l-aḥbār-ı keşiret) 286a/15

k.+e(aḥādīş-i keşir) 281b/04

k.+e(cemā‘at-ı keşir) 277a/11,
283b/12

[=5]

kevkeb: *Ar.* Yıldız.

k. (kevkeb-i nūr-ı Muştafa) 298b/10

k. (kevkeb-i semā-yı millet) 289a/10

[=2]

keys: *Zeka, kavrayış.*

k. (şāhibu’l-fiṭānet-i ve’l-keys) 282a/07

[=1]

kıble: *Ar.* Müslümanların namazda yöneldiği cihet, Mekke şehrinin ve Kâbe’nin bulunduğu yön.

k. (kıbletü’l-vera‘-ı ve’l-ḥilm) 279b/13

k.+ye 278b/15

[=2]

kıdve: *Ar.* Kendisine uyulacak, arkasından gidilecek kimse.

k. (kıdve-i aşhābü’l-fetvā)296a/02

k. (kıdve-i aşhāb el-mütecerriddin) 279b/07

k. (kıdvetü’l-ubbād)301a/09

k. (kıdve-i ‘ulemāi’l-mütebaḥḥirīn) 288a/04

k.(kıdve-i aşhāb-ı vefā) 298a/02

[=5]

kıl-: *Edâ etmek, yerine getirmek.*

k.-mayınca (namāz kıl-) 300a/06

k.-mışdı (namāz kıl-) 278b/15

k.-ur (namāz kıl-) 300a/05

[=3]

kına‘: *Ar.* Örtü.

k. (kāşif-i kına‘-ı muḥazzarāti’l-me‘ānī) 294a/15

[=1]

kındil: *Ar.* Sıvı hâlindeki yağa batırılmış bir fitilin yanması sûretiyle ışık veren aydınlatma âleti.

k. (kındil-i cāmi‘-i şerī‘at) 298b/14

[=1]

kıra‘at: *Ar.* Okumak işi, okuma.

k. (ḥāfız-ı kıra‘atü’l-Ḳurāni’l-Kerīm) 289b/10

[=1]

kışsa: *Ar.* Hikâye, rivayet.

k. 278a/01

[=1]

kıyām: Ar. Namazda ayakta durma ve namazın ayakta kılınan kısmı.

k. 275b/08, 275b/11

k.+da 275b/11

[=3]

ki: Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan; özneyi, tümleci güçlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlayan bağlama edatı.

k. 286b/13, 290b/09, 297b/03, 297b/05, 299b/09, 301b/14, 304a/04

[=7]

kibār: Büyükler, ulular.

k. (şahābī-i kibār) 284a/01

k.+dan (meşayih-i kibār) 299a/14

k.+dan (şahābī-i kibār) 291a/09

[=3]

kim: bk. ki.

k. 275b/03, 275b/11, 277a/03, 278a/04, 278a/12, 279a/02, 279a/02, 279a/03, 279a/04, 279a/05, 279a/07, 278b/01, 278b/03, 278b/04, 278b/04, 278b/06, 278b/08, 278b/10, 278b/12, 280a/03, 280b/14, 280b/14, 282a/11, 281b/02, 281b/12, 283a/14, 283a/15, 282b/09, 284a/01, 285a/15, 284b/05, 284b/13, 284b/15, 286a/03, 286a/04, 286a/10, 285b/05, 285b/13, 287a/01,

287a/03, 287a/08, 286b/02, 288a/01, 288a/02, 288a/02, 287b/04, 287b/15, 287b/15, 288b/05, 288b/07, 290a/05, 291a/12, 291a/15, 290b/02, 290b/10, 290b/10, 290b/11, 290b/13, 292a/07, 292a/09, 292a/10, 292a/15, 291b/03, 292b/01, 292b/10, 294a/01, 294a/04, 295a/09, 295a/13, 295a/14, 295a/15, 294b/08, 295b/02, 295b/05, 295b/09, 297a/02, 297a/03, 297a/12, 297a/13, 296b/02, 296b/04, 296b/07, 296b/08, 296b/09, 296b/11, 296b/14, 296b/14, 298a/06, 297b/06, 297b/06, 299a/01, 299a/04, 299a/07, 299a/09, 298b/05, 300a/04, 300a/08, 300a/12, 300a/12, 299b/05, 299b/09, 299b/11, 299b/14, 302a/07, 302a/09, 302a/14, 301b/04, 301b/15, 303a/14, 303a/15, 302b/01, 304a/03, 304a/06, 304a/07, 303a/14, 303a/15

[=118]

kim: Hangi kimse.

k.+dür 278b/06, 295a/14

[=2]

kimesne: bk. kimse

k. 278a/02, 283b/02, 285b/10, 291a/08, 291a/09, 296b/08, 300a/15, 299b/06, 303a/15, 303a/15

k.+ler 298a/10

k.+yi 302a/10

[=12]

kimse: Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k. 278b/01, 278b/04, 278b/07, 283a/15, 285a/03, 285a/06, 285a/15, 295b/03, 299b/11

k.+dür 295a/15

k.+nüñ 290a/12

k.+ye 279a/05

[=12]

kirām: *Ar.* Soyu temiz, şerefli kimseler.

k. (merci' ü'l-ḥulefā-yı el-kirām) 296a/01

k.+dan (efāzıl-ı kirām) 293a/10

k.+dan (kümmel-i kirām) 301b/07

k.+dan (şahābī-i kirām) 276b/07, 277b/02, 279b/06 281a/02, 281b/14, 283a/05, 285a/03

k.+ı (şahābī-i kirām) 279a/08

[=11]

kişi: Şahıs, kimse.

k. 285a/10, 287a/15, 290b/11, 299a/10, 299b/08 300b/04

k.+den 300a/15

k.+ler 287a/08, 296a/13, 303b/02

k.+lere 304a/07

k.+lerüñ 291b/04

k.+nüñ 291b/03, 300a/12

k.+ye 279a/05

[=15]

kitāb: *Ar.* Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün.

k. 291b/08, 293b/12, 302a/03, 301b/10

k. (ḥallāl-ı mu'zalāt-ı kitāb-ı kerīm) 294a/14

k. (kitāb-ı müsteṭāb) 301a/01

k.+a 291b/10

k.+da 304a/07

k.+dan 291a/07

k.+ı (kitāb-ı müsteṭāb) 303b/15

k.+ında 287a/14

k.+ından 302a/03

k.+ları (kitāb-ı müsteṭāb) 303b/07

k.+ları 296b/03

k.+larından 303b/14

k.+larını 303b/12

[=17]

kitāb-ı Muvattā: İmam Mâlik'in sahih rivayetleri derlediği eseri.

k. 298b/06

[=1]

ko-: İsim vermek.

k.-mişlar 293a/14

[=1]

kol: İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı.

k.+undan 291b/14

[=1]

koltuk: Vücutta omuz başının altında kolun gövde ile birleştiği yer.

k.+ında (koltuğında) 290b/01

[=1]

korķu: Bir tehlike veya tehlike ihtimâli karşısında duyulan ürkütücü duygu.

k.+sından 275b/09

[=1]

koy-: 1. Bırakmak, yerleştirmek.

k.-dılar 275b/01

k.-mişıdı 283b/02

2. İsim vermek, adlandırmak.

k.-mişlar 291b/09

[=3]

kör: *Far.* Görme duyusundan mahrum olan, görmeyen.

k.sun (kör ol-) 292a/10

[=1]

köy: *Far.* Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen yerleşim birimi.

k. 294b/14

k.+inden 293b/06

[=2]

kucak: Vücûdun açılmış durumdaki kollarla göğüs arasında kalan kısmı.

k.+ına (kucagina) 290a/14

[=1]

ķudsî: *Ar.* Mukaddes, kutsal.

k. (mehbiṭü'l-envâri'l-ķudsîyye) 289b/07

k. (mütemekkîn-i sâḥa-i bâr-gâh-ı ķuds) 281a/06

[=2]

küh: *Far.* Dağ.

k. (küh-ı vefâ) 289a/11

[=1]

kul: Başka ülkelerden esir olarak alınan köle.

k.+larından 290a/04

k.+undan 296a/09

[=2]

ķulüb: *Ar.* Kalpler.

k. 276b/10

k. (ķulüb-ı zümertü'l-İslâm) 277b/05

k. (maķbül-ı ķulüb-ı aşḥâbü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 286b/09

k. (maḳbūl-ı ḳulūb-ı ümmet)
288a/08

k. (mirāt-ı ḳulūbu'l-mü'minīn)
286b/04

k. (sulṭān-ı memālikü'l-ḳulūb)
286b/09
[=5]

Ḳur'ān: *Ar.* Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslām dīninin temel kitabı.

k. (ser-maḥfil-i meclis-i Ḥazret-i
Ḳur'ān) 277b/10
[=1]

ḳurrā: *Ar.* Kur'ān-ı Kerīm'i usūlüne uygun şekilde okuyan hâfizlar.

k. (seyyid-i ḳurrā) 281a/14
[=1]

ḳurre: *Ar.* Parlaklık.

k. (ḳurre-i 'ayn-i ḥaḳīḳat)
281a/04

k. (ḳurret-i 'ayn-i aṣḥābü'l-
müfessirīn) 277b/09

k. (ḳurre-i 'ayn-i ṭarīḳat)
303a/02, 303a/02
[=4]

ḳuru: Nemi, suyu olmayan.

k. 297a/03
[=1]

ḳuru-: Hayâtiyetini kaybetmek.

k.-sun 292a/09
[=1]

ḳuṭb: *Ar.* Merkez nokta.

k. (ḳuṭb-ı felek-i dīn) 281a/03
k. (ḳuṭbu'l-İslām ve'l-müslimīn)
284a/15, 292b/15

k. (ḳuṭbü'l-İslām ve'l-millet)
290b/05
[=4]

kükçek: Küçük.

k. 297a/06
[=1]

küllī: *Ar.* Bütüne âit, bütünle ilgili.

k. (i' tirāf-ı küllī it-) 300b/14
k. (mübāyenet-i küllī) 302b/03
k. (tebāyün-i küllī ol-) 302b/07
[=3]

kümmel: *Ar.* Olgun kimseler, kâmilller.

k. (kümmel-i kirām) 301b/07
[=1]

künyet: *Ar.* Bir kimsenin adı, soyadı, doğumu, memleketi, mesleği ve işi gibi huhusiyetlerini gösteren kayıt.

k. 286b/13
k. (künyet-i şerīfe) 284b/07
k. (künyet vir-) 284b/05

k.+ile 302a/10

k.+leri 301b/09

k.+lerini 275b/06

[=6]

kürsî: *Ar.* Makam.

k. 299a/05

[=1]

küşîş: *Far.* Çalışma, uğraşma, çabalama.

k. (küşîş it-) 280b/12

[=1]

küttâb: *Ar.* Kâtipler, yazıcılar.

k. (küttâb-ı müstetâb) 277a/05

[=1]

kütüb: *Ar.* Kitaplar.

k. (kütüb-i mu' teber) 290b/04

[=1]

lafz: *Ar.* Söz, kelime

1. (lafz-ı dürer-bâr-ı Hâzret-i Mustafâvi) 284a/02, 284a/09

[=2]

lahza: *Ar.* Zamânın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an.

1. 276a/06

[=1]

lañif: *Ar.* Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sâhip olan, hoş, nâzik, yumuşak.

1. (zat-ı lañif-ü şerif) 291b/05

1.+leriyle (elkâb-ı lañif) 286a/11

[=2]

lañife: *Ar.* Güldürmek, eğlendirmek amacıyla söylenen güzel ve nükteli söz.

1.+leri(evşâf-ı lañife) 286b/03

[=1]

lâzım: *Ar.* Gerekli.

1. 300a/05

1. (lâzım gel-) 302b/04, 302b/07

[=3]

leşker: *Far.* Asker.

1. (leşker-i firāvân) 276a/06

[=1]

leñâif: *Ar.* İnsanda ilâhî hakikatleri idrak ve müşâhede eden kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ vb. mânevî melekeler.

1. (sebzezâr-ı leñâif) 289a/15

[=1]

lezzet: *Ar.* Herhangi bir şeyden alınan zevk, haz, safâ.

1.+i 296b/13

[=1]

libâs: *Ar.* Elbise, giyecek şey.

1. (vefâhirü'l- libâs) 297a/05

[=1]

ma' ahāzā: *Ar.* Bununla birlikte.

m. 276a/09, 302b/04

[=2]

ma' ālim: *Ar.* Dini inançlara dair meseleler.

m. (‘ālim-i ma' ālim-i şerī'at)
283a/09

m. (mu' lin-i ma' ālim-i minnet)
276b/11

[=2]

ma' ānī: *Ar.* Anlamlar.

m. (baħr-ı ma' ānī) 294a/13

[=1]

ma' ārif: *Ar.* İlim ve tekniğin öğrenilmesiyle elde edilip insanlığın yararına kullanılan hüner, sanat ve bilgiler.

m. 303b/14

m. (çeşme-i zülāl-i ma' ārif)
289a/15

m. (‘ārif-i ma' ārif-i Rabbānī)
282a/02

m. (‘ārif-i ma' ārif-i tarīkat)
283a/09

m. (el-ma' ārif -i ve'l-fazāil)
279b/10

m. (hādī-i ma' ārif-i yaqīn)
301a/12

m. (menba' -ı zülāl-i ma' ārif-i
Ḥazret-i Muştafavī) 298b/11

m. (menba' ü'l-ma' ārifī'r-
Rabbāniyye) 289b/06

[=9]

Ma' ārif : Metne göre İbn-i Kuteybe ait eser.

m. 287a/14

[=1]

mā-beyn: *Ar.* İki şeyin arası.

m.+i 295b/12, 297b/14, 298b/01

m.+inde 278b/06, 288a/02,
302b/03

[=6]

ma' būd: *Ar.* Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye lâyık olan, kendisine ibâdet olunan varlık, ilâh, Allah.

m.+ı 278b/09

[=1]

mādam: *Ar.* Çünkü, değil mi ki.

m. 286b/13

[=1]

ma' den: *Ar.* Maden.

m. (ma' den-i cevāhir-i kelimāt-ı
ṭayyibāt-ı Ḥazret-i nebevī) 298b/11

m.(ma' den-i ḥaşāilü'l-'izzü'l-
ekrem) 277b/11

m. (ma' den-i 'ilm-ü 'amel-i yakîn) 276b/12

m.(ma' denü'l-le'tâifü's-sübhâniyye) 289b/07

m. (ma' den-i zühd ü tã'at) 286b/07

[=5]

maḥāfil: *Ar.* Bir araya gelinerek konuşulup görüşülen ve çeşitli konularda fikir alışverişinde bulunulan yerler.

m. (şadr-nişin-i maḥāfil-i bezm-i cem' -i üns) 281a/06

[=1]

māh-ı şevvāl: Arabî ayların, ramazanla zilkāde arasında kalan ve ilk üç günü ramazan bayramı olan onuncusu.

m.+ün 301a/01

[=1]

māh-ı zi'l-ḥicce: Arabî ayların, zilkāde ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü kurban bayramı olan on ikincisi.

m. 277a/12

[=1]

māhir: *Ar.* Usta, becerikli.

m. 298a/07

[=1]

maḥmūd: *Ar.* Övülmüş methedilmiş, methe ve övgüye değer.

m.(maḥmudetü'l-evşāf) 277b/07

m.(maḥmudetü'l-evşāf-ı ve'l-aḥlāk) 281a/07

[=2]

maḥrem: *Ar.* Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen.

m. (maḥrem-i ḥarem-i ḥarīm-i seyyīdi'l-mürselin) 286b/08

m. (maḥrem-i ḥaremü'l resül) 284b/01

[=2]

maḥşūş: *Ar.* Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgü.

m. 287a/08

[=1]

maḥz: *Ar.* Saf, sırf, hâlis.

m.+dur(ḥaṭā-yı maḥz) 302b/04

[=1]

maḥāl: *Ar.* Söz, lakırdı.

m. (mecma'ü'l-maḥāl-i ve'l mefāḥir) 298a/04

[=1]

maḥām: *Ar.* Durulacak yer, durak, mekân.

m.+da 289a/01

[=1]

maḳāmāt: *Ar.* Makamlar, mevkiler.

m. (müstaʿlî-i maḳāmāt-ı münîfe) 288a/10

[=1]

maḳbûl: *Ar.* Kabul edilen, reddedilmeyen.

m. 276b/10, 292b/14

m. (maḳbûl-ı erbâb-ı tarîkat) 286b/07, 294b/04

m. (maḳbûl-ı ḳulüb-ı ümmet) 288a/08

m. (maḳbûl-ı ḳulüb-ı aşḫâbü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 286b/09

m. (maḳbûl u ḳabûl-ı seyyîdi'l-evvelîn ve'l-aḫirîn) 288a/06

[=7]

ma'ḳûl: *Ar.* Akla uygun, akla yatkın gelen.

m. (ʿâlimü'l-ma'ḳûl-ı ve'l-menḳûl) 289b/11

m.+dur 302b/06

[=2]

mâlik: *Ar.* Bir şeye sâhip olan kimse, sâhip.

m. (mâlik-i memâlik-i muşafavî) 283a/07

[=1]

ma' nâ: *Ar.* Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam.

m.+sında 302a/15

m.+sını 302b/02

[=2]

mânend: *Far.* Benzer, eş.

m. (mânend-i cüllâb) 275b/02

m. (mânend-i zülâl) 276b/12

[=2]

manzur: *Ar.* Bakılan, görülen.

(manzur-ı naẓar-ı şerîf-i resûl-i Rabbü'l-ʿâlemîn) 276b/10, 277b/05

[=2]

ma' rifet: *Ar.* Bilgi, ilim.

m. (taḫşîl-i ma' rifet) 303b/06

[=1]

marzîye: *Ar.* "Nefs-i marzîyye" sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden altıncısı.

m. (marzîyetü'l-aḫlâḳ-ı fi'l-âfâḳ) 277b/07

m. (marzîyetü's-secâyâ) 281a/07

[=2]

marzî: *Ar.* Beğenilen, uygun bulunan, hoşnut olunan, rızâ gösterilen.

m. (marzîyü'ş-şemâil) 298a/03

[=1]

maşdüka: *Ar.* Asıl, gerçek.

m. (masdüka-i hadîş-i şaḥîḥ)
284a/13

[=1]

māşîr: *Ar.* Sürüp giden.

m. 289a/06

m. (menba' ü'l-mekârim ve'l
maşîr) 298a/03

[=2]

matara: *Ar.* Askerlikte, yolculukta bele,
boyuna veya atların eyer kaşlarına
asılarak kolayca taşınabilen, deri,
mâden vb. şeylerden yapılmış su kabı.

m. 278a/09

[=1]

maṭlûb: *Ar.* İstenilen şey.

m. 288a/08

[=1]

maẓhar: *Ar.* Bir şeyin görüldüğü yer.

m. (maẓhar-ı faẓl u kemâl
276b/11

[=1]

me'ânî: *Ar.* Manalar, Anlamlar.

m. (kâşif-i kına' -ı muḥazzarâti'l-
me'ânî) 294a/15

[=1]

mebâlig: *Ar.* Paralar, akçeler.

m. (bâlig-i mebâlig-i zühd ü
ṭâ' at) 288a/11

[=1]

mebânî: *Ar.* Temeller, esaslar, asıl olan
kurallar

m. (bânî-i mebânî-i şerî' at)
277b/06

[=1]

mebnî: *Ar.* Yapılmış, kurulmuş, binâ
edilmiş.

m. 289a/07

[=1]

meclis: *Ar.* Bir konuyu konuşmak,
görüşmek için yapılan toplantı.

m. (meclis-i şerîf) 291a/01

m. (mişbâḥ-ı meşâbiḥ-i meclis-i
aşḥâbü'l-müfessirîn) 286b/05

m. (ser-ḥalka-i meclis-i Ḥazret-i
Furkân) 277b/10

m. (ser-maḥfil-i meclis-i Ḥazret-
i Ḳur'ân) 277b/10

m.+de 300a/12

m.+e 296b/10

m.+i 300a/14

m.+inde 290b/14

m.+lerine 291a/02

[=9]

mecma': *Ar.* Toplanılan yer, toplantı yeri.

m. (mecma' -i meḥāsini'ş-şiyem)
277b/11

m. (mecma' ü'l-ḥaḳāyık)
282a/03

m. (mecma' -i sünen-i
Muḥammedī) 301a/11, 298b/12

m. (mecma' ü'l-kemālatü'l-
ünsiyye) 289b/08

m. (mecma' ü'l-maḳal-i ve'l
mefāḥir) 298a/04

m.+da 300a/15

[=8]

mecmu': *Ar.* Bir araya getirilmiş,
toplanmış, cemedilmiş.

m. (mecmu' -i ḥalāyık) 292b/07

m. (mecmu' -i 'ulemā-i ehl-i
İslām) 295a/10

[=2]

mecmū'a: *Ar.* Düzenli bir şekilde
toplanıp biriktirilmiş, bir araya
getirilmiş şeylerin tamâmı.

m. (mecmu'a-i kerem ü ḥilm)
289b/08

[=1]

mecrā: *Ar.* Su yatağı, su yolu.

m.+sında 284b/09

[=1]

medḥ: *Ar.* Övme, birinin iyi şeylerini
söyleme.

m.+inde 291a/03, 294a/06

[=2]

mefāḥir: *Ar.* Övünülecek, iftihar
edilecek şeyler.

m. (mefāḥarü'l-'ulemā-i'l-'izām)
286b/06

m. (mecma' ü'l-maḳal-i ve'l
mefāḥir) 298a/04

[=2]

meḥāsın: *Ar.* İyilikler, mânevî
güzellikler.

m. (mecma' -i meḥāsini'ş-şiyem)
277b/11

[=1]

mehbiṭ: *Ar.* İnecek yer, iniş yeri.

m. (mehbiṭü'l-envāri'l-ḳudsiyye)
289b/07

[=1]

mekārim: *Ar.* Cömertlik, kerem.

m. (cāmi' -i mekārimü'l-aḥlāḳ)
298a/03

m. (menba' ü'l-mekārim ve'l
maşir) 298a/03

[=2]

mektüb: *Ar.* Başka yerde bulunan bir
kimseye haber ulaştırmak, hal hatır
sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla

elden yâhut posta aracılığı ile gönderilen yazılı kâğıt, nâme.

m. 282b/09

m.+ları 300a/13

[=2]

mektübât: *Ar.* Mektuplar, yazılı kâğıtlar.

m. (kâtib-i mektübât-ı server-i kâ'inât) 280a/02

[=1]

melik: *Ar.* Hükümdar, pâdişah, hâkan.

m. (melik-i Afrikiyye) 276a/03, 276a/04

m. (melikü's-şifât) 281a/05

m. (melikü's-simât) 281a/06

[=4]

memâlik: *Ar.* Memleketler, ülkeler.

m. (mâlik-i memâlik-i muşafâvî) 283a/07

m. (sulţân-ı memâlikü'l-ķulüb ve'l-mesâlik) 286b/09

m.+i (serhadd-i memâlik) 291a/06

[=3]

men^ç: *Ar.* Yasaklama, engelleme, önleme.

m. (men^ç it-) 288b/08

[=1]

menâķıb: *Ar.* Menkıbeler, din büyükleri, kahramanlar, târihî şahsiyetler gibi kimselerin üstün yaşayışlarıyla ilgili fıkralar, hikâyeler.

m. 287b/05

m. (ħavî-i menâķıb-ı aķlâķ-ı Muşafıyye) 281a/11

m. (ħavî-i menâķıb-ı Muşafavî) 288a/06

m. (menâķıb-ı şerh) 291a/04

m. (menâķıb u evşâf) 288b/11

m. (menâķıb-ı hikâyât) 300b/15

m. (menâķıb-ı şerif) 302b/09

m.+ı 297b/09

m.+ını 291b/09

m.+ınıñ 283b/05

m.+ları 289a/06, 288b/15

m.+unuñ 279a/06

[=13]

menba^ç: *Ar.* Bir suyun kaynayıp çıktığı yer, pınar, kaynak.

m. (menba^ç -ı ç ilm) 276b/11

m. (menba^ç -ı vera^ç) 286b/07

m. (menba^ç -ı zülâl-i ma^ç ârif-i Ĥazret-i Muşafavî) 298b/11

m. (menba^ç ü'l-ma^ç ârifi'r-Rabbâniye) 289b/06

m. (menba[‘]ü’l-mekārim ve’l maşīr) 298a/03

[=5]

menzilet: *Ar.* Rütbe, makam.

m.+de(‘ulüvv-i menzilet) 300b/13

[=1]

merci[‘]: *Ar.* Dönülecek, rüçü edilecek yer.

m. (merci[‘]ü’l-ḥulefā-yı el-kirām) 296a/01

[=1]

merd: *Far.* Yiğit, cesur kimse.

m. 290b/08

[=1]

merdlik: Mert olma durumu, yiğitlik.

m.+inde(merdliginde) 295a/11

[=1]

mertebe: *Ar.* Kademe, derece, basamak.

m. 290b/02

m.+de(nihāyet-i mertebe) 300b/12

[=2]

mesā[‘]ī: *Ar.* Çalışmalar, emekler.

m. (sā[‘]ī-i mesā[‘]ī-i ṭarīkat) 277b/06

[=1]

mesā[‘]īl: *Ar.* Meseleler.

m. 292b/13

[=1]

menḳül: *Ar.* Bulunduğu yerden başka bir yere taşınmış, nakledilmiş.

a. (‘ālimü’l-ma[‘]ḳül-ı ve’l-menḳül) 289b/11

[=1]

meşābih: *Ar.* Aydınlatma araçları, kandiller, meş’aleler.

m. (mışbāḥ-ı meşābih-i meclis-i aşḫābü’l-müfessirīn) 286b/05

[=1]

mesālik: *Ar.* Tutulan, benimsenen yollar, sistemler.

m. (sālik-i mesālik-i ḥaḳīkat) 284a/15

m. (sālik-i mesālik-i Ḥazret-i Muḥammedī Muşṭafa) 281a/04

m. (sālik-i mesālik-i nebevī) 283a/07

m. (sultān-ı memālikü’l-ḳulüb ve’l-mesālik) 286b/09

[=4]

meşelā: *Ar.* Misal olarak, örnek olarak.

m. 300a/10

[=1]

meskenet: *Ar.* Allah karşısında aczini, yokluğunu bilme, gerçek zengininin Allah olduğunun ve kulun O’na karşı mutlak

bir ihtiyaç içinde bulunduğunun şuûrunda olma.

m. (müctebā-yı aşhāb-ı tevāzu' u meskenet) 288a/09

[=1]

mesned: *Ar.* Büyük mevki, makam rütbe.

m. (mesned-i rif' at) 297a/08

m.+ine 292a/05, 293a/12, 294a/07

[=4]

Mesned-i şahih: İmam Müslim'in hadis kitabı.

m. 301b/14

[=1]

mesned-nişin: *Ar.* Yüce bir makamda, büyük bir mevkide bulunan.

m. (mesned-nişin-i serir-i eflāk) 279b/15

[=1]

meşari': *Ar.* Doğru ve açık yollar.

m. (şari'-i meşari'-i şeri' at) 284a/15

[=1]

meşayih: *Ar.* Şeyhler.

m. 299a/08

m. (meşayih-i kerim) 295a/10

m. (meşayih-i kibar) 299a/14

m. (meşayih-i müsebba') 290a/05

[=4]

meşhür: *Ar.* Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.

m.+dur 292b/11

[=1]

meşveret: *Ar.* Bir konu hakkında tecrübeli kimselere, o konuyle ilgili olanlara danışma.

m. (meşveret it-) 278a/08

[=1]

metin: *Ar.* Basılmış veya elle yazılmış yazı, yazı parçası.

m. 300a/11

m.+e 300a/11

m.+ini 300a/10

[=3]

mevlānā: *Ar.* Efendimiz, sâhibimiz anlamındaki bu söz, bâzı büyük şeyhlerin ve âlimlerin isimleri başında saygı ifâdesi olarak kullanılır.

m. 289b/14, 294b/04, 296a/03

[=3]

mevleviyyet: Üst seviyede bir müderrislik pâyesi.

m.+ine 300b/14

[=1]

meydān: *Ar.* Üzerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha.

m. (mübâriz-ı meydān-ı mücâhedet) 279b/13

[=1]

mezāhib: *Ar.* Mezhepler.

m. 289a/08

m. (mezāhib-i muhtelif) 291b/01

[=2]

mezāhib-i erba'a: Müslümanlıkta amel ve ibâdetle ilgi olan ve Hanefî, Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî isimleriyle bilinen dört hak mezhep.

m. 298b/07

[=1]

mezheb: *Ar.* Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri.

m.+inde 291b/08

[=1]

mı: Soru edatı.

m.+dur 296b/13

[=1]

mısbâh: *Ar.* Etrâfa ışık veren âlet, aydınlatma aracı, kandil.

m. (mısbâh-ı hânedân-ı 'inâyet) 289a/14

m. (mısbâh-ı meşâbih-i meclis-i aşhâbü'l-müfessirîn) 286b/05

[=2]

Mısrî: Mısır'a ait olan.

m. 297b/02

[=1]

mi: Soru edatı.

m. 290b/09, 296b/14, 302a/07, 302a/08

m.+siñiz 296b/11

[=5]

mikdâr: *Ar.* Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu.

m. 297a/12

m.+ı 276a/02, 277a/07, 301a/06

[=4]

millet: *Ar.* Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan ve aralarında dil, din, târih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus.

m. (imâd-ı millet) 289a/12

m. (kevkeb-i semâ-yı millet) 289a/10

m. (kuṭbü'l-İslâm ve'l-millet) 290b/05

m. (tulüb-ı aşhâb-ı millet) 288a/08

m. (tūṭī-i şekeristān-ı millet)
284a/11

m. (sirācū'l-millet) 289b/04

[=6]

min: *Ar.* -den, -den beri.

m. (min-vech) 302b/06, 302b/07

m. (min-ğayri) 284a/09,

m. (min-ḥāmili'l-emīn) 286a/14

m. (min-^çilmihi bi'l-^çamile'l-
nāḳi^ç) 289b/06

m. (mine's-şahābeti ve't-tābi^çin)
286b/01

[=6]

minnet: *Ar.* İyilik, yardım.

m. (mu^çlin-i ma^çālim-i minnet)
276b/11

[=1]

mīrās: *Ar.* Ölen bir kimseden
yakınlarına kalan mal, mülk.

m. 294a/01

[=1]

mīrāt: *Ar.* Ayna.

m. (mīrāt-ı ḳulūbu'l-mü'minīn)
286b/04

[=1]

misk: *Ar.* Asya'nın yüksek dağlarında
yaşayan bir tür erkek ceylanın karın

derisi altındaki bir bezden çıkarılan
güzel kokulu madde.

m. 287b/04

[=1]

mişkāl: *Ar.* Son zamanlarda sâdece
altın, gümüş, inci gibi kıymetli mâden
ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve
kullanıldığı yere, zamâna göre
değişiklik gösteren, ağırlık ölçüsü
birimi.

m. 296b/15

[=1]

misvāk: *Ar.* Bu ağacın dalından 20-25
santim uzunluğunda kesilip ucu kalem
gibi yontulduktan sonra dövülerek lifleri
ortaya çıkarılmak sûretiyle fırça hâline
getirilen ve diş temizliğinde
kullanılması İslâm dînine sünnet olan
çubuk.

m. 278a/09

[=1]

mişkāt: *Ar.* İçine mum, kandil, lamba
gibi şeyler konmak için duvarda açılan
oyuk.

m. (nūr-ı mişkāt-ı sünnet)
298b/09

[=1]

miyāne: *Far.* Ara, orta.

m. 290b/06

[=1]

mu'azzam: *Ar.* Büyüklüğü şüphe götürmeyen, yüce, ulu.

m. (İmām-ı mu'azzam) 293a/01, 294b/02

m. (muḳtedā-yı mu'azzam) 289b/14

[=2]

mu'azzez: *Ar.* Hürmete lâıyık, büyüklük.

m. (mu'azzezü's-selāḳını'l-izām) 296a/01

[=1]

mufaşşal: *Ar.* Ayrıntılara girilerek geniş biçimde anlatılan, ayrıntılı, tafsîlatlı.

m.+ur (mufaşşal ol-) 301b/10

[=1]

muḥaddis: *Ar.* Hz. Muhammed'in hadislerini nakil ve rivâyet eden, açıklayan, bir kitap hâlinde toplayan, hadislerle ve hadis ilmiyle uğraşan kimse.

m. 299a/10, 303a/15, 303a/15

[=3]

muḥaddisîn: *Ar.* Hadis âlimleri.

m. (erbâbü'l-muḥaddisîn) 277b/09

m. (faşîhatü'l-fuḣahâ'-i muḥaddisîn) 286a/12

m. (ser-ḣalka-i zümre-i aşḣabu'l-muḥaddisîn ve'l-müfessirîn) 284a/14

m. (seyyîdi'l-fuḣahâi'l-muḥaddisîn) 293b/04, 276b/12

m. (seyyîdi'l-fuḣahâ ve'l-muḥaddisîn) 295b/15, 298a/02 276b/12

m. (seyyîdi'l-muḥaddisîn) 301a/07

m. (zübdetü'l-İslâm ve'l-muḥaddisîn) 277b/04

m.+den 292b/12

[=10]

muḥâl: *Ar.* Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.

m. (emr-i muḥâl) 295b/03

[=1]

muḥâlefet: *Ar.* Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma.

m. 288a/02

[=1]

muḥâşara: *Ar.* Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yâhut bir birliğin etrâfını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma.

m. (muḥâşara it-) 276a/14

[=1]

muḥâşir: *Ar.* Kale, şehir vb. bir yeri yâhut bir birliği kuşatan, saran, muḥâsara eden asker.

m. (muḥâşir-i eyvân-ı müşâhedat) 279b/13

[=1]

muhibb: *Ar.* Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven.

m. (muhibb-i ḥandān-ı Ḥazret-i Muḥammed) 284a/12

[=1]

muhyī: *Ar.* Canlılık veren, canlandıran.

m. (muhyi'd-dünyā ve'd-dīn) 294b/02

[=1]

muhtelif: *Ar.* Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü.

m.+den (aḳāvil-i muhtelif) 280b/11

m.+den (mezāhib-i muhtelif) 291b/01

[=2]

muḳābele: *Ar.* Birbirine karşı koyma, çatışma

m. (muḳābele it-) 276a/01

[=1]

muḳaddem: *Ar.* Evvel, önceki.

m. 286b/03

[=1]

muḳaddemā: *Ar.* Bundan önce, evvelce.

m. 300a/05

[=1]

muḳadder: *Ar.* Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan şey.

m. 295b/09

[=1]

muḳarra: (?)

m. 291b/01

[=1]

muḳarrebīn: *Ar.* Yakınlar, dostlar, arkadaşlar.

m.+den 278a/11

[=1]

muḳarrer: *Ar.* Olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş.

m. 280a/10, 291b/07

[=2]

muḳayyid: *Ar.* Yazan, kaydeden, kayıt yapan kimse.

m. 302b/08

m. (muḳayyid ol-) 302b/09

[=2]

muḳtedā: *Ar.* Fikir ve davranışları ölçü olarak benimsenen, örnek alınan kimse.

m. (muḳtedā-yı aḳl u dīn) 276b/12

m. (muḳtedā-yı aḳār-ı Muḫṫafavī) 303a/03

m. (muḳtedā-yı ehl-i şer' ü sünnet) 288a/09

m. (muḳtedā-yı fuḳahā-yı zamāne) 283a/06

m. (muḳtedā-yı mu' azzam) 289b/14

m. (muḳtedā-yı mükerrem) 294b/02

m. (muḳtedā-yı şer' u sünnet) 302b/15

[=6]

mu' lin: *Ar.* Haber veren, bildiren.

m. (mu' lin-i ma' ālim-i minnet) 276b/11

[=1]

muşāḫabet: *Ar.* Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet.

m. (muşāḫabet it-) 285b/07, 285b/11, 290b/10, 293a/07, 295a/03

[=5]

muşāhib: *Ar.* Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse.

m.+lerinden 292b/10

m.+lerinüñ 293b/03

[=2]

muşḫaf: *Ar.* Sayfa hâlinde meydana getirilmiş şey, kitap.

m. (kātib-i muşḫaf) 280a/02

[=1]

muḫahhar: *Ar.* Maddî ve mânevî kirlerden temizlenmiş, pâklanmış, arınmış.

m. (imām-ı muḫahhar) 289a/09

[=1]

mu' teber: *Ar.* İnanılır, güvenilir.

m. (mu' teber-i aşḫāb-ı şerī' at) 286b/06

m.+de (kütüb-i mu' teber) 290b/05

[=2]

mu' tedib:

m. 298a/07

[=1]

mu' temed: *Ar.* İnanılır, güvenilir kimse.

m. 298a/07

[=1]

muḫī' : *Ar.* İtaat eden, boyun eğen.

m. (muḫī' ol-) 276a/11

[=1]

mübālağa: *Ar.* Bir şeyi gerçekte olduğundan daha fazla, daha büyük gösterme, abartma.

m. (mübālağa it-) 294a/06

[=1]

mübârek: *Ar.* Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem.

m. 275b/01, 277a/11, 284b/06, 295b/10, 297a/07, 298a/13, 300a/01

m. (kudüs-i-mübârek) 278b/15

[=8]

mübâriz: *Ar.* Eski savaşlarda meydana çıkarak hasmıyla teke tek dövüşen, mübâreze eden kimse.

m. (mübâriz-ı meydân-ı mücâhedet) 279b/13

[=1]

mübâyenet: *Ar.* Birbirinden farklı olma, farklılık.

m. (mübâyenet-i külli)302b/03

[=1]

müberrâ: *Ar.* İlgisi, alâkası kalmamış, arınmış, arındırılmış.

m.+dur 291b/01

[=1]

mücâhedet: *Ar.* Allah yolunda din, vatan, millet uğruna savaşma, cihat.

m. (mübâriz-ı meydân-ı mücâhedet) 279b/13

[=1]

müctebâ: *Ar.* Seçilmiş, seçkin.

m. (müctebâ-yı aşhâb-ı tevâzu' u meskenet) 288a/09

[=1]

mütecerriddîn: *Ar.* Dünya ile ilgili zaaf ve ihtiraslardan sıyrılıp Hakk'a yönelen.

m. (kıdve-i aşhâb el-mütecerriddîn) 279b/07

m. (reî'sü'l-mütecerridîn)286b/08

[=2]

müctehidîn: *Ar.* Kur'an ve sünnette bulunmayan veya açıkça belirtilmeyen bir meselede yine Kur'an ve sünnetin özüne, rûhuna uygun olarak fikir yürütmek sûretiyle şer'î hüküm koyan büyük din âlimleri.

m. (fahrü'l-müctehidîn) 298a/01

m. (seyyidü'l-müctehidîn) 289b/02

[=2]

müddet: *Ar.* Zaman, vakit, süre.

m. 278a/13, 286a/08, 293b/12, 303b/11

m. (müddet-i ömür) 289a/06

[=5]

müfessir: *Ar.* Kur'ân-ı Kerim âyetlerini tefsir usûlüne göre açıklayan, bu hususta eser yazan kimse.

m. 303a/15, 303a/15

[=2]

müfessirîn: *Ar.* Kur'ân-ı Kerim'i tefsir edenler, tefsir yazarlar, müfessirler.

m. (mıṣbāḥ-ı meṣābiḥ-i meclis-i aṣḥābū'l-müfessirīn) 286b/05

m. (ser-ḥalka-i zümre-i aṣḥābū'l-muḥaddiṣīn ve'l-müfessirīn) 284a/14

m.+den 292b/12

[=3]

müfterik: *Ar.* Ayrılan iftirāk eden.

m. (müfterik ol-) 302b/05

[=1]

mühbit: *Ar.* İndiren, nâzil eden.

m. (mühbit-i envār-ı sübhānī) 276b/09

[=1]

mükemmil: *Ar.* Tamamlayan, tamamlayıcı.

m. (mükemmilu'l-kemālāt-ı ve'l-^cavārif) 277b/04

[=1]

mükerrem: *Ar.* Saygı değer, hürmete lâyık.

m. (hümām-ı mükerrem) 293a/01

m. (muḳtedā-yı mükerrem) 294b/02

[=2]

mülâzemet: *Ar.* Bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma.

m. (mülâzemet-i şerīf) 284b/14

m. (mülâzemet it-) 285a/03, 290b/12, 294a/05, 301a/15, 303b/13

[=6]

mülâzimîn: *Ar.* Bir kimseye sarılıp ondan ayrılmayanlar.

m.+den 278a/11

[=1]

mü'minîn: *Ar.* Müslümanlar.

m. (mirāt-ı ḳulūbu'l-mü'minîn) 286b/04

[=1]

münevver: *Ar.* Aydınlatılmış, ışıklı, nurlu.

m. (çirâğ-ı münevver) 289a/09

[=1]

münezzeh: *Ar.* Eksiklik, noksanlık, kötülük vb. arındırılmış olan, uzak.

m. 291b/01

[=1]

münife: *Ar.* Yüce, ulu.

m. (müsta^clî-i maḳāmāt-ı münife) 288a/10

[=1]

münkir: *Ar.* İslâm dînindeki îman esaslarını inkâr eden, inanmayan kimse.

m.+lerdür 291a/14

[=1]

müntehî: *Ar.* Sona ermek, bitmek.

m. (müntehî ol-) 302b/11

[=1]

münteşir: *Ar.* Yayılmış, yaygın.

m. (münteşir ol-) 291b/02

[=1]

mürselîn: *Ar.* Peygamberler, resuller, nebiler.

m. (maḥrem-i ḥarem-i ḥarîm-i seyyîdi'l-mürselîn) 286b/08

m. (vâriş-i 'ulümü'l-enbiyâ-yı ve'l-mürselîn) 289b/02, 284a/13, 292b/15

[=4]

mürşid: *Ar.* Rehber, kılavuz, önder.

m. (mürşid-i ḥayâ) 277b/06

m. (mürşid-i sâlikân-ı dîn) 301a/11

[=1]

mürtaż: *Ar.* Perhizkâr.

m. (mürtaż-ı riyâzet) 288a/11

[=1]

müsebba': *Ar.* Yedi kısım veya yedi parçadan oluşan, yedili.

m.+anuñ (meşâyih-i müsebba') 290a/05

[=1]

müslimîn: *Ar.* Müslümanlar.

m. ('imâd-ı müslimîn) 298b/13

m. (ḳuṭbu'l-İslâm ve'l-müslimîn) 292b/15, 284a/15

m. (maḳbûl-ı ḳulûb-ı aşḫâbü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 286b/09

m. (netîcetü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 277b/04

m. (şadr-ı zümre-i ehl-i İslâm ve'l-müslimîn) 281a/09

m. (zübde-i aşḫâbü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 288a/05

m. (zübde-i ehli'l-İslâm ve'l-müslimîn) 279b/09

m. (zümertü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 276b/10

[=9]

müslümân: *Ar.* İslâm dîninden olan kimse, müslim.

m. (müslümân ol-) 277a/02, 283a/14, 283b/01, 284b/03278a/04, 278a/05, 282a/10, 283a/15, 290a/08, 294b/08, 294b/10, 299a/02, 299a/04

m.+lar 276a/01

m.+lardan 276a/04

[=15]

Müsned: Metne göre İmam Takiyüddin Endülüsî'nin eseri.

m.+inde 285b/13

[=1]

müstağnî: *Ar.* İhtiyaç ve eksiklik duymamak, elinde olanla yetinmek.

m.(müstağnî vü ğanî ol-)
291b/05

[=1]

müstaḥric: *Ar.* Sonuç olarak çıkarılmış.

m.(müstaḥric-i fevā' idü'l-
aḥkām) 289b/12

m. (müstaḥric-i ḳavā' idü'l-
aḥkām) 282a/06

[=2]

müsta' li: *Ar.* Üstün gelen.

m. (müsta' lî-i maḳāmât-ı
münîfe) 288a/10

[=1]

müste' ān: *Ar.* Kendisinden yardım istenen, yardımını dilenen.

m. ('azîzü'l-müste' ān) 284a/08

[=1]

mütebahḥirîn: *Ar.* Çok bilgili olanlar, mütebahhirler.

m. ('āmiletü'l- 'ulemā-yı el-
mütebahḥirîn) 286a/13

m. (re' isü'l- 'ulemai'l-
mütebahḥirîn) 277b/08, 279b/07,
281a/09

[=4]

müstecmi' : *Ar.* Toplayan, cemedan.

m. (müstecmi' 'd-deḳāyık)
282a/03

m. (müstecmi' el-kemālât-ı ve'l-
ḥaḳāyık) 279b/10

m. (müstecmi' u'l- 'ulūm ve'l-
ma' ārif) 277b/03

[=3]

müstekmil: *Ar.* Tam ve eksiksiz duruma getiren, tamamlayan.

m. 279b/10

[=1]

müsteṭāb: *Ar.* Hoşa giden, beğenilen.

m. (bāb-ı müsteṭāb) 289a/05

m. (kitāb-ı müsteṭāb) 303b/15

m.+da (kitāb-ı müsteṭāb)
301a/01

m.+ı (küttāb-ı müsteṭāb) 277a/05

[=4]

müstevlî: *Ar.* Bir yeri zapt ve istîlâ eden, hükmü, idâresi altına alan.

m. (müstevlî-i derecât-ı şerîfe)
288a/10

[=1]

müşâhedât: *Ar.* Gözle görülen, gözlemlenen, müşâhede edilen şeyler.

m. (muḥâşir-i eyvân-ı
müşâhedât) 279b/13

[=1]

müşāhede: *Ar.* Gözle görme.
m. (müşāhede it-) 300b/13
[=1]

müte'ārriz: *Ar.* Taarruz eden, saldıran, mütecāviz.
m. (müte'ārriz ol-) 289a/01
[=1]

mütecaviz: *Ar.* Fazla, çok.
m.+dür 291a/07, 302b/10
[=2]

mütecceridīn: *Ar.* Dünya ile ilgili zaaf ve ihtiraslardan sıyrılıp Hakk'a yönelen.
m. (re'īsü'l-mütecceridīn) 286b/08
[=1]

müteferridīn: *Ar.* Benzerleri arasında tek, yegâne olan, eşsiz.
m. (re'īsü'l-fuḫahāi'l-müteferridīn) 283a/09
m. (‘umdetü'l-müteferridīn) 286b/08
[=2]

müteğayyir: *Ar.* Başka bir şekle giren, başka bir hal alan, değişen, başkalaşan.
m. (müteğayyir ol-) 300b/11
[=1]

müteḥallik: *Ar.* Bir davranışı, bir niteliği huy edinmiş, huy olarak kazanmış.

m. (müteḥallik-i aḥlāk-ı raḥmanī) 276b/09
[=1]

mütemekkīn: *Ar.* Yerleşmiş, yerleşik.
m. (mütemekkīn-i sāḥa-i bār-gāh-ı ḳuds) 281a/06
[=1]

müteşallib: *Ar.* Sağlam, dayanıklı, güçlü.
m. (el-müteşallib-i fī-ṭarīḳ-i ṭuruḳu'l-ḥaḳḳ) 282a/04
m. (nāşihü'l-ḥalḳ-ı müteşallibü'l-ḥaḳḳ) 293b/04, 295b/15
[=3]

mütesāviyen: *Ar.* Eşit olarak.
m.+dur 302b/08
[=1]

müttefik: *Ar.* Aralarında anlaşma yapmış, birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş kimselerden her biri.
m. (müttefik ol-) 302b/05
m.+lerdür 281b/12, 291a/15
[=3]

müttehid: *Ar.* Birleşmiş, birlik olmuş
m. (müttehid ol-) 277a/01, 277b/15
[=2]

müttakî: *Ar.* Dînin emir ve yasaklarına tam olarak uyan, günah ve haramdan sakınan, Allah'tan korkan kimse.

m. 303a/14, 304a/08

[=2]

müyesser: *Ar.* Nasip olmak.

m. (müyesser ol-) 285b/15, 295a/09

[=2]

nâkı̄l: *Ar.* Bir yerden bir yere götüren, taşıyan, nakleden kimse.

n. (nâkı̄l-i aḥādīṣ ü aḥbâr-ı nebevî) 294b/02

[=1]

nâkı̄c: *Ar.* Taze, şifalı.

n. (min-^cilmihî bi'l-^camile'n-nâkı̄c) 289b/06

[=1]

naḳl: *Ar.* Başkasına âit bir söz, olay, fikir vb.ni bir yerde anlatmak, hikâye etmek.

n. (naḳl it-) 296b/06, 296b/11, 303b/15

[=3]

na^clın: *Ar.* Bir çift ayakkabı.

n.+larını 278a/09

[=1]

nām: *Far.* İsim, ad.

n. 287b/13, 300a/01

[=2]

namāz: *Far.* İslâm dînince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet

n. (namāz kıl-) 278b/15, 300a/05, 300a/06

n.+da 275b/10

n.+ından 300a/02

n.+ları 275b/13

[=6]

naşīb: *Ar.* Bir kimsenin payına düşen şey, hisse.

n. (naşīb-i rāyātī'l-tenzīl) 294a/14

n.+i 296b/13

[=2]

nāşih: *Ar.* Nasihat eden, öğüt veren.

n. (nāşihü'l-ḥalḳ-ı müteşallibü'l-ḥalḳ) 293b/04, 295b/15

[=2]

na^ct: *Ar.* Bir şeyi överek anlatma, methetme.

n. (na^ct-ı İmāmü'l-müslimîn) 289b/01

[=1]

naẓar: *Ar.* 1. Bakış, bakma.

n. (manẓur-ı naẓar-ı şerîf-i resûl-i Rabbü'l-‘âlemîn) 276b/10, 277b/05

2. Bakmak.

n. (naẓar it-) 291b/10

[=3]

nâzil: *Ar.* İnmek, nüzul etmek.

n. (nâzil ol-) 278b/10, 278b/11, 278b/12, 278b/12

[=4]

ne: Hangi şey anlamına gelen soru sözcüğü.

n. 288a/01

[=1]

nebevî: *Ar.* Nebî'ye ait, peygambere ait, onunla ilgili.

n. (aḥādîş-i nebeviyye) 279a/15, 283a/04, 284a/02, 284a/09, 286a/02, 303b/14, 283a/03, 297a/03, 304a/07

n. (ḥuffāz-ı aḥādîş-i nebeviyye) 286b/04

n. (ma‘den-i cevāhir-i kelimāt-ı tayyibāt-ı Ḥazret-i nebevî) 298b/11

n. (nākîl-i aḥādîş ü aḥbār-ı nebevî) 294b/02

n. (sālîk-i mesālîk-i nebevî) 283a/07

n.+de (aḥādîş-i nebeviyye) 302a/02

n.+den (ḥuffāz-ı aḥādîş-i nebeviyye) 299a/14, 299a/14

n.+dendür (ḥuffāz-ı aḥādîş-i nebeviyye) 288a/14 286b/04

n.+nüñ (ḥuffāz-ı aḥādîş-i nebeviyye) 286b/04 288a/04 288b/14

n.+ye 285a/12

n.+yi 301b/06

n.+yi (aḥādîş-i nebeviyye), 285b/08, 303a/09

[=26]

nebî: *Ar.* Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.

n. (ṭabîb-i ‘ilel-i aḥḥāb-ı aḥādîşü'n-nebî) 301a/10

[=1]

necm: *Ar.* Yıldız.

n. (necm-i felek-i hidāyet) 282a/06

n. (necm-i felek-i istikāmet) 289a/10

n. (necm-i semā-yı sa‘ādet) 298b/13

[=3]

nedn: Ne sebepten, ne için.

n. 278b/11

[=1]

nefer: *Ar.* Rütbesi olmayan asker, er.

n. 287a/15
[=1]
nefrîn: *Far.* Lânet okuma, beddua etme.
n. (nefrîn vir-) 279a/05, 279a/06
[=2]
nefs: *Ar.* Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.
n.+ini 294b/10
n.+iñde 296b/12
n.+iñüz 297b/05
[=3]
nerm-dîl: *Far.* Yüreği yumuşak, merhametli.
n. 290b/07
[=1]
neseb: *Ar.* Soy, atalar, dedeler silsilesi.
n. 289a/06
n. (neseb-i şerîf) 277a/01, 276b/15, 277b/14, 290a/01
[=5]
nesne: Belli bir ağırlığı, maddesi olan her türlü cansız varlık, şey.
n. 275b/03, 282a/15, 303a/09, 303a/09
[=4]
netîce: *Ar.* Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç.

n. (netîcetü'l-İslâm ve'l-müslimîn) 277b/04
n. (netîce-i hülâşatü'l-mâ' ve't-îin) 279b/09
[=2]
niçe: Çok, pek çok.
n. 276b/05, 287b/06, 291a/05, 296b/14, 297b/10
n.+sin 276a/04
[=6]
nihâyet: *Ar.* 1. Son
n. (nihâyet-i mertebe) 300b/12
n.+i 279a/06, 278b/01, 283b/05, 287b/05, 288b/11
2. Sonunda.
n. 302b/08
[=7]
nisbet: İki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran.
n. 278b/02, 299a/04
[=2]
niseb-i erba' a: Dört ölçü.
n.+dan 302b/03
[=1]
nişân: *Far.* İşâret, belirti, iz, alâmet.
n.+ları 300a/01
[=1]

nite-kim: Nasıl ki, gerçekten, hakikaten.

n. 303b/05

[=1]

nūr: *Ar.* Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ.

n. (kevkeb-i nūr-ı Muştafâ)
298b/10

n. (nūr-ı mişkât-ı sünnet)
298b/09

[=1]

nüşende: *Far.* İçki içen kimse.

n. (nüşende-i deryâ-yı kerem)
282a/01

[=1]

nüvişte: *Far.* Yazılmış, yazılı.

n.+lerini 300b/04

[=1]

o: Üçüncü tekil şahıs zamiri.

o.+nda 297b/07, 300a/13,
301a/15

o.+ndan 278b/09, 278b/13,
282b/07, 295a/09, 284b/07

o.+nuñ 278b/04, 278b/06,
278b/11, 278b/12

o.+nuñla 285b/07

o.+ña 285b/12, 292a/09,
292a/11, 294a/05, 300a/13

[=18]

oğul: Cinsiyeti erkek olan evlat.

o. 295a/15

o.+ı (oğlı) 276b/04

o.+ıdur (oğlıdur) 290a/03,
290a/04

o.+ınuñ (oğlınuñ) 290a/07

o.+ından 277a/04

o.+larını 287a/15

[=7]

oku-: 1. Bir yazıda ne yazıldığını sadece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

o.-duguñuz 300b/10

o.-dılar 291a/03

o.-masını 280a/07

2. Öğrenim görmek, tahsil yapmak.

o.-mışdur 291b/14, 299a/15

o.-mışdı 277a/06

o.-mışlar 296a/12, 296a/13

o.-mışlardur 293b/09

o.-yup 293b/11, 298a/10,
298a/11, 299b/07, 299b/14, 301b/07,
301b/08, 301b/10, 301b/15, 303b/02

[=19]

ol: Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işaret sıfatı ‘‘o’’nun eski şekli.

o. 276a/05, 276b/07, 277b/03,
279a/05, 281a/03, 280b/14, 281b/14,

283a/06, 284a/07, 284a/10, 284b/10,
286a/12, 287a/01, 286b/04, 288a/04,
287b/03, 289a/08, 291a/01, 290b/15,
292a/09, 292a/10, 292a/11, 292a/12,
291b/10, 294a/12, 293b/04, 295b/14,
298a/01, 297b/08, 299a/04, 298b/09,
300a/15, 300a/15, 300a/07, 300b/01,
300b/03, 300b/06, 300b/15, 302a/11,
302a/15, 302b/01, 302b/15

[=42]

ol-: 1. Meydana gelmek , gerçekleşmek anlamındaki yardımcı fiil. 2. İsimlerden sonra ...haline gelmek. 3. Sıfatlardan sonra ...vasfını taşımak.

o.-a 279a/09, 278b/05, 278b/05,
291b/04, 297b/08

o.-a (eşahh ol-) 279b/05,
280b/11

o.-a (hâzır ol-) 300a/13

o.-a (muqayyid ol-) 302b/09

o.-a (râzı ol-) 279a/03

o.-a (şahîh ol-) 277b/01

o.-a (vâsıta ol-) 278b/06

o.-alar 281b/13

o.-an 275b/13, 276b/07,
277b/03, 279b/06, 281a/02, 281b/14,
283a/05, 287a/06, 301a/15, 303b/09

o.-an (fevt ol-) 287a/13

o.-an (zıkr ol-) 301b/06

o.-asıñız (süvâr ol-)297b/05

o.-aydı (lâzım ol-) 300a/05

o.-aydı (vâkı' ol-) 288a/02

o.-dı 296b/04

o.-dı (cârî ol-) 284b/09

o.-dı (esîr ol-) 294b/09

o.-dı (fevt ol-) 277a/14, 277a/15,
279b/05, 280b/09, 280b/10

o.-dı (müslümân ol-) 283b/01,
278a/05, 294b/10, 299a/04

o.-dı (vâkı' ol-) 276a/07

o.-dığını (nâzil ol-) 278b/11

o.-dılar 279b/01, 286b/14,
292a/07, 295b/08

o.-dılar (cem' ol-) 300a/15

o.-dılar (fevt ol-) 294a/09,
294a/11, 295b/10

o.-dılar (hâzır ol-) 284b/10

o.-dılar (müslümân ol-) 284b/03

o.-dılar (şadr ol-) 279b/02

o.-dılar (sâkin ol-) 295b/09,
303b/11

o.-duğı (mebnî ol-) 289a/07

o.-duğunu (nâzil ol-) 278b/12

o.-dukdan (âzâd ol-) 290a/08

o.-dukdan (fetḥ ol-) 282a/12

o.-dukdan (müslümân ol-)
294b/08

o.-madı (nāzil ol-) 278b/10,
278b/12

o.-madılar (ḥālī ol-) 284b/11

o.-maduk (müte'arriż ol-)
289a/01

o.-madum (ḥālī ol-) 288b/09

o.-magın (tāze ol-) 280a/09

o.-mak 290b/12, 302b/06,
302b/07

o.makdurur (behre-mend ü
fāide-mend ol-) 301b/12

o.-mak (ḥalīfe ol-) 276a/09

o.-mak (şābit ol-) 302b/04

o.-mak (tebāyün-i küllī ol-)
302b/07

o.-maları 283b/04

o.-mamışdur (vāқи' ol-) 302a/13

o.-mamışdur (müyesser ol-)
285b/15

o.-mamışdı (müyesser ol-)
295a/10

o.-maya (ḳādī ol-) 292b/02

o.-maya (müslümān ol-) 283a/15

o.-maya (rāzı ol-) 279a/04

o.-mayanlara (ḥāzır ol-) 282a/15

o.-mayaydı 291b/02

o.-mayup (emīn ol-) 275b/09

o.-mayup (ḳābil ol-) 292a/08

o.-maz (müntेशir ol-) 291b/02

o.-mış (müteğayyir ol-) 300b/02

o.-mış (āzād ol-) 290a/04,
291b/13, 296a/09

o.-mış (rāzı ol-) 279a/09

o.-mışdur 290b/03, 290b/04,
298a/06

o.-mışdur (müteğayyir ol-)
300b/11

o.-mışdur (vāқи' ol-) 302a/10

o.-mışdur (vārid ol-) 281b/04

o.-mışdı 280a/15, 279b/04,
292a/13, 293a/13, 300a/06

o.-mışdı (ḥāzır ol-) 280a/12,
278b/14, 283b/03

o.-mışdı (müslümān ol-)
277a/03, 290a/08, 299a/02

o.-mışıdum 278a/14

o.-mışlar 283b/06, 293b/13

o.-mışlar (fevt ol-) 293b/02

o.-mışlar (ḥākim ol-) 282b/08

o.-mışlar (ḥāzır ol-) 281a/15,
282b/06

o.-mışlar (muḳī' ol-) 276a/11

o.-mışlar (müslümān ol-)
283a/14, 278a/04, 282a/10

o.-mışlar (rāzı ol-) 284b/13

o.-mişlar (sākin ol-) 293a/11,
300a/08

o.-mişlardur (behre-mend ol-)
292b/14, 301b/08, 303b/03

o.-sak 287b/05

o.-sun (kör ol-) 292a/10

o.-up 278a/11, 288b/11, 300a/14

o.-up (hāzır ol-) 300b/01

o.-up (müfterik ol-) 302b/05

o.-up (şayi^c ol-) 303b/08

o.-up (vāşıl ol-) 303b/01

o.-up (za^c if ol-)276a/02

o.-ur (müstagnī vü ğanī ol-)
291b/05

o.-ur (fevt ol-) 302a/15

o.-ur (mufaşşal ol-) 301b/10

o.-ur (müntehī ol-) 302b/11

o.-ur (müttehid ol-) 277a/02,
277b/15

o.-ur (zāil ol-) 288a/03

o.-urlar (şābit ü muqarrer ol-)
291b/07

o.-urlar (müfterik ol-) 302b/05

o.-urlar (vāşıl ol-) 299a/11

o.-ursak 291a/04, 297b/10,
301b/10

[=151]

olın-: Olmak fiiline konu olmak.

o.-cak (haber-dār olın-) 300a/09

o.-ur (rivāyet olın-) 275b/11,
292a/07

[=3]

olun-: bk. olın-

o.-dı (defn olun-) 279b/05

o.-dılar (nisbet olun-) 299a/05

o.-magın (zıkr olun-) 288b/15

o.-mayanları (yād ol-) 284a/07

o.-maz (kādır olın-) 300a/06

o.-mış (tağyir olun-) 300b/07

o.-mışdur (taqrir u taħrir olun-)
298b/08

o.-mışdur (cem^c olun-) 298b/06

o.-mışdur (rivāyet olun-)
285b/12

o.-mışdur (yād olun-) 284a/06

o.-mışdur (zıkr olun-) 286a/11

[=11]

omuz: Gövdenin boyun omurlarıyla
kolun üst bölümü arasındaki bölgesi.

o.+larına 284b/06

[=1]

on: Sıralamada dokuzdan sonra gelen
sayı.

o. 286b/15, 291a/03, 292a/06,
292a/07, 299a/07, 300a/12, 300a/15,
300b/03

[=8]

on altı: Sıralmada on beşten sonra gelen sayı.

o. 280a/06

o.+sı 288b/02

[=2]

on bir: Sıralamada ondan sonra gelen sayı.

o. 280a/04, 280a/07, 299a/08, 300a/05

[=4]

on birinci: On bir sayısının sıra sayı sıfatı.

o.+si 283a/05

[=1]

on biş: Sıralamada on dörtten sonra gelen sayı.

o. 283a/01

[=1]

on biş biñ: Sıralamada on dört bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

o. 294a/02, 294a/03

[=2]

onlar: 3. Çoğul şahıs zamiri ve işaret sıfatı.

o. 285b/08

o.+dan 279a/03, 279a/04, 279a/04, 285b/12, 291a/13, 292b/11, 303b/01

o.+ı 301b/09

o.+ıñla 285b/11

o.+uñ 291b/05, 299a/11, 301b/11

[=13]

onuncı: On sayısının sayı sıfatı.

o.+sı 281b/14

[=1]

on üç: Sıralamada on ikiden sonra gelen sayı.

o. 277a/04

o.+ünde 276a/15, 301a/02

[=3]

on yedi: Sıralamada on altıdan sonra gelen sayı.

o. 277a/08, 288b/07

[=2]

orta: Ara, iç.

o.+sında 287a/10

[=1]

otçugaz: Otcağız.

o. 287b/03

[=1]

otur-: Vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler

üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek.

o.-amazın 297a/14

o.-dukları 278a/02

o.-mışdı 280b/15

o.-mişlar 297a/11

o.-up 297a/08

o.-uñuz 297a/12

[=6]

otuz: Sıralamada yirmi dokuzdan sonra gelen sayı.

o. 294a/04

[=1]

otuz biñ: Sıralamada dört bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

o. 294a/01

[=1]

otuz biş: Sıralamada otuz dörtten sonra gelen sayı.

o. 279a/12

[=1]

otuz üç: Sıralamada otuz ikiden sonra gelen sayı.

o. 276b/02

[=1]

öğren-: Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek.

ö.-diler 280a/07

[=1]

ölme: Hayatı sona ermek.

ö.+leri 283b/04

[=1]

‘ömür: Ar. Yaşama veya var olma süresi.

ö. (‘ömr-i şerif) 279b/04, 282b/13, 287b/12, 288b/12, 292b/05, 293b/02

ö.+leri 298b/04

ö.+leri (müddet-i ‘ömür) 289a/06

ö.+leri (‘ömr-i şerif) 298a/14, 301a/05

[=10]

öñ: Bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yakın yer.

ö.+inde 287a/08

ö.+inden 297a/10, 297b/01

[=3]

ötürü: Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden.

ö. 275b/05, 278b/11, 284b/12, 299a/01

[=4]

öyleye: O halde.

ö. 302b/06

[=1]

öz: Bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı.

ö. 287a/12, 296b/12, 297b/05

[=3]

penāh: *Far.* Sığınacak yer.

p. 289a/11

[=1]

perhizkār: *Far.* Haram ve yasak olan şeylerden kaçınan, bunlara karşı kendini tutan.

p. 282b/02, 303a/14, 303a/14

p.+lardur 304a/08

[=4]

pes: *Far.* Şu halde, öyleyse, imdi.

p. 276a/07, 282b/10, 284a/08, 290b/02, 292a/11, 296b/10, 300a/15, 302b/06

[=8]

pīşrev: *Far.* Önde giden, öncü.

p. (pīşrev-i reh) 276b/08

[=1]

Rabbānī: *Ar.* Rabla ilgili, Allah'a âit, ilâhî.

r.+nüñ (‘ālim-i Rabbānī)
301b/04

r. (‘arif-i ma‘ārif-i Rabbānī)
282a/02

r. (menba‘ ü'l-ma‘ārif-i Rabbāniyye) 289b/06

[=3]

Rabbü'l-‘ālemīn: Alemlerin Rabbi.

r. 279a/10, 284b/01

r.(manzūr-ı nazar-ı şerīf-i resūl-i Rabbü'l-‘ālemīn) 276b/10, 277b/05

[=4]

rağbet: *Ar.* İsteyip alâka göstermek.

r. (rağbet it-) 284b/12

[=1]

rafi‘: *Ar.* Kaldıran, yükselten.

r. (rafi‘-i a‘lām-ı ümmet)
276b/11

[=1]

rāh: *Far.* Yol.

r. 289a/08

r. (revān-ı rāh-ı ‘ināyet) 276b/09

[=2]

raḥmanī: *Ar.* Allah'a ait, Allah'la ilgili.

r. (müteḥallik-i aḥlāk-ı Raḥmanī)
276b/09

[=1]

rāsīḥun: *Ar.* İlimde, özellikle din ilimlerinde derinleşmiş olan âlimler.

r.+uñ (‘ulemā-yı rāsīḥun)
280b/01

[=1]

rast: *Far.* Tasarlamadığı halde karşılaşmak, rastlamak.

r. (rast gel-) 284b/05

[=1]

rāvī: *Ar.* Rivâyet eden, anlatan, nakleden kimse.

r. (rāvī-i aḥādīş-i nebeviyye) 288a/06, 281a/11, 282a/02, 279b/11

r.(rāvī-i sünen u aşār-ı Muştafavî) 294b/03

[=5]

rāy: *Far.* Fikir.

r. (rāy-ı tih-i ḍalālet) 277b/07

[=1]

rāyiḥa: *Ar.* Koku, güzel koku.

r.+sı 287b/04, 287b/04

[=2]

rāzı: *Ar.* 1. Kabul eden, uygun bulup benimseyen.

r. 279a/04

r.+yam 279a/03

2. Hoşnut ve memnun olmak.

r. (rāzı ol-) 279a/03, 279a/04, 279a/09, 284b/13

[=6]

Rebi‘ü’l-âhîr: *Ar.* Arabî ayların rebiyülevvel ile cemâziyelevvel arasında kalan dördüncüsü.

r.+de 298a/13

[=1]

Receb: *Ar.* Arabî ayların cemâziyelâhir ile şâban arasında kalan yedincisi.

r.+üñ 295b/10

[=1]

redd: *Ar.* Verilen veya yapılması istenen bir şeyi kabul etmemek, geri çevirmek.

r. (redd it-) 296b/07

[=1]

reh: bk. rah.

r. (pişrev-i reh) 276b/08

[=1]

re’îs: *Ar.* Baş, başkan, âmir.

r. (re’îsü’l-fuḫahâi’l-müferridîn) 283a/09

r. (re’îsü’l-mütecerridîn) 286b/08

r. (re’îsü’l-‘ulemai’l-mütebaḥḥirîn) 277b/08, 279b/07, 281a/09

[=5]

rek‘at: *Ar.* Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.

r. 300a/05, 300a/06

[=2]

resûl: *Ar.* Peygamber, nebî.

r. (maḥrem-i ḥaremü'l-resül)
284b/01

r. (manzur-ı nazar-ı şerîf-i resül-i
Rabbü'l-âlemîn) 276b/10, 277b/05

r.+de (ḥānedān-ı resül) 278a/15

r.+em(evvel-i aḥādīş-i Ḥazret-i
resül) 286a/04

[=5]

revān: *Ar.* Yürüyen, giden.

r. (revān-ı rāh-ı ināyet) 276b/08

[=1]

revāyih: *Ar.* Güzel kokular, rāyihalar.

r. (revāyih-i ṭayyibe) 297a/05

[=1]

rey: *Ar.* Fikir, görüş.

r. 289b/09

[=1]

rızā: *Ar.* Uygun bulup kabul etmek, râzi
olmak.

r. (rızā vir-) 292a/08

[=1]

ri' āyet: *Ar.* Uyuma, itâat etme.

r. (ri' āyet it-) 283b/02

[=1]

rif' at: *Ar.* Yücelik, yükseklik.

r.+da (mesned-i rif' at) 297a/08

[=1]

risāle: *Ar.* Genellikle belli bir konuda
yazılmış küçük kitap.

r.+den 297b/10

r.+ler 287b/06, 297b/10

[=3]

risālet: *Ar.* Peygamberlik, insanları dine
davet etme işi.

r. (Ḥazret-i risālet) 278a/03,
278a/07, 279a/01, 278b/10, 278b/13,
280a/06, 280a/08, 280a/12, 282a/13,
282a/13, 281b/01, 281b/02, 282b/03,
285a/01, 285a/03, 284b/04, 284b/10,
284b/13, 287a/01, 287a/05, 286b/12,
286b/13, 288b/07, 291b/03, 294b/07

r.+den (Ḥazret-i risālet) 277a/07,
279a/10, 280b/02, 281b/05, 282b/14,
283b/08, 288a/15, 287b/07

r.+e (Ḥazret-i risālet) 278b/04,
285a/06

r.+üñ (Ḥazret-i risālet) 275b/04,
277a/01, 278a/14, 277b/15, 280a/05,
285a/05, 286b/15, 288b/10

[=43]

risālet-penāh: Hz. Muhammed (s.a.v)

r. (Ḥazret-i risālet-penāh)
287a/08, 278a/10

r.+uñ (Ḥazret-i risālet-penāh)
278a/10

[=3]

rivāyet: *Ar.* Söylenti, bir haber, söz veya hadisenin hikâyesi.

r. (rivāyet it-) 277a/08, 277a/11, 276b/02, 276b/06, 278a/12, 279a/15, 278b/03, 280b/02, 280b/07, 280b/14, 283a/04, 282b/15, 284a/10, 283b/13, 285b/08, 285b/09, 285b/14, 287a/14, 289a/03, 291a/13, 292a/01, 293a/10, 293b/15, 295a/06, 299b/10, 304a/03, 279a/11, 281b/06, 284a/03, 283b/08, 285a/05, 285a/09, 285a/12, 285a/14, 285b/01, 285b/03, 285b/04, 287b/08, 287b/15, 288b/01, 288b/04, 288b/07

r. (rivāyet ol-) 275b/11

r. (rivāyet olun-) 292a/07

r. (rivāyet olun-) 285b/12

r.+dür 290b/13

[=46]

riyāzet: *Ar.* Az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma.

r. 303a/01

r. (murtaẓ-ı riyāzet) 288a/11

[=2]

rumūz: *Ar.* Sembol.

r. (kāşif-i rumūz-ı Hâzret-i Furkân) 289b/04

[=1]

rūy: *Far.* Yüz, çehre.

r. (ğurre-i rūy-ı şerī^c at) 281a/04

[=1]

rūy-i zemin: Yeryüzü.

r.+de 302a/02, 303b/06

[=2]

rücū^c: *Ar.* Dönme, geri dönme.

r. (rücū^c it-) 291b/06

[=1]

rükⁿ: *Ar.* Bir şeyin temel direği, en sağlam ve kuvvetli tarafı.

r. (rükⁿ-i dīn) 298b/12

r. (rükⁿ-i İslām) 289a/08

[=2]

rükū^c: *Ar.* Namazda elleri dizlere dayayıp vücûdun belden yukarı kısmı yere paralel gelecek şekilde eğilme.

r.+da 275b/12

[=1]

sa^c âdet: *Ar.* Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk.

s. 284b/14, 287a/02

s. (necm-i semā-yı sa^c âdet) 298b/13

s.+ine(ḥalk-ı âsitâne-i sa^c âdet) 278b/05

[=4]

sa^c âdet-ḥāne: İçinde mutlu olunan veya mutlu kimseleri barındıran ev.

s.+lerine 284b/07

[=1]

sā'at: *Ar.* Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.

s. 290b/10

[=1]

sābit: *Ar.* 1. Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.

s.291b/07

s. (sābit it-) 280a/15

2. Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak.

s. (sābit ol-) 302b/04

[=3]

şaç: Başı kaplayan kıllar.

s.+1 275b/07

[=1]

şadr: *Ar.* Baş, başkan, reis.

s. (şadr-ı 'izzet) 297a/08

s. (şadr ol-) 279b/02

s. (şadr-ı zümre-i ehl-i İslām ve'l-müslimīn) 281a/09

s.+ına 298a/12

[=4]

şadr-nişin: *Ar. +Far.* Başta oturan.

s. (şadr-nişin-i maḥāfil-i bezm-i cem' -i üns) 281a/06

[=1]

şafā: *Ar.* Saflık, berraklık.

s. (baḥr-ı şafā) 289a/11

s. (faḥr-ı erbāb-ı şafā) 298a/02

s. (şem' -i eyvān-ı şafā) 298b/10

[=3]

sāḥa: *Ar.* Alan.

s. (mütemekkīn-i sāḥa-i bār-gāh-ı ḳuds) 281a/06

[=1]

şahābet: *Ar.* Benimseyip koruma, kayırma sūretiyle sahiplenme.

s. (mine'ş-şahābeti ve't-tābi' in) 286b/01

[=1]

şahābī: *Ar.* Hz. Muhammed zamânında yaşamış, onu görmüş, müslüman olup sohbetinde bulunmuş olan kimse, sahābe.

s. 283a/02, 285a/07, 285a/11

s. (ekābir-i şahābī) 288a/14

s. (şahābī-i bisyār) 279a/14

s. (şahābī-i kibār) 284a/01, 291a/08

s. (şahābī-i kirām) 276b/07, 277b/02, 279a/08, 279b/06, 281a/02, 281b/14, 283a/05, 285a/02

s.+den 280b/05, 285b/15

s.+sinde 285a/05

s.+sinüñ 288b/10

[=19]

şāhib: *Ar.* 1. Bahsedilen şeyi meydana getiren, düzenleyen kimse.

s. (evvel-i şāhib) 286a/01

s. (server-i şāhib) 289a/08

2. Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfı hâiz olan kimse

s. 298b/06

s. (‘azîz-i şāhib) 302b/12

s. (şāhib-i vera^c-ı yegāne) 283a/07

s. (şāhibu’l-fiṭānet-i ve’l-keys) 282a/07

s. (şāhibü’s-sekine) 295b/14

s. (şāhibü’z-zihnü’l-vaḳād ve’t-ṭab^c ü’n-naḳāt) 289b/09

[=8]

şahîh: *Ar.* Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.

s. (ḥadîş-i şahîh) 300b/09

s. 287b/13, 302a/03

s. (esānid-i şahîh) 300b/01
300b/06, 300b/09

s. (masdūka-i ḥadîş-i şahîh) 284a/13

s. (şahîh ol-) 277b/01

s.+ile (isnād-ı şahîh) 280b/14

s.+leri(esānid-i şahîh) 300b/11

[=9]

sāhil: *Ar.* Deniz, nehir veya göl kenarı.

s. (sāhil-i Yemen) 282b/03

[=1]

sā’î: *Ar.* Çalışan, gayret eden kimse.

s. (sā’î-i mesā’î-i ṭarīḳat) 277b/06

[=1]

şāib: *Ar.* Başka yöne sapmadan doğruca hedefe ulaşan.

s. (fikrū’ş-şāib) 289b/09

[=1]

sā’il: *Ar.* Soru soran kimse.

s.+ile 278b/05

[=1]

sā’ir: *Ar.* Başka, diğer.

s. 277a/10, 276b/04, 279a/14,
280b/04, 281b/08, 283a/02, 283b/11,
287b/10

s.+lerine 278b/02

[=9]

saḳal: Erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların bütünü.

s.+ı 275b/07

s.+larını 297a/07

[=2]

şakallı: Sakalı olan.

s. 278a/01

[=1]

sâkin: *Ar.* Bir yerde oturan, ikâmet eden.

s. (sâkin-i şerî' at) 281b/14

2. Bir yerde ikâmet etmek.

s. (sâkin ol-) 293a/1, 295b/09, 300a/08, 303b/11

[=5]

şakla-: Bir şeyi kaybolmaması, zarar görmemesi için belli ve emin bir yere koymak, kaldırmak.

s.-nuz 297b/05

[=1]

sâlâr: *Far.* Baş, başkan, reis.

s. (sâlâr-ı erbâb-ı hidâyet) 276b/08

[=1]

şâlih: *Ar.* Dînin emrettiği hususlara uygun davranan.

s. 282b/02

[=1]

sâlik: *Ar.* Bir yola girmiş olan, bir yol tutup onu tâkip eden kimse.

s. (sâlik-i beydâ-yı kâdîm) 282a/01

s. (sâlik-i mesâlik-i hâkîkat) 284a/15

s. (sâlik-i mesâlik-i Hâzret-i Muḥammedî Muştafa)281a/04

s. (sâlik-i mesâlik-i nebeviyye) 283a/07, 303a/02

[=5]

sâlikân: *Ar. +Far.* Sâlikler.

s. (mürşid-i sâlikân-ı dîn) 301a/11

[=1]

şâniye: *Ar.* İkinci.

s.+sinde(bî' at-ı şâniye) 281a/15

[=1]

saña: Sen zamirinin yönelme hali eki almış şekli.

s. 297b/04

[=1]

şarf: *Ar.* Para harcamak.

s. (şarf it-) 294a/02, 294a/03

[=2]

sarm-: Bir şeyi kendi üstüne örtmek, üstüne almak.

s.-urlar 297a/05

[=1]

şatun: Parasını ödeyerek bir şeyi almak.

s. (şatun al-) 294b/10

[=1]

sa'y: *Ar.* 1. Çalışma, çabalama.

s. (sa'y-ı belîğ) 275b/14

s.+ını 299a/10

s.+lar 297a/02

2. Çalışmak, emek vermek.

s. (sa'y it-) 296b/04

[=4]

Seb'a aşere: *Ar.* On yedi sayısı.

s. 282b/08

[=1]

Seb'a ve hamsîn: *Ar.* Elli yedi sayısı.

s. 286a/06

[=1]

seb'a ve sittîn: *Ar.* Altmış yedi sayısı.

s. 277a/13

[=1]

sebbāk: *Ar.* Eritip kalıba dökene, eritici.

s. (sebbāk-ı ġāyāt) 294a/13

[=1]

sebeb: *Ar.* Bir şeyin olmasına yol açan şey.

s.+iyle 284b/07

[=1]

sebze-zār: *Far.* Sebze bahçesi, bostan.

s. (sebze-zār-ı ʔarīkat) 279b/11

[=1]

secāyā: *Ar.* Seciyeler, karakterler.

s. (marziyetü's-secāyā)281a/07

[=1]

secde: *Ar.* Namaz kılariken alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

s.+de 275b/12

[=1]

sefer: *Ar.* 1. Yolculuk, seyahat.

s.+lerde 278a/09

2. Yolculuğa çıkmak.

s. (sefer it-) 303a/08

s.+leri (sefer it-) 303b/07

[=3]

sekîne: *Ar.* Rahat ve sâkin olma, sâkinlik, sükûnet.

s. (şāhibü's-sekîne) 295b/14

[=1]

sekiz: Sıralamada yediden sonra gelen sayı.

s. 276a/12, 277a/09, 283b/10

[=3]

sekizinci: Sekiz sayısının sıra sayı sıfatı.

s. 289a/05

s.+si 279b/06

[=2]

sekiz yüz: Sıralamada yedi yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

s. 285a/10

[=1]

sekiz yüz kırk sekiz: Sıralamada sekiz yüz kırk yediden sonra gelen sayı.

s. 279a/11

[=1]

sekkisen iki: Sıralamada seksen birden sonra gelen sayı.

s. 280b/04

[=1]

seksen dört: Sıralamada seksen üçten sonra gelen sayı.

s. 297b/12

[=1]

Seksen tokuz biñ tokuz yüz toksan tokuz: Sıralamada seksen dokuz bin dokuz yüz doksan sekizden sonra gelen sayı.

s. 299b/13

[=1]

seksen üç: Sıralamada seksen ikiden sonra gelen sayı.

s.+i 287b/09

[=1]

selāmet: *Ar.* Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.

s. 284b/14

[=1]

selāse ‘aşere ve mi’e: *Ar.* Yüz on üç.

s. 293a/15

[=1]

selāse ve seb’in: *Ar.* Yetmiş üç.

s. 276b/01, 288b/12, 277a/12

[=3]

Şelāşin: *Ar.* Otuz sayısı.

s. 281b/08

[=1]

Şelāse ve tis’in: *Ar.* Doksan üç sayısı.

s.287b/11

[=1]

selāṭin: *Ar.* Sultanlar, pâdişahlar.

s. (mu‘azzezü’s-selāṭini’l-‘izām) 296a/01

[=1]

selḥ: *Ar.* Her Arabî ayın sonu.

s.+inde 295b/10

[=1]

semā’: Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü.

s. (kevkeb-i semā-yı millet) 289a/10

s. (necm-i semā-yı sa^ç ādet)
298b/13

s. (şems-i semā-yı ^çināyet)
282a/05

[=3]

semānīn: *Ar.* Seksen sayısı.

s. 290a/13

[=1]

sen: Teklik ikinci kişiyi gösteren söz.

s.+i 286a/03

s.+iñ 296b/12

s.+üñ 287a/03, 290b/10

[=4]

sened: *Ar.* Gerektiğinde bir anlaşmayı ispat etmek yâhut bir borcun, mal veya hakkın kime âit olduğunu belirtmek maksadıyla yazılıp imzalanan belge.

s. (senedü'l-evvelīn ve'l-âhīrīn)
301a/08

[=1]

serāy: *Far.* Hükümdarların oturduğu büyük yapı, saray.

s. (hāfız-ı serāy-ı şer^ç) 282a/05

s. (serāy-ı şerī^ç at) 281a/10

s. (sulṭān-ı serāy-ı şerī^ç at)
284a/11

[=3]

ser-ḥad: *Far.+Ar.* Sınır boyu, hudut.

s. (serḥad-i memālik) 291a/06

s.+dinden 302b/10

[=2]

ser-ḥalkā: Halkanın başı.

s. (ser-ḥalkā-i meclis-i Ḥazret-i Furkān) 277b/10

s. (ser-ḥalkā-i zümre-i aşḥābu'l-muḥaddiṣīn ve'l-müfessirīn) 284a/14

[=2]

serīr: *Ar.* Taht.

s. (mesned-niṣīn-i serīr-i eflāk)
279b/15

[=1]

ser-mahfil: Cāmilerde vâkfedenin şartı olarak okunacak cüzleri, temcit vb.nin okunuşunu yöneten kimse.

s. (ser-mahfil-i meclis-i Ḥazret-i Qur^ç ān) 277b/09

[=1]

ser-mest: *Ar.* Sarhoş.

s.(ser-mest-i şarāb-ı ḥaḳīḳat)
281b/15

[=1]

serv: *Far.* Selvi.

s. 289a/15

s. (serv-i cūy-bār) 279b/11

s. (serv-i dil-i āgāh) 288a/12

s. (serv-i şadr-ı celālet) 289b/01

[=4]

server: *Far.* Baş, başkan.

s. (kâtib-i mektûbât-ı server-i kâ'inât) 280a/02

s. (server-i dîn) 292b/07, 297b/09, 279a/06

s. (server-i kâ'inât) 297b/07

s. (server-i sahib) 289a/08

s.+leri 285a/08, 293a/07

s.+leridür 298b/05

[=9]

se-şenbih: *Far.* Salı günü.

s. 276a/15

[=1]

sev-: Sevgi duymak.

s.-erim 286a/04

[=1]

sevh: *Ar.* Hatâ etmek.

s. (sehv u ğalaṭ it-)302a/03

[=1]

seyl: *Ar.* Sel.

s. (seyl-i bî-amân) 276a/06

[=1]

seyyîd: *Ar.* Efendi, bey; ileri gelen,baş, başkan.

s. (maḥrem-i ḥarem-i ḥarîm-i seyyîdi'l-mürselîn) 286b/08

s. (maḥbûl u ḳabûl-ı seyyîdi'l-evvelîn ve'l-aḥirîn) 288a/06

s. (seyyîd-i ebrâr) 283a/03

s. (seyyîd-i kurra) 281a/14

s. (seyyîdetü'n-nisâ'-i fi'l-âlemîn) 286b/01

s. (seyyîdi'l-fuḳahâi'l-muḥaddiṣîn) 293b/04,276b/12

f. (seyyîdi'l-fuḳahâ ve'l-muḥaddiṣîn) 295b/15, 298a/02 276b/12

s. (seyyîdü'l-muḥaddiṣîn) 301a/07

s. (seyyîdü'l-müctehidîn) 289b/02

[=11]

şı-: Yenmek, mağlup etmek.

s.-miş 276a/06

[=1]

şidḳ: *Ar.* Her türlü kötülükten arınmış olma, saflık, temizlik.

s. (baḥr-ı şidḳ u kerem) 276b/08

s.+da 302b/08

[=2]

şifât: *Ar.* Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik.

s. (melikü'ş-şifât) 281a/05

s. (şifât-ı şerîf) 290b/04

[=2]

şihhat: *Ar.* Sağlık, esenlik, âfiyet.

s. 295b/01

[=1]

şiyām: *Ar.* Oruç.

s. 275b/07

[=1]

simāt: *Ar.* İşaretler, nişanlar.

m. (melikü's-simāt) 281a/06

[=1]

sirāc: *Ar.* Kandil, mum gibi aydınlatma aracı.

s. (sirāc-ı ümmet) 290b/05,
291b/04

s. (sirācü'l-millet) 289b/04

[=3]

siretlik : Bir kimsenin ahlâkı, karakteri.

s.+inde (siretliginde) 295a/11

[=1]

sitte ve hamsin mi'eteyn: *Ar.* İki yüz elli altı sayısı.

s. 301a/04

[=1]

siz: Çoğul ikinci şahsı gösterir.

s. 296b/11, 300b/09

s.+den 296b/13

s.+e 296b/08

s.+lerden 296b/11

[=5]

şohbet: *Ar.* İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal, musâhabe.

s. (şohbet-i hâşş) 296b/05

[=1]

şoñra: İçinde bulunulan veya bahsedilen ânın daha ilerisindeki bir zamanda

s. 276a/08, 276a/13, 275b/01,
275b/02, 275b/13, 276b/06, 277b/02,
280a/11, 279b/06, 281a/02, 282a/12,
281b/13, 283a/04, 282b/04, 282b/07,
282b/08, 282b/12, 282b/12, 283b/01,
284b/10, 286a/08, 286a/11, 287a/06,
286b/04, 288a/04, 288b/09, 288b/13,
290a/08, 290a/08, 293a/13, 292b/11,
294a/12, 293b/03, 295a/09, 294b/08,
294b/12, 295b/03, 295b/06, 295b/08,
295b/13, 297a/08, 296b/02, 297b/15,
298b/08, 300a/05, 300a/02, 300a/06,
300b/07, 300b/13, 302b/14, 303b/11

[=51]

sor-: Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

s.-arduk 288a/03

s.-dum 278b/03, 290b/09,
295a/13, 302a/07, 302a/09

[=6]

söyle-: Anlatmak istediği şeyi sözle bildirmek.

s.-mişdür 292a/11

s.-rler 302b/01, 302b/02

[=3]

söz: Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.

s. 292a/11

s.+lerini 296b/07

[=2]

suâl: *Ar.* Sormak.

s. (suâl it-) 288a/01

[=1]

şulb: *Ar.* Nesil, zürriyet.

s.+inden 287a/12

[=1]

şulehâ: *Ar.* Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi kimseler, sâlihler.

s.+dan 292b/13

s.+nuñ 299a/09

[=2]

şulh: *Ar.* Savaştan sonra barışma, barış.

s. 282b/11

[=1]

sulţān: *Ar.* Hükümdar.

s. (sulţān-ı seray-ı şerīʿ at) 284a/11

s. (sulţān-ı memālikü'l-kulüb ve'l-mesālik) 286b/09

s. (sulţānü'ş-şerīʿ at) 289b/03

[=3]

sūre: *Ar.* Kur'ân-ı Kerîm'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 âyetten meydana gelen ve Fâtiha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri.

s. 278b/10, 280a/06

[=2]

şüret: *Ar.* Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş.

s. 290b/07

[=1]

susuzlık: Susuz olma, susuz kalma durumu.

s.+a (susuzlığa) 284b/12

[=1]

sūy: *Far.* Yan, taraf.

s. (sūy-ı şerīʿ at) 289a/12

[=1]

sübbūh: *Ar.* Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak anlamında Allah'ın isimlerindedir.

s. (‘andelīb-i bāğ-ı sübbūh)
281b/15

[=1]

sübḥānī: Ar. Sübhāna âit, sübhanla ilgili, ilâhî.

s. (ḥāzin-i esrār-ı sübhānī)
282a/02

s. (mühbit-i envār-ı sübhānī)
276b/09

[=2]

südde: Ar. Kapı.

s. (ilā-süddet-i Cenābi’l-Muṭlāk)
282a/04

[=1]

sūḥan: Far. Söz, lakırdı, kelâm.

s. 290b/07

[=1]

sünen: Ar. Sünnetler.

s. (mecma‘-i sünen-i Muḥammedî) 301a/11, 298b/12

[=2]

Sünen: Metne göre Ebu Davut’un eseri.

s. 303b/14

s. (Sünen-i Ebū Dāvūd) 303b/12

s.+i 304a/06

[=3]

sünnet: Ar. Hz. Peygamber’in müslümanlarca uyulması gereken

sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı.

s. 275b/13

s. (ehl-i sünnet) 292b/07

s. (erbābü’s-sünneti’l-kirām)
286b/06

s. (muḳtedā-yı ehl-i şer‘ ü sünnet) 288a/09

s. (muḳtedā-yı şer‘ u sünnet)
302b/15

s. (nūr-ı mişkāt-ı sünnet)
298b/09

s. (zābiṭ-i rivāyāt-ı sünnetü’l-resūl) 289b/10

[=7]

sünnî: Ar. Sünnîliği benimsemiş kimse.

s.+dür 291b/01

s.+lerdür 304a/07

[=2]

sür-: Kovmak, uzaklaştırmak.

s.-diler 291a/01

[=1]

süvār: At vb. binek hayvanına veya taşıta binmek.

s. (süvār ol-) 297b/05

[=1]

şāhid: Ar. Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.

ş. (ziver-i şâhid) 279b/15

[=1]

şahş: *Ar.* Kimse, kişi.

ş. 302a/12

ş.+a 290b/15

ş.+1 302a/11

[=3]

şân: *Ar.* İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret.

ş. (‘ulüvv-i şân) 290b/02

[=1]

şâri‘: *Ar.* Kanun koyan kimse.

ş. (şâri‘-i meşâri‘-i şerî‘at)
284a/15

[=1]

şarḫ: *Ar.* Dört ana yönden güneşin doğduğu yön, doğu.

ş. 303b/08

ş. (şarḫ-ı ‘alem) 292b/06

[=2]

şayi‘: *Ar.* Herkes tarafından duyulmak.

ş. 291b/02

ş. (şayi‘ ol-) 303b/08

[=2]

sebzâr: *Far.* Yeşilliği çok olan yer, yeşillik, çayırılık.

s. (sebzâr-ı leṭâif) 289a/15

[=1]

şefkat: *Ar.* Bir kimseyle esirgeyici bir sevgi göstererek ilgilenmek.

ş. (şefkat it-) 284b/06

[=1]

şehîd: *Ar.* Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.

ş. (şehîd it-) 276b/01, 288b/09

[=2]

şehr: *Far.* İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı.

ş.+de 297b/08

ş.+i 294a/08

ş.+inde 294a/09, 303b/11

ş.+indeki 301a/04

ş.+inüñ 299a/03

[=6]

şekeristân: *Far.* Şeker kamışı yetişen yer, şeker kamışı tarlası.

ş. (tūṭî-i şekeristân-ı millet)
284a/11

ş. (tūṭî-i şekeristân-ı ṭarîḳat)
277b/11

ş. (tūṭî-i şeker-hâ-yı şekeristân-ı ṭarî‘ kat) 281a/10

[=3]

şeker-hā: *Far.* Şeker çiğneyen.

ş. (tūṭī-i şeker-hā-yı şekeristān-ı tarīc kat) 281a/10

[=1]

şem^c: *Ar.* Mum.

ş. (cem^c-i şem^c-i dāniş ü biniş) 283a/11

ş. (şem^c-i cem^c-i āferiniş) 283a/09, 288a/08

ş.+üñ(şem^c-i cem^c-i dīn) 292b/13

ş. (şem-i cem^c-i yakīn) 303a/01, 281a/03

ş. (şem^c-i envārū'l-içtiḥād) 289b/13

ş. (şem^c-i eyvān-ı hidāyet)289a/14

ş. (şem^c-i eyvān-ı şafā)298b/10

[=9]

şemāil: *Ar.* Huylar, tabiatlar.

ş. (marziyü'ş-şemāil) 298a/03

[=1]

şems: *Ar.* Güneş.

ş. (şems-i semā-yı c'ināyet) 282a/05

ş. (şemsü'd-dünya) 298a/04

ş. (şemsü'l-ümmet) 289b/04

[=3]

şer^c: *Ar.* Şeriat, İslām şeriatı.

ş. (ḥāfız-ı serāy-ı şer^c) 282a/05, 289a/13

ş. (muḳtedā-yı ehl-i şer^c ü sünnet) 288a/09

ş. (muḳtedā-yı şer^c u sünnet) 302b/15

[=4]

şerḥ: *Ar.* Açık açık anlatma, îzah.

ş.+ine 291a/04

[=1]

şerīc at: *Ar.* İslām dininin koyduğu hükümler bütünü, din.

ş. (c'ālim-i me^cālim-i şerīc at) 283a/09

ş. (bānī-i mebānī-i şerīc at) 277b/06

ş. (būlbūl-i gülistān-ı şerīc at) 277b/11

ş. (bürhānū'ş- şerīc at -ı fi'd-dīn) 296a/03

ş. (c'andelīb-i būsītān-ı şerīc at) 288a/07

ş. (ğurre-i rüy-ı şerīc at) 281a/04

ş. (gül-i gülzār-ı bağ-ı şerīc at) 279b/11

ş. (muteber-i aşḥāb-ı şerīc at) 286b/07

ş. (sakin-i şerīc at) 281b/14

ş. (seray-ı şerîc at) 281a/10

ş. (sulţān-ı seray-ı şerîc at) 284a/11

ş. (sulţānū'ş-şerîc at) 289b/03

ş. (sūy-ı şerîc at) 289a/12

ş. (şārîc -i meşārîc -i şerîc at) 284a/15

ş. (şerîc at-ı Muḥammediyye) 303a/04

ş. (tāc-ı şerîc at-ı Muḥammediyye) 283a/06

ş. (tācir-i şerîc at-ı Muḥammediyye) 281a/07

ş. (c umde-i aşḥāb-ı şerîc at) 294b/03

[=18]

şerîf: *Ar.* Şerefli, kutsal, mübârek.

ş. (manzūr-ı nazar-ı şerîf-i resūl-i Rabbū'l-c ālemīn) 276b/10, 277b/05

ş. (mekke-i şerîfe) 276a/14, 277a/13, 278b/15

ş. (müstevlī-i derecāt-ı şerîfe) 288a/10

ş.+leri (künyet-i şerîfe) 284b/08

ş.+si (evlād-ı şerîfe) 287a/13

ş.+ye (Mekke-i şerîfe) 282a/10

ş.+i (c ilm-i şerîf) 291b/11

ş.+i (kabr-i şerîf) 297b/08

ş.+inde (ḥizmet -i şerîf) 278a/14

ş.+leri (menākıb-ı şerîf) 302b/09

ş.+leri (elkāb-ı şerîf) 298b/07

ş.+leri (ensāb-ı şerîf) 286a/10

ş.+leri (neseb-i şerîf) 277a/01, 276b/15, 277b/14

ş.+leri (ömr-i şerîf) 279b/04, 282b/13, 287b/12, 288b/13, 292b/05, 293b/02, 298a/14, 300a/ 05

ş.+leri (sıfat-ı şerîf) 290b/04

ş.+leri (zat-ı laṭîf ü şerîf) 291b/05

ş.+lerinden (neseb-i şerîf) 290a/01

ş.+lerinde (ḥizmet-i şerîf) 278a/10, 286b/14

ş.+lerinde (zamān-ı şerîf) 291a/08

ş.+lerinden (meclis-i şerîf) 291a/01

ş.+lerinden (mülāzemet-i şerîf) 284b/15

ş.+lerine (ḥizmet-i şerîf) 303a/15

[=35]

şeyḥü'r-ruvāt: Ravilerin şeyhi.

ş. 301a/08

[=1]

şimdi: İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda.

ş. 299b/09

[=1]

şî'r: *Ar.* Duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve âhenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yoluyla verilen edebî eser.

ş. 294a/02

[=1]

şîrin: *Far.* Tatlı.

ş. 290b/07

[=1]

şiyem: *Ar.* Huylar.

ş. (mecma^c -i meḥāsini'ş-şiyem)
277b/11

[=1]

şol: Şu.

ş. 275b/10, 279a/03, 278b/04,
278b/08, 284b/15, 295a/08, 295a/15,
295b/05, 295b/09, 297a/02, 296b/04,
297b/06, 300a/08, 300a/12, 304a/06,
304a/07

[=16]

şöhret: *Ar.* Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

ş. 292b/10

ş.+leri 298a/06

[=2]

şöyle: Şuna benzer, şunun gibi.

ş. 290b/10

[=1]

şuru^c: *Ar.* Başlamak.

ş. (şuru^c it-) 291a/04, 297a/09

[=2]

şüphe: *Ar.* Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu.

ş.+miz 288a/03

[=1]

tâ: *Far.* Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar.

t. 297b/05, 300a/06

[=2]

ta^c aşşub: *Ar.* Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.

t. 290b/14

[=1]

tâ^c at: *Ar.* İbâdet, takvâ.

t. (bâliḡ-i mebâliḡ-i zühd ü tã^c at)
288a/11

t. (ma^c den-i zühd ü tã^c at)
286b/07

[=2]

ṭabīb: *Ar.* Hekim.

t. (ṭabīb-i ʿilel-i aṣḥāb-ı aḥādīṣü'n-nebī) 301a/10

[=1]

tābiʿ in/ tabiʿ ün: *Ar.* Hz. Muhammed'i görmüş olanları gören ve onlardan hadis dinleyenler.

t. 279a/14, 285a/07

t. (mine'ş-şahābeti ve't-tābiʿ in) 286b/01

t. (şāhibü'z-zihnü'l-vaḳād ve't-tab'ü'n-naḳāt) 289b/09

t.+den 277a/10, 276b/05, 280b/06, 283a/02, 283b/12, 285a/11

t.+den (teba' -i tābi' in) 285a/08

[=11]

ta' bīr: *Ar.* ... diye ifāde etmek

t. (ta' bīr it-) 300a/10

[=1]

tāc: *Far.* Hükümdarlık alâmeti olarak giyilen, genellikle kıymetli taşlarla süslü baş kisvesi.

t. (gevher-i tāc-ı dīn ü diyānet) 284a/12

t. (tāc-ı dīn ü dināyet) 279b/14

t. (tāc-ı şerī' at-ı Muḥammediyye) 283a/06

[=3]

tācir: *Ar.* Ticâretle uğraşan kimse, tüccar.

t. 303a/04, 303a/04

t. (tācir-i şerī' at-ı Muḥammediyye) 281a/07

[=3]

ta' dād: *Ar.* Sayma.

t. 302b/10

[=1]

tafşil: *Ar.* Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama.

t. (tafşil it-) 289a/01

t.+i 284a/06

t.+ında 288b/15

[=3]

tağyir: *Ar.* Değiştirme, başka şekle sokma.

t. (tağyir olun-) 300b/07

[=1]

taḥammül: *Ar.* Ses çıkarmadan katlanmak, dayanmak.

t. (taḥammül it-) 292a/10

[=1]

taḥrīr: *Ar.* Kaleme almak, yazmak.

t. 302b/11

t. (taḥrīr u taḥrīr olun-)298b/08

[=2]

taḥşîl: *Ar.* İlim öğrenmek için okuma, öğrenim.

t. 303b/14

t. (taḥşîl-i ʿilm) 299a/12

t. (taḥşîl-i maʿrifet) 303b/06

t.+i 303a/07

t.+ine 294a/02

[=5]

taḥşin: *Ar.* Güzel bulup takdir etme.

t.+ler(taḥşin it-) 304a/02

[=1]

taʿyîn: *Ar.* Belirlemek.

t. (taʿyîn it-) 275b/06

[=1]

taḳarrüb: *Ar.* Yaklaşma, yakına gelme.

t. (ḥāwî-i menākıbu'l-taḳarrüb-i ile'l-ḥaḳḳ ve'l-vuşûl) 279b/08

t.+i 278b/05

[=2]

taḳdir: *Ar.* Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme.

t.+ce 302b/02

[=1]

taḳrîr: *Ar.* Sözle anlatma, ifâde ve beyan etme.

t. 298b/08, 302b/11

t. (taḳrîr it-) 297b/10

t. (taḳrîr u taḥrîr olun-) 298b/08

[=4]

taḳvâ: *Ar.* Allah korkusu ile Allah'ın yasakladığı şeylerden, önce şirkten, sonra da günahattan, günah ve haram olması ihtimâli bulunan şüpheli durumlardan, gereksiz şeylerden korunma.

t. (ʿamel-i taḳvâ) 283a/08, 303a/03

t. (erbâbü'l-veraʿ ve't-taḳvâ-yı beyne'l-enâm) 301a/09

t. (ḥāwî-i ʿilm-i taḳvâ) 283a/11

t. (zübde-i erbâbü't-taḳvâ) 296a/02

[=5]

ṭaleb: *Ar.* 1. İstemek, dilemek.

t. (ṭaleb-i ʿilm) 301a/14

t.+ine 299a/07

t. (ṭaleb it -) 304a/01

[=3]

tamâm: *Ar.* 1. Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan, bütün.

t. 292a/06, 292b/05, 300b/07

2. Tamamlamak.

t. (tamâm it-) 280a/07

[=4]

ṭara-: Tarakla tellerini birbirinden ayırmak, karışıklığını gidermek.

t.-rlar 297a/07

[=1]

ṭaraq: Saç, sakal ve tüylü şeylerin kıllarını birbirinden ayırmaya ve karışıklığını gidermeye yarayan, dişli âlet.

t. 297a/07

[=1]

ta'rif: *Ar.* Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanıtmak.

t. 291b/04

[=1]

tārīḥ: *Ar.* Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl.

t.+i 292b/05

t.+inde 276a/09, 277a/13, 277a/13, 276b/01, 279b/03, 280b/08, 281b/08, 282b/08, 282b/13, 283b/07, 286a/06, 287b/12, 288b/12, 290a/13, 294a/10, 293b/01, 294b/12, 295b/07, 300a/03, 300a/05

[=21]

ṭarīq: *Ar.* Yol.

t. (el-müteşallib-i fî-ṭarīq-i ṭuruḳu'l-ḥaḳḳ) 282a/04

t.+ini 283b/01

t.+iyle 290b/14

[=3]

ṭarīqat: *Ar.* Allah'a ulaşmak maksadıyla tutulan yol.

t. (‘ārif-i ma‘ārif-i ṭarīqat) 283a/09

t. (būlbūl-i gülistān-ı ṭarīqat) 288a/07

t. (būrhānū't-ṭarīqat) 289b/03

t. (divār-ı ṭarīqat) 289a/13

t. (maḳbūl-ı erbāb-ı ṭarīqat) 286b/07, 286b/07, 294b/04

t. (sā‘ī-i mesā‘ī-i ṭarīqat) 277b/06

t. (sebze-zār-ı ṭarīqat) 279b/11

t. (ṭūṭī-i şekeristān-ı ṭarīqat) 277b/11

[=10]

taşavvur: *Ar.* Zihinde canlandırma, tahayyül etme.

t. (taşavvur eyle-) 302a/12

t. (taşavvur it-) 295b/04

[=2]

taşdı‘: *Ar.* Baş ağrıtmak, can sıkma, rahatsız etme.

t. 301b/11

[=1]

taşhîh: *Ar.* Düzeltme, yanlışı doğru hâle getirme.

t. (taşhîh-i ahâdîş) 302a/06

[=1]

taşnîf: *Ar.* Sınıflara ayırma, sınıflandırma, sıralama.

t. 303b/07

t. (taşnîf it-) 301b/14

[=2]

taşra: Dışarı.

t. 287b/11, 291a/01

[=2]

tavaṭṭun: *Ar.* Bir yere yerleşme, orayı vatan edinme.

t. (tavaṭṭun it-) 285b/06

[=1]

tavır: *Ar.* Durum, hal, vaziyet, davranış.

t. 276a/13

[=1]

tavşîf: *Ar.* Vasıflarını, niteliklerini sayma.

t.+inden 291b/04

[=1]

tāvus: *Far.* Süslü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş.

t. (tāvus-ı çemen-i gülşen-i fütūh) 281b/15

[=1]

ṭayyār: *Ar.* Uçurmak.

t. (ṭayyār it-) 287b/06

[=1]

ṭayyib: *Ar.* İyi ve güzel işler ve hareketler.

t.+ler 297a/06

t.+lerinden (ervaḥ-ı ṭayyibe) 301b/11, 302b/13

t.+den (revayih-i ṭayyibe) 297a/06

[=4]

ṭayyibāt: *Ar.* Bütün güzel manalar, sözler.

t. (ma' den-i cevāhir-i kelimāt-ı ṭayyibāt-ı Ḥazret-i nebevî) 298b/11

[=1]

tāze: *Far.* Dinç görünümlü, yıpranmamış, körpe.

t. 280a/09

[=1]

ta' zīm: *Ar.* Hürmet etme, saygı gösterme.

t. (ta' zīm it-) 297a/01

[=1]

teba': *Ar.* Bir devletin idâresi altında bulunanların bütünü.

t. (teba' -i tābi' in) 285a/07

[=1]

tebâyün: *Ar.* İki şey arasındaki aykırılık, karşıtlık.

t. (tebâyün-i küllî ol-)302b/07

[=1]

Tebūk: Hz. Peygamber'in Bizanslılar'a karşı düzenlediği savaş.

t. 280a/12

[=1]

tecdîd: *Ar.* Yenileme, yenilenme.

t. (tecdîd-i vuzu) 297a/04

[=1]

te'essüf: *Ar.* Üzlmek, esef etmek.

t. (te'essüf it-) 281a/01

[=1]

tekellüf: *Ar.* Gösteriş.

t. 297b/01

[=1]

tekellüflü: *Ar.* Gösterişli.

t. 297a/05

[=1]

teklîf: *Ar.* Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma

t. (teklîf it-) 297a/12

[=1]

tekrār: *Ar.* Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

t. 289a/01

[=1]

te'lîf: *Ar.* Eser yazma, toplayıp kaleme alma.

t. (te'lîf ü tertîb it-) 297b/11

t. (taşnif ü te' lif it-) 303b/07

[=2]

temām: bk. tamam

t. 275b/11, 275b/12

[=2]

temyîz: *Ar.* Ahlâkını lekeleyecek bir şey yapmamış olan ve yapamayacak yaratılıştaki olan.

t.+leri 302b/12

[=1]

tertîb: *Ar.* Sıralamak, sıraya koymak.

t. (te'lîf ü tertîb it-) 297b/11

[=1]

teslîm: *Ar.* Emâneti yerine verme.

t. (efdalü't-teslîm)289b/11

t. (teslim it-) 280a/13

[=2]

tevârih: *Ar.* Tarihler.

t.+de 280b/13

t.+lerinde 287b/14

[=2]

tevāzu': *Ar.* Alçak gönüllülük.

t. (müctebā-yı aşhāb-ı tevāzu' u meskenet) 288a/09

[=1]

teveccüh: *Ar.* Belli bir yere Doğrulamak, yönelmek.

t. (teveccüh it-) 280a/08, 284b/14

[=2]

tevekkül: *Ar.* Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere râzı olup sonucu Allah'tan bekleme.

t. ('aleyhi't-tevekkül) 284a/08

[=1]

Tevrāt: *Ar.* Dört kutsal kitaptan Hz. Mûsâ'ya indirileni

t. 277a/06

[=1]

ṭīn: *Ar.* Çamur, balçık.

t. (netīce-i ḥulāṣatü'l-mā-ve't-ṭīn) 279b/09

[=1]

tıs'a ve seb'in ve mie: Yüz yetmiş dokuz sayısı.

t.+de 297b/12

[=1]

tıs'a ve semānīn ve mie: Yüz seksen dokuz.

t.+de 294a/10

[=1]

tīh: *Ar.* Çöl.

t. (rāy-ı tīh-i ḍalālet) 277b/07

[=1]

tilāvet: *Ar.* Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallara göre okuma.

t.+de 277a/04

[=1]

tīrendāzlık: Ok atan, okçuluk.

t. (tīrendāzlık it-) 287a/07, 287a/09

[=2]

ṭoksan biñ: Sıralamada sekiz bin sekiz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

t.299b/08

[=1]

ṭoksan dōrt: Sıralamada doksan üçten sonra gelen sayı.

t. 288b/13

[=1]

ṭoksan iki: Sıralamada doksan birden sonra gelen sayı.

t. 280b/02

[=1]

toꣳuz: Sıralamada sekizden sonra gelen sayı.

t. 293a/06

[=1]

toꣳuzuncı: Dokuz sayısının sıra sayı sıfatı.

t.+sı 281a/03

[=1]

tuḷūb: (?)

t. (tuḷūb-ı aşḫāb-ı millet) 288a/08

[=1]

tuṛuꣳ: Ar. Yollar.

t. (El-müteşallib-i fi-ṭarīḳ-i tuṛuꣳu'l-ḫaḳḳ) 282a/04

[=1]

tūṭı: *Far.* İştittiği sesleri taklit eden, bâzı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş

t. (tūṭı-i şekeristān-ı millet) 284a/11

t. (tūṭı-i şekeristān-ı ṭarīḳat) 277b/11,

t. (tūṭı-i şeker-hā-yı şekeristān-ı ṭarīḳat) 281a/10

[=3]

tütsü: Etrafa güzel bir koku yaymak veya nazar, sinir hastalıkları, sara vb.ni

gidermek, bunlardan korunmak maksadıyla yakılan kokulu madde.

t. 297a/06

[=1]

u: *Far.* Ve.

u. 275b/13, 278a/09, 282b/02, 285b/11, 287b/05, 289a/06, 291a/06, 291a/07, 291a/08, 291a/08, 291b/07, 293a/15, 292b/08, 292b/13, 292b/14, 294a/03, 295a/06, 295a/08, 295b/02, 295b/06, 298a/07, 300a/01, 299b/05, 302a/03, 303a/04, 303a/14, 303a/14, 302b/06, 302b/06, 302b/10, 303a/04, 303a/14, 303a/14, 303b/09

[=34]

uḫrevı: *Ar.* Âhirete âit, öbür dünya ile ilgili.

u. 290b/02

[=1]

Uḫud: Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılan ikinci büyük savaş.

u.283b/03, 280a/10

u.+ da 288b/08

[=2]

‘ulemā: *Ar.* Âlimler, bilginler

u. 281a/14, 288a/02, 287b/15, 292a/03, 298a/11, 299a/08

u. (‘āmiletü’l-‘ulemā-yı el-
mütebaḥḥirīn) 286a/13

u. (ekṣer-i ‘ulemā) 281b/12

u. (mecmu‘-i ‘ulemā-yı ehl-i
İslām)295a/10

u. (mefāḥarü’l-‘ulemāi’l-
‘izām)286b/06

u. (re’īsü’l-‘ulemā’i’l-
mütebaḥḥirīn) 277b/08, 279b/07,
281a/09

u. (‘ulemā-yı Bağdad) 300b/12

u. (‘ulemā-yı dīn) 296a/12,

u. (‘ulemā-yı dīn) 298a/10

u. (‘ulemā-yı ehl-i İslām)
291b/05

u. (‘ulemā-yı ‘izām) 301b/07,
301b/08

u. (‘ulemā-yı rasihūn) 280b/01

u.+dan 292b/12

u.+nuñ 295a/09

u.+sından 303a/08

u.+ya 301a/15

[=25]

ulu: Çok üstün niteliklere sâhip, çok
büyük.

u.+lar 291a/12

[=1]

‘ulūm: Ar. İlimler.

u. (vāriş-i ‘ulūmü’l-enbiyā-yı
ve’l-mürselīn) 289b/02, 284a/13,
292b/15

u.+ından 292b/08

[=4]

‘ulūvv: Ar. Ululuk, büyüklük.

u. (‘ulūvv-i himmet) 295a/12

u. (‘ulūvv-i şān) 290b/02

u.+de (‘ulūvv-i menzilet)
300b/13

‘umde: Ar. Dayanılacak güvenilecek
kimse.

u. (‘umde-i aşḥāb-ı
şerī‘at)294b/03

u. (‘umdetü’l-müteferridīn)
286b/08

[=2]

‘umūm: Ar. Genel olma, umūmî olma.

u. 302b/08

u. (‘umūm u ḥuşūş)302b/06

[=2]

unut- : Aklında kalmamak, irâdesi
dışında hatırından çıkmak.

u.-mazlar 285a/02

[=1]

‘uryanlık: Ar. Çıplaklık.

u.+a (‘uryanlığa) 284b/13

[=1]

uşûl: *Ar.* Bir amaca erişmek için tâkip edilen yol, yöntem.

u. (imāmü'l-fürü'-i ve'l- uşûl)
289b/11

[=1]

utan-: Kusurlu duruma düşmekten veya kendini öyle görmekten ileri gelen bir eziklik duygusuna kapılmak.

u.-uram 297b/06

[=1]

uyandır-: Uyku durumundan çıkarmak

u.-up 296b/10

[=1]

uyu-: Uyku hâlinde olmak.

u.-r 296b/08, 296b/10

[=2]

uzun: Boylu, boyu fazla olan.

u. 278a/02

[=1]

ü: *Far.* Ve.

ü. 279b/15, 283a/08, 282b/02,
282b/02 282b/03, 282b/03, 283b/02,
283b/02, 284b/14, 289a/05, 289a/06,
292b/10, 295a/08, 295b/02, 296b/04,
298a/07, 297b/01, 297b/11, 302b/11,
303b/07, 303b/13

[=22]

üç: Sıralamada ikiden sonra gelen sayı.

ü. 281b/06, 281b/06, 283b/09,
287a/15

ü.+i 276b/03

ü.+inüñ 284a/06

[=6]

üçüncü/üçüncü: Üç sayısının sıra sayı sıfatı.

ü.+si 286a/09, 295b/14, 303a/10,
301a/07

[=4]

üç yüz altmış: Sıralamada üç yüz elli dokuzdan sonra gelen sayı.

ü. 282b/14

[=1]

üç yüz biñ: Sıralamada iki yüz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

ü. 301b/14

[=1]

ümiz: *Far.* Ümit.

ü.+dür 279a/07

[=1]

ümmet: *Ar.* Bir peygambere îman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.

ü. (bülbul-i būsītān-ı ümmet)
284a/11

ü. (binā³-i ümmet) 289a/12

ü. (çerāğ-ı ḥandān-ı ümmet)
298b/10

ü. (maḫbūl-ı ḫulūb-ı ümmet)
288a/08

ü. (şemsü'l-ümmet) 289b/04

ü. (rafi^c-i a^clām-ı ümmet)
276b/11

ü.+den 279a/09

ü.+i(aḫra³-i ümmet) 281b/03

ü.+i(sirāc-ı ümmet) 291b/04,
290b/06

ü.+ümden 279a/03

ü.+ümün 281b/03

[=12]

ümmü'l-mü'minîn: Müminlerin aslı.

ü. 286b/01

[=1]

üns: *Ar.* Alışkanlık, alışma, yakınlık.

ü. (şadr-nişin-i mahāfil-i bezm-i
cem^c-i üns) 281a/06

[=1]

ünsiye: *Ar.+Türk.* Yakınlık, ahbablık.

ü. (mecma^cü'l-kemālatü'l-
ünsiyye)289b/08

[=1]

üstād: *Far.* Belli bir alanda üstün yeteneği ve bilgisi olan kimse.

ü. (üstādü'l eimmetü'l-
müteḫaddimîn) 293b/04, 295b/15

ü. (üstādü'l-fuzalā-yı
müttevri^cin) 277b/08

ü.+dan 301b/15

[=4]

üstādünā: Üstadımız.

ü. 289b/15, 294b/05, 296a/03

[=3]

üzeri: Bir şeyin üst tarafı.

ü.+mize 290a/12

ü.+ne 276a/05, 276a/13,
275b/09, 275b/10, 281b/12, 284b/08,
289a/07, 291a/15, 290b/05

ü.+nedür 283b/04, 299a/05

[=12]

vāfir: *Ar.* Çok, bol.

v. 292a/03, 303b/06

[=2]

vaḫīd: *Ar.* Tek, benzeri olmayan.

v. (vaḫīd-i ^caşır) 294b/01

[=1]

vaḫiy: *Ar.* Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilâhî haber.

v. (kātib-i vaḥiy) 280a/02

[=1]

vaḳād: Alevlenen ateş.

v. (şāhibü'z-zihnü'l-vaḳād ve't-
ṭab'ü'n-naḳāt) 289b/09

[=1]

vaḳār: Ar. Ağırbaşlılık.

v.+1 297b/01

[=1]

vāḳıa': Ar. Rüya.

v.+mda 286a/03

[=1]

vāḳıi': Ar. Meydana gelmek.

v. (vāḳıi'ol-) 276a/07, 288a/02,
302a/10, 302a/13

v.+dür 278a/05

[=5]

vaḳt: Ar. Zaman.

v.+de 299a/04, 277b/01

v.+in 278a/02, 280b/14, 287a/01

v.+inde 281b/11

[=6]

vālī: Ar. Bir ilde devleti temsil eden en
büyük mülkî âmir.

v. 292a/13, 299a/03

v. (vālī-i dımışk) 283b/06

[=3]

var: Mevcut, evrende veya düşüncede
yer alan, yok karşıtı.

v. 278b/07, 287a/08, 287b/02,
291a/09, 291a/12, 296b/13, 299b/14

v.+dur 292b/10, 302a/03,
304a/07

[=10]

var-: Bir yere ulaşmak.

v.-a 282b/09

v.-dılar 282b/10

v.-mışıdı 299a/13

v.-mışlardır 301a/15

v.-up 285b/06, 285b/11, 299b/06

[=7]

vara': Ar. Haramdan ve yaramaz
işlerden sakınmak.

v. (bāri' u vara') 291a/08

v. (el-bari'ü'l-vara') 289b/05

[=2]

vārid: Ar. Gelmek, erişmek, ulaşmak.

v. (vārid ol-) 281b/04

[=1]

vāriş: Ar. Kendisinden önce olan
şeylerden nasip alan kimse.

v. (vāriş-i 'ulümü'l-enbiyā-yı
ve'l-mürselin) 289b/02, 284a/13,
292b/15

[=3]

vāşıl: *Ar.* Ulaşmak, erişmek.

v. (vāşıl ol-) 299a/11, 303b/01

[=2]

vāsıta: *Ar.* Bir işin gerçekleşmesini sağlamak için araya girmek, aracılık etmek.

v. 284a/10

v. (vāsıta ol-) 278b/06

[=2]

ve: *Ar.* İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.

v. 276a/04, 276a/04, 276a/06, 276a/08, 276a/10, 276a/10, 276a/10, 276a/11, 276a/15, 275b/02, 275b/05, 275b/05, 275b/06, 275b/07, 275b/08, 275b/10, 275b/12, 275b/12, 275b/14, 275b/14, 277a/03, 277a/04, 277a/06, 277a/06, 277a/06, 277a/06, 277a/08, 277a/09, 277a/09, 277a/10, 277a/10, 277a/14, 277a/15, 276b/01, 276b/03, 276b/03, 276b/04, 276b/05, 278a/01, 278a/01, 278a/06, 278a/06, 278a/08, 278a/09, 278a/12, 278a/13, 278a/15, 279a/01, 279a/02, 279a/03, 279a/05, 279a/08, 279a/12, 279a/12, 279a/14, 278b/05, 278b/05, 278b/07, 278b/11, 278b/13, 278b/15, 280a/02, 280a/02, 280a/03, 280a/04, 280a/05, 280a/07, 280a/08, 280a/11, 280a/13, 279b/01, 279b/02, 279b/05, 281a/14, 280b/03, 280b/03, 280b/05, 280b/05, 280b/05,

280b/05, 280b/06, 280b/12, 280b/12, 282a/11, 282a/12, 282a/13, 281b/04, 281b/06, 281b/07, 281b/08, 281b/10, 283a/01, 283a/01, 283a/14, 282b/06, 282b/14, 284a/04, 284a/04, 284a/04, 284a/04, 284a/05, 284a/05, 284a/07, 284a/08, 283b/03, 283b/04, 283b/05, 283b/06, 283b/09, 283b/10, 283b/10, 283b/11, 283b/11, 283b/11, 283b/12, 283b/12, 285a/07, 285a/13, 284b/04, 284b/10, 284b/12, 284b/13, 284b/13, 284b/15, 286a/01, 286a/04, 286a/06, 286a/09, 286a/11, 286a/12, 285b/03, 285b/06, 285b/07, 285b/08, 285b/10, 287a/10, 286b/03, 287b/01, 287b/01, 287b/02, 287b/03, 287b/06, 287b/09, 287b/09, 287b/10, 287b/11, 287b/12, 289a/02, 289a/06, 288b/02, 288b/02, 288b/03, 288b/03, 288b/05, 288b/05, 288b/05, 288b/06, 288b/08, 288b/09, 288b/12, 290a/02, 290a/04, 290a/05, 290a/06, 290a/07, 290a/11, 290a/13, 290a/14, 289b/15, 289b/15, 291a/01, 291a/02, 291a/02, 291a/07, 291a/08, 291a/10, 291a/10, 291a/11, 291a/11, 291a/14, 291a/14, 290b/02, 290b/03, 290b/04, 290b/06, 290b/07, 290b/07, 290b/07, 290b/08, 290b/11, 292a/01, 292a/02, 292a/02, 292a/02, 292a/02, 292a/03, 292a/10, 292a/11, 292a/13, 291b/01, 291b/02, 291b/05, 291b/11, 291b/12, 291b/12, 291b/12, 291b/13, 291b/13, 291b/14, 291b/14, 291b/15, 293a/03, 293a/04, 293a/04, 293a/05,

293a/05, 293a/05, 293a/05, 293a/07,
293a/08, 293a/08, 293a/08, 293a/09,
293a/09, 293a/09, 293a/13, 293a/13,
293a/15, 292b/01, 292b/05, 292b/05,
292b/09, 292b/11, 294a/02, 294a/04,
294a/05, 294a/08, 293b/01, 293b/07,
293b/08, 293b/09, 293b/09, 293b/09,
293b/10, 293b/10, 293b/11, 293b/11,
293b/12, 293b/13, 293b/13, 293b/14,
293b/14, 293b/15, 293b/15, 295a/01,
295a/01, 295a/01, 295a/02, 295a/02,
295a/03, 295a/04, 295a/04, 295a/04,
295a/05, 295a/07, 295a/10, 295a/10,
295a/11, 295a/12, 295a/12, 294b/05,
294b/05, 294b/08, 294b/09, 294b/10,
294b/15, 294b/15, 296a/03, 296a/06,
296a/08, 296a/08, 296a/09, 296a/10,
296a/10, 296a/11, 296a/11, 296a/11,
296a/12, 296a/14, 296a/15, 296a/15,
295b/01, 295b/02, 295b/04, 295b/08,
295b/13, 297a/01, 297a/03, 297a/05,
297a/05, 297a/07, 297a/07, 297a/08,
296b/01, 296b/01, 296b/13, 298a/07,
298a/07, 298a/07, 298a/08, 298a/08,
298a/09, 298a/09, 298a/10, 298a/11,
298a/13, 297b/02, 297b/02, 297b/08,
297b/12, 297b/13, 299a/02, 299a/05,
299a/05, 299a/07, 299a/08, 299a/09,
299a/10, 299a/12, 299a/13, 299a/13,
299a/13, 299a/13, 299a/14, 299a/15,
298b/04, 298b/04, 298b/15, 300a/04,
300a/08, 300a/10, 300a/11, 300a/12,
299b/01, 299b/01, 299b/02, 299b/02,
299b/03, 299b/03, 299b/04, 299b/04,

299b/04, 299b/05, 299b/08, 299b/15,
300a/03, 300a/05, 300a/06, 300a/14,
300a/14, 300a/14, 300a/15, 300b/01,
300b/09, 300b/10, 300b/13, 300b/14,
302a/01, 302a/05, 301b/, 301b/,
301b/01, 301b/01, 301b/02, 301b/02,
301b/02, 301b/04, 301b/04, 301b/06,
301b/07, 301b/07, 301b/09, 301b/10,
301b/13, 301b/15, 303a/07, 303a/07,
303a/08, 303a/08, 303a/08, 303a/09,
303a/10, 303a/10, 303a/11, 303a/11,
303a/11, 303a/12, 303a/12, 303a/12,
303a/13, 303a/13, 303a/14, 303a/15,
302b/05, 302b/08, 302b/11, 302b/13,
302b/14, 304a/01, 304a/03, 304a/05,
304a/06, 304a/06, 304a/06, 304a/07,
304a/07, 304a/08, 304a/08, 304a/08,
304a/08, 304a/09, 304a/09, 303a/10,
303a/10, 303a/10, 303a/11, 303a/11,
303a/11, 304a/12, 304a/12, 303a/12,
303a/13, 303a/13, 303a/14, 303a/15,
303b/02, 303b/04, 303b/04, 303b/04,
303b/11, 303b/12, 303b/12, 303b/14

[=444]

vech: *Ar.* Sebep, vesile.

v. (min-vech)302b/06

v. (ğurre-i vech-i haqı̄kat) 303a/02

v+den(min-vech) 302b/07

[=3]

vecihî: *Ar.* Yüzle ilgili.

v. (ğurre-i vecihî) 277b/09

v. (vecihü'l-halk) 278a/01

[=1]

vefâ: *Ar.* Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme.

v. (küh-ı vefâ) 289a/11

v. (vefâhirü'l- libās) 297a/05

[=1]

vefât: *Ar.* Ölüm.

v. (vefât it-) 277a/12, 277b/01, 279b/02, 280b/15, 280b/08, 281b/09, 282b/13, 288b/12, 292b/03, 295b/06, 298a/14, 297b/12, 301a/04, 281b/13, 286a/06, 287b/01, 287b/11, 287b/15

v.+ı 281b/11, 295b/12, 297b/14, 298b/01

v.+ında 282b/06

v.+ından 286a/07

v.+ları 298b/04

[=25]

vera^ç: *Ar.* Allah'tan korkup haramdan, günahattan, kötülüklerden sakınma.

v. 295a/08

v. (erbābü'l-vera^ç ve't-taḫvā-yı beyne'l-enām) 301a/09

v. (kıbletü'l-vera^ç-ı ve'l-ḫilm) 279b/13

v. (menba^ç-yı vera^ç u 'ibādet) 286b/07

v. (şāḫib-i vera^ç-ı yegāne) 283a/07

v.+ı 281b/04

v.+ında 295a/12

[=7]

vesā'ir: *Ar.* Sayılan birkaç şeyden sonra “bunun gibi olanlar ve benzerleri de” anlamında kullanılır

v. 279a/08, 289a/06, 292b/07

[=3]

vesîle: *Ar.* Sebep, bahâne.

v. (vesîle-i raḫmî) 275b/09

[=1]

tüklân: *Ar.* Tevekkül.

v. 284a/08

[=1]

vezn: *Ar.* Manzum yazılarda hecelerin belli şekil ve sayıda sıralanışından meydana gelen ölçü.

v.+ı 299a/05

[=1]

vilāyet: *Ar.* Bir vâli yönetimindeki en önemli idâri bölüm.

v.+de 303a/14, 303a/14

[=2]

vir- : 1. İletmek, ulaştırmak.

v. 287a/03

v.-diler 282b/02, 300a/12

v.-mediler 282b/01

v.-mişidi 282b/05

v.-mişler (emānet vir-) 282b/04

v.-ürler 297a/06

2. Bildirmek, söylemek.

v.-e (rıżā vir-) 292a/08

v.-di (cevāb vir-) 300b/11

v.-diler (ād vir-) 284b/04,
303b/13

v.-diler (cevāb vir-) 278b/06,
288a/02, 297a/13, 296b/14, 297b/06,
300b/06, 302a/09

v.-diler (icāzet vir-) 304a/03

v.-diler (küyet vir-) 284b/05

v.-düm (ād vir-) 304a/06

v.-e (nefrīn vir-) 279a/05

v.-mezler (ihtimāl vir-) 276a/10

v.-miş (kerāmet vir-) 295a/08

v.-mişler (künyet vir-) 286b/13

v.-mişler (fetvā vir-) 296a/14

v.-se (cevāb vir-) 296b/08

v.-ür (daḥıl vir-) 287b/03

v.-ürem (nefrīn vir-) 279a/06

[=29]

vur-: Darbe indirmek, yaralamak.

v.-mak 292a/09

v.-urlar 292a/07

[=2]

vuşūl: *Ar.* Ulaşma, erişme.

v. (ḥāvī-i menākıbu'l-takarrüb-i
ile'l-ḥaḳḳ ve'l-vuşūl) 279b/08

[=1]

vużū: *Ar.* Abdest.

v. (tecdīd-i vużū) 297a/04

[=1]

vużūsuz: Abdestsiz.

v. 297a/03

[=1]

vü: *Far.* Ve.

v. 275b/02, 278a/09, 279b/14,
281a/07, 281a/07, 281a/14, 281b/04,
282b/05, 285a/07, 285a/11, 286b/07,
288a/14, 291a/07, 291a/07, 290b/02,
291b/01, 291b/01, 291b/04, 291b/05,
292b/08, 292b/14, 294a/02, 299a/03,
299a/08, 299a/08, 298b/08, 303a/14,
302b/10, 304a/08, 303a/14

[=30]

vücūd: *Ar.* Varlık, var olma.

v. (vücūda gel-) 290a/09,
290a/13, 294a/10, 293b/01, 293b/07,
294b/11, 294b/13, 294b/14, 298a/12,
297b/11, 301a/03

[=11]

yād: *Far.* Hatırlama, anma.

y. (yād-it-) 285a/01, 285a/09,
290b/15

y. (yād ol-) 284a/06, 284a/07

y. (yād eyle-) 302a/10, 302a/11

[=7]

yād-āverlik: Hatır vermek.

y. (yād-āverlik it-) 302b/12

[=1]

yahūd: *Far.* Veya.

y. 290b/15, 302a/08

[=2]

Yahūdī: Ar. Hz. Mûsâ'nın dînine mensup kimse, Mûsevî

y. 280a/06

[=1]

yakın: Arada az mesafe bulunan.

y.+dur 289a/02, 301a/04

[=2]

yaķın: Ar. Kesin ve sağlam bilgi.

y. (ma' den-i 'ilm ü 'amel-i
yaķın) 276b/12

y. (şem' -i cem' -i yaķın) 303a/01

y. (yenbu' ül-ħaķķ-ı ve'l-yaķın)
288a/05

[=3]

yan: Yakın, civar.

y.+ında 294b/14

[=1]

ya' nî: Ar. Demek, şu demek; sözün kıyası, doğrusu.

y. 277a/06, 280b/01, 282a/11,
281b/03, 283a/03, 288b/05, 296b/13,
300b/04

[=8]

yara: Bir dış etkiyle, bir hastalık veya ârıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık.

y. 275b/04

y.+larından 275b/02

[=2]

yaş: Doğuştan îtibâren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.

y. 277a/04

y.+ına 280a/04, 280b/08,
286a/05, 294a/11, 295b/11, 297b/13

y.+ında 277b/01, 294b/12,
299a/07, 299a/08

y.+ra 280a/04

[=12]

yavru: Çok küçük yaşta olan hayvan.

y.+sına 284b/05

[=1]

yaz-: Bir söz veya düşünceyi belli işâret ve harflerle bir yere geçirmek.

y.-ar 300a/06, 287b/05

y.-ardı 285b/01
y.-dum 304a/05, 304a/06
y.-ıp 302a/01
y.-maga 300a/06
y.-mağa 285b/02
y.-mak 300a/04
y.-masını 280a/07
y.-mişlardur 293b/12, 303a/09,
303a/09
y.-up 300a/11
[=14]
yazıl-: Yazmak işi yapılmak.
y.-miş 300b/04
[=1]
yedi: Sıralamada altıdan sonra gelen
sayı.
y. 281b/07, 301a/06
y.+dür 284a/03
[=3]
yedinci: Yedi sayısının sıra sayı sıfatı.
y.+si 277b/03, 288b/14
[=2]
yedi yüz: Sıralamada altı yüz doksan
dokuzdan sonra gelen sayı.
y. 277a/07, 285b/04
y.+den 289a/02
[=3]

yedi yüz yigirmi sekiz: Sıralamada yedi
yüz yirmi yediden sonra gelen sayı.

y. 279a/13

[=1]

yegâne: *Far.* Tek, biricik.

y. (şāhib-i vera^c-ı yegāne)
283a/07

[=1]

yegrek: Daha üstün tutulan, tercih
edilen.

y.+dür 296b/15

[=1]

yenbu^c: *Ar.* Kaynak, pınar, memba.

y. (yenbu^c ül-ḥaḳḳ-ı ve'l-yaḳīn)
288a/05

[=1]

yer: Mekân, mahal.

y.+de 287b/11, 297b/06,
302a/10, 302a/11

y.+den 284b/06

y.+lerde 297a/14

y.+lerine 280a/15

[=7]

yetmiş: Sıralamada altmış dokuzdan
sonra gelen sayı.

y. 292b/05

[=1]

yetmiş bir: Sıralamada yetmişten sonra gelen sayı.

y.+i 287b/09

[=1]

yetmiş iki: Sıralamada yetmiş birden sonra gelen sayı.

y. 277b/01

[=1]

yetmiş sekiz: Sıralamada yetmiş yediden sonra gelen sayı.

y. 286a/05

[=1]

yetmiş yedi: Sıralamada yetmiş altıdan sonra gelen sayı.

y. 298a/15

[=1]

yıl: Sene.

y. 286b/15, 287b/03, 294a/04,
295b/08, 301a/05

y.+a 282b/14, 287b/12, 288b/13,
298a/15

y.+dur 295b/13, 297b/14,
298b/01

y.+ında 284b/09, 295b/11,
298a/12, 298a/14

[=16]

yigirmi: Sıralamada on dokuzdan sonra gelen sayı.

y. 277a/09

[=1]

yigirmi biñ: Sıralamada on dokuz bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

y. 276a/01, 276a/02

[=2]

yigirmi bir: Sıralamada yirmiden sonra gelen sayı.

y. 279a/12

[=1]

yigirmi sekiz: Sıralamada yirmi yediden sonra gelen sayı.

y.+i 276b/03, 288b/02

[=2]

yigirmi toğuz: Sıralamada yirmi sekizden sonra gelen sayı.

y. 297b/14

[=1]

yir: Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.

y.+de 299a/09, 300a/14

y.+e 297a/03, 297b/08

[=4]

yok: Bulunmayan, mevcut olmayan şey.

y.+dur 279a/07, 278b/09,
283b/05, 285a/06, 287b/05, 288b/11,
299b/09

y.+ıdı (yog) 278b/01, 287a/11
299b/11

[=10]

yol: Bir amaca ulaşmak için
başvurulması gereken çâre.

y. (yol bul-) 291a/02

[=1]

yük: İnsana baskı yapan ağır durum
veya görev.

y. 296b/15

[=1]

yüri-: Adım atarak ilerlemek, gitmek.

y.-yüp 276a/05

[=1]

yürü-: bk. yüri-

y.-miş 276a/03

[=1]

yüz: Sıralamada doksan dokuzdan sonra
gelen sayı.

y. 287a/15, 300a/10, 300b/07

[=3]

yüz: Surat.

y.+ine 287a/07

[=1]

yüz altmış altı: Sıralamada yüz altmış
beşten sonra gelen sayı.

y. 283b/10

[=1]

yüz altmış dört: Sıralamada yüz altmış
üçten sonra gelen sayı.

y. 281b/05

[=1]

yüz biñ: Sıralamada doksan bin dokuz
yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayı.

y. 276a/01

[=1]

yüz elli bir: Sıralamada yüz elliden
sonra gelen sayı.

y. 281b/08

[=1]

yüz seksen altı: Sıralamada yüz seksen
beşten sonra gelen sayı.

y.+sı 287b/08

[=1]

yüz yedi: Sıralamada yüz altıdan sonra
gelen sayı.

y. 287b/12

[=1]

yüz yetmiş toköz: Sıralamada yüz
yetmiş sekizden sonra gelen sayı.

y. 283b/08

[=1]

yüz yigirmi: Sıralamada yüz on
dokuzdan sonra gelen sayı.

y.+den 287a/13

[=1]

zabt: *Ar.* 1. Tutmak.

z. (zabt it-) 278a/10

2. Tutma.

z.+ında 289a/02

[=2]

zāhid: *Ar.* Dünyâyı terkedip dînin emirlerine çok titizlikle riâyet eden, züht ve takvâ sâhibi, dindar.

z. 303a/14, 303a/14

[=2]

za'îf: *Ar.* Kuvvet, güçsüz.

z. 279a/09

z. (za'îf ol-) 276a/02

[=2]

zâil: *Ar.* Yok olmak, ortadan kalkmak.

z. (zâil ol-) 288a/03

[=1]

zamân: *Ar.* Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.

z. (zamân-ı şerîf) 291a/08

z. (muḳtedâ-yı fuḳahâ-yı zamâne) 283a/06

z.283a/14

z.+da 292a/12, 299b/09, 291b/06

z.+ına 276a/12

z.+ında 278a/05, 281b/10, 281b/13, 283b/06, 292a/03, 292a/04, 296b/03, 299b/11

z.+larında 295a/06

[=16]

ẓann: *Ar.* Sanmak, sanma.

z. (ẓann it-) 295b/02

z. (ẓann -ı duruğ) 295b/04

[=1]

ẓât: *Ar.* Kimse, kişi.

z. (ẓât-ı laṭîf ü şerîf) 291b/05

[=1]

Zebûr: Dâvut peygambere indirilen ve münâcatları ihtivâ eden ilâhî kitap.

z. 277a/06

[=1]

ẓihn: *Ar.* İnsanın kendini ve çevresini bilmesinde rol oynayan idrak, tanıma, anlama, kavrama, hatırlama, sembolleştirme, muhâkeme ve soyutlama gibi faâliyetlerin bütünü.

z. (şâhibü'z-ẓihnü'l-vaḳâd ve't-tabi'ün naḳât) 289b/09

[=1]

ẓıkr: *Ar.* İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak.

z. (ẓıkr ol-) 301b/06

z. (ziğr olun-) 286a/11, 286b/03,
288b/15

[=4]

zindigānī: *Far.* Dirilik, canlılık.

z. 290b/08

[=1]

zīra: *Far.* Çünkü, şundan dolayı.

z. 284b/05, 285b/01, 285b/05,
291a/06, 292a/04, 291b/02

[=6]

zī-şan: *Ar.* Şanlı.

z.+da (faşl-ı zī-şān) 284a/07

[=1]

zīver: *Far.* Süs.

z. (zīver-i şāhid) 279b/15

[=1]

ziyāde: *Ar.* Fazla, çok.

z. 278b/02, 278b/04, 285a/03,
285a/05, 285a/07, 285a/10, 285a/15,
284b/11, 285b/05, 285b/09, 287a/11,
287a/13, 287b/13, 289a/03, 294a/04,
297a/01

[=16]

ziyādece: Fazlaca.

z. 279b/04

[=1]

zübde: *Ar.* Bir şeyin en seçkin, en değerli kısmı.

z. 301a/09

z. (zübde-i aşhābü'l-İslām ve'l-
müslimīn) 288a/05

z. (zübde-i erbābü't-taḳvā)
296a/02

z. (zūbdetü'l-İslām ve'l-
muḥaddişin) 277b/04

z. (zübde-i ehli'l-İslām ve'l-
müslimīn) 279b/09

z.+sindendür 280b/01

[=6]

zūhd: *Ar.* Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibâdete verme.

z. (bāliḡ-i mebāliḡ-i zūhd ü ṭā'at) 288a/11

z. (cāmi' -i zūhd ü 'ilm) 289b/08

z. (cāmi' -i zūhd-ü fetvā)
283a/11

z. (ma' den-i zūhd ü ṭā'at)
286b/07

z.+inde 295a/12

[=5]

zūhhād: *Ar.* Zâhitler.

z. (faḥrū'z-zūhhād) 301a/09

z.+den 292b/13

[=2]

zülāl: *Ar.* İçilmesi güzel, tatlı, saf su.

z. (çeşme-yi zülāl-i ma^ç ārif)
289a/15

z. 275b/02

z. (mānend-i zülāl) 276b/12

z. (menba^ç -ı zülāl-i ma^ç ārif-i
Ḥazret-i Muştafavī) 298b/11

[=4]

zümer: *Ar.* Zümreler.

z. (kūlūb-ı zümertü'l-İslām)
277b/05

z. (zümertü'l-İslām ve'l-
müslimīn) 276b/10

[=2]

zümre: *Ar.* Topluluk, sınıf.

z. (zümre-i ebrār) 280b/06

z. (şadr-ı zümre-i ehl-i İslām
ve'l-müslimīn) 281a/09

z. (ser-ḥalka-i zümre-i aşḥābu'l-
muḥaddişīn ve'l-müfessirīn) 284a/14

z.+sinden 298a/11

[=4]

KİŞİ ADLARI DİZİNİ

‘**Abdi** ‘**Amr**: Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî. Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan sahâbî. Yemen’de yaşayan Ezd kabilesinin Devs koluna mensup olup ne zaman doğduğu belli değildir. Câhiliye devrindeki adı çeşitli kaynaklarda Abdüşems, Abdüamr, Sükeyn, Amr b. Abdüganm gibi farklı şekillerde kaydedilmektedir. Hz. Peygamber onun adını Abdurrahman veya Abdullah olarak değiştirmiştir.

a. 284b/03

[=1]

Abdi’ş-şems: bk. ‘Abdi ‘Amr.

a. 284b/02

[=1]

‘**Abdullah**: Ebû Muhammed Abdullah b. Amr b. el-Âs el-Kureşî. Hz. Peygamber’den duyduğu hadisleri onun huzurunda yazmasına izin verilen sahâbî.

a. 277a/02, 277a/03, 285b/01

[=3]

‘**Abdullah-ı Kavâirî**: Metne göre İmam Ebu Hüseyin Müslim’in ders veren alimlerden biri.

a. 301b/02

[=1]

‘**Abdurrahman** : bk. Abdi Amr.

a. 284b/04, 296b/09

[=2]

Ben-i Hâşim: Kureyş kabilesinin Hz. Peygamber’in de mensup olduğu kolu.

b.+ün 294b/09

[=1]

Ben-i Hâzım : Metinde geçen bir hikayede İmam Malik’e oturmasını teklif eden kişi.

b. 297a/10, 297a/10

[=2]

Ben-i Neccâr: Hazrec kabilesinin bir kolu. Kahtânîler’e mensup olan kabilenin adını aldığı Neccâr’ın Hazrec’e kadar nesebi Neccâr b. Sa‘lebe b. Amr b. Hazrec şeklindedir ve Ezd üzerinden Kahtân’a ulaşır. Kaynaklarda asıl adının Teymullah veya Teymü’l-Lât olduğu, devamlı keser kullanmasından veya keserle bir şahsı yaralamasından dolayı “Neccâr” (marangoz) lakabıyla tanındığı kayıtlıdır.

b. 280a/12

[=1]

Buhârî: Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu‘fi el-Buhârî. Kur’ân-ı Kerîm’den sonra en güvenilir

kitap kabul edilen el-Câmi‘u’s-şâhîh
adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis.

b. 302a/14, 287b/14, 280b/03

b.+dür 298b/15

b.+nüñ 302a/09

[=4]

Câbir: Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh
b. Amr b. Harâm el-Ensârî. En çok
hadis rivayet eden sahâbîlerden biri.

c. 285a/13, 288b/05

[=2]

Cu‘fî: Ebû Abdillâh Câbir b. Yezîd el-
Hâris el-Cu‘fî. Şîî muhaddis. Ebû
Muhammed ve Ebû Yezîd künyeleriyle
de anılan ve tâbiîn neslinden olan
Câbir’in hayatı hakkında fazla bilgi
yoktur.

c. 299a/01, 299a/04, 299a/05,
299a/05

[=4]

Ebâ ‘Amr

e. 302a/09

[=1]

Ebâ İshâk Beyhakî: Ebû Bekr Ahmed b.
Hüseyn b. Alî el-Beyhakî. Muhaddis ve
Şâfiî fakihi.

e.+den 291b/12

[=1]

Ebû ‘Abdullah ‘Abdülazîz Ebi Hâzim

e. 296b/01

[=1]

Ebû ‘Abdurrahmân: Ebû Abdirrahmân
Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî .
Kütüb-i Sitte’den biri olan es-Sünen’in
müellifi, muhaddis.

e. 303b/04

e.+uñ 296b/07

[=2]

Ebû Bekir: Ebû Bekr Abdullâh b. Ebî
Kuhâfe Osmân b. Âmir el-Kureşî et-
Teymî. İlk müslümanlardan, Hulefâ-yi
Râşidîn’in birincisi.

e. 287b/01

[=1]

Ebû Bekr ‘Abdullah Şıffâr

e. 296b/05

[=1]

Ebû Ca‘fer-i Tahâvî : Ebû Ca‘fer
Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-
Ezdî el-Hacrî el-Mısrî et-Tahâvî. Hanefî
fakihi ve muhaddis.

e. 291b/07

[=1]

Ebû Dâvûd: Ebû Dâvûd Süleymân b. el-
Eş‘as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî.
Kütüb-i Sitte’den biri olan es-Sünen’in
müellifi, muhaddis.

e. 304a/04, 303b/05

e.+dan 304a/03

[=3]

Ebū Ḥamza: Bk. Buhārī.

e. 286b/12

[=1]

Ebū Ḥanīfe: Ebū Hanīfe Nu‘mān b. Sābit b. Zūtā b. Māh.Hanefī mezhebinin imamı, büyük müctehid.

e. 290a/13, 290b/13

e.+den 293b/08

[=3]

Ebū Ḥātem

e.+i 302a/05

[=1]

Ebū Hureyre: Ebū Hüreyre Abdurrahmān b. Sahr ed-Devsī. Çok hadis rivayet etmesiyle tanınan sahâbî.

e. 280b/05, 285a/02, 284b/04, 286a/01

e.+den 285a/05

[=5]

Ebū İshāk-ı Şeybānī: Ebū Amr İshāk b. Mirâr eş-Şeybānī.Kûfe dil mektebi âlimlerinin önde gelen simalarından biri.

e. 293a/03

[=1]

Ebū'l-Munzir: Sahabe-i kiramin büyüklerinden biri olup Rasûlüllah (s.a.s)'in vahiy kâtiplerindendir.

e. 281a/12

[=1]

Ebū'l-Velīd-i Ṭayālunısı: Ebū'l-Velīd Hişām b. Abdilmelik et-Tayālīsî el-Basrî (ö.227/842) Hadis hâfızı.

e. 303a/11

[=1]

Ebū Manşūr: Ebu Mansur Devvaniki.

e. 292a/03, 292a/12, 292a/15, 292b/02

[=4]

Ebū Musa-i Eş‘arī: Ebū Mûsâ Abdullah b. Kays b. Süleym el-Eş‘arī. Hakem Vak‘ası’nda Hz. Ali’yi temsil eden fakih sahâbî.

e. 278a/12, 278a/13, 282a/07

[=3]

Ebū Ṭalḥa: Ebū Talha Zeyd b. Sehl b. el-Esved el-Ensârî.Sahâbî.

e. 287a/02, 287a/03

[=2]

Ebū ‘Ubeyde

e. 282b/06

[=1]

Ebû Ümâme: Ebû Ümâme Sudey b. Aclân b. Vehb el-Bâhilî. Sahâbî.

e. 283b/11

[=1]

Ebû Yûsuf-ı kâfî: Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İbrâhîm b. Habîb b. Sa'd el-Kûfî (ö. 182/798) Ebû Hanîfe'nin önde gelen talebesi, müctehid hukukçu ve ilk kadilkudât.

e. 293b/11, 292a/02, 293a/11, 298a/09

[=4]

Ebû Zura'a: Ebû Zür'a Ubeydullah b. Abdilkerîm b. Yezîd er-Râzî(ö. 264/878) Hadis hâfızı ve münekkidi.

e. 302a/04

[=1]

Enes: Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî. Hz. Peygamber'e hizmetiyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahâbîlerden biri

e. 280b/05, 285a/13, 287a/05, 287a/10, 287a/12, 287b/01, 287b/13

[=7]

Firberî: Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Matar el-Firebrî. Buhârî'nin el-Câmi' u's-şâhîh adlı eserinin en önemli râvisi.

f. 300a/02, 299b/07

f.+den 299b/11

[=3]

Hamza: Ebû Umâre Hazma b. Habîb b. Umâre ez-Zeyyât et-Teymî el-Kûfî (ö. 156/773) Yedi kıraat imamından biri.

h. 290a/05

[=1]

Hamza-yı Zeyyât: Ebû Umâre Hazma b. Habîb b. Umâre ez-Zeyyât et-Teymî el-Kûfî. Yedi kıraat imamından biri.

h. 290a/04

[=1]

Hârûn er-Reşîd: Ebû Ca'fer Hârûn er-Reşîd b. Muhammed el-Mehdî-Billâh b. Abdillâh el-Mansûr (ö. 193/809) Abbâsî halifesi (786-809).

h. 294a/07, 293a/13

[=2]

İmâm Buḥârî: bk. Buhârî.

i. 301a/06, 300b/02, 300b/05

[=3]

İmâm-ı Ahmed-i Hanbel: Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis, fakih.

i. 304a/01, 304a/02, 294a/07, 293a/13

[=4]

İmâm-ı A'zam: Hanefî mezhebinin imamı, büyük müctehid. İslâm'da

hukukî düşüncenin ve ictihad anlayışının gelişmesinde önemli payı olup daha çok Ebû Hanîfe veya İmâm-ı Âzam diye şöhret bulmuştur.

i. 289b/14, 291a/15, 290b/12, 292a/03, 292a/04, 292a/05, 292a/12, 292a/14, 291b/08, 291b/09, 291b/10, 291b/15, 292b/01, 292b/02, 294a/11, 293b/08, 295b/11, 297b/13

[=18]

İmâm Mâlik: Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö.179/795) Mâlikî mezhebinin imamı, büyük müctehid ve muhaddis.

i. 294a/04, 296a/07, 296a/13, 297a/09, 297a/11, 297a/12, 297a/15, 296b/02, 296b/05, 296b/07, 296b/11, 296b/15, 298a/08, 298a/15, 297b/01, 297b/03, 297b/14, 297b/15

i.+den 290b/09

[=19]

İmâm Muhammed Şeybânî: Muhammed b. Hasan eş-Şeybani Ebu Hanife ve İmam Malik'in öğrencisidir.

i. 294a/05, 293b/07

i.+den 293b/15

[=3]

İmâm Müslim: Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. El-

Câmi' u'ş-şahîh adlı eseriyle tanınan muhaddis.

i. 302a/02, 302a/05, 302a/12, 301b/13, 302b/01, 302b/09

i.+den 301b/07

[=7]

İmâm Şâfi'î: Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî. Şâfiî mezhebinin imamı, büyük müctehid.

i. 291a/14, 294a/06, 295a/07, 294b/10, 296a/15, 295b/05, 295b/12, 295b/13, 298a/08

[=9]

İmâm Taqiyeddîn Endelüsî: Müsned sahibi, Basralı hadis hâfızı.

i. 285b/12

[=1]

Mugîre: Ebû İsâ (Ebû Abdillâh) Mugîre b. Şu'be b. Ebî Âmir b. Mes'ûd es-Sekafî. Sahâbî, Emevî devlet adamı.

m. 299a/04

[=1]

Muhammed-i Buhârî: Bk. Buhârî.

m. 300a/13

[=1]

Musa Hâdî: Ebû Muhammed Mûsâ el-Hâdî-İlelhak b. Muhammed el-Mehdî. Abbâsî halifesi

m. 293a/11, 293a/13

[=1]

Nâfi': Ebû Abdillâh Nâfi' b. Hüzmüz (Sercis, Kâvus) el-Kureşî el-Adevî el-Medenî. Abdullah b. Ömer'in âzatlı kölesi, tâbiî.

n. 291b/13, 296a/09

[=2]

Nu' mân

n. 290b/01

[=1]

Rabî' a: Ebû Osmân (Ebû Abdirrahmân) Rebîa b. Ebî Abdirrahmân el-Medenî et-Teymî. Muhaddis ve fakih.

r. 296b/11

[=1]

Şahîh: bk. Sahih-i Müslim.

s.+inde 278b/08

[=1]

Şahîheyn: İki sahih" Doğru ve müteber olduklarında ittifak edilen, Buhârî ve Müslim tarafından derlenmiş iki hadis kitabı.

s.+de 276b/03

s.+dedür 277a/08, 279a/12, 280b/03, 281b/06, 282b/15, 283b/09, 287b/08, 288b/01

[=9]

Şahîh-i Buhârî: Buhârî'nin Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en güvenilir kitap

olarak kabul edilen, sahih hadisleri toplayan eseri.

s.+de 285a/14

s.+dedür 277a/09

s.+dedür 279a/12, 281b/07, 282b/15, 283b/09, 288b/02, 287b/09

s.+nüñ 300a/03

s.+yi 299b/11, 299b/14

[=11]

Şahîh-i Müslim: Müslim'in sahih hadislerden meydana gelen eseri. Asıl adı el-Câmi' u's-sahîh olmakla beraber daha çok Sahîh-i Müslim diye bilinmektedir. Bizzat müellif eserinden el-Müsned ve el-Müsnedü's-sahîh diye söz etmekte ve bununla kitabının Hz. Peygamber'e ulaşan sahih rivayetlerden meydana geldiğini kastetmektedir.

s.+de 287b/09, 276b/03

s.+dedür 277a/09, 279a/13, 280b/04, 281b/07, 283a/01, 283b/10, 288b/02

[=9]

Şâbit: Ebû Muhammed Sâbit b. Eslem el-Basrî el-Bünânî. Basralı muhaddis, âbid ve zâhid.

s. 290a/06, 290a/07, 290a/14, 290b/01

[=4]

Sâib: İmam Şafii'nin babası.

s.+dür 294b/08

[=1]

Şa'lebe: Metne göre Hamza-yı Zeyyat'ın cemaatinden olan kişi.

s. 290a/04

[=1]

Şevrî

s. 293b/09

[=1]

Süleymân-ı A'meş: Ebû Muhammed Süleymân b. Mihrân el-Kûfi.Hadis, kıraat ve ferâiz sahalarındaki bilgisiyle tanınan tâbiîn nesline mensup âlim.

s. 293a/04

[=1]

Süleymân et-Teymî: Ebû'l-Kâsım Kıvâmü's-sünne İsmâil b. Muhammed b. el-Fazl et-Teymî et-Talhî el-İsfahânî. Hadis, tefsir, Arap dili ve edebiyatı âlimi.

s. 293a/03

[=1]

Şâfi'î: bk. İmam Şâfi.

ş. 290b/14, 294b/07, 295a/14, 295a/15, 295b/03

[=5]

Şeyh Buhârî: Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî (ö. 256/870) Kur'ân-ı Kerîm'den sonra

en güvenilir kitap kabul edilen el-Câmi' u'ş-şahîh adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis.

ş. 278b/02, 299a/07, 300a/07, 299b/12

[=4]

Teymullah: Metne göre Teymullah, Seb'an şeyhlerinden Hamza-yı Zeyyat'ın cemaatinden olan Sa'lebe'nin oğludur.

t. 290a/04, 290a/06, 290a/07

t.+uñ 290a/03

[=4]

Yaḥyâ-yı Nişâbûrî

y. 301b/01

[=1]

Yûsuf-ı Hûccâc: Ebû Muhammed el-Haccâc b. Yûsuf b. el-Hakem es-Sekafî (ö.95/714) Zalim lakabıyla meşhur Emevî valisi.

y. 276a/13

[=1]

Zeyd: Ebû Hârîce (Ebû Saîd) Zeyd b. Sâbit b. Dahhâk el-Hazrecî en-Neccârî. Sahâbî.

z. 280a/04, 283b/01

[=2]

YER ADLARI DİZİNİ

‘**Aden:** Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti’nin başşehri ve tarihî liman.

a. 282b/03

[=1]

Afrikiyye: Afrika. Yeryüzünün Asya’dan sonra ikinci büyük kıtası.

a. 275b/15, 275b/15

a. (feth-i Afrikiyye) 276a/07

a.+(melik-i Afrikiyye) 276a/03

a.+nüñ (melik-i Afrikiyye)
276a/04

[=5]

Ahvāz: Güneybatı İran’da Hûzistan eyaletinin merkezi. İlk İslâm kaynaklarında Düceyl denilen Kârûn nehrinin kıyısında kurulmuş olan Ahvaz eski Elâm Krallığı’nın başşehri idi

a.+a 282b/09

a.+ı 282b/10

[=2]

‘**Askalân:** Filistin’de tarihî bir sahil şehri.

a. 294b/13

a.+da 294b/13

[=2]

Bābil: Asurlular devrinde Irak’ta kurulan şehirlerden biri.

b. 290a/06

[=1]

Bābu’ş-Şāgir

b.+da 283b/07

[=1]

Bağdad: İslâm dünyasının önemli tarih, ilim ve kültür merkezlerinden biri ve bugünkü Irak’ın başşehri.

b.+(‘ulemā-yı Bağdad) 300b/12

b.+a 292a/04, 292a/12, 295b/08,
300a/07, 300a/09, 303b/11

b.+da 293a/10, 292b/06,
293b/13, 295b/08, 298a/14, 300a/08

[=13]

Başra: Güney Irak’ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir. Bağdat’ın 420 km. güneydoğusunda, Dicle ile Fırat nehirlerinin birleştiği noktanın 50 km. güneybatısında yer alır.

b. 282b/05, 303b/11

b.+(ehl-i Başra) 287a/15

b.+da 287a/13, 287b/02, 291a/09

b.+dan 287b/10

b.+ya 303b/10

[=8]

Buḥāra: Mâverâünnehir’de tarihî bir şehir. Zerefşân ırmağının aşağı

havzasındaki büyük vahada yer alır; bugün Özbekistan Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmaktadır.

b. 299a/03

[=1]

Cu'f: Metne göre Yemen'de bir kabile büyüğünün adıdır.

c.+dan 299a/03

[=1]

Dımişk: Şam şehri. Suriye'nin başkenti.

d.+(vālî-i Dımişk) 283b/06

d.+da 283b/07

d.+dandur 293b/06

[=3]

Filistin: Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü konumunda bulunan tarihî bölge.

f.+de 277a/14

[=1]

Ğazze: Güneybatı Filistin'de bugün Gazze şeridi denilen i bölge ve merkezi.

g. 294b/14

g.+de 294b/11

g.+den 294b/12

[=3]

Ĥabeş: Habeşistan ismiyle bilinen Etiyopya.

h.+e 278a/06, 282a/12

[=2]

Ĥarzanan: Metne göre Şam'da bulunan bir köyün adı.

h. 293b/06

[=1]

Ĥayber: Hicaz'da Medine-Suriye yolu üzerinde bulunan eski bir ticaret ve ziraat merkezi.

h. 282a/14, 282a/15, 284b/09

h.+(kal' a-i Ĥayber) 282a/12

[=4]

Ĥayzarān: Metne göre Bağdat'ta bulunan bir mezarlığın adı.

h. 292b/06

[=1]

Ĥicāz: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile mîkāt yerlerini içine alan coğrafi bölge.

h. 296a/06

h.+a 299a/13, 301a/14

[=3]

Ĥirteñg: Metne göre Semerkant yakınlarındaki bir şehrin adı.

h. 301a/04

[=1]

Ĥorāsān: Kuzeydoğu İran'da bir eyalet.

h. 276a/10

h.+a 294a/08, 299a/12, 303a/07

[=4]

‘**Irak**’: Ortadoğu’da bir İslâm ülkesi. Resmî adı el-Cumhûriyyetü’l-İrâkıyye olup başşehir Bağdat’tır.

1. 276a/10, 292a/14

1.+a 292a/13, 293b/06, 299a/12, 301a/14, 303a/07, 303a/07

[=8]

İşfahân: İran’ın dördüncü büyük şehri ve aynı adı taşıyan eyaletin merkezi. Adı Arapça kaynaklarda Sibâhân, İsbahân ve bazı eski Farsça kaynaklarda Sipâhân şeklinde geçer.

s.+1 282b/12

[=1]

Kâbil: Afganistan’ın başşehir.

k. 290a/06

[=1]

Ḳudüs : Üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir. Lut gölünün bulunduğu çukur alanın batısında ve bu alandan fay diklikleriyle ayrılmış olan Yahudiye platosunun dalgalı yüzeyi üzerinde kurulmuştur.

k.+(Ḳudüs-i mübârek) 278b/15

[=1]

Kûfe: Güney Irak’ta Hz. Ömer’in emriyle Sa’d b. Ebû Vakkâs tarafından kurulan şehir.

k. 282b/05

k.+de 279b/04, 291a/10, 293b/07

k.+den 292a/04

k.+ye 279b/01

[=6]

Medîne: Hz. Peygamber’in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu.

m. 281b/10

m. (imâmü’l-Medîne)295b/14

m.+de 280a/14, 291a/10, 297a/15

m.+ye 278a/06, 279b/02, 285b/06, 287a/02

[=9]

Medîne-i münevvere: Nurlandırılmış şehir.

m.+de 280b/08, 281b/09, 286a/06, 285b/05, 286b/14, 288b/12

[=6]

Mekke: Arabistan’da Hz. Muhammed’in doğduğu ve içinde müslümanların kiblesi olan Kâbe’nin bulunduğu şehrin adı.

m.+(Mekke-i şerîf) 276a/14

m.+(Mekke-i şerîfe) 277a/13, 282a/10, 278b/15

m.+de 291a/11

m.+ye 282b/12, 294b/12

[=7]

Mışır: Büyük bir kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi (Sînâ yarımadası) Asya'da yer alan ülke.

m.+a 285b/11, 295b/08,
299a/13, 301a/14, 303a/08, 303a/08

m.+da 277a/12, 285b/10,
295b/09, 295b/10

[=10]

Rey: İran'da bir Ortaçağ şehri.

r.+de 294a/08

[=1]

Semerķand: Özbekistan'da tarihî bir şehir.

s.+a 301a/04, 303a/08, 303a/08

[=3]

Sicistān: Günümüzde bir kısmı İran, bir kısmı Afganistan sınırları içinde kalan tarihî bölge.

s.+da 286a/02

[=1]

Şam: Suriye'nin başşehrinin ismi.

ş.+a 299a/13, 301a/14, 303a/07,
303a/07

ş.+da 302a/09

ş.+dan 276a/11

[=6]

Ṭāif: Suudi Arabistan'da bir şehir.

t.+de 277a/15

[=1]

Ürdün: Ortadoğu'da bir İslâm ülkesi.

ü.+e 282b/06

[=1]

Vāsīt: Irak'ta bugün mevcut olmayan tarihî bir şehir. Güney Irak'ta Batîha adı verilen bataklık bölgesinin kuzeydoğu ucunda Emevîler'in Irak valisi Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî tarafından kurulmuştur.

v.+da 293b/07

[=1]

Verāmīn: İran'ın Tahran eyaletinde bir şehir.

v. 294a/09

[=1]

Yemen: Arap yarımadasının güneybatısındaki ülkenin adı.

y. 276a/10

y.+de 294b/14, 299a/06

y.+den 278a/13

y.+(sahil-i Yemen) 282b/03

[=5]

Zibid: Yemen'de bir şehir.

z. 282b/03

[=1]

ARAPÇA İBARELER DİZİNİ

‘**aleyhi’ş-şalāvatü ve’s-selām**: Ona salât ve selam olsun.

a. 288a/15

a. 301a/10

[=2]

‘**aleyhi’s-selām**: Selam onun üzerine olsun.

a. 275b/04, 277a/01, 277a/07, 276b/02, 278a/03, 278a/07, 278a/14, 278a/15, 277b/15, 279a/01, 279a/02, 279a/10, 280a/05, 280a/08, 280a/13, 280b/02, 282a/13, 282a/14, 281b/02, 281b/05, 282b/03, 282b/14, 283b/08, 285a/03, 285a/06, 284b/04, 284b/14, 286a/04, 287a/01, 287a/06, 287a/09, 286b/12, 286b/13, 287b/07, 288b/10, 291b/03, 294b/07, 297a/04, 301b/06, 302b/15

a.+a 278b/10, 281b/01

a.+dan 285a/01, 284b/11

[=44]

āmin: Allah kabul etsin, öyle olsun.

a. 279a/09, 301b/13

[=2]

Bārī te‘ālā ‘azze ve celle: Şanı büyük aziz ve celal olsun.

b. 279a/07

[=1]

bi-iznillāhi teā’ la ve amire: Namı büyük olan ve emreden Allah’ın izniyle.

b. 276a/05

[=1]

bi-iznillāhi teā’ la: Allah’ın izniyle.

b. 282b/11

[=1]

inşāallah: Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse anlamında dilek sözü.

i. 284a/08

[=1]

mücrimet-i Muḥammedin ve ālihī ecmain

m. 301b/13

[=1]

raḍıya’llāhu ‘anh: Din büyüklerinden bahsederken “Allah ondan râzı olsun” anlamında kullanılan dua sözü.

r. 280a/14, 283b/05, 285a/08, 285b/03, 285b/04, 285b/10, 285b/14, 288a/15, 289b/02, 279b/02, 282b/05, 282b/09, 290b/01, 290b/06

[=14]

raḍyallāhu ‘anha: Kadınlar için Allah ondan razı olsun anlamındaki dua.

r.+nuñ 286a/07

[=1]

rağıya'llāhu 'anhüm: Allah onlardan razı olsun anlamındaki dua.

r. 285a/11, 281b/13

[=2]

rağıya'llāhu 'anhümā: Allah onların ikisinden razı olsun anlamındaki dua.

r. 286a/11, 279b/01

[=2]

rağıya'llāhu 'anh ve 'an-cemi' him: Allah ondan ve diğerlerinden razı olsun.

r. 277b/02

rağımu'llāh: Allah rahmet eylesin.

r. 285a/04

[=1]

rağımehu'llāh: Allah rahmet eylesin

r. 278b/03, 278b/08, 281b/02, 285a/10, 286a/02, 287a/05, 290b/09, 294b/11, 297a/15, 300a/03, 300a/13, 302a/02, 301b/13, 303a/06

[=14]

rağımehümu'llāh: Allah onlara rahmet eylesin.

r. 290a/02

rağmetu'llāhi 'aleyh: Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

r. 300b/08

[=1]

rağmetu'llāhi 'aleyhim ecma'in: Allah'ın tüm rahmeti onun üzerine olsun.

r. 293a/06

[=1]

rıđvān-ullahi te'ālā 'aleyhim ecma'in: Allāhü Teālā'nın rızası onların üzerine olsun.

r. 276b/06, 280b/07, 291b/15

[=3]

rığvan-ullahi 'aleyhim ecma'in: Allāh'ın rızası onların üzerine olsun.

r. 286a/08, 279a/15, 283a/04, 283b/14, 285a/14

[=5]

şalla'lahu 'aleyhi ve sellem: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

s. 297b/07, 286b/15

[=2]

va'llā / va'llāhi:“Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için” anlamında yemin sözü.

v. 291a/05, 290a/11

[=2]

vallāhü a'lem ve ağkem: “Allah en doğrusunu bilir.” anlamında bir ifade.

v. 289a/03

[=1]

va'llāhü a'lem: "En iyi bilen Allah'tır."
anlamındaki bir ifade.

v.297b/15 298b/01, 295b/13

[=3]

KAYNAKÇA

- AGACACANOV, Sergey Grigoreviç, “*Oğuzlar*”, Selenge Yayınları, İstanbul, 2003.
- ALMAZ, Hasan, “*Şükrullah bin Şihâbeddin Ahmed bin Zeyneddîn Zekî, Behçetü’t-tevârih*” (İnceleme-Metin-Tercüme), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara, 2004.
- ATSIZ, Hüseyin Nihal, *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi*, Arkadaş Basımevi, İstanbul, 1939.
- AYBAKAN, Bilal, “Şafii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.38, İstanbul, 2010, s.223.
- AYCAN, İrfan, “ Muğire b. Şu’be” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul, 2005, s.376.
- AYVERDİ, İlhan, “*Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı” 1-3. Cilt, İstanbul, 2008.
- AZİZOVA, Elnure “Teymullâh” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.41, İstanbul, 2012, s.56.
- BABINGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev. Prof. Dr. Çoşkun Üçok, 3.Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.
- BAKIR, Abdülhalik “Basra” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.5, 1992, s.160.
- BAŞAR, Fehameddin, “*İlk Osmanlı Tarihçileri*”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, c. 11.
- BİLGE, Mustafa L. “Aden” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1, 1988, s.367.
- BİLGE, Mustafa L. “Ahvaz” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.2, 1989, s.192.

BOZKURT, Nahide “Hadi-İlelhak” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.15, 1997, s.16.

BURSALI MEHMED TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, (1299-1215), Meral Yayıncılık, İstanbul C. I.

DEMİROĞLU, Ayla, “Behcetü’t-Tevârih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, 2010.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

DİLÇİN, Cem (dzl.) *Yeni Tarama Sözlüğü*, dzl. TDK, Ankara, 1983.

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1983.

GÜRSOY, Cevat Rüştü “Afrika” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 1988, s.413.

HAMİDULLAH, Muhammed “Hayber” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.17, 1998, s.20.

HATİBOĞLU, İbrahim “Nâfi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, İstanbul, 2006, s.286.

HOCA SADEDDİN EFENDİ, *Tâcü’t-Tevârih* C. V, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992

İLTAŞ, Davut “Tahâvî” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C.39, 2010, s.385.

İSEN, Mustafa, *Sehî Bey Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.

KANAR, Mehmet (dzl.) *Arapça-Türkçe Sözlük*, dzl. Mehmet Kanar, Say Yayınları, İstanbul, 2009

KARAMAN, M. Lütfullah “Filistin” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, 1996, s.89.

KANDEMİR, M. Yaşar “Abdullah b. Amr b. As” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1, 1988, s.85.

KANDEMİR, M. Yaşar “Cabir b. Abdullah” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.6, 1992, s.530.

KANDEMİR, M. Yaşar “Ebu Hureyre” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.10, 1994, s.160.

KANDEMİR, M. Yaşar “el-Camiu’s-Sahih” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.7, 1993, s.114.

KANDEMİR, M. Yaşar “Müslim b. Haccac” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, 2006, s.93.

KANDEMİR, M. Yaşar “Nesâi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, 2006, s.563.

KARASU, Cezmi, “Osmanlı Vekâyinâmelerindeki Soy Kütükleri Hakkında Notlar”,
Türkler Ansiklopedisi, C. 9.

KAVAS, Ahmet, “Şükrullah”, *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*,
Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, c. II.

KEHHÂLE, Ömer Rıza, *Mucemü’l-Müellifin*, Beyrut, 1993.

KILIÇ, Hulusi “ Ebu Amr eş-Şeybani” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.10, 1994, s.98.

KOÇKUZU, Ali Osman “Firebri” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.13, 1996, s.132.

KORKMAZ, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, TDK, Ankara, 2009.

Köksal, M. Asım “Darü’l-Erkâm” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.36,

İstanbul, 1993, s.520.

KUT Günay, “Ahmedî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* İstanbul 1989.

ÖZCAN, Abdulkadir, “Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2013.

ÖZEN, Şükrü, “Rebia b. Ebu Abdurrahman” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.34, 2007, s.499.

SARIÇAM, İbrahim, “Beni Neccar” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, 2006, s.480.

ŞEŞEN, Ramazan, “Buhara” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.6, 1992, s.363.

ŞİRİNOVA, Zümrüt, *Şükrullah'ın “İlmü'l-Edvar” (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

TÜRKÇE SÖZLÜK, TDK Yayınları, Ankara 2005.

UZUNPOSTALCI, Mustafa, “Ebû Hanîfe” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.10, İstanbul, 1994, s.131.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Buhârî” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul, 1992, s.372.

YAZIM KILAVUZU, TDK Yayınları, Ankara 2012.

YILDIZ, Sara Nur, “Şükrullah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988.

YILMAZ, Mehmet “*Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler*” Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992.

حضرت رسالت علیه السلام هم پر شمشیر از یاد می خصص
نمودند عاید و رحمة الله حضرت رسالت علیه السلام فرمود که
اقراء الحق یعنی بنی امیه را قرا عی بنی کنه که در کتب و کتب کلام
بوند که در کتاب حق و علم و در عقیده و احادیث کتب و اذکار و
بوند و احمی حضرت رسالت علیه السلام فرمود که اولی و اولی
حدیث را و اینها بنشیند که او حج حدیث صحیحین در ده و پنج
حدیث را این صحیح بخاری و حدیث صحیحین در ده و پنج
و بانی یونانی بر حدیثه سایر معانی که در کتاب تاریخ
و کتابا بنده بود مدینه و منور و در مابدا و مابدا حضرت
عمر بن خطاب ز سائید و مدینه که در کتاب تاریخ
ابو عبد اللہ ز اخی بن کنه و فاتی و قسطنطین و انصار فریاد بود
اما انکه در علم و بوند و در رینه مستشار در حق حضرت عمر
خدا زنی ز ما نند و فاتی قسطنطین و که اولی بنی امیه بود و اولی
عجای که اولی و اولی و اولی و اولی و اولی و اولی و اولی و اولی
سرسنت شکر ب حقیقت عتد لیک باغ سبوح فاطمه و سبوح

کتاب فوج سالدین بیدای قدمه و روشد که در یاد و در صابر
معارف در باقی معانی از سار سنجاقی در او عی احادیث نبویه
جامع اخلاق و اوصاف و صفوی که جمع المصنفین است جمع
الد قایم المتصلیه فی طریق طر و القوم و کمال السد و جناب
الطایف حافظ سلسلی شرح امین خزانه فرغ شمس سماء
عنایت بنیم فاکر هدایت مستخرج قواعد الاحکامه و باقی صفای
الایمانه صاحب انفا نده و الکنس اعنی ابو موسی حضرت
عبد الله بن قیس بن سلیم بن حصان بن سار فقیه عی بن عمر بن
بن عاصم بن عازر بن وایل بن ناجیه بن جماع هیل بن الاضر اشهر بید
عمر تدنا و اوله مکه و شریفیه کلوبه مسلما نا و لیست از اید
و اهل کشتی ابله یعنی کشتی هدایت که حضرت جعفر بن زید ابله
حسبیه عجم تا قدسی و فقه و حیا بفض و اوله فدان سبکه
حضرت رسالت علیه السلام از مکه طواف اید و حضرت رسالت
علیه السلام فرخ بن غنمدان بود و در او عی حصه نبویه شاولیه
بوند و در عی حیا بن کفند حافظ اولی و اولی و اولی و اولی

علان خصني بالكله بكونه ديانا كدي سوا لا تدينكم بدينونة
 جوات ووردنا لكم مرادكم حدثنا فقمنا وكيدنا كما ابينا
 حصرنا من مالنا من صوددق شمسنا ايلوا ووراديد
 بولاد و صكرنا صفاط احاديث نبويه ملك التيمسي اول قدوة علماء
 المتخرجين من اصحابنا لاسانهم والسليدين بنبوع الحق واليقين
 شوقا وقول سيد الاولين والآخرين راوي احاديث نبويه حاوي
 ما في صطويته عذيب بوستان شريف بلال طان طرد وقت
 مقبول قلوبنا مطلوب قلوب اصحابك سمع جميع اقرين
 بمرجع دانش ودينش مقلدا في هذا شرح و سنه مجتبا
 اصحاب قاضع و مسكن مستغني مقلدا في سنه مستغولي و بجان
 كس يمس تاق و ياكت خانه و عبادت باو مساجد من مقلدا
 سرودا كما و اعني حصرنا بو عهد الله جابون عباد الله عز و جل
 عز و جل سواد سامة بن سندن علي بن اسدين ساد و ذوقه و ذوقه
 حردج الانصاري حردج اسكي دره اكا بر حقا في و صفاط اسكوي
 بويه و ذوقه و حقي الله عنه حصرنا رسال الله عليه الصلوة و السلام

وانا فاجده اليه بريني اسن و بريني اوبكي و بريني طيخه حليفين
 بددوه و حصرنا اسنك بقصر و بره بوستانا في و ارايد
 صرا ايكه و كره و دخل و براديد و اول بوستانا في و ارايد
 بيتنا يدنكم رايحه سيسان رايحه سيسان خيل في القصر
 بونكران و ايجها قيا و انا زينك نهانجي بوقدره يان و اناسي
 نيجه بونكر كجي دفتر كره و رساله كره كره كره كره
 حصرنا رسال الله عليه السلام ايكه بيتنا ايكه في رسك انجي
 حديت روايتا فشد نه بونكر انك صبحا و كره و كره
 و رسك ان و بجه صبح بخاريد و كره و تيمش بره صبح
 و باق قينك قرانك اسك و رساله رساله رساله رساله
 طشه و بجهي قرانك رساله رساله رساله رساله رساله
 تا و بخانه و عمر شير نكري بوزيدي بيلك ابر شير نكري بونكر
 و ياد و ده و عيدي سكو اما صبح و ظل و اسن تا م بر قصر و ده
 و ذوقا تيند بلك اما ابو عبد الله حردج ادي كند و حردج ادي
 و ارايتا بديتم چون حصرنا اسن و ارايتا بديت ايكه ايكه ايكه

جان سیر و صید رجالت **انما ما والمسلمين** **حضرت امام اعظم**
ابو حنیفہ رضی اللہ عنہ او کبریٰ سید المجتہدین، وارث علم الانبیاء
 و المرسلین سلطان الفریقین برهاناً و طریقہ، عارف و ساری صفتی و آفة
 کاشفہ و نور حقیقی و قائم شمس الاممہ سر اج الملة خزانة باب
 الازادہ شیخ اصحاب الاستناد و البارع الواریع المستمع
 من علمه بالعلم النافع علم الفتوی عالم الفتوی منبع المعارف
 الزبانیة مفید للطلاب السجائیة محیط الاثر و القدر سید
 جمیع النکاحات لاشیہ جامع زهد و علم نحو و کلام و حکم
 صاحب التقریر خزانة فقه و الطبع النقاد و الفکر الصائب والرأی
 الشافی حافظ فراء الفراء لاکرم صایط و ایداد سید
 الرسوز علی فیضان النعم عالم المقبول و المتقول امام الفروع و
 الاصول مستخرج قواعد الاحکام و باقیها فی الاسلام شیخ
 القوانین اجتهاد و جراح خاتمة استنباط امام المسلمین
 حجة القی علی خلقنا جمعین **اما** **اعظم** مقتدا و عظم
 و اولاد و استناد له اعنی **حضرت ابو حنیفہ نعمان بن قلیب** ذو

یونان ذک سید خیرین من الاختلاف اتمشاد و افعال حاد و یث
 و **حضرت امام اعظم** **ابو حنیفہ** **رضی اللہ عنہ** **ابو حنیفہ** **رضی اللہ عنہ**
امام اعظم **ثابت بن قلیب بن امان** و علی ذو فایة **تم الله**
انی **داو** **لمیش** **قوله** **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
جماعت **کم** **مشایخ** **مسیحا** **انک** **جملة** **سند** **ند** **و** **تم** **الله**
فرد **ش** **ی** **بعضی** **انک** **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
او **علی** **ذو** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
اولد **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
حضرت **ابو حنیفہ** **یونان** **ذو** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
جماعت **کم** **مشایخ** **مسیحا** **انک** **جملة** **سند** **ند** **و** **تم** **الله**
فرد **ش** **ی** **بعضی** **انک** **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
او **علی** **ذو** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
اولد **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
حضرت **ابو حنیفہ** **یونان** **ذو** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
جماعت **کم** **مشایخ** **مسیحا** **انک** **جملة** **سند** **ند** **و** **تم** **الله**
فرد **ش** **ی** **بعضی** **انک** **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
او **علی** **ذو** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**
اولد **ند** **ند** **و** **تم** **الله** **تعلی** **او** **علی** **ذو** **تم** **الله**

وَحَيَّ اللَّهُ عَلَيْهِ نَهَانُ حَضْرَتِ تَارِيخِي تَكْتَبِي نَأْتِكُ فَوَلَوْ عَسَى كَوْرُ وَرَبِّ
 حَيْدُ عَا تَيْفِدِي دُيُوبِي وَفَاخِرِي بِسَلْشِي مَرْبِيهِ وَعَلَوْ شَاكُم
 أَبَا عَلِي حَيْدُ دُنْيَا وَآخِرَتِي دُنْيَا أَوْلَيْدُ دُنْيَا مَبْدَأُ الْمُؤْمِنِينَ حَقِيرَتِ
 عَلَى بِنَايَاتِيكَ دُعَايِي بِرُكْنِيكَ أَوْلَيْدُ دُنْيَا وَوَسِيَّتِي شَرِيحِي كُتُبِي
 مَعْتَابِيهِ كَمَا بُولُوا نَاوَا وَرُزِيهِ بُودُ وَفَطْلِي لِإِسْلَامِي وَرَأْسِي بِرُجِي
 أَمَّتْ حَضْرَتِي يَا مَاهِي عَظِيمِي حَضْرَتِي اللَّهُ عَلَيْهِ سَاكَةَ قَلْبِي وَخُوبِ
 صُورَتِي تَيْدِي وَشَيْبَتِي بِحُجْرَتِي وَوَتْمِي دِلِي وَوَسْوَشِ
 دُنْدِي كَفِي يَدِي وَجَوَانِ مَرْدِي حَضْرَتِي يَا مَاهِي عَظِيمِي
 دُجْمَلِي اللَّهُ أَمَا مَالِكِي دُنْ صُورُ دُرُودِي حَضْرَتِي يَا حَسْبِي وَكَفِي
 بِيورِي بِيورِي كُورُ دُرُودِي كُورُ بِيورِي سَلَامِي بِيورِي عَسَا عَسَا حَسْبِي
 اَيْدِي دِي اَيُوقَانْدَانِي اَيُوقَانْدَانِي وَهَرْتِي كُورِي عِلْمِي وَرِيَا
 كِي وَوَلَمِي اَسْتِي اَمَا عَظْمِي حَضْرَتِي يَا مَاهِي عَظِيمِي
 وَاجِي دَارِي دُرُودِي اَيُوقَانْدَانِي يَا مَاهِي عَظِيمِي اَيُوقَانْدَانِي
 حَضْرَتِي يَا حَسْبِي حَضْرَتِي يَا حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 يَا وَاجِي عَظِيمِي حَضْرَتِي يَا مَاهِي عَظِيمِي اَيُوقَانْدَانِي اَيُوقَانْدَانِي

اَوَّلُ بَوْصَه خَيْرِي اَيُوقَانْدَانِي وَبَحْسِي شَرِيحِي تَارِيخِي سَلَامِي دُرُودِي
 كَابِرِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 حَضْرَتِي يَا مَاهِي عَظِيمِي مَلِكِي حَسْبِي اَوَّلُ بَيْنَا وَتُو دِي وَبَيْنَا حَضْرَتِي
 اَمَا عَظْمِي مَنَاقِبِي شَرِيحِي شَرِيحِي اَيُوقَانْدَانِي اَيُوقَانْدَانِي بُونَدِي
 عَيْدِي بِحَسْبِي دَقَائِرِي حَسْبِي اَحْسَابِي اَيُوقَانْدَانِي اَيُوقَانْدَانِي
 دِي اَيُوقَانْدَانِي اَوْصَافِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 كِتَابِي حَسْبِي وَتَجَاوُزِي عِلْمِي دُرُودِي عِلْمِي وَكَلِمَاتِي حَسْبِي
 كَامِلِي وَبَارِعِي وَوَرَعِي حَسْبِي اَيُوقَانْدَانِي وَرَمَانِي شَرِيحِي حَسْبِي
 حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 مَالِكِي وَرُكْنِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 سَا عَيْدِي وَوَكَلِي اَبُو الطَّيْلِ حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 اَهْلِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 اَوْلَادِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 بُو كُورِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي
 اَيُوقَانْدَانِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي حَسْبِي

۲۰۲

حضرت تکریدی فرمودند و ملا هب غنایه در مذهب و معارف و برادره
ذریه او بود که او را دیدی و او را گری خاطر فاقه شایع و مشهور
اولی اید می بینی که در آن حضرت در رسالت علیه السلام
سراج امتی در پیش او که بیدار می کنی که در آن وقت و در پیش
او ناله آت اهلند و شر نیازی مستثنی و کنی و او را و **علاء**
آغا سلاوه جمیع و ما آن سوگند که فریاد جو زاید و نب
بوندان کلامت ثابت و سمر را و اولی اید می **ابو جعفر** اید
امام اعظم حضرت تکریدی در بیان آن جمیع اید و **ابو جعفر**
عقیق و **ابو جعفر** فریاد اید می **امام اعظم** حضرت تکریدی در بیان
بلای سینه تکریدی او را که نظر اید سوگند **امام اعظم** حضرت تکریدی
کافی علم بشری بی تمام است که **امام اعظم** حضرت تکریدی
و اما سخاوت بی غم و محاربتین و نازد که **و حکیم بن حنیب** که
و حکیم بن حنیب که در آن حضرت تکریدی نافع اولی اید او را
فولند **و مشهور** در آن و در آن و در آن **و مشهور** در آن
در سوزاننده تا آن علم است که **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی در آن

و او را تکریدی غنایه بن ساد که **و حکیم بن حنیب** و در بیان مادد
و حکیم بن حنیب که **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **ابو منصور** در آن
عبدی **و فرغانه** **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **ابو منصور** در آن
کوفه که **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
اعظم حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
حضرت تکریدی قبول ایمون حبس اید یاق او را که **و حکیم بن حنیب**
اولی اید **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و حکیم بن حنیب**
کولایم **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و حکیم بن حنیب**
چیز در آن **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و حکیم بن حنیب**
و کورا و نسوان اولی اید **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و حکیم بن حنیب**
و کسسون اولی اید **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و حکیم بن حنیب**
و اما **اعظم** حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
و اما **اعظم** حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
غرفه **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
غرفه **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**
فولند **و اما** **اعظم** حضرت تکریدی **و غنایه** **و حکیم بن حنیب** **و اما** **اعظم**

قاضي بليكه **واما** اعظم حضرت داري دايجي **اندا** بدين **السه**
 قاضي وليكه **انتر** حضور دايجي **اما** اعظم حضرت نوري **جيس**
 ايدون **انتر** حضور **واما** **حسين** ده **و** **فان** ايد **بليكه**
بوحينه **دينا** **كرد** **و** **بورد** **نوبدي** **فان** **قضا** **لكن** **و** **فان** **ايد**
قادر **بيني** **حسين** **واما** **ده** **و** **بورد** **نوبدي** **فان** **قضا** **لكن** **و** **فان** **ايد**
بنياد **ده** **حسين** **كرد** **نشان** **ده** **فان** **ايد** **شوق** **عائده** **عرب**
عائده **كرد** **ان** **سنت** **جماعه** **و** **سائر** **جموع** **خارجي** **بوسه** **و**
دين **مقا** **و** **ايد** **مندان** **را** **قيا** **س** **و** **استناد** **كرد** **ايد** **ده** **و** **كرد**
الاه **آدمه** **و** **ان** **ص** **عنه** **محمد** **واله** **و** **حسين** **اجمعين** **و** **ان** **حج**
بوتكرد **مصا** **حسين** **نده** **ان** **بني** **عز** **نزل** **و** **كرد** **فان** **شهر** **و**
اشتها **ذكري** **كند** **و** **ان** **حضور** **و** **و** **ان** **كرد** **صكر** **كله**
جميع **دين** **عالم** **بني** **مستبرزين** **ده** **عبد** **ايد** **ده** **علا** **ده** **فصا** **ده**
صفا **ده** **ده** **بوي** **لكن** **جميع** **دين** **مسا** **ايد** **مؤانس**
قول **و** **مقوله** **ايد** **و** **بدينا** **ده** **و** **انتر** **بهر** **مندا** **وليد** **كرد** **و**
برخي **قطبا** **الاسا** **و** **المسليه** **و** **ار** **ب** **علوم** **الانباء** **و** **لكن** **سليق**

حجة النبي على اهلنا **اجمعين** **اما** **مظنه** **ده** **هما** **مكر** **و** **ان** **حجرت**
اما **ابو** **يوسف** **يعقوب** **بن** **ابراهيم** **بن** **حسين** **بن** **سنان** **علي**
بن **معاوية** **بن** **سنان** **بن** **جبله** **ده** **ابو** **اسحاق** **كسبا** **في** **وسيلان**
القي **و** **يجي** **بن** **سعيد** **انصاري** **و** **سليمان** **العنسي** **و** **مهران** **بن** **كاه**
و **علاء** **بن** **سائب** **و** **محمد** **بن** **يحيى** **بن** **كسا** **و** **وليد** **بن** **سند** **و** **حزير**
اما **اعظم** **ابو** **حسين** **ده** **سما** **الله** **علم** **اجمعين** **ان** **ابو** **طوق** **و** **بن**
سن **و** **ذكري** **بيري** **برخي** **كرد** **و** **بن** **مصاحبه** **فان** **شكرد** **و** **اما**
محمد **بن** **حسن** **شيباني** **في** **و** **بش** **بن** **وليد** **الكدي** **و** **علي** **بن** **جعف** **و** **محمد**
بن **جبله** **و** **يجي** **بن** **مهاين** **و** **محمد** **بن** **مسيح** **و** **بوتكرد** **ده** **عدي** **فان** **ان**
كلام **حضرت** **ابو** **اما** **ابو** **يوسف** **ده** **و** **كان** **ايد** **فان** **كرد** **و** **بنياد** **ده**
ساقن **و** **ليشكرد** **يد** **في** **سوي** **مادي** **اما** **ابو** **يوسف** **حضرت** **نوري**
قضا **مستند** **ده** **عق** **ايد** **و** **بن** **بوتكرد** **ان** **حج** **قول** **فان** **ايد** **ده**
و **كان** **ايد** **صكر** **ده** **ماد** **فان** **بش** **ان** **حج** **قاضي** **او** **ايد** **ده** **و** **كان**
قاضي **انصاف** **ادبي** **بوتكرد** **و** **ميشان** **ايد** **في** **اهل** **اسلام** **اجمعين**
عاقبه **ده** **و** **علم** **سك** **ايد** **ده** **فان** **بوتكرد** **في** **مات** **ايد** **في** **شك** **بهر** **صيا**

علم الهدى، عازمة الورى، وسيد عيسى، مرید و مراد امام السليمان
محمد الدنيا والدين، اما معظف، مقتدا و مكر، ناقلا حاديه
اختار بنو ي، راوي سنان، فاقا مصطوفي، محمد و اصحاب
شريف، مشي لان باب كرتيت، اعني حضرت كوكب الله، مولانا
كاولا، واستاد ناهج، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع
بن سيب، بن عبيد بن عبد بن هاشم، بن عبد المطلب، بن عبد مناف
قريني، بن شافع، حضرت رساله الله عليهم السلام، وارثيهم
باب سبي سلالا، اولاد قد نضج، و بايا سبي، سيب دونه، بقده
كوتنگ، سبي هاشمك، صلي بن ابي اسيد، اولاد، و كنده
نفسه، سؤنا لدهي، آخر سلالا، اولاد، **واما شافعي**
حضرت دعي، رحمتا لله، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع
و عايه، تار حيد، انك نضج، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع
ابدي، بعينها، حضرت دعي، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع
بن كوخ، بن دعي، بن شافع، بعينها، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع
امام مالك بن انس، و امام حنبل بن حسين شيباني، فاقا بن سفيان

وسفيان بن عيينه، و داود بن عبد الرحمن، و عبد الرحمن بن محمد بن
عبد الرحمن بن سفيان المصنف، و عكاش بن علي بن شافع، بن سفيان
داخي، سبي بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
داود هاشمي، و عكاش بن عثمان، و ابو نؤايه، بن عثمان، بن شافع، بن
بن علي الكلابي، و حسين بن محمد بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
و كافي بن شافع، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
واما الدنيا و الدنيا ابدي، حضرت بن حنبل و عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن
حضرت بكر بنه، شول قد رعي، و فضيلك، و دويش، و كرامت، و بيتش
ابدي بنك، اولاد، صلي كاش، عكاش، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن
اولك، بن شافع، و مجموع، علماء، اهلا سلالا، و سلالا، بن كراه
حضرت بن امام شافعي بنك، سوانه، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن
و علو هشتك، و دويش، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
عكاش بن محمد بن حنبل، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
شافعي بنك، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن
ابدي، بن دويش، بن عكاش، بن عثمان، بن شافع، بن سفيان، بن

مغفورا عن عبد الرحمن . واو عبد الله عبد العزيز بن ابي حمزة . و
 بولادة صيغته . جودهما عنانك زانك . اما مالك حفيظي تروي
 زكمانك . علمكنا بكوني انا يدي . حفيظي يا مازنا الش
 سولقد سخي يتدناؤم . فيجدون خيلا اولدي . حكايت .
 ابوبكر عبد الله صفانا يده . امام مالك حفيظي تارنيك . صحبت
 غائنه اويشده . وبعينه نيا في عبد الرحمن . و . نقل يده انا
 ديلد مكم ابو عبد الرحمن . سوز تروي زانك . اما مالك
 بيور ديلد مكم . او يور كوشته سن فن جوا ويزسر كدر .
 يابنا نندك . عبد الرحمن قلع كون حفيظي امام مالك بيور ديلد مكم .
 چاز داق او يور يندا ورو . عكسه كله يله ناليم .
 ربيعه سن ميسر كرم . اما مالك حفيظي تروي . سن زور نقل
 ايد زكنا . ايتدي بوشه . نيا يده . و سنك و زلفسك علم حفيظي
 لغني علان لذني و نصيبي فان ينده . حفيظي تمام لك سن ذر
 علم حفيظي نيه اوشدي . جواب و يور يانك . ايتدي نيم
 دو كند بر مشغال بربواك علان يكر كدر . انفسر امام مالك

حفيظي تروي . علان زكنا و تعظيم ايد زان يدي . و داخي نين
 بانك . جوتي سياركون سنار زان يدي . شوا حله و كرم .
 و صونس فريرين بصير زان يدي . و هر ناهم حديد بيويك .
 عليه التاروم اقا مازنا يدي . تجديده و ضوا يده انا يدي
 و فاخر با سكون . و كلكنا و كندنا . سارينو زان يدي . و باج
 طيه دن كند و كرينه . كويكنا طين حفيظي و يور زان يدي
 و داخي سادك صفان تروي . كل فزله كل زان يدي . و اللد
 صلك صيدم عز نك . و مستند رقتك او زون . حديشه
 شروع ايد زان يدي . حكايت . بزكنا امام مالك حفيظي تروي
 بوجاز قيوبي او كند بچر زان يدي . بني حازم داخي
 قيوبي كوشوا . و يور عيشل زان يدي . اما مالك حفيظي تروي .
 كلكنا يتدناؤم . زمنا نا او زور . امام مالك حفيظي تروي
 داخي . جواب و يور ديلد مكم . بن حديد بيويك . و بخاين
 بزور او كوشا نين . حكايت . حفيظي تمام لك سن ذر
 رسمه الله . مديته ده . اما مالك حفيظي تروي . قيوبي

او کند زنجور بیدار آید هر کوزه در امامان ماکلی نگردد و قاری که
 قیود در آید و بر سر اسب خاتمه و مویز بر قاری امام
 سال حضرت نیک بگوشند بعد از آید و در نماز کبری و در
 بر آید بگو قاری سکا بعباده در آید بنای تمام بوزند
 بر نفسی کند او و نفسی ایچون مستله کوی تا کاه کاه سوار
 او که سگز جوان و پرو دیار کوی بنای سوار و شول زده از سگز
 او نمن سن و کایان حضرت بنام حضرت نیک صلی الله علیه
 وسلم **فینشیرنی آله** و بنام قاری یا غنی اول شهر و بیدار نامه
 کاصل کلان بوسه و در و نیک مانی قیوم فیما یدله اگر بر
 قریز آید سگز و لوز سن بوسه که در آید عیوی بنجه رساله
 نالیف و قی غیل نیک کوزه و سکه و قیومین و و سوز کفله
 آیدی و قیومه و سینه و سینه دهه و قاری نیک سگز
 در قی یا شینه ایچون آید **اما امامت** حضرت نیک غریک
امامان الله حضرت نیک و قاری مابینی بجز بر طوق بیدار
 والله اعلم **امامان الله** حضرت نیک و سگز یا غنی و سگز

مناجیات در دعای حضرت امام زین العابدین علیه السلام
 استیا الدعوات والمخیرین فخرآب کاتب سگز قد و و اصحاب وفاء
 جامع معادرا الاشارة من فی الشفا بیل فی لانا مع الکفار
 والما فی جمع المغانی والکافیر امام السین شمس الذی
 والذین والذول **اعنی ابو عبدالله** حضرت باکماله بن محمد باقر
 بوندک شرف زده جدی آید اولیاد زکریا در علم عیسی
 عالم و فاضل و معتد به و علم حدیث کامل و ماهر و معتد
 علیه آیدی و **اعنی امام شافعی** حضرت نیک که **امامان اول**
 حضرت نیک در **امامان ابو یوسف** قاضی حضرت نیک در و بوندک عیوی
 چوقی علماء دینه او قوی بایز نیک عیوی و چوقی حسنه کوی
 دایمی علامت سگز **امامان احمد حنبل** در او قوی و قیوم
 اینها در صدر بنیه ایچون سگز در او بعه و سگز بیل و سگز
 کلینا نیک آیدی و سگز در بیع الاخره و اخذ و قیوم
 و سگز بیل و قاری عیسی آید عیسی در و عمر سگز عیوی
 عیسی بیدار ایچون عیسی **اعنی امامان الله** امام احمد حنبل

مَرُورِيٌّ وَوَعَلَى اللَّهِ مِنْ مَوْسَى الْعِيسَى ذَنْ وَأَبُو عَاصِمٍ بِنِ
 الشَّيْبَانِيَّةِ وَوَعَلَى اللَّهِ مِنْ مَوْسَى الْعِيسَى ذَنْ وَأَبُو عَاصِمٍ بِنِ
 الْعَلَوِيِّ تَابُو ذَنْ وَأَبُو نَيْمٍ وَفَضْلُ بِنِ وَوَكِيلُ ذَنْ وَوَعَلَى بِنِ
 وَأَحْمَدُ بِنِ حَسْبَلُ ذَنْ وَوَيْحِيُّ بِنِ مُعِينُ ذَنْ وَأَشْمَعِيلُ بِنِ
 مَدَنِيٌّ ذَنْ وَبُو لَكْدَنْ عَابِدُ بِنِ هُرَيْرَةُ كَمْ وَبَعَا وَفَاضِلُ
 كَسْبَنَةُ إِشِيدَةُ بِنِ الْبَلَّةِ عَزَّ حَضِيوُ كَرْبِيَّةُ وَأَرْوَبُ عَالِدُ
 أَوْ تَوْيُوبُ اسْتَفْنَا دُوْ أَيْدُ كَرْبِيَّةُ بِنِ فَرْوِيَّةُ بِنِ صَحِيحُ
 جَاهِدِي عَطَشَانُ بِنِ كَيْبِ كَيْبِ إِشِيدَةُ وَوَبُو وَوَقُو مَيْشَا كَرْبِي
 أَمَّا شَيْدُ بِنِ زَمَانَةُ بِنْدُ عَابِدُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ أَحَدُ بُو قَدْرُ كَرْبِي
 أَبُو عَلِيٍّ اللَّهُ مُحَمَّدُ بِنِ إِسْمَاعِيلَ جَاهِدُ بِنِ دَهْدَهْ وَوَابِي تَابُو بِنِ فَاوَانَةُ
 فَرْوِيٌّ ذَنْ عَابِدُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ عَيْدُ بِنِ زَمَانَةُ بِنِ حَضِيوُ
 جَاهِدِي عَوْدُ سَنَسَا بِنِ دَهْدَهْ شَيْخُ جَاهِدِي حَضِيوُ بِنِ بِنِ
 ابْنِ يَشِيدَةَ وَوَابِي بِنِ سَكَنُ طُغُوْرُ بِنِ طُغُوْرُ بِنِ طُغُوْرُ
 طُغُوْرُ عَزَّ بِنِ كَرْبِي وَأَبُو بِنِ صَحِيحُ جَاهِدِي عَوْدُ
 وَأَبِي شَيْدَةَ وَوَبُو أَنْوَاعُ قَابِيَّةُ كَرْبِي صِلَا بِنِ عَابِدُ بِنِ حَضِيوُ

بِحَسْبِي

جَمِيْعِي حَسْبِي حَسْبِي تَدَا اسْتَفْنَا لَأَيْدُ وَوَبُو حَضِيوُ نَامُ وَنَيْشَا نَارِي
 قَالَهُ مَيْشَادُ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ تَدَا بِنِ عَابِدُ بِنِ مُحَمَّدُ بِنِ إِسْمَاعِيلَ
 جَاهِدِي بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 حَضِيوُ بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 لَأَرْوَابُ وَأَبُو بِنِ مَقْدَمًا أَلِي رَكْبَتُهُ تَابُو فَيْلُوْرُ أَيْدُ أَفْدَمُ
 يَادُ تَابُو تَابُو رَكْبَتُهُ تَابُو فَيْلُوْرُ يَادُ مَعْدَهُ تَابُو وَوَبُو
 أَيْدُ حَكَا بِنِ اسْتَفْنَا حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 وَوَبُو لَأَيْدُهُ وَأَسَا وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 جَاهِدِي حَضِيوُ بِنِ بِنِ بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 أَيْدُ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 أَوْ بِنِ كَيْبِنَا كَيْبِنَا وَوَبُو بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 مُحَمَّدُ عَابِدُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 اسْتَفْنَا بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ
 جَمِيْعُ أَوْ لَدَيْلُوْ بِنِ دَهْدَهْ وَوَبُو بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ بِنِ حَضِيوُ

